

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 9 april 1937 kl. 7 f. m.

Konstitutionsutskottets memorial angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Till konstitutionsutskottet hava på därom hos vederbörande gjord framställning blivit överlämnade de under tiden från och med den 10 januari 1936 till och med den 10 januari 1937 i statsrådet förda protokoll, nämligen över

justitiedepartementsärenden från och med den 17 januari 1936 till och med den 8 januari 1937;

justitieärenden från och med den 31 januari 1936 till och med den 8 januari 1937;

utrikesdepartementsärenden från och med den 17 januari 1936 till och med den 8 januari 1937;

försvarsärenden från och med den 17 januari 1936 till och med den 8 januari 1937;

socialärenden från och med den 17 januari 1936 till och med den 8 januari 1937;

kommunikationsärenden från och med den 17 januari 1936 till och med den 8 januari 1937;

finansärenden från och med den 17 januari 1936 till och med den 8 januari 1937;

ecklesiastikärenden från och med den 17 januari 1936 till och med den 8 januari 1937;

jordbruksärenden från och med den 17 januari 1936 till och med den 8 januari 1937; samt

handelsärenden från och med den 17 januari 1936 till och med den 8 januari 1937.

Därjämte hava på därom särskilt gjorda framställningar till utskottet överlämnats

dels utdrag av de över finansärenden den 29 januari 1937 samt den 5, 12 och 26 februari 1937 förda protokollen, i vad de avse besvär i fråga om vägrat tillstånd till utskänkning av rusdrycker i samband med offentliga tillställningar å vissa restauranter,

dels ock det över ecklesiastikärenden den 19 februari 1937 förda protokoll, i vad det avser tillsättande av Olof Eneroths professur vid Stockholms högskola.

A.

Vid den granskning av omförmälda protokoll och protokollsutdrag, som i överensstämmelse med grundlagens föreskrift av utskottet företagits, har anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

B.

Vid granskningen av statsrådsprotokollen har utskottet däremot funnit nedan i denna avdelning omförmälda ärenden jämlikt § 107 regeringsformen föranleda anmärkning.

(Protokoll över justitiedepartementsärenden.)

Enligt 5 § i 1924 års lag om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap äger Konungen på ansökan till svensk medborgare upptaga (naturalisera) utlänning, som 1) fyllt 21 år; 2) sedan 5 år har sitt hemvist här i riket; 3) gjort sig känd för en hederlig vandel; samt 4) har möjlighet att försörja sig och sin familj; av de under 1) och 2) stadgade villkoren är Konungen under vissa förutsättningar icke bunden.

Då utskottet finner det angeläget, att de grundsatser om villkoren för naturalisation, vilka finnas i ovannämnda lag samt i kungörelsen den 19 december 1924 om vad iakttagas skall vid ansökning om svenskt medborgarskap, i full utsträckning iakttagas, har utskottet i anledning av nedanstående ärenden ansett sig böra besluta anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot i varje särskild punkt omförmälda statsråd.

a.

På föredragning och hemställan av chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, har Kungl. Maj:t under nr 22 i protokollet över justitiedepartementsärenden den 31 januari 1936 bifallit en av estnisk undersåte gjord ansökan om svenskt medborgarskap.

Av handlingarna i ärendet framgår, bland annat, följande:

Sökanden är född i Estland år 1886. Han utbildades tidigt till skomakare, utvandrade år 1905 till Finland och kom därifrån år 1908 till Sverige, där han sedermera varit bosatt. År 1911 ingick han äktenskap med en svenska och har i äktenskapet två barn, födda 1918 och 1919. Under vistelsen i Sverige har sökanden huvudsakligen arbetat såsom föreståndare för i hustruns namn drivna affärsrörelser inom skomakeri- eller närstående branscher. Han ansökte såväl 1922 som 1929 om svenskt medborgarskap, vilka ansökningar dock avslögs av Kungl. Maj:t. Hustrun och barnen upptogos den 2 augusti 1935 till svenska medborgare. — I kriminalpolisens i Stockholms rapport i anledning av den förevarande tredje ansökningen anfördes bland annat, att sökanden i juni 1914 hördes angående mot honom gjord angivelse till åtal för

egenmäktigt förfarande vid försäljning av ett honom tillhörigt skovarulager; angivelsen blev emellertid återkallad, sedan överenskommelse träffats, varför någon vidare åtgärd mot sökanden icke företogs. I november 1919 häktades sökanden för delaktighet i stöld, enär hos honom anträffats varor, som här i staden tillgripits och angående vilkas åtkomst han icke kunde lämna nöjaktig förklaring. Han dömdes den 1 december 1919 av Stockholms rådhusrätt jämlikt 3 kap. 10 § strafflagen att böta 500 kronor, varjämte han förpliktigades att ersätta målsägaren med cirka 1,750 kronor. Bötesbeloppet har erlagts. I april 1920 dömdes sökanden av polisdomstolen i Stockholm att för förseelse mot förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet böta 500 kronor, vilka böter han ävenledes erlagt. I juni 1927 hördes sökanden av kriminalpolisen i Stockholms län angående eldsvåda i en hustrun tillhörig villafastighet, varom rapport ingavs till landsfogden i Stockholms län. — I utlåtande över ansökningen anförde överståthållarämbetet, bland annat, att ämbetet med hänsyn till den långa tid under vilken sökanden vistats i Sverige samt med hänsyn till att hans hustru och barn numera vore svenska undersåtar ansåge sig icke böra avstyrka bifall.

Från det i medborgarskapslagen uppställda villkoret om hederlig vandel för naturalisation får Konungen icke bortse. Med den utformning, bestämmelsen i ämnet erhållit, läser icke föreliggande ovillkorligt hinder för all framtid för bifall till en ansökan om svenskt medborgarskap av en person, som gjort sig skyldig till straffbart förhållande, om brottet eller förseelsen är av mindre grov beskaffenhet. I det föreliggande fallet har sökanden emellertid icke endast gjort sig skyldig till en polisförseelse utan även till efterföljande delaktighet i stöld. Det synes utskottet vid sådant förhållande rimligt, att sökanden under avsevärd tid efter förbrytelsen gjort sig känd för en hederlig vandel för att en ansökan av honom om svenskt medborgarskap må kunna bifallas. Det fanns i det förevarande fallet icke heller anledning att bifalla ansökningen för att bereda sökandens svenskfödda hustru och barn de förmåner och rättigheter, som äro förenade med svenskt medborgarskap, då dessa redan erhållit sådant.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet beslutat anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Schlyter, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

b.

På föredragning och hemställan av chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, har Kungl. Maj:t under nr 24 i statsrådsprotokollet över justitiedepartementetsärenden den 13 mars 1936 upptagit viss tysk undersåte till svensk medborgare.

Av handlingarna i ärendet framgår, bland annat, följande:

Sökanden, en kvinna, föddes i Sverige år 1888 av svenska föräldrar. Efter avslutad folkskoleundervisning genomgick hon en tre månaders elevkurs

vid förlossningshem samt hade därefter olika platser som barnsköterska. Efter utbildning som elev å allmänna barnbördshuset utexaminerades hon såsom barnmorska, varefter hon tjänstgjorde i denna egenskap på olika platser till år 1921, då hon ingick äktenskap med en tysk undersåte. Hon sammanlevde med mannen till år 1928, då denne avreste till Berlin, där han sedermera vistats. Äktenskapet upplöstes av domstol i Berlin genom utslag i december 1934, vilket vann laga kraft i januari 1935. Vid äktenskapets upplösning begärde hustrun icke något underhåll och något sådant tillerkändes henne icke. I äktenskapet hade makarna icke några barn. Sedan mannen lämnat Sverige, försörjde sig hustrun under åren 1928—1932 genom att biträda vid förlossningar. Emellertid gjorde hon sig skyldig till fosterfördrivning och ådömdes därför straffarbete under ett år, efter vilket straff hon den 1 april 1933 frigavs. Efter frigivningen hade sökanden icke ägnat sig åt barnmorskeyrket utan vistats hos sina föräldrar och biträtt modern med hemmets skötsel. I ärendet företeddes intyg, att sökanden vore medellös. Sökanden har uppgivit, att hon hela sitt liv varit bosatt i Sverige. — Överståthållarämbetet anförde i avgivet yttrande över ansökningen, att väl hade sökanden under åren 1932—1933 undergått ett års straffarbete för fosterfördrivningsbrott samt ej förmått gälda samtliga henne påförda skatter. Likväl funne överståthållarämbetet, då sökanden vore född svensk undersåte och under hela sin levnad haft sitt hemvist här i landet men gått förlustig sitt svenska medborgarskap genom år 1921 ingånget, numera upplöst äktenskap med tysk medborgare, sig icke böra avstyrka bifall till ansökningen.

Utskottet anser icke den omständigheten, att sökanden dömts till straffarbete för fosterfördrivning, i och för sig vara tillräcklig grund för att hon för all framtid skall hava förverkat möjligheten att återförvärva det svenska medborgarskapet, som hon gått förlustig genom ett numera upplöst äktenskap med utländsk medborgare, men med hänsyn till brottets beskaffenhet och det utmätta straffets storlek hade förevarande ansökan dock icke bort bifallas så kort tid — knappa tre år — efter straffets utstående.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet beslutat anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Schlyter, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

c.

Genom beslut under nr 33 i protokollet över justitiedepartementsärenden den 10 september 1936 har tillförordnad regering, bestående av statsministern Pehrsson, ministern för utrikes ärendena Westman samt statsråden Centerwall och Bergquist, bifallit en av viss statslös, förut rysk undersåte gjord ansökan om svenskt medborgarskap för honom och hans hustru samt två omyndiga barn.

Av handlingarna i ärendet framgår, bland annat, följande:

Sökanden är född år 1895 i Polen. Han vistades i föräldrahemmet, till dess han var omkring 19 år gammal. År 1919 begav han sig till Tyskland och vistades under 8 à 9 månader i Berlin, där han hade arbete i konfektionsbranschen. Därefter begav han sig till Paris, där han vistades omkring 5 månader och hade arbete i samma bransch. I augusti 1920 begav sig sökanden till Sverige, där han erhöll anställning hos sin numera avlidne broder, som drev skrädderirörelse i Stockholm. Efter omkring 3 à 4 år slutade sökanden denna plats och erhöll i stället anställning som skraddare hos en konfektionsfabrik i Stockholm, i vilken firma han efter hand blev verk-mästare. År 1934 erhöll han anställning hos ett bolag i landsorten. Kontraktet med bolaget gäller under tre år räknade från oktober 1936. Sökandens avlöning hos bolaget utgår med 12,000 kronor för år, varjämte bolaget förbundit sig att betala honom påförda skatter. Bolagets direktör har vitsordat, att sökanden vore synnerligen skötsam och ordentlig samt skicklig i sitt yrke. Hans anställning hos bolaget kunde därför antagas komma att bli av varaktig art. Sökanden har uppgivit, att han av polska legationen i Stockholm vägrats registrering som polsk undersåte, enär han ej fullgjort värnplikt i Polen. Sökanden har vidare uppgivit, att han icke hade några skulder men däremot vissa mindre besparingar, som vore insatta å bankinrättning för barnens räkning. Sökanden, som är mosaisk trosbekännare, ingick år 1925 äktenskap med rysk undersåte. Makarna hava i äktenskapet två minderåriga barn. — Enligt uppgift i polishandlingarna hade sökanden till en handlande i Stockholm i oktober 1929 försålt en villa i Enskede, som sökanden inköpt året förut. Vid försäljningen hade sökanden uppgivit, att han innehafvt behöriga åtkomsthandlingar och att alla räntor varit ordentligt erlagda ävensom alla på villan vilande utgifter till dagen för köpets avslutande. Köparen hade trott på dessa sökandens uppgifter och avslutat köpet, men hade det sedermera visat sig, att uppgifterna varit oriktiga, i det att räntor och övriga utgifter icke erlagts. Köparen hade vänt sig till en advokat och genom dennes bemedling lyckats vinna rättelse, men hade det av sökandens tillvägagångssätt tydligt framgått, att han varit opålitlig och sökt bedraga köparen. Vidare hade portvakten i ett av de hus, i vilka sökanden bott under åren 1932—1934, uppgivit, att han ordentligt erlagt hyran och i övrigt visat sig ordentlig. Hans ekonomiska ställning hade emellertid varit dålig, vilket framgått därav, att olika personer besökt honom och krävt honom på betalning. Vid något tillfälle hade utmätning verkställts av hans lösöre, men hade han utlöst detsamma och undsluppit utmätningens fullföljande. Sökanden förekom icke i tidningen Polisunderrättelser eller i vid kriminalavdelningen förda böcker och anteckningar angående för brott misstänkta eller tilltalade personer. Men angående sökandens hustru fanns vid kriminalavdelningen antecknat, att hon år 1923 hörts såsom misstänkt för stöld, varvid hon förnekat brottet och bevisning icke kunnat förebringas. — Överståthållarämbetet ansåg sig med hänsyn till den förbättring i sökandens ekonomiska förhållanden, som syntes hava inträtt, och i betraktande av den långa

tid, varunder han varit bosatt här i riket, icke böra avstyrka bifall till ansökningen. Vederbörande länsstyrelse ansåg sig på samma skäl som överståthållarämbetet icke böra avstyrka bifall.

I det nu förevarande fallet har sökanden icke straffats under sin vistelse här i landet. Men då lagen uppställer kravet på hederlig vandel, inneslutes häri något annat och mera än nämnda rent negativa förhållande. Även vissa andra mot sökandens vandel framställda anmärkningar än sådana, som avse brottsligt förhållande, böra föranleda avslag å ansökan om naturalisation. Dylika omständigheter anser utskottet föreligga i det förevarande fallet, såsom av ovanstående redogörelse framgår. Några häremot tillräckligt tungt vägande omständigheter till sökandens förmån har utskottet icke kunnat utläsa ur akten, varför utskottet funnit, att ansökningen bort avslås.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet beslutat anmärkning mot medlemmarna av tillförordnad regering, statsministern Pehrsson, ministern för utrikes ärendena Westman samt statsråden Centerwall och Bergquist, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

d.

På föredragning och hemställan av chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, har Kungl. Maj:t under nr 16 i statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden den 5 juni 1936 till svenska medborgare upptagit en tysk undersåte samt dennes hustru ävensom en makarnas dotter.

Av handlingarna i ärendet framgår, bland annat, följande:

Sökanden är född år 1886 i Stockholm av tyska föräldrar. Modern var före äktenskapet svensk undersåte. Föräldrarna utflyttade med sökanden år 1887 till Tyskland. År 1919 inflyttade sökanden till Sverige, utflyttade därefter till Polen år 1925 och återvände i juli 1929 till Sverige. Sökanden har sedan år 1930 haft anställning såsom verkmästare i en teknisk fabrik med en inkomst av 7,200 kronor per år. Enligt uppgift från en av de arbetsgivare, hos vilka han varit anställd under sin vistelse i Sverige åren 1919—1925, hade han visserligen icke direkt misskött sig i sin tjänst, men han hade visat sig vara mindre pålitlig. Från andra arbetsgivare föreligga inga anmärkningar. — Vid tiden för ansökningen häftade sökanden för oguldna utskylder för åren 1924—1926 med tillhoppa 1,149 kronor 70 öre. Härav har han i maj 1936 betalat tillhoppa 603 kronor 38 öre. — Vederbörande länsstyrelse framhöll, att sökandens inkomster åtminstone under de senare åren syntes hava varit så stora, att han utan större svårighet bort kunna gälda oguldna utskylder. Med hänsyn till berörda förhållanden och då, fränsett den omständigheten, att sökandens moder vore av svensk börd, inga särskilda omständigheter talade för hans upptagande till svensk medborgare, avstyrkte länsstyrelsen bifall till framställningen.

Medborgarskapslagen uppställer icke uttryckligen kravet på fullgjord skattebetalning som förutsättning för bifall till ansökan om svenskt medborgarskap. Men kungörelsen den 19 december 1924 om vad som iakttagas skall vid ansökan om svenskt medborgarskap föreskriver (4 §), att vid ansökan bör fogas utredning om sökandens fullgörande av skattskyldighet till stat och kommun. Utskottet finner det också riktigt, att den regeln följes, att behörigen fullgjord skattebetalning skall hava styrkts för erhållande av de förmåner och rättigheter, som medfölja svenskt medborgarskap. Skatterna böra icke först hava guldits vid en sådan tidpunkt och på ett sådant sätt, att de närmast framstå som ett slags betalning för medborgarskaps erhållande. I det föreliggande fallet kan utskottet icke finna, att sökanden, som dock under senare år haft en ingalunda obetydlig inkomst men ändå häftar för utskylder, vilka han med dessa inkomster bort kunna gälda, haft den vilja att fullgöra sina samhällseliga förpliktelser, vilken bör vara en bestämd förutsättning för förvärv av svenskt medborgarskap genom naturalisation.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet beslutat anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Schlyter, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

Närvarande vid besluten under a) och b): herrar *Reuterskiöld, Hallén, Strömberg, Gustaf Adolf Björkman, Oscar Gottfrid Karlsson, Stendahl, Sandegård, Källman, Carl Lindmark, Nils Andersson*, Elon Andersson, Fast, Vougt*, Lundqvist, Nordström* i Torsby, *Werner* i Höjen, *Fält, Johansson* i Tväråselet, *Hellberg* och *Nilsson* i Steneberg*.

Närvarande vid beslutet under c): herrar *Reuterskiöld, Hallén, Strömberg**, Gustaf Adolf Björkman, Oscar Gottfrid Karlsson, Stendahl, Sandegård, Källman, Carl Lindmark, Fredrik Ström, Elon Andersson, Fast, Vougt*, Lundqvist, Nordström* i Torsby, *Werner* i Höjen, *Fält, Johansson* i Tväråselet, *Hellberg* och *Nilsson* i Steneberg*.

Närvarande vid beslutet under d): herrar *Reuterskiöld, Hallén, Strömberg, Gustaf Adolf Björkman, Oscar Gottfrid Karlsson, Stendahl, Sandegård, Källman, Carl Lindmark, Fredrik Ström, Elon Andersson, Fast, Vougt, Holmbäck, Nordström* i Torsby, *Werner* i Höjen, *Fält, Arnemark, Johansson* i Tväråselet och *Hellberg*.

* Ej närvarande vid justeringen.

** Avstod från att rösta vid ärendets avgörande och deltog ej i justeringen.

C.

Vid granskningen av statsrådsprotokollen har utskottet uppmärksammat nedan omnämnda förhållanden, som utskottet utan att i anledning därav hava beslutat någon anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot någon ledamot av statsrådet ansett sig böra bringa till riksdagens kännedom.

1. Enligt § 8 regeringsformen skola statsrådets samtliga ledamöter, där de icke äga laga förfall, övervara alla mål av synnerlig vikt och omfattning,

som förekomma i statsrådet och röra rikets allmänna styrelse; sådana mål äro frågor och förslag om nya allmänna författningars vidtagande, om upphävande och förändring av de förut gällande, om nya allmänna inrättningar uti särskilda styrelsens grenar med flera av dylik beskaffenhet. I decharge-memorialen till 1930 och 1931 års riksdagar (nr 26 och nr 9) riktade konstitutionsutskottet erinringar emot att denna föreskrift icke alltid iakttagits, utan att i vissa fall ärenden av ifrågavarande beskaffenhet företagits till avgörande i s. k. liten konselj, d. v. s. i närvaro av endast tre statsråd förutom föredragande departementschefen. Enligt statsrådsprotokollen för den 5 och 11 september 1936 hava vissa ärenden, nämligen om godkännande av provisorisk handels- och betalningsöverenskommelse med Italien och om godkännande av riksdagens förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt m. m., vilka äro av den förut omförmälda i § 8 regeringsformen angivna beskaffenheten, avgjorts inför Konungen i statsrådet å Solliden i närvaro av endast tre statsråd förutom föredraganden. Utskottet, som finner det angeläget, att en praxis av angiven karaktär icke ens i konselj utanför huvudstaden blir rådande, har ansett sig böra förhållandet för riksdagen

omförmåla.

Närvarande: Herrar Reuterskiöld, Hallén, Stendahl, Bergman, Källman, Carl Lindmark, Karl Bodin, Karl August Johanson, Anders Andersson, Hårdin, Anderberg*, Fast, Bengtsson*, Lundqvist, Andersson i Ovanmyra*, Nordström i Torsby, Hällgren, Fält, Arnemark och Nilsson i Steneberg.*

* Ej närvarande vid justeringen.

2. Den av riksdagen år 1925 beslutade löneregleringen för landshövdingar, vilken innebar en höjning av deras löneförmåner, avsåg bland annat att i största möjliga utsträckning göra landshövdingarna oberoende av förvärvskällor vid sidan av statstjänsten. Avlöningsbestämmelser för landshövdingarna äro därefter fastställda genom kungl. brev den 26 juni 1925. Enligt detta får med landshövdingbefattning ej förenas uppdrag som ordförande eller ledamot i styrelse för bankaktiebolag eller solidariskt bankbolag eller såsom funktionär i dylikt bolag. Till stöd för detta absoluta förbud hade anförts, att det måste anses olämpligt, att de sinsemellan om allmänhetens förtroende konkurrerande affärsföretag, varom här vore fråga, sattes i tillfälle att för sina syften tillgodogöra sig den auktoritet inom det allmänna livet, som bör tillkomma en landshövding. Vidare föreskrives i samma kungl. brev bland annat, att landshövding ej utan Kungl. Maj:ts medgivande får innehava uppdrag som ordförande eller ledamot i styrelse för annat verk eller bolag, som är försett med Kungl. Maj:ts oktroj eller blivit registrerat som aktiebolag, eller befattning som tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning av vad slag det vara må.

Vid granskningen av statsrådsprotokollen har utskottet uppmärksammat, att landshövdingar under granskningsåret i ett flertal fall av Kungl. Maj:t meddelats tillstånd att innehava uppdrag som ordförande eller ledamot i

bolags styrelser. Medgivandet har lämnats tills vidare eller tills vidare under viss tid, vanligen tre år. Vidare har utskottet funnit, att landshövdingar i flera fall antingen direkt av Kungl. Maj:t eller av vederbörande departementschef med stöd av ett av Kungl. Maj:t lämnat bemyndigande utsetts till ledamöter av kommittéer eller till sakkunniga inom statsdepartement. I anledning härav har utskottet låtit företaga en undersökning angående de offentliga och enskilda uppdrag, som landshövdingarna innehava vid sidan av statstjänsten. Resultatet av denna undersökning återfinnes i en till detta memorial fogad bilaga, som dock ej kan göra anspråk på att vara fullständig. Av denna sammanställning torde framgå, att en sådan begränsning av landshövdingarnas uppdrag vid sidan av statstjänsten, som riksdagen vid löneregleringens beslutande får anses hava förutsatt och åsyftat, icke kan anses hava kommit till stånd.

Vid granskningen av de i sammanställningen upptagna konkreta fallen har utskottet funnit det ur principiell synpunkt betänkligt, när med landshövdingbefattning förenas uppdrag som ledamot av styrelser för enskilda rederi- eller järnvägsaktiebolag med verksamhet inom vederbörande landshövdingens län. Med hänsyn till länsstyrelsernas allmänna befattning med kommunikationsväsendet inom länen och med särskilt beaktande av den numera rådande konkurrensen mellan olika kommunikationsmedel kan vederbörande landshövding lätt försättas i situationen att antingen under ämbetsmannaansvar nödgas bedöma åtgärder, som han redan i annan egenskap varit med om att besluta, eller att anmäla jäv vid sådana ärendens handläggning i länsstyrelsen. Det ena förhållandet är emellertid ägnat att väcka samma principiella betänkligheter som det andra.

Utskottet har vidare uppmärksammat ett fall, då landshövding samtidigt fungerat som ordförande i en offentlig utredning av en viktig social fråga och tillkallats att som ensam sakkunnig, med biträde av sekreterare, inom ett departement undersöka en organisationsfråga, vilken måste anses hava varit av mera avsevärd omfattning. Sistnämnda uppfattning stödjer utskottet, bland annat, på att vederbörande landshövding för uppdraget i fråga tillerkänts ett i förhållande till de arvoden, som eljest pläga utgå till ämbetsmän som sakkunniga inom statsdepartement, betydande belopp. Likvisst synes förevarande landshövding icke åtnjutit någon annan tjänstledighet för offentligt uppdrag under den tid utredningarna pågingo än tolv dagar vid ett tillfälle år 1935.

Vad sålunda anförts har utskottet funnit sig böra för riksdagen

omförmäla.

Närvarande utom vid prövningen av det i stycket å sid. 9: »Utskottet har — — — år 1935» berörda fallet: herrar *Hallén, Strömberg, Oscar Gottfrid Karlsson*, Sandegård, Bergman, Källman, Karl Bodin, Nils Andersson*, Hagström*, Carlström*, Anton Pettersson, Lindskog*, Fast, Bengtsson*, Lundqvist, Hällgren, Fält, Mosesson*, Norén och Johansson* i Tväråselet.

Närvarande vid prövningen av återstående delen av förevarande punkt: herrar *Hallén, Strömberg, Oscar Gottfrid Karlsson*, Bergman, Källman, Karl Bodin, Nils Andersson**,

Hagström, Hårdin, Carlström*, Anton Pettersson, Lindskog*, Fast, Bengtsson*, Lundqvist, Hällgren, Fält, Mosesson*, Norén och Johansson i Tväråselet.*

* Ej närvarande vid justeringen.

Stockholm den 8 april 1937.

På konstitutionsutskottets vägnar:

C. A. REUTERSKIÖLD.

Närvarande: herrar Reuterskiöld, Hallén, Strömberg, Gustaf Adolf Björkman, Sandegård, Bergman, Källman, Carl Lindmark, Karl Bodin, Anders Andersson, Hårdin, Fast, Holmbäck, Lundqvist, Nordström i Torsby, Hällgren, Werner i Höjen, Fält, Johansson i Tväråselet och Hellberg.

*Bilaga.***Förteckning över landshövdingarnas enskilda och offentliga uppdrag
år 1936.***Överståthållare Nothin.*

Ordförande i styrelsen för turisttrafikförbundets restaurantaktiebolag.

Ledamot av styrelsen för Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

» » » » aktiebolaget Gällivare malmfält.

» » » » trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, förordnad av Kungl. Maj:t.

Ordförande i kommunalskatteberedningen (till 1 januari 1937).

» » svenska trafikförbundet.

» » teaterrådet.

Landshövding Edén.

Ordförande i styrelsen över Sveriges allmänna hypoteksbank, utsedd av Kungl. Maj:t.

» » 1932 års järnvägsekonomiutredning.

» » djurgårdskommissionen.

» » styrelsen för statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö.

» » styrelsen för statens alkoholistanstalt å Venngarn.

» » direktionen för institutet och förskolan för blinda å Tomteboda.

Suppleant för ordföranden i Längmanska kulturfondens nämnd, förordnad av Kungl. Maj:t.

Landshövding Linnér.

Ledamot av styrelsen för lantbrukshögskolan.

Landshövding B. Hammarskjöld.

Vice ordförande i styrelsen för försäkringsaktiebolaget Hansa.

Ordförande i statens jordbruksnämnd.

» » styrelsen för farmaceutiska institutet.

Landshövding Tiselius.

Ledamot av direktionen över Göta kanalverk såsom direktör för kanalens Östgötalinje.

Ordförande i styrelsen för Linköpings armatur- och metallfabriksaktiebolag.

» » vaccinationsutredningen.

Sakkunnig för socialstyrelsens organisation (slut 1 juli 1936).

*Landshövding Hamrin.**Landshövding Beskow.*

Ordförande i styrelsen för Växjö—Alvesta järnvägsaktiebolag.

Ledamot av styrelsen för Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag, förordnad av Kungl. Maj:t.

Ordförande i civila luftskyddsutredningen (slut 20 december 1936).

Ombud för Sveriges allmänna hypoteksbank hos Smålands m. fl. provinsers hypoteksförening.

Landshövding Falk.

Ordförande i styrelsen för Mönsterås nya järnvägsaktiebolag.

Ledamot av styrelsen för garantiaktiebolaget Anticimex.

Ordförande i styrelsen för Ölands järnvägsaktiebolag, av Kungl. Maj:t förordnad ledamot.

Landshövding Rodhe.

Ordförande för de sakkunniga rörande förhandlingsordning för statstjänstemän (slut 29 oktober 1936).

Ordförande för de sakkunniga för verkställande av utredning rörande trafikolyckornas orsaker m. m.

Landshövding Hagströmer.

Ordförande i styrelsen för aktiebolaget Blekinge kustbanor, av Kungl. Maj:t förordnad ledamot.

» » 1935 års Blekingeutredning.

» » Lyckebyå-utredningen.

» » »Svenska smörprovningarna».

Särskild sakkunnig till kommunalskatteberedningens förfogande.

Landshövding Nilsson.

Ordförande i styrelsen för allmänna svenska utsädesaktiebolaget.

Ledamot av styrelsen för Knislinge skofabriks aktiebolag.

» » » » Stockholms superfosfatfabriks aktiebolag.

» » » » Strömsnäs bruks aktiebolag.

» » » » svenska livförsäkringsbolaget.

» » » » svenska sockerfabriksaktiebolaget.

» » » » aktiebolaget Skånebryggerier.

Landshövdingen friherre Ramel.

Ledamot av styrelsen för brand- och livförsäkringsaktiebolaget Skåne.

» » » » skånska cementaktiebolaget.

Ordförande i styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.

*Landshövding Kjellman.**Landshövding Jacobsson.*

Ordförande i styrelsen för rederiaktiebolaget Transatlantic.

» » » » Transpacific.

» » » » Göteborg—Fredrikshamn-linjen.

» » » » svenska skeppshypotekskassan.

» » » » Göteborgs bostadskreditförening.

Vice ordförande i styrelsen för brand- och livförsäkringsaktiebolaget Svea.

Ledamot av styrelsen för aktiebolaget Göteborgs hypotekskassa.

» » » » försäkringsaktiebolaget Nornan.

Ordförande i 1935 års brännoljekommitté (slut 9 november 1936).

» » svenska hydrografisk-biologiska kommissionen.

» » styrelsen för Göteborgs högskola, förordnad av Kungl. Maj:t.

» » » » handelshögskolan i Göteborg, förordnad av Kungl. Maj:t.

Ledamot av besvärnämnden för reservarbetslöner.

Landshövding von Sneidern.

Ordförande i styrelsen för Uddevalla—Lelångens järnvägsaktiebolag.

Ledamot av styrelsen för Alingsås bomullsväveri aktiebolag.

» » » » aktiebolaget Nordens textilfabrik.

» » » » Nääs fabriksaktiebolag.

Ledamot av styrelsen för Borås—Alvesta järnvägsaktiebolag, förordnad av Kungl. Maj:t.

» » » » Varberg—Borås—Herrljunga järnvägsaktiebolag, förordnad av Kungl. Maj:t.

» » » » Dalslands järnvägsaktiebolag, svenska statens ombud.

Ordförande i järnvägsrådet.

» » 1932 års trafikutredning (slut 29 februari 1936).

» » styrelsen för statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa flickor.

Landshövding Mannerfelt.

Suppleant i styrelsen för aktiebolaget vin- och spritcentralen.

Ordförande i statens jordnämnd.

» » lånenämnden för sekundär jordbrukskredit.

» » centralnämnden för ackordslåneärenden m. m.

» för »Veterinärinrättningen i Skara».

Landshövding Vennerström.

Ledamot av styrelsen för fastighetsaktiebolaget Tiden.

Landshövding Hasselrot.

Ordförande i styrelsen för aktiebolaget Aerotransport.

» » » » » Finspongs metallverk.

» » » » » Volvo.

» » » » » Brummerska skolhusbyggnaden.

» » länsstyrelseutredningen.

» » direktionen över Allmänna barnhuset.

» » styrelsen för tekniska gymnasiet i Örebro.

Landshövding Murray.

Ordförande i styrelsen för europeiska varu- och resgodsförsäkringsaktiebolaget.

» » » » » Klosters aktiebolag.

» » » » » svenska spannmålsaktiebolaget.

» » » » » aktiebolaget mjölk, grädde, smör.

» » » » » matvaruhandlarnas mejeriaktiebolag.

» » » » » K. V. Johanssons mejeriaktiebolag.

Ledamot av styrelsen för Örebro—Köpings järnvägsaktiebolag.

» » » » » aktiebolaget textilateljé Licium.

Utredningsman rörande frågan om möjligheterna för ett samarbete mellan organisationer på slaktdjurshandelns område och de offentliga slakthusen.

Ordförande i styrelsen för statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar.

Landshövding Eriksson.

Ordförande i styrelsen för nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

Ledamot av styrelsen för Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

Suppleant i styrelsen för trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund.

Ordförande i styrelsen för arbetarepensionskassan, understödsförening.

» för 1934 års barnpensioneringssakkunniga (slut 21 november 1936).

» » 1935 års vägsakkunniga.

Ledamot av sociala rådets sektion för det statsunderstödda sjukkasseeväsendet (sjukkassenämnden).

» » fullmäktige för folkpensioneringsfonden.

Landshövding Lübeck.

Ordförande i styrelsen för aktiebolaget Vattenbyggnadsbyrån.

Ledamot av styrelsen för Krångede aktiebolag.

» » » » » trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund.

» » » » » aktiebolaget svenska aluminiumkompaniet.

Suppleant i styrelsen för Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

Ordförande för 1936 års trafiksakkunniga (slut 31 augusti 1936).

» » kulturminnesvårdssakkunniga.

» » styrelsen för skogshögskolan (statens skogsförsöksanstalt).

» » » » statens maskin- och redskapsprovninganstalter.

Ledamot av styrelsen för tekniska högskolan.

Landshövding Wijkman.

Ordförande i styrelsen för tekniska gymnasiet i Härnösand.

Landshövding Munck af Rosenschöld.

Ordförande i styrelsen för Åre kurortsaktiebolag.

Landshövding Rosén.

Överrevisor för vattenfallsstyrelsen.

Landshövding Gärde.

Ledamot av styrelsen för Mertainens gruvaktiebolag.

Ordförande för avdikningsakkunniga (slut 1 januari 1937).

Reservationer:

A) Vid särskilda punkter i utskottets memorial.

I.

1) Vid punkten B a i utskottets memorial:

av herrar *Strömberg, Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, Nils Andersson, Fast, Vougt, Nordström* i Torsby och *Fält*, som anfört:

»Av de cirka fyra hundra medborgarrättsärenden, i vilka Kungl. Maj:t under granskningsåret beviljat medborgarskap åt vederbörande sökande, har utskottet endast i fyra fall funnit vederbörande statsråds rådslag föranleda anmärkning enligt § 107 regeringsformen. Detta förhållande tyder icke på, att den praxis, som av Kungl. Maj:t tillämpats vid dessa ärendens avgörande, varit felaktig —. Då emellertid anmärkningarna kunna tolkas som om utskottet syftade till en skärpning av villkoren för erhållande av statsmedborgarskap, har redan detta varit en anledning till att vi icke kunnat biträda de av utskottet gjorda anmärkningarna.

Även om man delar utskottets uppfattning rörande de kvalifikationer, som skola gälla för förvärv av svenskt statsmedborgarskap — sökanden skall hava gjort sig känd för hederlig vandel, fullgjort alla sina förpliktelser mot det allmänna och hava möjlighet till försörjning utan hjälp från samhället — kunna dock humanitära och billighetskäl motivera att undantag göres från regeln. Detta synes oss bland annat vara fallet då vederbörande är född inom landet, är av svensk härstamning, är gift med svensk medborgare eller har barn, som fötts inom landet.

I förevarande fall har vederbörande varit bosatt i landet sedan år 1908, är gift med en svensk kvinna och har inom äktenskapet två barn. Såväl hustrun som barnen äro upptagna till svenska medborgare. Under dessa förhållanden kan det knappast bliva tal om att vägra vederbörande uppehållstillstånd inom landet. Det brott, för vilket han för 18 år sedan dömdes till 500 kronors böter och skadestånd, borde under angivna förhållanden icke utgöra hinder för svenskt medborgarskap. Vi hava sålunda ansett, att tillräckliga skäl icke förelegat för att rikta anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot statsrådet Schlyter.»

2) Vid punkten B b:

av herrar *Strömberg, Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, Källman, Nils Andersson, Fast, Vougt, Nordström* i Torsby och *Fält*, som anført:

»Den kvinna, varom här är fråga, är icke blott född inom landet och av svenska föräldrar utan har därjämte hela sitt liv varit bosatt inom landet. Hon förlorade sitt svenska medborgarskap då hon år 1921 ingick äktenskap med en tysk undersåte. Äktenskapet upplöstes år 1934. Om äktenskapet ingåtts efter ikraftträdandet av nu gällande medborgarskapslag, hade vederbörande enligt § 8 i denna icke genom giftermålet förlorat sin svenska medborgarrätt, då hon icke tagit sitt hemvist i det främmande landet. Då sålunda Kungl. Maj:t endast tillämpat principer, som överensstämmer med nu gällande medborgarskapslag, saknas enligt vår mening skäl för att ingå i prövning av de förhållanden, som stå i samband med det brott för vilket vederbörande avtjänat sitt straff.

Vi ha sålunda ansett, att tillräckliga skäl saknats för att rikta anmärkning mot statsrådet Schlyter.»

3) Vid punkten B c:

av herrar *Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, Fredrik Ström, Fast, Vougt Nordström* i Torsby och *Fält*, som anført:

»Det gäller i detta fall en statslös f. d. rysk undersåte av polsk härstamning jämte hustru och två i Sverige födda barn, resp. 8 och 11 år gamla. Mannen har under hela sin vistelse här — sedan augusti 1920 — haft selsättning och därmed kunnat försörja sig och sin familj. Att hans ekonomiska ställning en tid varit svag och att vid ett tillfälle utmätning, som dock icke fullföljts, gjorts i hans lösörebo, motsäger icke detta. Det enda som kan anföras mot sökanden och som av utskottet anföres som grund för anmärkning gäller påstådda oriktiga uppgifter vid ett villaköp 1929, där sökanden skulle uppgivit, att han innehaft behöriga åtkomsthändingar och att alla räntor varit ordentligt erlagda ävensom alla på villan belöpande utgifter till dagen för köpets avslutande. I handlingarna finnes emellertid intet som utesluter möjligheten, att dessa uppgifter kunna ha avgivits i god tro. Däremot upplyses att efter förmedling genom advokat rättelse vunnits. Mot ur denna episod draga slutsatser, att sökanden skulle böra karakteriseras såsom opålitlig och bedräglig tala intyg i polisrapporten från tre personer, vilka vitsorda, att sökanden gjort intryck av att vara 'punktlig', 'skötsam', 'ordentlig', att 'någon anledning till anmärkning mot honom icke förekommit'. Ytterligare har direktören vid det företag sökanden för närvarande har anställning vid betygat, att sökanden vore synnerligen skötsam och ordentlig och skicklig i sitt arbete och att hans anställning hos företaget därför torde komma att bli av varaktig art. Överståthållarämbetet har ansett sig med hänsyn till den förbättring i sökandens ekonomiska förhållanden som synes hava inträtt och i betraktande av den långa tid varunder han varit bosatt i riket icke böra avstyrka bifall till ansökningsen. Magistraten i den

stad där sökanden har anställning och bostad har intet att erinra mot bifall. Vederbörande länsstyrelse har på samma skäl som överståthållarämbetet ansett sig icke böra avstyrka bifall. Slutligen må nämnas, att sökanden för sin anställning uppbär en avlöning av 12,000 kronor per år, varjämte arbetsgivaren förbundit sig att betala honom påförda skatter.

Av tillgängliga handlingar i detta ärende hava vi icke kunnat finna anledning till anmärkning mot vederbörande statsråd.»

4) Vid punkten B d:

av herrar *Hallén, Strömberg, Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, Källman, Fredrik Ström, Fast, Vougt, Nordström* i Torsby och *Fält*, som anfört:

»Sökanden är född i Sverige och modern av svensk börd. Hans ansökan om svenskt medborgarskap omfattar jämväl hans svenskfödda hustru och en 20-årig dotter. Sökanden, som synes ha vistats här i landet cirka 15 år, har oavbrutet från 1929 varit anställd som verkmästare vid en teknisk fabriek med en inkomst av 7,200 kronor per år. Från i Sverige innehavda anställningar föreligga i tillgängliga handlingar uppgifter från tvenne större företag, vars chefer hava intygat, att sökanden varit skötsam. Från ett annat meddelas, att sökanden icke direkt misskött sig i tjänsten men visat sig mindre 'pålitlig', ett mycket allmänt hållet omdöme. De beskyllningar som åsyftats hava icke på något sätt verifierats. Utskottet grundar också sin anmärkning i detta fall på uraktlåten skattebetalning. Vid tiden för ansökningen häftade sökanden för oguldna utskylder med inalles 1,149 kronor 70 öre. Av detta belopp inbetalades emellertid i maj 1936 603 kronor 38 öre, vilket enligt stadgad praxis i justitiedepartementet måste hava avsett skatterna för de 10 sista åren. Då sökanden av alla sina arbetsgivare erkännes vara en skicklig yrkesman och ej minst av sin nuvarande arbetsgivare skattas synnerligen högt, skulle ett avslag på sökandens begäran tett sig såsom icke tillräckligt grundat. På grund härav ha vi icke funnit skäl till anmärkning mot föredragande departementschefen Schlyter.»

II.

1) Vid punkten C 1:

av herr *Fast*.

2) Vid punkten C 2:

av herr *Fast*.

B. Reservationsvis framställda yrkanden.

III.

(Protokoll över justitiedepartementsärenden.)

1) av herr *Stendahl*, som anfört följande:

Utskottet har i memorial nr 11 under litt. B framställt anmärkning enligt § 107 regeringsformen i anledning av Kungl. Maj:ts beslut beträffande ärenden angående förvärvande av svenskt medborgarskap. Utöver de ärenden, däri utskottet sålunda beslutat anmärkning, har jag ansett att utskottet jämväl bort besluta anmärkning beträffande följande ärenden:

1. En *österrikisk undersåte* upptogs till svensk undersåte på hemställen av statsrådet Schlyter genom Kungl. Maj:ts beslut den 24 januari 1936.

Sökanden är född den 6 februari 1902 i Wien och till yrket köksmästare. I juni månad 1920 hade han anlant hit till riket och bosatt sig i Ystad, där han omedelbart vid ankomsten erhållit anställning som kock å hotell Continental, vilken anställning han innehaft till sommaren 1922. Han hade därefter innehaft anställning som kock och sedermera som köksmästare å olika platser. Sedan den 20 september 1933 vore han anställd som köksmästare å hotell i Stockholm, där han för närvarande åtnjuter en fast lön av 350 kronor i månaden jämte fri kost och logi. Sökanden ägde icke något kapital, men vore livförsäkrad för 5,000 kronor. Den 28 augusti 1932 hade han ingått äktenskap med svensk undersåte. Äktenskapet vore barnlöst och hade makarna numera separerat. Sökanden häftade i Stockholm för oguldna krono- och kommunalutskylder till ett sammanlagt belopp av kronor 1,043:10. Han hade emellertid förklarat, att han under loppet av de närmaste två månaderna skulle inbetala alla resterande utskylder.

En direktör för ett hotell där sökanden varit anställd uppgav att denne varit anställd hos honom som köksmästare från maj månad 1930 till februari 1933, då han blivit uppsagd från sin anställning. Sökanden hade visat sig duglig i sitt arbete, men på grund av omständigheter, som direktören icke närmare ville förklara, hade sökanden blivit uppsagd från sin befattning.

Då sökanden under årens lopp vistats å åtskilliga orter i riket, inhämtades genom remiss utredning och yttranden från flera länsstyrelser.

Länsstyrelsen i Gotlands län förklarade sig ej ha något att erinra mot bifall. *Landsfiskalen i Visby distrikt* tillstyrkte.

Länsstyrelsen i Blekinge län hade ej heller något att erinra. *Landsfiskalen i Ronneby distrikt* d:o, *poliskammaren i Karlskrona* förklarade sig ej känna någon omständighet, som kunde utgöra hinder för bifall.

Länsstyrelsen i Östergötlands län förklarade, att under sökandens vistelse inom länet icke förekommit något, som syntes böra utgöra hinder mot bifall.

Detsamma anförde *länsstyrelsen i Gävleborgs län* efter hörande av magistraten och polismästaren i Gävle.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anförde, att sökandens förhållande icke givit länsstyrelsen anledning att motsätta sig bifall.

Polisen i Ystad uppgav att sökanden, som har varit mantalsskriven i Ystad för år 1922, ej betalat vare sig 1922 års kronoskatt, uppgående till 69 kronor 17 öre, eller 1922 års kommunalskatt, uppgående till 100 kronor 90 öre.

Magistraten i Ystad förklarade sig ej ha anledning att motsätta sig bifall.

Länsstyrelsen i Malmöhus län återopade magistratens yttrande.

Av ett före ärendets överlämnande till Kungl. Maj:t infortrat restlängdsutdrag (¹⁶/₁₂ 1935) från Stockholm inhämtas, att sökanden häftade för ogulden kronoskatt för 1935 med 134: 43 kr. De i det första intyget upptagna 1,043: 10 kr. återfinnas ej i det senare intyget och ha således erlagts under mellantiden.

Överståthållarämbetet förklarade sig slutligen icke ha något att erinra mot bifall.

2. En *finsk undersåte* och dennes barn upptogos genom Kungl. Maj:ts beslut den 31 januari 1936 på hemställen av statsrådet Schlyter till svenska medborgare.

Sökanden vore född i Finland ¹³/₁₂ 1901 och inflyttade till Sverige jämte sin moder ¹⁴/₁₁ 1914, varefter han oavbrutet vistats i Sverige. Till yrket är sökanden skogsarbetare.

I yttrande över ansökningsen anförde vederbörande *landsfiskal*:

»Sökanden har inflyttat hit till riket år 1914 i samband med sin moders äktenskap med svensk undersåte i Aareavaara by. Han har alltsedan dess vistats i nämnda by och försörjt sig med jordbruks-, skogs- och flottningsarbeten. År 1931 ingick han själv äktenskap med svensk kvinna och har med henne två minderåriga barn. Under vistelsen här i riket har vare sig mot sökandens eller hans hustrusandel någon anmärkning förekommit. Sökandens behärskar svenska språket något i tal men ej i skrift. Han är ej straffad enligt svensk lag eller författning och häftar icke för andra oguldna utskylder än det honom tillhöriga torpet påförd fastighetsskatt. Mannen är försedd med uppehållsbok, men hustrun saknar uppehålls- och arbetstillstånd. Sådant torde dock icke vara erforderligt för henne, då hon aldrig tagit hemvist utrikes och således icke förlorat sin svenska medborgarrätt.

För närvarande torde sökanden äga förmåga att någorlunda försörja sig och sin familj, men i händelse av sämre konjunkture å arbetsmarknaden föreligger stor risk att han kommer att falla det allmänna till last. Den ägda lägenheten har för närvarande ett värde av omkring 1,000 kronor, men enligt uppgift är hans avsikt att efter erhållet svenskt medborgarskap söka av Svenska Staten beviljade bostadsförbättrings- och andra bidrag.

Sökanden har icke aktivt deltagit i någon politisk sammanslutning.

På grund av vad ovan anförts får jag vördsamt med viss tvekan tillstyrka nådigt bifall till sökandens underdåniga ansökan.»

Fattigvårdsstyrelsen yttrade:

»Sökanden har icke sedan han inflyttat i riket anhållit om eller erhållit fattigvårdsunderstöd, men då sökanden icke har sådant yrke att han därigenom erhåller stadigvarande inkomst för familjens försörjning och då arbetslöshet ofta förekommer bland jordbruks- och skogsarbetare, finnes anledning antaga att sökanden i framtiden måste anlita åtminstone tillfälligtvis fattigvårdens hjälp för familjens uppehälle, varför fattigvårdsstyrelsen avstyrker nådigt bifall till sökandens underdåniga ansökan.»

Under ärendets beredning blev sökanden av landsfiskalen förelagd att före viss dag erlægga de oguldna utskylder, varför han häftade (1932 års kommunalutskylder 16: 32 kr. och samma års kronoutskylder 17: 10 kr.). Utskylderna erlades dock *ej* inom den föreskrivna tiden.

Länsstyrelsen i Norrbottens län förklarade sig endast med tvekan kunna tillstyrka bifall.

Under beredningen inom justitiedepartementet inkom sökanden med bevis om att utskylderna erlagts.

3. En *tysk undersåte* upptogs genom Kungl. Maj:ts beslut den 14 februari 1936 på hemställan av statsrådet Levinson till svensk medborgare.

Sökanden är född den 27 augusti 1899 i Finland och till yrket skräddare. Han anförde till stöd för sin ansökan:

»Min fader var visserligen tysk undersåte, men min moder var finländska och hade svenska till modersmål. Jag har aldrig lärt mig något annat språk än svenska, som är mitt modersmål. Vid två års ålder kom jag till Sverige, och jag har gått i svenska skolor. Jag känner mig helt såsom svensk, och jag är gift med en svensk flicka.

Jag har två yngre bröder, som äro födda här i Sverige, och dessa hava blivit svenska medborgare vid uppnådd ålder av 22 år. Därför att jag var två år gammal, då mina föräldrar flyttade till Sverige, erhöi jag icke på samma sätt svenskt medborgarskap.

Vidare upptog Eders Kungl. Maj:t genom resolution den 21 juli 1905 min fader till svensk medborgare med villkor, att han inom ett år därefter avlade tro- och huldhetsed. Min fader avled, innan han hunnit fullgöra detta. Därest min fader fått bliva i livet, till dess han hunnit fullgöra nämnda formalitet, hade han blivit svensk medborgare, och därmed hade även jag förvärvat svenskt medborgarskap. Det är alltså på grund av en serie olyckliga tillfälligheter, som jag icke för länge sedan är svensk medborgare.»

Sökanden vore född den 27 augusti 1899 i Finland. År 1901 hade han jämte sina föräldrar från Finland avrest till Sverige och bosatt sig vid ett ställe, Silverdalen invid Mjölkudden strax utanför Luleå. Där hade hans föräldrar avlidit, fadern år 1905 och modern 1906, varefter han blivit utackorderad i Hossmo socken av Kalmar län till år 1911, då en hans morbröder i Stockholm tagit honom till sig. I dennes hem hade han bott till hösten 1914 och under tiden genomgått fyra klasser i Jakobs realskola samt blivit konfirmerad i S:t Gertruds församling. Hösten sistnämnda år hade morbrodern satt honom i lära hos en skräddare, hos vilken han även varit boende. Denna anställning hade han innehaft till våren 1918, då han slutat densamma och tagit kondition hos annan skräddare, där han arbetat från våren 1918 till november månad 1920. På grund av arbetsbrist hade han därefter från Stockholm begivit sig till See by i Österfärnebo socken av Gävleborgs län, där han erhållit ny kondition. Å nämnda plats hade han arbetat ett år eller till november månad 1921, varefter han avrest till Norrsundets sågverk i Hamrånge socken och några månader haft arbete. Den 23 eller 24 maj 1926 hade han från Hamrånge anlät till Gävle och där fått skrädderiarbete. Den 24 december 1932 hade han ingått äktenskap med en fabriksarbeterska, vilken fortfarande vore svensk medborgare. Vid midsommartiden 1934 hade han insjuknat i lungtuberkulos och vårdades för närvarande å Selggrenska sanatoriet vid Strömsbro, vilket sanatorium ägdes av Gävle stad. Kostnaden för denna vård — 1 krona per dygn — betalade han själv, varjämte han för en tid av en och

en halv månad även erhållit bidrag ur en för sådana ändamål avsedd fond. Han vore dock snart återställd från sjukdomen i fråga, varför han inom den närmaste framtiden ämnade återtaga sitt arbete. Vidare meddelade sökanden, att han fortfarande resterade med en del oguldna skatter. Detta hade berott på, dels att han icke fått ut hela sitt tillgodohavande hos en skräddarmästare, emedan denne icke haft medel att betala hela arbetslönen, samt dels att han av sin lilla inkomst (högst 160 kronor per månad) icke kunnat avvara något för att fullt betala nämnda utskylder, enär han först måst livnära sig själv. Då han bleve frisk och åter kunde arbeta samt hans hustru även hade arbete, bleve förhållandena bättre. Han hoppades därför, att han inom en icke allt för avlägsen framtid skulle kunna betala, vad han vore skyldig.

Sanatorieläkaren har på förfrågan meddelat, att sökanden hade utsikt till att hans hälsa komme att förbättras genom sanatorievården.

Kronokassören har upplyst, att sökanden åren 1927—1931 samt 1934 reste för oguldna kronoutskylder med tillhoppa 136 kronor 53 öre. Genom stadskassörens i Gävle bevis inhämtades, att sökanden åren 1927, 1928, 1929, 1930, 1931 och 1934 hade en rest å obetald kommunalskatt med sammanlagt kronor 771:08.

Överståthållarämbetet samt *länsstyrelserna i Kronobergs, Kalmar och Norrbottens län* förklarade sig intet ha att erinra mot bifall.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län förklarade sig icke ha något att erinra mot bifall.

Under beredningen i justitiedepartementet förelades sökanden att inom viss tid inkomma med bevis, att de oguldna utskylderna, varför han häftade, erlagts.

I anledning härav svarade sökanden, att han med bästa vilja ej kunde erlägga utskylderna.

4. En *brittisk undersåte* upptogs enligt Kungl. Maj:ts beslut den 6 mars 1936 på hemställan av statsrådet Schlyter till svensk medborgare.

Sökanden är född den 28 augusti 1882 och till yrket brodös samt bosatt i Kalmar.

Vid ansökningen var fogat intyg från stadsfogden i Kalmar, att sökanden icke resterade för skatter samt att hon hade förmåga att försörja sig. Hon hade sedan sitt 9:e levnadsår i huvudsak vistats i Sverige. Hon hade icke tidigare sökt medborgarskap enär hennes moder varit bosatt i England. Nu efter moderns död hade hon icke några särskilda förbindelser med England och hade hon därför gjort ansökan. Beträffande sina ekonomiska förhållanden uppgav sökanden, att hon icke ägde något kapital, men ansåg sig genom arbete som brodös och genom att giva lektioner i engelska kunna försörja sig. Hon hade även genom släktingar och goda vänner erhållit mindre penningbelopp till hyreshjälp.

Genom polisen i Kalmar hava hörts personer, som känt sökanden sedan många år och därvid uppgivit: Hon vore en mycket försynt och tillbakadragen person, men det torde icke vara möjligt för henne att helt försörja sig med sitt arbete som brodös och genom de lektioner hon brukar giva i engelska. Så länge hon hade bott hos sin numera avlidna faster, hade hon

bott hyresfritt och hade hon då kunnat försörja sig med sitt arbete, men för närvarande torde det icke vara möjligt för henne att försörja sig med sitt arbete.

Magistraten i Kalmar fann sig med hänsyn till de framkomna upplysningarna om sökandens möjligheter att försörja sig icke kunna förorda bifall till ansökningen.

Länsstyrelsen i Kalmar län instämde med magistraten.

5. En *polsk undersåte* samt hans hustru och barn upptogs genom Kungl. Maj:ts beslut den 6 mars 1936 på hemställan av statsrådet Schlyter till svenska medborgare.

Poliskommissarien vid Karlstads polis har verkställt utredning. Sökanden har härvid uppgivit:

Han vore född den 6 oktober 1890 i Warzawa, Polen. Båda föräldrarna äro numera döda. Han vore polsk undersåte och mosaisk trosbekännare. Han hade vistats i föräldrahemmet till vid 15 års ålder, och hade han härunder bevistat undervisningen i en mosaisk skola i hemstaden Warzawa. Vid sistnämnda ålder hade han fått avflytta till Kowno, där han börjat studera vid en judisk högskola, och hade meningen varit, att han skulle utbildas till rabbin. Sökanden hade sedan studerat vid nämnda högskola till vid 25 års ålder, men hade han icke »kommit fram» till rabbin men erhållit utbildning till kantor och religionslärare. Efter avslutade studier hade han ingått äktenskap, och hade makarna bosatt sig i Suwalki i Polen. Sökanden hade icke lyckats erhålla någon anställning, men hans hustrus föräldrar hade varit förmögna, varför familjen av dessa erhållit medel till uppehållet. Någotdera av åren 1918 eller 1919 hade han erhållit anställning i Fylipowo i Polen såsom kantor hos därvarande mosaiska församling, vilken anställning han innehaft i ungefär ett halvt år, varefter han återvänt till Suwalki. Därstädes hade familjen därefter vistats till troligen år 1920, därvid han icke innehaft något arbete. Den 6 september 1928 hade sökanden ankommit till Sverige, där han erhållit tillfällig anställning såsom kantor vid mosaiska församlingen i Karlstad. I mars 1929 hade han avrest till Hälsingborg, där han erhållit anställning såsom kantor och religionslärare hos mosaiska församlingen, och hade sökanden härvid bosatt sig i sistnämnda stad. Troligen år 1932 hade han låtit avhämta sin familj till Sverige, och hade med familj sedan bott i Hälsingborg. Anställningen i nämnda stad hade han innehaft till i oktober månad 1934, då han slutat densamma. Anledningen härtill hade varit den, att församlingen icke ansett sig hava råd att i fortsättningen hava honom kvar såsom kantor och betala honom samma lön, som han dittills haft, nämligen kronor 50 per vecka. På grund härav hade han avflyttat till Karlstad och där erhållit anställning såsom lagerbiträde i sin svägers affärsrörelse, och hade han därefter hela tiden innehaft ifrågavarande anställning och med sin familj varit boende i Karlstad.

Makarna hade i äktenskapet tre barn, av vilka det äldsta är 20 och de båda yngsta respektive 13 och 10 år gamla. Det äldsta av barnen vistas i Polen, där han idkar studier, under det de båda yngsta barnen vistas hos föräldrarna i Karlstad, och åtnjuta dessa barn undervisning i svenska folkskolan.

Sökanden åtnjuter en avlöning av kronor 3,000: — per år. Varken mannen eller hustrun hava förmögenhet, men äga makarna samtliga möbler och andra husgeråd i hemmet, vilka föremål äro brandförsäkrade för kronor 5,000: —. Sökanden påstod sig icke hava några skulder till någon. Han vore livförsäkrad i Försäkringsbolaget Valand för kronor 1,000: —, vilken försäkring

vore ömsesidig och således gällde även hustrun. Barnen däremot äro icke livförsäkrade. Sökanden uppgav vidare, att hans nuvarande anställning icke vore av tillfällig art utan avsedd att fort fara. För den händelse han skulle erhålla svenskt medborgarskap, vore det hans arbetsgivares och svågers mening att överlåta den av honom bedrivna affärsrörelsen på sökanden, som därigenom skulle komma att erhålla avsevärt bättre inkomster. Sökandens svåger hade nämligen lovat honom, att sökanden, om han bleve svensk medborgare, skulle på fördelaktiga villkor få övertaga den av svågern bedrivna affärsrörelsen, alldenstund denne önskade bosätta sig i Palestina. Sökanden medgav på fråga, att han, då han hösten 1934 sökt förlängd passvisering, vägrats dylik, och hade han med anledning härav av polismyndigheten i Karlstad förelagts att lämna landet. Han hade dock icke lämnat landet utan i stället gjort förnyad framställning om uppehålls- och arbetstillstånd, vilken ansökan sedermera även beviljats. Han uppgav, ävenledes på fråga, att han aldrig vore sig i Sverige eller utlandet, varit misstänkt eller tilltalad för brott.

Han uppgav, att han sökte svenskt medborgarskap av den anledningen, att han önskade kvarstanna i Sverige, där han hade sitt arbete. Sökandens önskan vore nämligen att kunna antaga det av svågern gjorda erbjudandet om övertagande av affärsrörelsen, varigenom han skulle erhålla god bärning för sig och sin familj.

Sökandens svåger F. uppgav: Sökanden hade numera anställning såsom lagerbiträde i den av honom bedrivna handelsrörelsen. Rörelsen ifråga drives såsom avbetalningsaffär i manufakturbranschen. F. söker nu så mycket som möjligt att sätta sökanden in i skötseln av affärsrörelsen i fråga, alldenstund han har för avsikt att så småningom överlåta affärsrörelsen i fråga på sökanden. F. själv hade nämligen för avsikt att vid något tillfälle i framtiden lämna Sverige och bosätta sig i Palestina. Enligt F:s mening hade svågern även goda förutsättningar att kunna med framgång sköta affärsrörelsen.

F. uppgav slutligen, att han säkerligen på förmånliga villkor skulle kunna avyttra sin affärsrörelse till någon utomstående. F:s mening vore emellertid detta oaktat att på synnerligen förmånliga villkor överlåta rörelsen på svågern för att på detta sätt hjälpa denne. F. hade icke räknat med att genast kunna erhålla några kontanter vid överlåtelsen av rörelsen till svågern, utan skulle denne sedermera få fullgöra betalningen till F. genom avbetalningar.

Föreståndaren för mosaiska församlingen i Karlstad kände icke sökanden mera ingående. Han hade emellertid kommit till den uppfattningen, att sökanden vore en hygglig och ordentlig människa. Då sökanden första tiden vistats i Karlstad, hade han tidvis vikarierat för dåvarande kantorn i mosaiska församlingen. Då befattningen sedermera blivit ledig, hade sökanden dock icke erhållit tjänsten, enär han icke ansetts fylla de krav, som församlingen ville ställa å innehavaren av tjänsten. Sökanden vore icke affärsman, och kunde föreståndaren icke yttra sig om sökandens förmåga att handhava och sköta en affärsrörelse av det slag, som hans svåger F. nu bedreve.

En köpman S. uppgav, att F. från början förmodligen haft för avsikt att förskaffa svågern anställning såsom kantor i härvarande mosaiska församling, vilket dock icke lyckats. S:s uppfattning vore, att F. numera helt försörjde sin svåger och dennes familj. S. betvivlade även, att sökanden i fortsättningen skulle kunna försörja sig utan svågerns hjälp. Sökanden vore icke affärsman, och ville S. knappast hålla för troligt, att sökanden skulle vara kapabel att på egen hand sköta en affärsrörelse av sådan omfattning, som den vilken F. nu bedreve.

Enligt å kriminalstationen och stadsfiskalskontoret förda anteckningar framgår, att sökanden den 31 januari 1935 av polismyndigheten förelagts att

inom viss tid lämna landet, alldenstund beviljat uppehålls- och arbetstillstånd då utgått och Kungl. Utrikesdepartementet avslagit förnyad ansökning om förlängd passvisering. Den 5 februari 1935 anmälde t. f. stadsfiskalen till Konungens Befallningshavande i Värmlands län, att sökanden uraktlåtit att ställa sig föreläggandet till efterrättelse, och beslöts den 20 februari 1935 av Konungens Befallningshavande, att sökanden med familj skulle förpassas ur riket, över vilket beslut dock besvär anfördes hos Kungl. Maj:t.

Poliskommissarien yttrade slutligen:

»Då sökanden under sin vistelse här i landet icke förmått att på egen hand helt försörja sig och sin familj och det dessutom synes tvivelaktigt, huruvida han i framtiden skall kunna bliva i stånd härtill, får jag värdsamt hemställa, att den av sökanden gjorda ansökningen att bliva upptagen till svensk medborgare icke måtte bifallas.»

Poliskommissarien inkom senare med tillägsrapport:

»Det torde böra omnämnas, att det såväl i detta som liknande fall visat sig svårt att av samtliga hörda kunna erhålla bestämda utsagor. Beträffande sökandens förmåga att driva affärsverksamhet och hans lämplighet härtill har sålunda ingen av de hörda mer än en mera bestämt uttalat sig. Denne framförde emellertid vissa farhågor, då han förstod, att hans uppgifter skulle intagas i polisrapport och sålunda kanske komma till kännedom för andra medlemmar i härvarande mosaiska församling.

Jag får värdsamt vidhålla det i den tidigare rapporten avgivna yttrandet i saken. Av den verkställda undersökningen framgår med tydlighet, att sökanden under sin vistelse här i landet icke förmått att själv försörja sig och sin familj. Icke ens under de tider, då sökanden innehaft anställning inom sitt egentliga yrke såsom kantor och religionslärare, har han kunnat försörja sig utan måst erhålla ekonomiskt bistånd av sin sväger. Att sökanden i framtiden skulle bliva i stånd att försörja sig, om F. avflyttar från landet, synes mig icke på något sätt styrkt. Jag får för den skull ånyo värdsamt hemställa, att magistraten icke måtte tillstyrka bifall till sökandens ansökan om erhållande av svenskt medborgarskap.»

Magistraten i Karlstad fann ej skäl tillstyrka ansökningen.

Länsstyrelsen i Värmlands län förklarade, att länsstyrelsen med hänsyn till den verkställda utredningen ansåge sig icke böra motsätta sig bifall till framställningen.

6. En *finsk undersåte* upptogs enl. Kungl. Maj:ts beslut den 20 mars 1936 på föredragning av statsrådet Schlyter till svensk medborgare.

Sökanden är född $10\frac{1}{4}$ 1907 i Finland, ogift, till yrket skomakare. Inkom till Sverige $15\frac{1}{10}$ 1928 och har därefter uppehållit sig å olika platser inom Norrbottens län. Uppger sig förtjäna 100 kr. i månaden men har ej varit påförd skatt i Sverige.

Polisen i Kåbdalis distrikt anförde:

»Sökanden, som har uppehållstillstånd samt arbetstillstånd i Sverige t. o. m. den 10 december detta år i egenskap av skomakeriarbetare, har under den tid, som han vistats i Kåbdalis — från den 29 oktober 1933 — fört en i allo klanderfri vandel. Sökanden, som till yrket är skomakeriarbetare, synes genom sitt arbete kunna skaffa sig tillräcklig förtjänst för sitt uppehälle, och har han icke enligt egen utsago under sin vistelse i Sverige i någon som helst form anlitat kommunal eller annan hjälpverksamhet. Han

säger sig icke veta, varför han icke blivit taxerad för inkomst inom Jokkmokks socken. Någon dylik taxering har han ej heller erhållit i någon annan kommun i riket, varest han vistats. Han har sig ej heller bekant, varest han senast blivit mantalsskriven. Enligt inhämtade upplysningar har sökanden under den tid, som han vistats å orten, icke deltagit i några som helst politiska sammankomster eller utövat agitation av något slag. Sökanden beskrives såsom en till sinnelaget fridsam samt i sitt arbete kunnig och samvetsgrann man.»

Landsfiskalen i Jokkmokk yttrade följande:

»Uti ett av mig den 18 i denna månad avgivet yttrande i anledning av sökandens ansökan om förlängt arbetstillstånd har jag anfört följande: 'Sökandens vistelseort inom distriktet är Kåbdalis. På grund av Inlandsbanans framdragande där förbi, är orten rätt livlig, och befolkningssiffran har ökats till omkring det dubbla. Sökandens yrkesskicklighet är allmänt känd, och han har såsom specialitet att tillverka s. k. finnpjäxor, vilka äro mycket begärliga. Han har därför överfullt av arbete, och den i orten befintliga inhemska arbetskraften på området blir icke lidande av hans arbetstillstånd inom orten. Då det dessutom vid min undersökning av förhållandet framkommit, att det bland ortsbefolkningen är ett allmänt önskemål, att sökanden får kvarstanna, och då han uppfört sig klanderfritt under sin vistelse här, får jag vördsamt tillstyrka ansökningsen.'

Men då det emellertid av den gjorda undersökningen i anledning av sökandens ansökan om svenskt medborgarskap visat sig, att han icke blivit beskattad, åtminstone icke inom Jokkmokks socken, och denna omständighet sonolikt är att söka däri, att han underlåtit att låta kyrkoskriva sig, varigenom han undgått mantalsskrivning och i följd därav även taxeringsmyndigheternas uppmärksamhet, och man knappast får sätta tilltro till hans för mig muntligen lämnade uppgifter, att denna uraktlåtenhet beträffande uppgifterna till kyrkoskrivning berott på sökandens okunnighet om gällande föreskrifter, kan jag icke tillstyrka hans ansökan. Jokkmokks landsfiskalskontor den 28 december 1934.»

Länsstyrelsen i Norrbottens län förklarade sig icke ha något att erinra mot bifall.

7. En *norsk undersåte* upptogs genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 maj 1936 på hemställan av statsrådet Levinson till svensk medborgare.

Sökanden är född den 25 mars 1894 i Altona i Preussen och son till tysk undersåte och ogift norsk undersåte; han är gift med svensk undersåte sedan den 25 juni 1932, är skriven i tyska S:ta Gertruds församling i Stockholm och mantalsskriven i Stockholm sedan 1917. Han är anställd som montör hos Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet och har haft genomsnittslön 1931—1935 å 5,322 kronor. I polisrapport den 28 mars 1936 uppgives:

»Sökanden hade vistats hos sina farföräldrar i Altona till 18 års ålder och genomgått folkskola. Sedan han i två års tid varit maskinistbiträde å olika fartyg, hade han vid 20 års ålder rest hit till riket, dit han anlänt våren 1914. Genast efter sin ankomst hit hade han fått anställning vid Cigarrettfabriken Orient, vilken anställning han innehåft till i maj månad 1915, varefter han till den 1 juli 1915 arbetat vid Cigarrettfabriken Khediv. Sedan han därefter varit arbetslös någon tid, hade han i september månad 1915 rest till Hamburg, där han arbetat å en cigarrettfabrik till våren 1916, varefter han återvänt hit till staden. Sedan han efter återkomsten arbetat en månads tid

vid Finnboda varv, hade han till sommaren 1917 arbetat som montör vid fabriken Kraftox i Sundbyberg, varefter han till i juni månad 1918 varit montör å en konstmarmorfabrik i Sundbyberg. Vid sistnämnda tid hade han erhållit sin nuvarande anställning hos Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet, och hade han för närvarande en lön av 108 kronor i veckan.

Han hade ingen förmögenhet och ej heller något sparat kapital.

Han hade en i kraft varande blandad liv- och kapitalförsäkring å ett belopp av 2,000 kronor, vilket belopp skulle utfalla vid hans död eller eljest när han uppnått 58 års ålder. Vidare vore han medlem av Tobaksarbetarnas Sjuk- och Begravningskassa och berättigad till en sjukhjälp av 6 kronor per dag. Från Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet komme han att vid uppnådda 62 års ålder erhålla en pension av 1,700 kronor per år.

Den 25 juni 1932 hade han ingått äktenskap med en svensk undersåte, som genom tidigare äktenskap med svensk undersåte förvärvat svenskt medborgarskap. Hustrun hade i sitt tidigare äktenskap ett barn, som vore fött i Norge. Hustruns tidigare äktenskap hade upplösts genom äktenskapsskillnad. Hans styvson vore glasblåsarelärling och hade en lön av 35 kronor i veckan.

Enligt vid kriminalavdelningen förefintliga anteckningar angående för brott misstänkta eller tilltalade personer, blev sökanden den 19 juni 1919 vid Stockholms Rådhusrätt för efterföljande delaktighet i stöld dömd till fyra månaders straffarbete, villkorlig dom.

Sökanden förekommer icke i tidningen Polisunderrättelser eller i vid kriminalavdelningen förefintliga utländska tidningar av enahanda innehåll som tidningen Polisunderrättelser.

Den 1 december 1918 erhöll sökanden uppehållsbok för vistelse här i riket, vilken uppehållsbok utfärdades att gälla tillsvidare.»

Överståthållarämbetet hade intet att erinra mot bifall till ansökningen.

8. En *norsk undersåte* upptogs genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 maj 1936 efter föredragning av statsrådet Schlyter till svensk medborgare.

Sökanden är född den 13 januari 1894 i Oslo, dotter till norsk undersåte och dennes efterlevande hustru, vilken numera vore svensk undersåte, ogift, kyrkoskriven och mantalsskriven i Hedvig Eleonora församling i Stockholm sedan 1928 samt boende hos sin moder. Hon hade vistats i föräldrahemmet i Oslo till 15 års ålder och därunder åtnjutit undervisning i folkskola och konfirmerats, varefter hon avrest till Amerika, där hon varit bosatt till den 4 juni 1912, då hon i sällskap med sin moder avrest till Stockholm. Hon hade sedermera oavbrutet vistats därstädes och alltid varit boende hos sin moder. Efter ankomsten till Stockholm hade modern, som tidigare erhållit äktenskapsskillnad med sin make, erhållit anställning som portvakt. På grund av sjuklighet hade sökanden under de första åren efter hemkomsten från Amerika endast haft tillfälliga arbeten hos olika familjer, varjämte hon i mån av behov varit extra affärsbiträde vid dåvarande Centralvaruhuset. Under åren 1918—1920 hade hon haft ordinarie anställning som affärsbiträde vid Centralvaruhuset, varpå hon åter blivit sjuklig och på grund därav icke kunnat utföra något arbete. Kort före julen 1922 hade hon fått börja som extra försäljerska vid A.-B. Nordiska Kompaniet, 18—20 Hamngatan, där hon sedermera vid ett flertal olika tillfällen arbetat till nyåret 1926. Här-efter hade hon icke haft något bestämt arbete, utan hade hon varit sysselsatt med sömnad, varjämte hon genom arbetsförmedlingens försorg erhållit tillfälliga arbeten med städhjälp i olika hus. Hennes moder, som i egenskap av portvakt haft mycket att syssla med, brukade även anlita sökandens hjälp

till varjehanda göromål. Den 1 januari 1933 hade modern erhållit portvaktsplats, där de sedermera varit boende till sommaren 1935 och härunder åtnjutit fri bostad, varefter de avflyttat till nuvarande bostaden, där modern likaledes innehade portvaktsplats. Under det senaste året hade sökanden förtjänat omkring 20 kronor i månaden, varjämte hon erhållit fritt husrum och mat av sin moder.

Enligt uppgift äger sökanden icke något sparad kapital eler några försäkringar.

Hennes fader hade avlidit år 1927.

Skatter erlagda.

Enligt intyg av norska generalkonsulatet har sökanden förlorat sitt norska medborgarskap enligt lag om norskt statsborgarret av den 21 april 1888 § 6 b.

Överståthållarämbetet har i utlåtande den 2 maj 1936, ehuru sökanden har viss svårighet att själv försörja sig, med hänsyn till hennes långa vistelse i landet och till att hennes moder är svensk medborgare, icke något att erinra mot bifall till ansökningen.

9. En *ungersk undersåte* upptogs enligt Kungl. Maj:ts beslut den 22 maj 1936 efter föredragning av statsrådet Schlyter till svensk medborgare.

Sökanden är född den 12 maj 1898 och son till ungerska föräldrar. Sökanden har vistats i Sverige $^{15}/_9$ 1924— $^{4}/_2$ 1927 samt från 19 november 1927 och allt fortfarande. Tillhör intet religionssamfund och är kyrkoskriven i Kristianstad sedan 21 december 1934, då han inflyttade från Oscars församling i Stockholm. Hans årsinkomst är 6,000 kronor, och han har förmögenhet på 10,000 kronor.

Sökanden har förut ansökt om svenskt medborgarskap, vilken ansökan av Kungl. Maj:t den 21 september 1934 lämnats utan bifall.

Sökanden har hörts av polisen i Kristianstad och därvid uppgivit, att han är kapellmästare samt har vistats i Kristianstad från år 1933 till den 15 februari 1934 samt att han därefter erhållit konsertengagemang å Stads-hotellet i Västervik, intill den $^{14}/_5$ samma år. Han återvände därefter till Kristianstad för att vila sig. Därpå hade han utfört konsert vid Porla brunn i Örebro län under tiden den $^2/_6$ — $^{10}/_8$ 1934, varifrån han sistnämnda dag åter rest till Kristianstad, där han kvarstannat till den $^{31}/_8$ 1934. Från den $^1/_9$ 1934 till den $^1/_2$ 1935 hade han konserterat å Frimurarelogen i Örebro, där han kvarstannat till den $^{17}/_2$ samma år. Den $^{18}/_2$ 1935 hade han åter anlänt till Kristianstad och kvarstannat till den $^8/_6$ samma år. Under tiden $^5/_6$ — $^{10}/_8$ hade han ånyo konserterat vid Porla brunn i Örebro län. Efter sagda tid vistades han åter i Kristianstad $^{11}/_8$ — $^{16}/_8$ 1935, varefter han den $^{17}/_5$ — $^{21}/_{12}$ 1935 bedrivit privata studier i språk och litteratur i Malmö.

I Kristianstad hade han ej under de senaste åren innehaft någon som helst avlönad anställning, utan endast vistats därstädes för rekreation och såsom gäst hos en fru, med vars dotter han är förlovad och ämnar ingå äktenskap, därest han erhåller det sökta medborgarskapet.

Under de tider han ej innehaft någon anställning, har han försörjt sig av sparade medel.

Magistraten i Kristianstad har sig icke någon särskilt oförmånligt bekant om sökanden men anser, att då alltjämt mycket hård konkurrens råder inom musikeryrket och många svenska musiker hava det svårt, det ej kunde vara välbetänkt att upptaga utländska musiker till svenska medborgare utan att särskilda skäl föreligga. På grund härav avstyrker magistraten ansökningen.

Myndigheterna å de orter, där sökanden konserterat, ha hörts och förklarar, att intet oförmånligt är känt om sökanden.

Länsstyrelsen i Kalmar samt magistraten i Västervik avstyrka ansöknin- gen av samma skäl som magistraten i Kristianstad.

Länsstyrelsen i Kristianstad avstyrker och åberopar sitt utlåtande beträffande den tidigare av sökanden gjorda ansöknin- gen, då länsstyrelsen avstyrkte av samma skäl som magistraten i Kristianstad. Länsstyrelsen framhåller, att sökanden långa tidsperioder varit utan arbete.

10. En *tysk undersåte* upptogs enligt Kungl. Maj:ts beslut den 5 juni 1936 på hemställan av statsrådet Schlyter till svensk medborgare.

Sökanden är född den 27 januari 1918 i Chile i äktenskapet mellan tyska medborgare. När sökanden var 3½ år gammal, avled fadern i Chile, och hade hans moder med sökanden ett år senare avrest till Tyskland och bosatt sig i Hamburg, där han vid 6 års ålder blev döpt i tyska evangeliska kyrkan. I november månad 1930 hade hans moder ingått äktenskap med svensk undersåte, och hade då sökanden medföljt henne till Sverige. Vid ankomsten till Sverige hade han blivit inskriven i en högre folkskola. På hösten 1932 hade han provat in vid högre allmänt läroverk och blivit antagen som elev, och avlade han därstädes den 31 maj 1934 examen i realskolan. I oktober månad 1934 hade hans styvfader omkommit genom drunkning. Den 8 oktober 1934 hade sökanden erhållit anställning såsom oavlönad praktikant vid ett bolag i Ängelholm och hade han den 7 januari 1935, eller samtidigt som han erhöll lön, flyttat dit. Den 1 april 1935 hade hans moder förhyrt en lägenhet i Skälderviken inom Barkåkra socken och hade sökanden då flyttat till henne därstädes. Den 1 oktober 1935 hade hon förhyrt en lägenhet i Ängelholm och hade han ävenledes då flyttat dit. Denna lägenhet bebo de fortfarande. Den 22 februari 1936 hade han slutat sin anställning vid förenämnda bolag och den 24 i samma månad erhållit anställning som smedgesäll hos en smedmästare, vilken anställning han fortfarande innehar. Vid förfrågan hos ifrågakomna bolag upplystes, att sökanden under år 1935 erhållit i lön 380 kronor, samt för år 1936 31 kronor och 48 öre. För närvarande åtnjuter han en lön av 10 kronor i veckan.

Sökanden, som icke förekommer i polisens böcker eller liggare över för brott straffade eller misstänkta personer, eller eljest varit föremål för anmärkning, vitsordas som en synnerligen skötsam och ordentlig yngling. Han häftar icke för oguldna utskylder.

Sökanden åberopar intyg av en folkskollärarinna, som lovat ekonomiskt stödja honom för vidare utbildning i maskinfacket. Åberopar även intyg av rektorn vid förenämnda folkskola och kyrkoherden i orten, som alla vitsorda honom såsom begåvad, skötsam och synnerligen energisk och livligt tillstyrka hans ansökan.

Sökandens moder, svensk medborgare, biträder ansöknin- gen. Fadern är död.

Länsstyrelsen i Kristianstad tillstyrker, därest icke den omständigheten att sökanden icke ännu fyllt 21 år skulle utgöra hinder.

11. En *dansk undersåte* samt hans hustru och makarnas barn upptogs genom Kungl. Maj:ts beslut den 26 juni 1936 på hemställan av statsrådet Bergquist till svenska medborgare.

Sökanden är född den 12 augusti 1883 i Köpenhamn, son av danska under- såtar. 1917 inflyttade sökanden till Sverige, där han vistats oavbrutet med

undantag för tiden $\frac{1}{7}$ 1920— $\frac{1}{7}$ 1922, då han vistats i Drammen. Hans vistelseorter ha varit: »Stockholm, några månader 1917; Skara, några månader 1917; Falköping, Nygatan 17, från påsken 1917 till $\frac{1}{7}$ 1920; (Norge under tiden $\frac{1}{7}$ 1920—augusti 1922) Borås, Erikslund och Norrby, Långgatan 19, augusti 1922—april 1925; Fagersta bruk, april 1925—dec. 1928; Motala Verkstad, 1929—april 1930; arbetslös i Motala 1 år till mars 1931, då bosatt i Eriksberg, Bårebo, Gnosjö, mars 1931—mars 1932, sedan till Anderstorp, där han allt sedan dess varit boende. Han har en årlig inkomst av 1,800 kronor. Sista tre åren ingen taxering till inkomstskatt. Ingen förmögenhet. Han har den 27 juli 1934 erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd att inom Anderstorps socken utöva verksamhet som metallgjutare. Han åberopar ett flertal intyg på yrkesskicklighet. Han åberopar vidare att hans hustru är född svenska. Av infordrade yttranden framgår, att sökanden dels häftar för oguldna kommunalutskylder till Falköpings stad för 320 kronor 80 öre, dels ock oguldna kronoutskylder i Motala socken och Motala stad med tillhoppa 188 kronor 77 öre, vilka senare utskylder emellertid avkortats.

Kriminalpolisen i Stockholm uppger: I danska tidningen Politiefterretninger 1911 förekommer sökande efterlyst såsom alimentant (underhållspliktig), varjämte han 1915 förekommer bland efterlysta värnpliktiga. Enligt uppgift från Polisbyrån för övervakande av utlänningar har sökanden den 25 november 1918 erhållit uppehållsbok, gällande för vistelse och rätt att taga arbetsanställning här i riket tills vidare. I övrigt intet ofördelaktigt känt.

Landsfiskalen i Anderstorp uppger, att sökandens rörelse är av mindre omfattning men att han genom densamma kunnat försörja sig och sin familj. I Anderstorp häftar han ej för oguldna utskylder och i övrigt ej förekommit anmärkning.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har, därest omständigheten att sökanden ej guldit förfallna utskylder icke skulle utgöra hinder för bifall, icke något att erinra mot bifall till ansökningen.

12. En *norsk undersåte* upptogs genom Kungl. Maj:ts beslut den 24 juli 1936 (t. f. regering ministern för utrikes ärenden Westman samt statsråden Andræ, Centerwall och Bergquist) till svensk medborgare.

Sökanden är född den 1 juli 1901 i Nordlands fylke i Norge. Fadern död, men modern lever. Inkom till Sverige den 8 augusti 1929 och har därefter haft sin hemvist i Timrå socken. Anställd hos Wifsta Varvs A/B såsom träarbetare. Har haft inkomst av 1,500 kronor under ett vart av de sista två åren. Ingen taxering 1933, 1934 taxerad för 1,230 och 1935 för 1,880 kronor. Ingen förmögenhet. Medlem av sjukkasse. Sökanden gift den 24 december 1933 med svensk undersåte.

Landsfiskalen i Timrå yttrar: »Sökanden har allt sedan tid under augusti månad 1929 haft sitt hemvist i Timrå socken. Härunder har sökanden haft byggnads- och träreparationsarbeten hos Wifstavarfs Aktiebolag, undantagandes tidsperioder, då sökanden varit arbetslös. Sökanden har gjort sig känd för arbetsamhet, skötsamhet och en hederligandel.

Sökanden har ej fallit fattigvården till last. Enligt av mig från Timrå sockens arbetslöshetskommitté införskaffade uppgifter har sökanden på grund av arbetslöshet erhållit kontanta understöd under tiden från och med novem-

ber 1932 till och med april 1934, nämligen under år 1932 105 kronor 60 öre, under år 1933 237 kronor 60 öre och under år 1934 196 kronor 60 öre. Ytterligare arbetslöshetshjälp har sökanden ej erhållit.

Sökandens arbetsinkomster hava ökat under de båda sistförflutna åren, och kan sökanden, enligt vad jag inhämtat av dennes arbetsförman, förväntas i fortsättningen erhålla arbete i sådan utsträckning, att han kan försörja sig och sin familj.

På grund av det anförda får jag vördsamt föreslå, att bifall förordas till underdåniga ansökningen.»

Länstyrelsen i Västernorrlands län har icke något att erinra mot bifall.

13. En *norsk undersåte* har genom Kungl. Maj:ts beslut den 21 augusti 1936 (t. f. regering statsråden Nilsson, Ericsson, Quensel och Gynnerstedt) upptagits till svensk medborgare.

Sökanden är född den 20 januari 1879 och son till norska undersåtar. Inflyttade till Sverige 1907 och har sedan dess vistats i Stockholm. Tax. inkomst 1932 3,930, 1933 4,030 och 1934 1,530 kronor. Personlig förmögenhet 3,900 kronor. Mantalsskriven i Katarina församling, Stockholm.

Inför Stockholm polis har sökanden uppgivit: Han hade vistats i föräldrahemmet till 16 års ålder, varefter han i ett års tid varit dräng. Därefter hade han kommit i snickarelära, varefter han varit snickeriarbetare å olika ställen i Norge till i januari månad 1907, varefter han rest till Stockholm, där han sedermera oavbrutet vistats. Efter ankomsten hit hade han haft olika anställningar som snickeriarbetare, och vore han sedan i juni månad 1934 anställd hos en byggmästare, som innehade snickerifabrik i Stockholm. Han hade för närvarande en lön av 72 kronor i veckan.

Han hade ett sparat kapital av 3,900 kronor innestående å bank.

Han vore icke livförsäkrad, men däremot medlem av Centralsjukkassan och berättigad till ett understöd av 3 kronor per dag under 90 dagar och där- efter reducerat understöd i händelse av sjukdom.

Han hade aldrig innehaft hemlandspass, uppehållsbok eller främlingspass.

Sökandens arbetsgivare ger honom vitsord såsom en mycket bra arbetare, skötsam och ordentlig.

Enligt uppgift den 9 juni 1936 från överståthållarämbetet för upp- börd- s- ärenden häftade sökanden då för oguldna krono- och kommunalutskylder med följande belopp: 185:17; 66:02; 85:49 och 85:67 eller tillhopa 417:35. Sedermera infordrades ny uppgift härom, därvid uppgavs, att samma utskylder hade avkortats på grund av fattigdom.

Överståthållarämbetet har intet att erinra mot bifall till ansökningen.

14. En *norsk undersåte* upptogs genom Kungl. Maj:ts beslut den 2 oktober 1936 (t. f. regering statsministern Hansson, statsråden Pehrsson, Levinson och Quensel) till svensk medborgare.

Sökanden är född den 6 mars 1894 i Norge av norska föräldrar. Sökanden, ogift och mantalsskriven i Rättvik, inflyttade till Sverige den 28 juni 1928 och mantalsskriven sedan 1929. Hon har vistats på följande ställen och därvid tjänstgjort som sjukgymnast: Hultafors sanatorium, Hultafors, 28 juni—31 december 1928; Stockholm, Humlegårdsgatan 18, 1 januari 1929—15 december 1931; Stockholm, Grevgatan 69, 15 december 1931—30 augusti

1932; Östersund, Köpmangatan 65, 1 september 1932—1 juli 1935; Rättvik, inflyttat den 1 juli 1935.

Hon har förtjänat för år 1933 990 kronor, år 1934 1,480 kronor och år 1935 1,920 kronor. Ingen förmögenhet eller liv- eller sjukförsäkring. Ingen understödspflicht.

Landsfiskalen i Rättvik tillstyrker och framhåller, att sökanden åtnjuter mycket stort förtroende på orten.

Sökanden har goda vitsord från de platser, där hon tjänstgjort.

Stadsfiskalen i Östersund anser sig, ehuru intet ofördelaktigt är känt om sökanden, enär ett flertal svenska sjukgymnaster äro i saknad av arbetsanställning, böra avstyrka bifall. Sökanden häftade i skuld för kommunalutskylder i Östersund, 71 kronor 7 öre, men dessa äro numera guldna.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har intet att erinra mot bifall till ansökan.

15. En *tysk undersåte* har genom Kungl. Maj:ts beslut den 9 oktober 1936 på hemställan av statsrådet Westman upptagits till svensk medborgare.

Sökanden hade även tidigare ansökt om svenskt medborgarskap, vilken ansökan av Kungl. Maj:t avslagits den 4 maj 1934.

Polisen i Göteborg anförde i rapport: Sökanden vore född den 4 januari 1909 i Rombach i Elsass och son till tyska undersåtar. Han hade uppfostrats i föräldrahemmet i Rombach och vistats där till 1920, då familjen utvisades till Tyskland på grund av fransmännens ockupation av Elsass-Lothringen. Sökanden hade därefter medföljt föräldrarna till byn Reichenau i Sachsen och där avslutat skolundervisningen vid folkskola samt konfirmerats 1923. Åren 1924—1928 hade han vistats i staden Neugersdorf, Tyskland, där han haft anställning som tegelbruksarbetare vid fabriken Keramische Werke. Den 7 juli 1928 hade sökanden kommit hit till riket och i tre veckors tid varit på besök hos sin syster, gift med en svensk undersåte. Därefter hade han bott å olika platser i riket till i juli 1932, då han begivit sig till Norrköping, där han erhållit bostad och arbete hos sin förenämnde svåger, innehavare av en rörledningsfirma. Någon dag i mars 1933 hade sökanden slutat anställningen hos svågern och börjat arbeta hos rörläggare i Leksberg till i juli 1935, då han flyttat till Göteborg, där han sedan oavbrutet vistats. Hans veckoinkomst uppginge i medeltal till 60 å 65 kronor i veckan. Sökanden, som vore ogift, vore ej liv- eller sjukförsäkrad. Han ägde inga sparade medel.

Sökandens arbetsgivare uppgiva att han visat sig arbetsam och skötsam. Han hade förtjänat 50 till 60 å 65 kronor i veckan.

Polisen i Norrköping anförde bland annat i rapport år 1933: Under sin vistelse i Norrköping hade han icke haft någon arbetsanställning, och saknade han sparade medel eller andra tillgångar. Sökanden, som uppgav, att han icke anmält sig hos polismyndigheten i Leksberg, där han vistats sedan den 20 april 1929 till den 13 december 1932, förklarade, att han icke avvetat sin skyldighet härutinnan liksom icke heller att han måste hava särskilt uppehålls- och arbetstillstånd för vistelse och arbetsanställning i Sverige. Först när han den 30 december 1932 ankommit till sin syster i Norrköping, hade hon omtalat, att han vore pliktig härtill. Sökanden, som innehade ett

för honom utfärdat pass, gällande till den 18 juni 1933, uppgav att han av sin förenämnde svåger inbjudits att tills vidare stanna hos honom. I följd därav önskade sökanden kvarstanna en tid framåt i Sverige, och skulle han för den skull till kungl. socialstyrelsen ingiva ansökan om uppehållstillstånd.

Ovannämnda sökandens svåger har vid förfrågan bekräftat sökandens uppgifter beträffande släktskapet samt att sökanden av honom inbjudits att tills vidare kvarstanna hos honom. Angående sökanden finnes vidare anteckning om att han med anledning av sin ansökan om uppehållstillstånd av kungl. socialstyrelsen meddelats sådant tillstånd från och med den 12 januari 1933 till och med den 17 juni samma år samt att han avrest från Norrköping till Leksberg den 12 april 1933.

Poliskammaren i Norrköping och *länsstyrelsen i Östergötlands län* förklarade, att under vistelsen i Norrköping icke förekommit något, som syntes böra utgöra hinder för bifall. *Magistraten i Göteborg* hade intet att erinra mot bifall.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län förklarade sig icke ha något att erinra mot bifall samt upplyste bl. a., att sökanden innehade uppehålls- och arbetstillstånd till den 1 juni 1937.

16. En *norsk undersåte* upptogs genom Kungl. Maj:ts beslut den 23 oktober 1936 efter föredragning av statsrådet Westman till svensk medborgare.

Sökanden är född den 26 juni 1885 i Norge av norska föräldrar och är stuveriarbetare i Göteborg.

Polisen i Göteborg anförde i rapport bland annat: Han hade uppfostrats i föräldrahemmet, åtnjutit folkskoleutbildning samt konfirmerats vid 15 års ålder. År 1905 hade han mönstrat till sjöss. Efter att hava innehaft anställning på olika svenska och norska fartyg hade han i augusti 1907 avmönstrat i Halmstad och därifrån begivit sig till Göteborg. Därefter hade han varit anställd såsom byggnadsarbetare å ett flertal byggen till hösten 1909, då han erhållit anställning såsom månadskarl, vilken anställning han innehaft till någon dag i juni månad 1912. Sedan sistnämnda dag vore han anställd såsom stuveriarbetare hos därvarande hamnarbetskontor. Sökanden uppbure i avlöning omkring 300 kronor i månaden. Han vore sedan den $21/6$ 1908 gift med svensk undersåte och hade i äktenskapet två vuxna barn, vilka båda vore gifta. Sökanden, som icke hade några skulder, hade å motbok med Sveriges Postsparbank innestående 800 kronor. Han hade ingen livförsäkring men vore medlem i Erkända Sjukkasans Sällskapet Omtänksamheten och Sjuk- & Begravningskassan för stuveriarbetare i Göteborg samt organiserad fackföreningsmedlem sedan 1913. Hans hustru vore jämväl sjukförsäkrad.

Han häftar för ogulden kronoskatt för åren 1913—1925 med sammanlagt 637 kr. 4 öre.

Sökanden har under åren 1908—1935 påförts i kommunalutskylder till Göteborgs stad tillhopa 4,178: 87 kronor, varav erlagts 2,579: 36 kronor, och sökanden häftade sålunda i skuld för 1,599: 51 kronor enligt denna uppställning:

För år 1912	att utgå	år 1913,	kr.	11: 78,
» » 1913	» »	» » 1914,	»	25: 99,
» » 1914	» »	» » 1915,	»	21: 52,
» » 1915	» »	» » 1916,	»	71: 71,
» » 1916	» »	» » 1917,	»	71: 71,
» » 1917	» »	» » 1918,	»	76: 25,
» » 1918	» »	» » 1919,	»	201: 06,
» » 1919	» »	» » 1920,	»	130: 26,
» » 1920	» »	» » 1921,	»	167: 20,
» » 1921	» »	» » 1922,	»	119: 22,
» » 1922	» »	» » 1923,	»	206: 76,
» » 1923	» »	» » 1924,	»	138: 71,
» » 1924	» »	» » 1925,	»	70: 68,
» » 1925	» »	» » 1926,	»	102: 82,
» » 1930	» »	» » 1931,	»	97: 84,
» » 1935	» »	» » 1936,	»	86: —,

Kronor 1,599: 51,

varav emellertid utskylderna för år 1935 att utgå år 1936, 3:dje terminen, kr. 86: — ännu ej förfallit till betalning.

Flera personer hava dessutom hörts och därvid uppgivit, att sökanden visat sig vara en i allo skötsam och respektabel person, om varsandel de icke hade sig något ofördelaktigt bekant. Hos Göteborgs hamnarbetskontor anställde kontorschefen: Sökanden hade innehåft anställning hos Göteborgs hamnarbetskontor sedan 1912 och därvid alltid visat sig vara duktig i sitt arbete, skötsam och nykter, varför han kunde giva honom sina bästa rekommendationer.

Hos Aktiebolaget Broströms Linjeagentur, Broströmia, anställde chefen för bolagets stuveriavdelning hade ofta kommit i beröring med sökanden och därvid funnit honom vara en synnerligen respektabel och skötsam person, som det vore ett nöje att rekommendera. En folkskollärare hade intygat att sökanden förhållit sig lägenhet i fastighet under åren 1913—1928 och därvid fullgjort sina skyldigheter som hyresgäst utan anmärkning och städse uppträtt skötsamt.

Med anledning av uppgiften om skatterestantierna blev sökanden av länsstyrelsen i Göteborg förelagd att inom viss tid erlägga de oguldna utskylderna.

Till svar härå anförde sökanden:

»Som framgår av bevis från kommunal- och kronouppbörds-kassörerna i Göteborg utgöra de väsentliga restantierna utskylder före år 1930. 1930 års kommunalutskylder kvarstå delvis obetalda. Anledningen till att jag icke helt kunnat betala 1930 års och tidigare års utskylder har varit, att jag med min inkomst icke kunnat gälda dem. På grund av mitt utländska medborgarskap erhöj jag nämligen icke vanliga familjeavdrag vid taxeringarna trots att jag varit gift och haft tre minderåriga barn. De stora utskylderna voro för betungande.

Sedan mina barn numera äro vuxna har jag bemödat mig om att erlägga mina utskylder och kommer framgent att så förfara.

1935 års kommunalutskylder äro numera helt guldna, sedan jag å sista uppbörds-terminen erlagt resterande 86: — kr.

Därest min inkomst medgiver det, är min avsikt att betala även 1930 års resterande kommunalutskylder, så att de senare årens utskylder bliva helt guldna.»

Länsstyrelsen i Göteborg anförde slutligen i yttrande till Kungl. Maj:t:

»Av verkställd utredning framgår, att sökanden resterar för honom i Göteborgs stad påförda såväl krono- som kommunalutskylder med avsevärda belopp, vilka emellertid med undantag av 1930 års kommunalutskylder utgöra utskylder för tidigare år än de tio sista. De i kommunaluppborrdskassörens i Göteborg bevis den 1 juli 1936 upptagna utskylderna för år 1930, kronor 97: 84, torde utgöra rest å det för detta år uppdebiterade beloppet, då enligt vad som framgår av skattekvitton, som bifogats en den 5 september 1936 hit inkommen förklaring från sökanden, han synes hava guldit vissa delar av ifrågavarande års utskylder.

Med hänsyn härtill och till den långa tid sökanden haft hemvist här i riket har länsstyrelsen ansett sig icke böra avstyrka bifall till ansökningen.»

Under beredningen inom justitiedepartementet blev sökanden den 21 september 1936 förelagd att före den 20 december erlægga kommunalutskylderna för 1930, 97: 84 kr.

Den 28 september 1936 inkom bevis, att dessa utskylder erlagts.

17. En *norsk undersäte* samt dennes hustru och barn upptogos genom beslut av Kungl. Maj:t den 27 november 1936 på hemställan av statsrådet Westman till svenska medborgare.

Sökanden är född den 19 mars 1880 i Oslo av norska föräldrar, är elektriker och bosatt i Stockholm.

Polisen i Stockholm anförde i rapport bland annat:

»Sökanden hade vistats i föräldrahemmet till 28 års ålder, och hade han vid omkring 2 års ålder tillsammans med föräldrarna flyttat från Oslo till Göteborg. I Göteborg hade han genomgått folkskola, varefter han blivit plåtslagarlärling i omkring 4 års tid, varefter han i omkring 2 års tid varit anställd hos en elektrisk firma. Sedan han därefter vintern 1901—1902 i omkring 6 månaders tid varit anställd hos Göteborgs Aktiebolag Axel Christiernsson, hade han våren 1902 erhållit anställning som elektriker vid Göta-verken, där han stannat till år 1905, varefter han i omkring ett års tid, till eftersommaren 1906, varit anställd hos 'A. E. G.' i nämnda stad. Härefter hade han varit anställd som elektriker hos Allmänna Svenska Elektriska Aktiebolaget i Jönköping, där han stannat till hösten 1907, varefter han förflyttats till sistnämnda bolags filial i Malmö, där han arbetat till hösten 1908. Sedan han därefter till våren 1909 arbetat hos 'A. E. G.' i Göteborg, hade han förflyttats hit till staden, varefter han arbetat hos Elektriska Aktiebolaget A. E. G. härstädes under några månaders tid. Sedermera hade han arbetat hos Elektriska Aktiebolaget Siemens och 'A. E. G.' till i januari månad 1916, varefter han rest till Ludvika, där han till hösten 1916 arbetat hos Nya Förenade Elektriska Aktiebolaget, som sedermera uppgått i 'A. S. E. A.' i vilket bolags tjänst han varit till i augusti månad 1925. År 1921 hade han från sistnämnda bolags kontor i Västerås skickats till Norge, där han arbetat för bolagets räkning till år 1925. Efter återkomsten hit till riket hade han arbetat hos Elektriska Aktiebolaget Siemens här i staden till i maj månad 1926, varefter han till hösten 1926 arbetat hos A. S. E. A. i Västerås. Sedan han därefter till den 1 mars 1929 varit anställd hos Elektriska Aktiebolaget A. E. G. här i staden, hade han vid sistnämnda tidpunkt erhållit sin nuvarande anställning hos Elektriska Aktiebolaget Skandia. I sistnämnda anställning hade han en

lön av omkring 5,000 kronor per år. Han hade ingen förmögenhet och ej heller något sparat kapital; ej heller vore han livförsäkrad. Han vore medlem i Svenska Arbetarnas Erkända sjukförsäkring och berättigad till ett understöd av 2 kronor per dag under loppet av ett år i händelse av sjukdom. Den 29 december 1923 hade han ingått äktenskap med svensk undersåte. I sitt äktenskap hade han tvenne barn.

Han tillhörde evangelisk-lutherska trosbekännelsen.

Hans arbetsgivare hava gett honom goda vitsord. Hans hyresvärdinna har uppgivit: Såväl sökanden som hans hustru hade varit synnerligen otrevliga hyresgäster. Hustrun hade nämligen vid flera tillfällen kommit i delo med de övriga hyresgästerna, och mannen hade varit slarvig och vid flera tillfällen uppträtt berusad. Han hade ständigt krånglat med hyresbetalningen och vid flera tillfällen narrat värdinnans ombud att för hyrans uppbärande besöka sökanden på en viss uppgiven arbetsplats, varvid det befunnits, att sökanden endast narrats och icke arbetat därstädes. Slutligen hade han upphört med att betala hyran, och hade värdinnan måst låta vråka honom från lägenheten. Vid vräkningstillfället hade han varit skyldig 108 kronor i obetald hyra, vartill kommit, att värdinnan fått betala vräkningskostnaderna.

Två övriga av sökandens värdinnor förklara, att intet skäl till anmärkning förekommit.

Enligt gällande bestämmelser är sökanden befriad från skyldigheten att hava arbets- eller uppehållstillstånd.»

Enligt vederbörligt intyg häftade sökanden i Stockholm i skuld för 216: 34 kr. oguldna krono- och kommunalutskylder för 1927. Under ärendets beredning synas dessa ha efter anmaning blivit erlagda.

Av *uppbördsmyndigheterna i Göteborg* utfärdades intyg att sökanden icke, såvitt kunnat utrönas, påförts andra kommunalutskylder jämte förhöjning i Göteborgs stad än

för år 1903 att utgå år 1904, kr.	5: 44,
» » 1904 » » » 1905, »	9: 80,
» » 1905 » » » 1906, »	15: 56,
» » 1906 » » » 1907, »	20: 34,
» » 1909 » » » 1910, »	53: 56,
» » 1911 » » » 1912, »	9: 48,
» » 1912 » » » 1913, »	15: 91,
» » 1913 » » » 1914, »	50: 10,
» » 1914 » » » 1915, »	15: 37,
» » 1915 » » » 1916, »	16: 31,
» » 1916 » » » 1917, »	16: 31,
» » 1917 » » » 1918, »	76: 25,
» » 1918 » » » 1919, »	201: 06,
» » 1919 » » » 1920, »	227: 43,
» » 1920 » » » 1921, »	337: 42,
» » 1921 » » » 1922, »	307: 45,
» » 1922 » » » 1923, »	307: 18,
» » 1923 » » » 1924, »	313: 83,
» » 1924 » » » 1925, »	315: 07,
» » 1925 » » » 1926, »	380: 34,
	kr. 2,694: 21

och *all* av förenämnda utskylder av sökanden betalats för år 1911

att utgå år 1912 » 9: 48

vadan sökanden häftar för sammanlagt kr. 2,684: 73

samt att sökanden betalat de honom här i staden påförda kronoutsylder jämte sådana allmänna avgifter, som i samband med dylika utskylder debiteras med undantag för:

år 1901	kr.	1: 23
» 1902	»	1: 23
» 1903	»	2: 59
» 1904	»	3: 72
» 1905	»	5: 23
» 1906	»	16: 22
» 1909	»	25: 08
» 1912	»	22: 94
» 1913	»	32: 08
» 1914	»	22: 87
» 1915	»	22: 89
» 1916	»	22: 74
» 1917	»	38: 81
» 1918	»	77: 72
» 1919	»	115: 60
» 1920	»	200: 70
» 1921	»	227: 10
» 1922	»	230: 70
» 1923	»	232: 30
» 1924	»	227: 90
» 1925	»	256: 60 eller

tillhopa kr. 1,786: 25, intygas härmed på begäran.»

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anförde endast, att av utredningen framginge, att mot sökanden under hans vistelse i länet förekommit, att han häftade för honom i Göteborgs stad påförda utskylder till såväl stat som kommun med avsevärda belopp.

Överståthållarämbetet anförde slutligen i yttrande till Kungl. Maj:ts:

»Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län har i anledning av ansökningen anmärkt, att sökanden häftar för honom i Göteborg för åren 1901—1925 påförda krono- och kommunalutskylder till avsevärda belopp. Med hänsyn till den långa tid, som därefter förflutit och till den omständigheten, att sökanden ända sedan barndomen haft hemvist här i riket samt då om sökanden, som är gift med svensk medborgare, i övrigt icke är något ofördelaktigt känt, har överståthållarämbetet icke något att erinra emot nådigt bifall till ansökningen.»

18. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 8 januari 1937 upptogs på hemställan av statsrådet Westman en *finsk undersåte* och hans hustru samt makarnas två barn under 21 år till svenska medborgare.

Rapport upprättad av Stockholms polis innehåller bland annat:

Sökanden är född 13 april 1891 i Helsingfors och son till finska undersåtar, gift, kyrkoskriven i härvarande Finska församlingen, mantalsskriven i härvarande S:t Görans församling. Han hade vistats i föräldrahemmet till 15 års ålder och därunder åtnjutit undervisning i svenskspråkig folkskola, varefter han konfirmerats. År 1906 hade han rest till Helsingfors och erhållit anställning som typograflärling vid Centraltryckeriet därstädes, vilken anställning han innehåft till januari månad 1911. Han hade därefter arbetat hos olika elektriska firmor i Helsingfors för att lära elektrikeryrket, tills han i juni 1912 erhållit anställning som självständig montör hos Gottfrid

Strömbergs Elektriska aktiebolag i Helsingfors, vilken anställning han innehaft till augusti månad 1913. Den 27 augusti sistnämnda år hade han anlänt till Stockholm och erhållit anställning som elektriker hos Allmänna Svenska Elektriska aktiebolaget, där han stannat till den 26 januari 1914, då han mönstrat som 4:e maskinist på Johnsonlinjens motorfartyg »Kronprins Gustaf Adolf», från vilket fartyg han sedan avmönstrat i Antwerpen i augusti månad 1914. Han hade därefter återvänt hit till staden och erhållit anställning som elektriker hos Elektriska bolaget Poijes & Wettermark, där han stannat till i augusti månad 1915, varefter han haft liknande anställning hos Luth & Roséns elektriska aktiebolag i Göteborg till i november samma år. Han hade därpå avrest till Köpenhamn i Danmark, där han arbetat som elektromekaniker hos olika firmor till hösten 1918, då han avrest till Trondhjem i Norge, där han ävenledes arbetat hos olika elektriska firmor till hösten 1923. Den 27 november sistnämnda år hade han ånyo återvänt till Sverige och under två månaders tid varit boende hos en sväger i Jönköping, varefter han bott hos sin svärfader i Ekeryd till i maj 1924. Därpå hade han bott i Stillefors till i augusti 1924, då han avrest till Göteborg, där han tillsammans med en kompanjon startat en bågfilmsbladsfabrik. I maj månad 1925 hade han emellertid sålt fabriken och tagit anställning som elektromekaniker hos firman Elektroapparat i Alingsås, där han varit anställd till i juli månad 1927, varefter han på grund av sjukdom (ischias) icke kunnat utföra något arbete förrän i juli månad 1928, då han erhållit anställning som elektriker hos Kooperativa Byggnadsförbundet i Göteborg, där han stannat till november månad samma år, då han fått sluta på grund av arbetsbrist. Han hade därefter varit arbetslös till i juni månad 1929, då han erhållit anställning som hissmontör hos ingenjörbyrå i Göteborg, vilken anställning han innehaft till februari månad 1930. Den 10 juni 1930 hade han flyttat till Stockholm, enär han erhållit anställning som hissmontör hos Luth & Roséns Elektriska aktiebolag, vilken anställning han innehaft till början av år 1933. Efter sistnämnda tidpunkt hade han icke lyckats erhålla någon fast anställning, varför han uteslutande sysslat med reparationer av radioapparater åt privatpersoner, vilken sysselsättning inbringat honom omkring 1,000 kronor per år.

Enligt egen uppgift ägde sökanden ett kapital om 1,200 kronor, varjämte han vore ägare till en villafastighet i Helsingfors, taxerad till 45,000 finska mark. Han vore icke liv- eller sjukförsäkrad. Däremot vore han kollektivförsäkrad mot olycksfall genom hissmontörernas fackförening. Den 4 augusti 1920 hade han i Norge ingått äktenskap med svensk undersåte och hade makarna i äktenskapet två döttrar.

Medelst ansökningshandlingen bifogade skattekvitto och kvitterade debetsedlar har sökanden styrkt, att han icke häftar för oguldna utskylder till stat eller kommun i Stockholm för tiden från och med år 1931. Enligt egen uppgift resterade han icke heller för dylika utskylder, som tidigare blivit honom påförda.

Den 21 augusti 1936 har upprättats följande P. M.:

Det hade uppgivits av olika personer att sökanden vore ordentlig och sköt-sam.

Sökanden uppgav vidare, att han hölle på med tillverkning av en förpackningsmaskin för cellophan, vilken skulle vara färdig om ett par veckor. Han skulle då försälja den till ett ännu icke bildat bolag för 2,000:— kronor, och ämnade han nu icke skaffa sig någon anställning, enär han hade fullt arbete med förenämnda maskin.

Sökanden ägde en tvårumslägenhet, för vilken han år 1932 till Hyresgäster-nas Sparkasse- och Byggnadsförening betalat 900 kronor i insats.

Han uppvisade en sparkassebok med nyssnämnda byggnadsförening nr 10599, på vilken bok han hade innestående 472 kronor.

Vidare uppvisade han trenne sparkasseböcker med Stockholms Enskilda Bank, med A/B Svenska Handelsbanken och med Postsparbanken, å vilka han hade innestående respektive 1,000, 294 och 536 kronor.

Polisen i Alingsås har hört olika personer, som vitsordat sökandens skötsamhet. Han häftar emellertid för ogulden kronoskatt i Alingsås för 65.47 och kommunalskatt 55.75, vilket senare belopp han på grund av arbetslöshet fått avkortat.

Jönköpings polis känner intet ofördelaktigt om sökanden, likaså landsfiskalen i Skillingaryd.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anser intet förekommit som bör föranleda avstyrkande av bifall till ansökningen.

Mantalskontoret i Göteborg meddelar att sökanden inlämnat flyttningsbetyg den $^{13}/_1$ 1925 och uttagit det den $^7/_6$ 1927 för inflyttning till Alingsås. 1927 överfördes han till listan över obefintliga. Han häftade för ogulden kronoskatt för 1925 och 1926 med 185.88 samt kommunalskatt för 1926 med 188.85, tillhoppa kr. 374.68.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anför:

»Sökanden har icke betalat honom i Göteborgs stad åren 1925 och 1926 påförda kronoutskylder och år 1926 påförda kommunalutskylder att utgå år 1927. Dessa avse sålunda inkomst, åtnjuten respektive år 1924 och år 1925.

Sökanden anför till en början i sin skrivelse den 12 september 1936, att han vill förklara varför skattebetalning för år 1926 till Göteborgs stad icke fullgjorts. Så sker emellertid icke utan talar sökanden i fortsättningen om 1927 års taxering, vilken avser under 1926 åtnjuten inkomst.

Enligt verkställd utredning rörande sökandens taxering åren 1925, 1926 och 1927 synes sökanden vederbörligen hava påförts ifrågavarande utskylder såväl år 1925 som 1926. År 1927 synes sökanden icke hava blivit taxerad i Göteborg.

Såvitt här kunnat utrönas, har sökandens taxering år 1926 icke varit föremål för särskilda beslut av länsprövningsnämnden i Göteborgs och Bohus län.»

Överståthållarämbetet anför:

»Av utredningen framgår, att sökanden häftar för honom i Göteborg för åren 1925—1926 påförda krono- och kommunalutskylder med tillhoppa 374.68 kronor. Med hänsyn till den långa tid, som förflutit efter nämnda utskylders påförande, och i betraktande av de goda vitsord, som i övrigt lämnats angående sökanden, torde nyssberörda omständighet dock icke numera böra utgöra hinder för sökandens upptagande till svensk medborgare. På grund härav och då sökanden sedan år 1920 är gift med svenskfödd kvinna, finner sig överståthållarämbetet icke böra avstyrka nådigt bifall till den föreliggande ansökningen.»

Av här ovan refererade ärenden torde den under punkt 7 omförmälda sökanden icke uppfylla villkoret om hederlig vandel, då sökanden blivit fälld till ansvar för efterföljande delaktighet i stöld. Beträffande vidare ärenden här ovan punkterna 1—3, 6, 11, 13 samt 16—18 hava vederbörande sökande

icke fullgjort sin skattskyldighet. Beträffande dessa sökande kan såvitt angår ärendena 1, 6, 13 och 18 sägas att dessa sökande visa sig hava en god ekonomisk ställning och relativt goda, i ett par fall mycket goda inkomster, samt att deras underlåtenhet att fullgöra sin betalningsskyldighet visar deras önskan att undslippa skyldigheten mot det allmänna. Sådana personer kunna icke anses önskvärda såsom svenska medborgare. Vad åter angår ärendena 2, 3, 11, 16 och 17 synas dessa sökande ha mindre god ekonomi och därför vissa svårigheter att betala dem påförda skatter. Detta borde emellertid hava utgjort ytterligare ett skäl för att iakttaga försiktighet vid prövningen av ansökningarna, då det icke kan vara önskvärt att utländska medborgare med så svag ekonomi, att de icke kunna fullgöra sina ekonomiska förpliktelser mot stat och kommun, förvärva svenskt medborgarskap. I ett par av dessa fall, särskilt det under punkt 2, synes därjämte vederbörande sökandes ekonomiska ställning och möjlighet att förvärva inkomster vara så dålig att hans möjlighet att försörja sig och sin familj är mycket problematisk, varför fara föreligger att han kan falla det allmänna till last.

Då i 5 § lagen om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap stadgas att sökanden skall hava möjlighet att försörja sig och sin familj, synes i sistnämnda ärende denna bestämmelse icke hava ägnats tillbörlig uppmärksamhet. Detsamma torde även gälla beträffande sökandena i ärendena nr 4, 5, 8, 10 och 15. Härtill är beträffande ärendet nr 5 att märka, att denne sökande icke ur några synpunkter kan anses önskvärd här i riket. Han hade även hösten 1934 förelagts lämna landet, men icke ställt sig detta föreläggande till efterrättelse. I trots härav har vederbörande statsråd kort tid därefter funnit honom lämplig som svensk medborgare.

Då det sålunda är en ovillkorlig fordran för naturalisation att vederbörande kan försörja sig och sin familj, borde det vara uteslutet att sökande som visat sådan oförmåga härutinnan, att han nödgats begära understöd av allmänna medel icke erhåller svenskt medborgarskap. Så har emellertid skett beträffande sökanden i ärendet nr 12, vilken erhållit arbetslöshetsunderstöd.

Beträffande sökandena i ärendena nr 9 och 14, skulle de genom sin verksamhet allvarligt konkurrera med svenska medborgare i yrken där svårigheter föreligga att erhålla arbete; ett förhållande, som även medfört att vederbörande myndigheter avstyrkt ansökningarna.

Efter att hava redogjort för ovannämnda fall, där Kungl. Maj:t funnit sökandena vara lämpliga att erhålla medborgarskap, har jag icke kunnat underlåta att som jämförelse framlägga ett fall, där vederbörande sökande fått sin ansökan om svenskt medborgarskap avslagen och vilken sökande således skulle anses olämplig som svensk medborgare. Kungl. Maj:t beslöt på föredragning och hemställan av statsrådet Schlyter att lämna utan bifall en av en finländsk undersåte gjord anhållan att bliva upptagen till svensk medborgare: I sin ansökan framhöll sökanden, att han tillhörde en gammal svensk ätt, som inkom till Sverige under mediet av 1600-talet och 1731 introducerades i svenska riddarhuset. Efter freden i Fredrikshamn stannade en gren av ätten i Sverige medan övriga ättemedlemmar blevo finländska

undersåtar. Den svenska grenen utslocknade 1908, men även därefter har åtten varit företrädd i Sverige av flera representanter, varav tre kvinnliga släktmedlemmar blivit svenska medborgare genom äktenskap med svenska undersåtar. Den tid sökanden vistats i Sverige uppgår visserligen icke till den i 5 § medborgarskapslagen föreskrivna, men sökanden åberopar särskilda skäl. Han åberopar handlingar, utvisande att han den ¹⁵/₉ 1933 avlagt filosofie kandidatexamen vid Uppsala universitet, den ¹⁵/₁₂ 1933 avlagt filosofie licentiatexamen vid samma universitet, den ³¹/₁ 1935 avlagt kansliexamen vid Stockholms högskola samt att han höstterminen 1934 inskrivits som elev vid Handelshögskolan i Stockholm och avlagt två tentamina. Han åberopar vidare förbindelse av sin fader att utgiva 200 svenska kronor i månaden för hans underhåll under tre år räknat från den ¹/₁ 1936 samt intyg av sina lärare vid universitet och högskolor, vilka alla intyga att han är ordentlig, allvarlig och arbetsam, samt tillstyrka bifall till hans ansökning och framhålla att det även är ett svenskt intresse att i detta fall medgiva svenskt medborgarskap åt sökanden.

Sökanden uppger vidare: »Han vore född den 3 mars 1909 i Wasa i Finland, ogift, kyrkoskriven i finska församlingen i Stockholm och mantalsskriven i Hedvig Eleonora församling. Han hade vistats i föräldrahemmet till 17 års ålder och härunder avlagt studentexamen vid Svenska Lyceet i Wasa. Efter avlagd studentexamen hade han rest hit till riket och vistats å olika platser under sommaren, varpå han hösten 1927 återvänt till Finland samt inskrivit sig vid universitet i Helsingfors, där han studerat vid Agrikultur- och Forstvetenskapliga fakulteten. Sommaren 1928 hade han ånyo vistats här i landet, varefter han fortsatt studierna vid nämnda universitet till och med år 1931. Den 29 januari 1932 hade han flyttat till Stockholm samt inskrivit sig som studerande vid Stockholms Högskola, varefter han studerat dels vid nämnda högskola, dels vid Handelshögskolan och dels vid Uppsala Universitet. Det vore hans avsikt att ägna sig åt vetenskapliga forskningar och vidare utbilda sig samt söka docentur i statistik.»

Överståthållarämbetet anförde:

»Såsom Eders Kungl. Maj:t täcktes inhämta av handlingarna i ärendet synes den föreliggande ansökningen närmast hava föranletts av sökandens önskan att icke nu behöva uppfylla den honom mot det egna landet åliggande medborgerliga skyldigheten att fullgöra värnpliktstjänstgöring.

Även om sökanden får anses hava viss anknytning till Sverige, synes dock icke sådana synnerliga skäl för hans upptagande till svensk medborgare föreligga, att svenskt medborgarskap bör honom beviljas utan hinder av i 5 § 2 punkten lagen den 23 maj 1924 om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap stadgat villkor.

På grund av vad sålunda anförts finner sig överståthållarämbetet för närvarande böra avstyrka nådigt bifall till den underdåniga ansökningen.»

2) av herr *Reuterskiöld*, som ansett, att utskottet bort göra anmärkning även beträffande vissa av de i nästförestående reservation av herr Stendahl upptagna fallen angående förvärvande av svenskt medborgarskap, nämligen ärendet nr 5, då sökanden för sin utkomst synes vara väsentligt bero-

ende av sin svåger; nr 9 då sökanden knappast styrkt något befogat intresse av naturalisation; nr 10, då sökanden ännu icke fyllt 21 år och sådana objektiva skäl i övrigt, trots alla goda vitsord, icke styrkts vara för handen, som lagen bör anses förutsätta.

3) av herrar *Werner* i Höjen och *Johansson* i Tväråselet, som biträtt anmärkningsyrkande beträffande punkterna nr 5 och 17 i reservationen av herr *Stendahl* här ovan.

4) av herrar *Carl Lindmark*, *Karl Bodin*, *Lundqvist*, *Arne mark* och *Hellberg*, som ansett, att i anledning av vissa av de här ovan i reservationen av herr *Stendahl* angivna ärenden angående förvärvande av svenskt medborgarskap utskottet bort besluta anmärkning enligt § 107 regeringsformen.

IV.

(Protokoll över justitiedepartementensärenden den 20 mars, den 25 september och den 3 september 1936.)

av herr *Lundqvist*, som med instämmande i huvudsak av herrar *Reuter-skiöld*, *Gustaf Adolf Björkman*, *Stendahl*, *Carl Lindmark*, *Lindskog* och *Andersson* i Ovanmyra ansett, att utskottet bort uttala följande:

»I lagen den 2 augusti 1927 om utlännings rätt att här i riket vistas stadgas, bland annat:

'25 §. Saknar utlämning legitimationshandling, som i 1 § sägs, eller kvarbliver han efter utgången av den tid, han äger rätt att vistas här i riket, utan att hava sökt förlängning av nämnda tid eller underlåter han, efter det sådan ansökning avslagits, att lämna riket, skall polismyndigheten förelägga honom att inom viss kortare tid avresa från riket. Efterkommer utlämningen ej föreläggandet, skall polismyndigheten härom ofördröjligen underätta K. B., som må förordna om utlämningens förpassning ur riket. I avvaktan på K. B:s beslut äger polismyndigheten, där särskilda skäl äro, taga utlämningen i förvar eller ställa honom under uppsikt.

Över föreläggande, som nu nämnts, må klagan ej föras.

27 §. I beslut om utlännings förpassning ur riket må förordnas, att utlämningen icke äger återvända, med mindre han, där visering ej erfordras, före ankomsten till riket erhållit uppehållstillstånd.

Beslutet om förpassningen skall innehålla de skäl, å vilka beslutet grundas; och skall K. B. i beslutet giva tillkänna vad utlämningen har att iakttaga, där han vill söka ändring i beslutet, samt tillställa honom skriftligt beslut så fort ske kan. Är utlämningen tillstades, skall beslutet muntligen avkunnas för honom.

29 §. Vill den, som genom K. B:s beslut förklarats skola förpassas ur riket, överklaga beslutet, äger han sist å åttonde dagen efter det beslutet avkunnades för honom eller, om det ej avkunnats, annorledes delgavs honom till K. B. ingiva sina till Konungen ställda besvär, — — — — —

30 §. — — — — —

Beslut om utlännings förpassning ur riket skall genom K. B:s försorg bringas till verkställighet.

I tvivelaktiga fall eller där svårighet möter för beslutets verkställande, skall K. B. i ärendet göra anmälan hos Konungen.

a.

Italienske undersåten J., som är född 1908 och synes — förutom tidigare vistelse här såsom barn — hava inkommit till Sverige den 20 oktober 1926 och därefter i olika repriser vistats här. Han har ursprungligen inkommit för att få arbete hos grosshandl. P. såsom stuckatör (gipsarbetare).

Till Konungens Befallningshavande i Gävleborgs län anmäldes 1931 att bl. a. J. och hans fader, sedan de till nämnde grosshandlare P. sålt diverse formar och redskap, som de medhaft från Italien, samt förbundit sig att omhändera fabrikationsdriften och tillverka varor, likväl sedan de erhållit betalning för materiel m. m. lämnat sin tjänst, varigenom P. måst stänga sin fabrik. De hade därefter begivit sig till Gävle och öppnat egen fabrik, utan vederbörligt tillstånd till verkstadsrörelse. De hade sökt uppehållstillstånd. I anledning härav hölls förhör den $18/6$ 1932, därvid J. uppgivit:

'J. hade i mitten av mars månad detta år jämte gipsarbetaren C. övertagit en verkstad i staden, för vilken de betalade en hyra av 25: — kronor per månad.

Beträffande tillverkningen och försäljningen av verkstadens alster berättade J.:

Tillverkningen bedreves numera av J. och C. gemensamt. De gipsarbeten, som framställdes vid verkstaden, — — — vore avsedda att säljas huvudsakligast å Gävleborgs läns landsbygd, men ibland hände även att personer inkommo å verkstaden och köpte gipsarbeten.

I övrigt sköttes försäljningen av fyra italienska undersåtar, vilka köpte gipsarbeten av J. och C. och sedan i sin tur försålde dem å landsbygden. Huruvida dessa försäljare sökt eller erhållit tillstånd till dylik försäljning, visste ej J. Själv hade J. länge ämnat ingiva ansökan till Kungl. Maj:t om tillstånd att få driva verkstadsrörelse, men som han hittills icke lyckats anskaffa föreskriven borgen till säkerhet för skatternas erläggande, hade detta ännu icke blivit av. Hans eget arbetstillstånd vore numera utgånet.

C:s arbetstillstånd utginge den 20 innevarande juni.'

I yttrande den $7/7$ 1932 framhöll polismästaren, att J:s verksamhet vore av sådan beskaffenhet, som avses i 26 § 1 mom. näringsfrihetsförordningen, och vartill Kungl. Maj:ts tillstånd erfordras. Då de icke haft dylikt tillstånd, avstyrktes ansökningen om uppehållstillstånd, och denna avslogs den 16 augusti 1932 av socialstyrelsen.

Sedermåra har J. återkommit den 4 maj 1934.

Socialstyrelsen avslog den 3 oktober 1935 ansökan om uppehållstillstånd.

Den 11 oktober 1935 erhöi J. föreläggande att före den 1 november avresa från riket, och den 1 november samma år underrättades länsstyrelsen i Väster-norrlands län, att J. icke efterkommit föreläggandet.

Den 18 november 1935 utlät sig länsstyrelsen:

'Enär J., som kvarblivit här i riket efter utgången av den tid han ägt uppehålla sig härstädes och i anledning därav förelagts att inom viss,

numera förfluten tid avresa från riket, uraktlåtit att efterkomma berörda föreläggande, finner Kungl. Maj:ts Befallningshavande, med stöd av 25 och 27 §§ lagen den 2 augusti 1927 om utlännings rätt att här i riket vistas skäligt förordna, att J. skall förpassas ur riket; och skall J. icke äga att hit återvända med mindre han, där visering ej erfordras, före ankomsten erhållit uppehållstillstånd.'

Den 3 december 1935 överklagade J. detta beslut.

Länsstyrelsen avstyrkte framställningen, »då klaganden icke visat skäl av beskaffenhet att böra föranleda ändring i överklagade beslutet». Samtidigt meddelades, att länsstyrelsen tillika avstyrkt ansökan om medborgarskap av J.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 20 mars 1936 ej funnit skäl göra ändring i förpassningsbeslutet, dock att med hänsyn till i ärendet föreliggande omständigheter med verkställigheten av detsamma skulle få anstå tillsvidare till den 1 juli 1936.

Den 25 augusti 1936 har J. anhållit, att det av nåd måtte tillåtas honom att kvarbliva i riket, till dess att ansökan om uppehållstillstånd prövats av socialstyrelsen.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 25 september 1936 medgivit anstånd med verkställigheten tillsvidare till den 1 juli 1937.

Trots att socialstyrelsen redan den 3 oktober 1935 avlog J:s ansökan om uppehållstillstånd, i anledning varav denne erhöll föreläggande att före den 1 november s. å. avresa ur riket, har alltså J., sedan han underlåtit att lämna landet inom föreskriven tid och därefter överklagat länsstyrelsens förpassningsbeslut den 18 nov., genom Kungl. Maj:ts beslut fått tillstånd att kvarstanna i landet t. v. till den 1 juli 1937, alltså över 1½ år utöver vad han enligt socialstyrelsens uppehållstillstånd vore berättigad till.

Utskottet erinrar om att enligt gällande lag om utlännings rätt att här i riket vistas socialstyrelsens *beslut om uppehållstillstånd* icke må överklagas. Utlännings rätt att klaga över länsstyrelsens *förpassningsbeslut* kan givetvis icke ge Kungl. Maj:t befogenhet att fatta beslut, som de facto innebär ett upphävande jämväl av socialstyrelsens beslut. Lagens bestämmelser om förbud för överklagande av beslut om uppehållstillstånd bleve ju eljest illusoriska.

De beslut, Kungl. Maj:t här fattat den 20 mars och 25 september 1936, måste emellertid enligt utskottets förmenande innebära, att Kungl. Maj:t på omvägar upphävt socialstyrelsens beslut och alltså handlat i strid mot lagens bestämmelser.

De medgivanden, som här Kungl. Maj:t gjort till förmån för vederbörande utlännings, böra efter utskottets mening även ses mot bakgrunden av de upprepade åsidosättande av beslut om författningar, som sagda utlännings under sin vistelse här lagt i dagen. Ej någon gång har han ställt sig till efterrättelse givna förhållningsorder, och icke i något enda fall har han i laga tid inkommit med framställning om ändring i meddelat beslut.

Med hänsyn till vad i ärendet förevarit finner utskottet det anmärkningsvärt, att vederbörande departementschef tillstyrkt Kungl. Maj:t de beslut, som här ovan omnämnts.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet funnit sig böra besluta anmärkning mot vederbörande föredragande departementschefer, statsråden Schlyter och Bergquist, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

b.

Tyska undersåtarna S. och hans hustru inkommo till Sverige den 10 resp. 7 februari 1936, och den 20 mars ingåvos ansökningar om uppehålls- och arbetstillstånd.

Den 18 resp. 25 juni 1936 avslogos S. och hans hustrus ansökningar, och den 29 juni erhöll hustru S. och den 6 juli 1936 S. föreläggande att lämna riket. Sedan länsstyrelsen underrättats, att makarna icke ställt sig föreläggandet till efterrättelse, hölls den 1 augusti 1936 förhör med dem. Därvid framkom bl. a. även, att makarna den 26 juni 1936 var för sig till kungl. socialstyrelsen ingivit ansökningar om uppehållstillstånd för tiden från och med den 1 april 1936 till den 1 oktober 1936 och att även dessa ansökningar avslagits av kungl. socialstyrelsen genom beslut den 22 juli 1936.

På grundval av vad sålunda i ärendet förekommit prövade Kungl. Maj:ts befallningshavande, jämlikt 25 § lagen den 2 augusti 1927 om utlännings rätt att här i riket vistas, skäligt förordna, att makarna skulle ur riket förpassas, men ville Kungl. Maj:ts befallningshavande, med hänsyn till förhållandena i ärendet, till Kungl. Maj:t göra anmälan jämlikt 30 § sista stycket nyssnämnda lag för erhållande av nådigt förordnande huru i anledning av förpassningsbeslutet skulle med makarna S. vidare förfaras.

Makarna anförde tillika besvär över förpassningsbeslutet och framhöllo, att de icke ägde anknytningspunkter till annat land än Sverige.

Länsstyrelsen avstyrkte i skrivelse den 7 augusti besvären men framhöll, att makarna S. vid förpassning 'icke torde böra förpassas till' Tyskland.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 3 september 1936 ej gjort ändring i överklagade beslutet men förordnat, att makarna icke må mot sin vilja föras till Tyskland samt att med verkställighet av förpassningsbeslutet må anstå tillsvidare till den 1 januari 1937.

Makarna S. lära enligt vad uppgivits ännu ej ha lämnat landet.

Under åberopande av de synpunkter, som här ovan under a) framhållits, och då jämväl i detta fall enligt utskottets uppfattning Kungl. Maj:t icke haft befogenhet enligt lagen om utlännings rätt att här i riket vistas att lämna det gjorda medgivandet, finner utskottet det anmärkningsvärt, att vederbörande departementschef tillstyrkt Kungl. Maj:t att medgiva uppskov med förpassningsbeslutet på sätt här skett.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet funnit sig böra besluta an-

märkning mot ledamöterna i den tillförordnade regeringen, statsministern Pehrsson, ministern för utrikes ärenden Westman samt statsråden Nilsson och Ericsson, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

V.

(Protokoll över socialärenden.)

av herr *Lundqvist*, som ansett att utskottet bort uttala följande:

»Tyske undersåten F. inkom till riket den 4 oktober 1934 och erhöll efter inresan uppehållstillstånd i olika repriser. Sista tillståndet meddelades $\frac{2}{7}$ — $\frac{1}{10}$ 1935, och innebar detta att härefter icke vidare tillstånd skulle meddelas.

En ansökan om förlängning av uppehållstillstånd avsågs den 15 november 1935 av socialstyrelsen, som den 18 i samma månad härom underrättade polisbyrån med hemställan att F. skulle föreläggas att lämna riket. Sådant föreläggande delgavs även F. den 23 november.

Den 25 november ingav emellertid F. till socialstyrelsen ny framställning om förlängning av sitt uppehållstillstånd till den 26 juni 1936. Den 14 december avsågs även denna framställning, varom såväl F. direkt den 17 dec. skriftligen erhöll besked som polismyndigheten den 18 dec. behörigen underrättades.

F. efterkom emellertid icke socialstyrelsens beslut. Trots detta blevo inga åtgärder för dennes förpassning ur riket av polismyndigheten vidtagna.

Först genom förnyad ansökan från F. den 21 augusti 1936 fick socialstyrelsen vetskap om att F. hela ovan angivna tid vistats i riket utan stöd av något officiellt medgivande.

Den 26 augusti 1936 beslöt socialstyrelsen, att F:s ansökan av den 21 augusti icke skulle föranleda ändring i avslagsbesluten den 15 november och 14 december 1935.

Den 7 september 1936, sedan polisbyrån underrättats om socialstyrelsens avslagsbeslut den 26 augusti s. å., blev F. förelagd att före den 12 september ha lämnat Sverige.

F. underlät emellertid att även efterkomma detta föreläggande. I anledning härav och sedan vederbörligt förhör hållits förordnade överståthållarämbetet, att F. skulle ur riket förpassas och ej äga återvända med mindre han före ankomsten till riket erhållit uppehållstillstånd. Först den 30 oktober 1936 lämnade F. Sverige.

Av handlingarna i ärendet framgår vidare följande.

F. innehade giltigt hemlandspass och var alltså oförhindrad resa till vilket land som helst, som ej hade viseringstvång.

Vid förhör inför polismyndigheten den 30 jan. 1935 uppgav han bl. a. att han aldrig innehåft någon anställning utan i Tyskland utfört privat journalistisk verksamhet, hade aldrig blivit eftersökt av polisen i Tyskland på grund av sin judiska börd, varför han själv icke ansåg sig vara politisk flykting,

utan kunde han när som helst återvända till Tyskland. Han sade sig även hava förmögenhet i Tyskland och lyckades genom goda vänner, vilka voro bosatta i Polen, få ut tillräckligt med penningar ur Tyskland för sitt uppehälle. F. förklarade, att för den händelse han icke beviljades uppehållstillstånd, han omedelbart komme att lämna landet men poängterade samtidigt, att han icke låge någon svensk myndighet eller enskild person till last utan i stället tillförde landet penningar.

Efter ansökan om förlängning ³/₁₀ 1935 begärde socialstyrelsen yttrande från Fackliga och Politiska Emigranternas Hjälpkommitté samt Mosaiska församlingen. Den förra kunde ej uttala sig positivt och avböjde därför ett ställningstagande, den senare avstyrkte. 'Några ömmande omständigheter av natur att motivera hans vistelse här i landet synas icke förefinnas.'

Framställningen föredragen utrikesministern ¹¹/₁₂ 1935. Avslag tillråddes. (F:s verksamhet av art, att han icke borde vistas här avsevärd tid.)

Vid det polisförhör, som hölls i anledning av att F. ej efterkommit föreläggandet den 7 sept. 1936, uppgav F. bl. a. följande:

Anledningen till att F. icke ställt sig detta och tidigare föreläggande till efterrättelse vore den, att en här i staden boende fru Löfgren uppvaktat förre statsråden Sandler och Möller och hos dessa begärt tillstånd för F. att kvarstanna här i landet. Eftersom fru Löfgren icke erhållit något bestämt svar av de båda förutnämnda statsråden, så hade hon och F. uppfattat detta såsom ett tecken på att den sistnämnde fått ett »tyst medgivande» att kvarstanna i riket.

Av upplysningar, utskottet inhämtat från överståthållarämbetet, framgår även att statsrådet Möller 'någon gång troligen i förra hälften av december månad 1935' per telefon meddelat vederbörande polismyndighet i Stockholm 'att F. genom fru Mia Leche-Löfgren muntligen inför chefen för utrikesdepartementet och chefen för socialdepartementet andragit sådana skäl av asylrättslig natur, att med verkställighetsåtgärderna borde anstå tills F:s förnyade ansökan om uppehållstillstånd blivit prövad'.

Polismästaren har jämväl medgivit, att polisbyrån mycket riktigt den 20 december 1935 erhållit besked även om socialstyrelsens beslut den 14 dec. med avslag å F:s förnyade ansökan. Av förbiseende hade emellertid från polismyndighetens sida inga åtgärder kommit att vidtagas i anledning av detta socialstyrelsens beslut och icke heller något förpassningsbeslut utverkats i anslutning till det föreläggande att lämna landet, som meddelats F. redan den 23 november 1935.

Polismyndighetens underlåtenhet att i vederbörlig ordning ingripa synes utskottet i hög grad anmärkningsvärd.

Utskottet åberopar här ovan under nästföregående punkt IV meddelade utdrag av gällande lag om utlännings rätt att här i riket vistas. Över socialstyrelsens beslut om uppehållstillstånd må klagan alltså icke föras. Endast fråga om förpassning skäligen bör äga rum kan enligt gällande författningar i händelse av överklagande hos Kungl. Maj:t komma under departements-

chefs handläggning i och för föredragning i statsrådet. Föredragande departementschef är i sådant fall emellertid icke chefen för socialdepartementet utan chefen för justitiedepartementet.

Utskottet erinrar vidare om att chefen för socialdepartementet ej heller intar ställning av polismyndighet och alltså icke äger fatta självständigt beslut i ärende rörande polisverksamhet.

I trots av vad sålunda anförts har statsrådet Möller uppenbarligen ingripit i ärendets handläggning hos underordnad myndighet i syfte att påverka ärendets behandling, vilket jämväl åtminstone delvis föranlett, att den normala handläggningen av ärendet icke fullföljts. Då behörighet emellertid icke tillkommer chefen för socialdepartementet att i polisärende, varom här är fråga, på egen hand utfärda direktiv för polismyndighet, har departementschefen alltså obehörigen inblandat sig i förvaltningsärende, varmed han lagligen icke haft att taga någon befattning. Med hänsyn härtill har utskottet icke kunnat underlåta att göra anmärkning mot chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

IV.

(Protokoll över försvarsärenden.)

av herr *Lundqvist*, som med instämmande av herrar *Gustaf Adolf Björkman*, *Carl Lindmark* och *Lindskog* ansett, att utskottet bort uttala följande:

»I skrivelse den 17 juni 1932 anmälde flygstyrelsen hos Kungl. Maj:t, att behovet av bomb- och torpedflygplan vore trängande, och hemställde i anledning därav om bemyndigande att av tillgängligt anslag få inköpa flygplan av denna kategori. Kungl. Maj:t ställde även genom beslut den 10 november 1933 440,000 kronor till flygstyrelsens förfogande för inköp av bomb- och torpedflygplan.

Genom beslut den 20 april 1934 uppdrog emellertid Kungl. Maj:t åt flygstyrelsen att inom vissa länder inhämta erforderliga uppgifter angående flygplan av förevarande typ med en s. k. tomvikt som landflygplan av högst 3 ton. Beträffande de dels av ett inhemskt företag, dels av en utländsk firma lämnade anbuden anförde flygstyrelsen efter verkställd undersökning, att ur svensk luftförsvarssynpunkt samt ur teknisk synpunkt det utländska anbudet erbjöde en mindre tillfredsställande lösning än det svenska. Efter samråd med cheferna för general- och marinstaberna tillstyrkte flygstyrelsen det svenska anbudets antagande.

Den utländska typens tomvikt understeg 3 ton, under det att den andra typens tomvikt något översteg denna gräns. Beträffande flygplan med en tomvikt, understigande 3 ton, anförde flygstyrelsen, att dylika flygplan icke komme att uppfylla de militära fordringar i avseende å bomblast och aktionsradie, vilka vore betingade av vårt luftstrategiska läge.

Emellertid anbefalldes Kungl. Maj:t den 22 juni 1934 flygstyrelsen att full-

följa underhandlingarna med den utländska firman, och genom beslut den 12 oktober 1934 uppdrog Kungl. Maj:t åt flygstyrelsen att sluta avtal med den utländska firman om leverans av två flygplan samt om licens för tillverkning i Sverige av tolv flygplan.

Emellertid hade något kontrakt med den utländska firman ännu i april 1935 icke kunnat avslutas, till synes beroende därpå, att överenskommelse om samtliga kostnader icke kunnat träffas med leverantören.

Vid denna tidpunkt avlät cheferna för marinistaben, generalstaben och flygvapnet en den 9 april 1935 dagtecknad skrivelse till Konungen, däri bl. a. framhölls nödvändigheten av att intet medel lämnades oprövat, ägnat att påskynda anskaffandet av ändamålsenliga bombflygplan i tillräcklig omfattning.

Den 17 maj 1935 avslöt flygstyrelsen kontrakt med den utländska firman om leverans av två fjärrspanings-, bomb- och torpedflygplan. I detta kontrakt bestämdes, bland annat, att flygplanens tomvikt icke fick överstiga 3 ton. Vidare stadgades, att de av flygstyrelsen beställda flygplanen skulle så långt som möjligt konstrueras på väsentligt samma sätt som den liknande typ, som vore under tillverkning hos firman, med undantag för sådana ändringar, som nödvändiggjordes av inbyggandet av svensk utrustning samt av vissa speciella fordringar. I kontraktet åtog sig tillverkarna att hava tillverkningen av flygplanen fullbordad och flygplanen färdiga för provflygning inom 14 månader från den dag, då attrappen godkänkts.

Redan i skrivelse den 24 maj 1935 — alltså endast en vecka efter kontraktets avslutande — hemställde emellertid firman om ändring av bestämmelsen om tomvikten. Sedan härefter enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 augusti 1935 ny besiktning av attrapp ägt rum hos firman, hemställde flygstyrelsen i anledning av firmans sistberörda skrivelse i skrivelse den 9 september 1935 hos Kungl. Maj:t om eftergift av bestämmelsen i kontraktet beträffande ifrågavarande tomvikt.

Genom beslut den 8 oktober 1935 biföll Kungl. Maj:t flygstyrelsens ifrågavarande framställning.

Den 25 januari 1936 avlät flygstyrelsen ny skrivelse till Konungen, innehållande, bland annat, följande uttalande rörande den här ifrågavarande utländska beställningen: 'Genom skrivelse den 9 december 1935 lämnade firman vissa anmärkningsvärda uppgifter angående ifrågavarande flygplan. Dessa upplysningar inneburo bland annat, att vikten av flygplanet skulle komma att avsevärt ökas med påföljd att flygplantypens prestanda i åtskilliga avseenden skulle bliva mindre förmånliga än de beräknade. Firman föreslog i samband därmed, att för flygplanet skulle avses en kraftigare motor än den som från början förutsetts, varigenom förbättrade prestanda beräknades kunna erhållas.

Firmans ovan omförmälda skrivelse har orsakat, att flygstyrelsen måste taga under allvarligt övervägande, huruvida beställningen skall fullföljas. Härtill bidrager också den omständigheten, att en avsevärd förlängning av den beräknade leveranstiden kommer att inträda. Sålunda kan redan nu

förutses, att igångsättningen av seriebeställning och tillverkning inom landet av flygplan av ifrågavarande typ bliver avsevärt fördröjd.'

I anslutning till vad sålunda anförts och under framhållande att det enligt flygstyrelsens förmenande i varje fall vore nödvändigt att verkställa undersökningar beträffande möjligheten att från annat håll anskaffa ett tidsenligt bombflygplan, lämpat för svenska förhållanden, hemställde flygstyrelsen om bemyndigande att till annat land få utsända en studiekommision för att inhämta vederbörliga upplysningar.

Kungl. Maj:t biföll framställningen den 31 januari.

I skrivelse den 27 april erinrade flygstyrelsen om vad tidigare förekommit i frågan om anskaffande av lämpligt bombflygplan och om svårigheterna att inom rimlig tid erhålla de redan kontrakterade utländska flygplanen. Med hänsyn härtill och då utfallet av de studier i annat land, som skett med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 31 januari 1936, varit synnerligen gynnsamt, hemställde flygstyrelsen, att Kungl. Maj:t ville bemyndiga flygstyrelsen att från detta andra land anskaffa ett bombflygplan av utprövad typ jämte motorer och övrig utrustning, ävensom medgiva att för gäldande av härför beräknade kostnader, högst 515,000 kronor, måtte få disponeras i skrivelsen angivna belopp av olika anslag till engångskostnader.

Kungl. Maj:t biföll framställningen den 12 juni.

Den 20 november ingav flygförvaltningen ny skrivelse rörande de i utlandet först beställda bombflygplanen, av vilken skrivelse framgår, att nya svårigheter med beställningen uppstått och att nytt uppskov med leveransen vore att vänta. Flygförvaltningen hemställde om bemyndigande att få överenskomma om vissa ändringar i konstruktionen m. m.

Genom beslut den 27 november bifölls framställningen, varjämte Kungl. Maj:t anbefalldede vederbörande att skyndsamt vidtaga åtgärder för förvärvande av licens, åsyftad i kungl. brevet den 12 oktober 1934, samt att till chefen för försvarsdepartementet inkomma med redogörelse för sålunda vidtagna åtgärder.

Utskottet erinrar om den anmärkning i samma ärende, som utskottet vid 1936 års riksdag framställde mot föredragande departementschefen för dennes underlåtenhet att i anledning av vad som förevarit under år 1935 undersöka möjligheterna för snabb anskaffning av bombplan även från annat håll och i statsrådet anmäla resultatet av dessa undersökningar.

Såsom av ovanstående redogörelse framgår, har den i utlandet först gjorda beställningen icke ännu lett till resultat. Upprepade ändringar beträffande konstruktionen ha måst vidtagas samtidigt som tidpunkten för planens levererande successivt framflyttats.

I anledning av vad sålunda förevarit och vilket utskottet förutsätter ha måst vara för departementschefen känt, borde det för denne ha varit en given plikt att, då flygstyrelsen i sin skrivelse den 25 januari 1936 fäste Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på de senaste anmärkningsvärda uppgifterna från den utländska firman och själv ifrågasatte, huruvida beställningen skulle

fullföljas, vidtagna åtgärder för att få en snabb och definitiv klarläggning av denna för rikets försvar så högst betydelsefulla fråga. Enligt utskottets förmenande borde departementschefen i samband med beslutet den 31 jan. 1936 med anslutning till flygstyrelsens yttrande hava av Kungl. Maj:t utverkat rätt att anbefalla flygstyrelsen att snarast möjligt inhämta och till Kungl. Maj:t inkomma med definitivt besked, huruvida och i så fall när den avtalade leveransen kunde väntas ske, ävensom uttalande, huruvida beställningen ansåges böra fullföljas. Därest så skett, hade Kungl. Maj:t utan tidsutdräkt satts i tillfälle att avgöra, huruvida det med hänsyn till luftförsvarets intresse vore fördelaktigast att låta beställningen äga bestånd eller om det ej i det ändrade läget vore motiverat att häva beställningen och använda de för dessa flygplan reserverade medlen för plan från annat håll. I varje fall hade ett ställningstagande i denna fråga kunnat ske i samband med Kungl. Maj:ts efter riksdagens överläggning i ovannämnda anmärkningsärende fattade beslut den 12 juni 1936.

Utskottet har icke funnit sig kunna undgå att besluta anmärkning mot chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vennerström, för underlåtenheten att vid föredragningen den 31 januari 1936 i statsrådet utverka Kungl. Maj:ts beslut i enlighet med vad här ovan anförts, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

VII.

(Protokoll över socialärenden den 10 mars 1936.)

av herr *Lundqvist*, som med instämmande av herr *Arne* ansett, att utskottet hade bort uttala följande:

»Den 30 april 1926 förordnade Kungl. Maj:t, att särskild byggnadsordning skulle tillämpas med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande inom visst område vid Turebergs järnvägsstation i Sollentuna socken.

Sedan länsarkitekten i skrivelse till länsstyrelsen den 27 mars 1930 framhållit vikten av att området kring Turebergs järnvägsstation konstituerades som municipalsamhälle, tillstyrkte Sollentuna kommunalfullmäktige denna municipalbildning, varjämte förste provinsialläkaren i yttrande den 26 sept. 1930 'till alla delar' instämde i länsarkitektens framställning. Genom resolution den 8 oktober 1930 förordnade så länsstyrelsen, att inom ett visst område vid Turebergs järnvägsstation skulle i tillämpliga delar gälla ordningsstadgan för rikets städer ävensom hälsovårdsstadgans och brandstadgans föreskrifter rörande stad.

Över sistnämnda resolution anfördes hos Kungl. Maj:t besvär av vissa fastighetsägareföreningar i Tureberg.

I utlåtande den 30 juni 1931 över besvären anförde länsstyrelsen bl. a. följande:

'Klagandena hava hemställt, att ärendet måtte till länsstyrelsen återförvisas på grund av bristande utredning. Det är svårt att förstå vad klagandena

härmed avse. Utredningen torde vara så fullständig, som kan fordras, och visar att hela ifrågavarande område bör utgöra ett municipalsamhälle. Klagandena hava icke i något avseende visat, att utredningen skulle vara bristfällig. Det är för övrigt att märka, att utöver den skriftliga utredning, som förekommit, Ortsrepresentanterna haft tillfälle — varav de även begagnat sig — att vid två sammanträden i länsstyrelsen även muntligen framlägga sina synpunkter. Att, såsom Turebergsföreningen framkastat, i samband med förevarande ärende även företaga utredning, huruvida hela Sollentuna kommun bör bilda ett municipalsamhälle, har icke det minsta fog för sig och skulle endast uppskjuta lösandet av nu föreliggande fråga, vilkens lösning icke utan skada för det allmänna kan uppskjutas. Sistberörda utredning bör företagas särskilt för sig, vilket även enligt kommunalfullmäktiges beslut kommer att ske.

Under åberopande av vad sålunda anförts får länsstyrelsen hemställa om besvärens ogillande.'

I infortrat utlåtande den 17 aug. 1931 tillstyrkte kungl. medicinalstyrelsen den ifrågasatta municipalbildningen kring Turebergs järnvägsstation.

En av de klagande föreningarna, *Turebergs Villaägareförening* inkom i anledning av länsstyrelsens yttrande med påminnelsekrift till Kungl. Maj:t. I målet framställt yrkande vidhölls.

Föreningen Edsbergs Egnahem u. p. a. ingav följande skrift:

'Till Chefen för Kungl. Socialdepartementet, Stockholm.

Betr. ifrågasatt bildande av municipalsamhälle i Sollentuna.

Då vi erfarit, att denna fråga, för vars lösning vår förening, som har c:a 1,000 medlemmar och är den ojämförligt största sammanslutningen av fastighetsägare inom Sollentuna, har ett synnerligen stort intresse, ännu ligger under utredning, tillåta vi oss vördsamt anhålla, att utredningen om möjligt påskyndas genom lämpliga åtgärder från Socialdepartementets sida, så att frågan utan allt för långt dröjsmål kan upptagas till avgörande.

Vi önska på det kraftigaste poängtera, att det är av synnerligen stor vikt, att frågan avgöres på kortast möjliga tid. På samma gång vilja vi framhålla, att den nu pågående utredningen, vilken påbörjats på grund av beslut och anhållan från Sollentuna kommunalfullmäktige, sedan fullmäktige frångått ett tidigare fattat beslut om anslutning till länsarkitektens förslag i frågan, enligt vår mening under inga förhållanden borde få förhindra eller försena frågans avgörande evad den avser den del av Sollentuna, som innefattas i länsarkitekten Edvin Stenfors' beskrivning av den 27 mars 1930.'

I början av år 1933 — innan ännu Kungl. Maj:t fattat beslut i ärendet — beslöto kommunalfullmäktige i Sollentuna att hemställa hos Kungl. Maj:t, att frågan om bildande av ett municipalsamhälle för Turebergsområdet måtte återförvisas till länsstyrelsen för att länsstyrelsen måtte taga under övervägande, att ett blivande municipalsamhälle måtte omfatta hela Sollentuna kommun. Vid ingivandet av denna hemställan bifogades yttranden från fastighetsägareföreningarna inom kommunen samt från Norrvikens municipalstämma.

Kungl. Maj:t anbefallde den 14 febr. 1933 länsstyrelsen att ånyo avgiva utlåtande i ärendet, och den 24 april 1933 avläts detta utlåtande, vari länsstyrelsen anförde följande.

Efter det länsstyrelsen avgav sitt utlåtande den 30 juni 1931 har Sollentuna kommun i underdånig framställning den 7 februari 1933 hemställt, att frågan om bildandet av ett municipalsamhälle för Turebergsområdet måtte återförvisas till länsstyrelsen, för att länsstyrelsen måtte taga i övervägande, att ett blivande municipalsamhälle måtte omfatta hela Sollentuna kommun.

I sitt berörda utlåtande framhöll länsstyrelsen, att frågan om municipal-samhällsbildning vid Tureberg icke borde uppskjutas i avvaktan på utredning, huruvida hela Sollentuna kommun borde bilda ett municipalsamhälle, utan snarast avgöras. Länsstyrelsen anser fortfarande, att det varit lämpligast, om frågan då kunnat avgöras i den riktning, som angivits i länsstyrelsens överklagade resolution i ärendet. Emellertid har under den långa tid, som sedan dess förflutit, sådana förhållanden i fråga om bebyggelsen jämväl omkring Turebergsområdet inträffat, att desamma påkalla särskild uppmärksamhet och eventuellt åtgärd från länsstyrelsens sida för bebyggelsens reglerande. Med hänsyn härtill och oavsett den av Sollentuna kommun gjorda framställningen torde det vara lämpligt att ärendet återremitteras till länsstyrelsen för ny prövning. Givetvis skulle länsstyrelsen därvid jämväl komma att taga det beaktande till Sollentuna kommuns framställning, vartill omständigheterna kunde föranleda.

Genom beslut den 19 maj 1933 fann Kungl. Maj:t, med hänsyn till vad länsstyrelsen i ärendet anfört och vad övrigt däri förekommit, ärendet icke för det dåvarande föranleda annan Kungl. Maj:ts åtgärd, än att handlingarna i ärendet överlämnades till länsstyrelsen, som hade att efter vederbörandes hörande taga i övervägande den väckta frågan om utsträckning av området för ifrågavarande författningars tillämpning till att omfatta ytterligare delar av Sollentuna kommun samt i sådant hänseende till Kungl. Maj:t inkomma med den framställning, vartill länsstyrelsen funne anledning, därvid länsstyrelsen borde jämväl ånyo anmäla föreliggande ärende till Kungl. Maj:ts förnyade prövning.

I anledning härav remitterade länsstyrelsen ärendet till länsarkitekten, som i avgivet yttrande uppställde fyra alternativ till lösande av frågan om bildande av municipalsamhälle vid Tureberg.

De olika alternativen omfattade nedan angivna områden av Sollentuna kommun:

Alternativ I omfattade samma område, som avses i ovannämnda resolution den 8 oktober 1930, så vitt detta kan utläsas av handlingarna.

Alternativ II innebar en utvidgning av alternativ I så tillvida, att de i den sydligaste delen av kommunen belägna egendomarna Hedvigsdal, Tegelhagen och Skogstorp medtagits.

Alternativ III innebar en ytterligare utvidgning av alternativ I, så att där medtagits, förutom nyssnämnda under alternativ II angivna egendomar, jämväl de delar av kommunen, som äro belägna öster och nordost om sjön Edsviken och området under alternativ II.

Alternativ IV omfattade hela Sollentuna kommun.

Från Gillbo fastighetsägareförening u. p. a. hade, innan länsarkitektens yttrande avgavs, till länsstyrelsen inkommit en skrivelse med anhållan, att *Gillbo samhälle* måtte omändras till municipalsamhälle så snart ske kunde.

Vid sammanträde den 21 oktober 1934 beslöto Sollentuna kommunalfullmäktige att förorda länsarkitektens alternativ IV. Samtidigt uttalades en-

hälligt 'en vördsam vädjan att snarast möjligt få ett definitivt beslut i frågan'.

Municipalnämnden i Norrvikens municipalsamhälle uttalade i yttrande, vilket biträtts av municipalstämman, att nämnden ansåge sig böra avstyrka sistberörda alternativ samt att, om municipalsamhället mot sin önskan skulle inkorporeras i ett stort Sollentuna municipalsamhälle, denna åtgärd borde verkställas på sådant sätt, att fullkomlig ekonomisk likställighet genomfördes de olika samhällena emellan, så att icke ett samhälle för framtiden belastades med utgifter, som hänförde sig till anordningar, som komme allenast ett annat samhälle till godo. Liknande uttalande gjordes, såvitt angår Gillbo samhälle, av Gillbo fastighetsägareförening u. p. a.

Vidare inkommo yttranden från Turebergs villaägareförening, som uttalade sig för alternativ IV, samt bl. a. från ett flertal jordbrukare, industriidkare och andra fastighetsägare i Sollentuna sockens norra och nordvästra delar, vilka samtliga uttalade sig mot samma alternativ.

Landsfiskalen i Sollentuna distrikt tillstyrkte i infordrat yttrande antagandet av alternativ IV.

Efter remiss hade kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement i skrivelse den 12 december 1934 avstyrkt alternativ IV, såvitt därmed avsåges, att mark tillhörande Järvafältet skulle ingå i blivande municipalsamhälle.

Den 8 mars 1935 meddelade länsstyrelsen ny resolution i ärendet.

Länsstyrelsen fann,

att det område, som omfattades av länsarkitektens alternativ I, icke borde ensamt för sig utgöra ett municipalsamhälle, med hänsyn till att åtgärder numera måste vidtagas för reglering av bebyggelsen jämväl å angränsande mark,

att det område, som omfattades av alternativ II, redan i avsevärd omfattning ägde en efter ortens förhållanden större sammanträngd befolkning och i övrigt på grund av sitt läge måste antagas komma att bli föremål för fortsatt bebyggande och inflyttning, på grund varav förhållandena inom området påkallade särskilda åtgärder för ordnandet av byggnadsverksamheten, brandväsendet och hälsovården,

samt att beträffande det område, som omfattades av alternativ III, förhållandena inom de delar, som vore belägna öster och nordost om sjön Edsviken och om området under alternativ II, icke för närvarande vore sådana, att dylika särskilda åtgärder vore påkallade eller kunde förväntas bli påkallade inom sådan tid, att anledning funnes att redan nu vidtaga desamma.

Vad slutligen beträffade frågan om bildande av municipalsamhälle å kommunens hela område — alternativ IV — vore att märka, att den del därav, som icke omfattades av föregående alternativ, väsentligen utgjordes av dels område av arméns övningsfält, vilket icke vore avsett för bebyggande, dels ock jordbruksegendomar, vilka icke kunde förväntas bli inom avsevärd framtid föremål för bebyggande. Anledning att utsträcka municipalsamhällsbildningen till att omfatta denna del av kommunen förefunnes sålunda icke. Härtill komme, att med en dylik utsträckning Norrvikens municipal-

samhälle skulle mot sitt bestridande tvingas till ingående i det nya municipalsamhället och att ett sådant tvång icke utan synnerligen starka skäl, vilka här icke förefunnes, borde övas, ävensom att det i socknens nordligaste del belägna Gillbo samhälle, som icke hade gemenskap med eller gränsade till annan samhällsbildning i socknen, genom sin fastighetsägareförening gjort invändning mot att ingå i ett hela socknen omfattande municipalsamhälle och önskade att för egen del bilda municipalsamhälle. Överhuvudtaget syntes det vara tydligt, att de uppgifter, för vilkas tillgodoseende en municipalsamhällsbildning vore avsedd, med hänsyn till de geografiska förhållandena måste anses vara helt åtskilda mellan å ena sidan de områden, vilka innefattades i alternativ II, och å andra sidan de norr därom liggande i alternativ IV inneslutna områdena. Då länsstyrelsen därjämte hade den principiella uppfattningen, att, därest tillämpning av för stad i nu förevarande hänseenden gällande bestämmelser erfordrades för en sockens hela område, socknen borde ombildas att utgöra köping eller stad, ansåge länsstyrelsen alternativ IV icke böra komma i fråga.

På grund av vad sålunda förekommit prövade länsstyrelsen skäligen förordna, att inom det område, som närmare angåves å den av länsarkitekten år 1934 utarbetade, till hans ovannämnda alternativ II hörande kartan, skulle, i den mån länsstyrelsen icke redan därom förordnat genom sin ovan åberopade resolution den 8 oktober 1930, gälla ordningsstadgan för rikets städer ävensom hälsovårdsstadgans och brandstadgans föreskrifter i vad de avsåge stad.

Den av Gillbo fastighetsägareförening ingivna ansökningen, att Gillbo samhälle måtte omändras till municipalsamhälle, funne länsstyrelsen icke för närvarande — i avvaktan på det beslut Kungl. Maj:t kunde meddela i anledning av länsstyrelsens berörda framställning — föranleda vidare åtgärd, men komme länsstyrelsen, därest Kungl. Maj:ts beslut icke till annat föranledde, att upptaga ansökningen till ytterligare behandling.

Över länsstyrelsens beslut den 8 mars 1935 anfördes besvär dels av Sollen tuna kommunalfullmäktige, dels av vissa fastighetsägareföreningar och av enskilda personer i Tureberg.

Den 28 juni 1935 avgav länsstyrelsen utlåtande över besvären och anförde därvid bl. a.:

'De av föreningen Eriksbergs villastad u. p. a. anförda besvären torde hava ingivits för sent för att kunna komma under prövning. Vad övriga klagande anført till stöd för sina besvär torde redan vara tillräckligt bemött i den överklagade resolutionen, varför länsstyrelsen allenast, under åberopande av innehålllet i denna, hemställer om besvärens ogillande.

I samband härmed får länsstyrelsen underställa överklagade resolutionen Kungl. Maj:ts prövning.'

Den 10 mars 1936 fattade Kungl. Maj:t beslut i ärendet på föredragning av chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller.

Beslutet hade följande lydelse:

'Kungl. Maj:t finner väl den i ärendet förebragta utredningen giva vid handen, att behov föreligger av tillämpning inom det i länsstyrelsens ifrågavarande, den 8 mars 1935 meddelade resolution avsedda området inom

Sollentuna socken av ordningsstadgan för rikets städer samt vad i stadsplanelagen, byggnadsstadgan, hälsovårdsstadgan och brandstadgan är föreskrivet rörande stad. Med hänsyn emellertid till i ärendet upplysta förhållanden och särskilt därtill, att uppkomsten av skilda municipalsamhällen i socknen skulle innebära en splittring av de kommunala uppgifternas handhavande därstädes, vilken måste anses ägnad att medföra avsevärt men, finner Kungl. Maj:t nu ifrågavarande del av socknen icke böra organiseras såsom självständigt municipalsamhälle utan lämpligare böra i detta hänseende bilda en enhet tillsammans med socknen i övrigt eller i allt fall huvuddelen därav.

Kungl. Maj:t finner förty icke skäl meddela fastställelse å länsstyrelsens nu underställda resolution men vill anbefalla länsstyrelsen att efter vederbörandes hörande skyndsamt taga ärendet i förnyat övervägande med beaktande av nu angivna synpunkter samt därefter till Kungl. Maj:t inkomma med den förnyade framställning, vartill anledning må förefinnas; börande länsstyrelsen vid denna förnyade prövning av ärendet jämväl verkställa utredning rörande de åtgärder, som må kunna vidtagas till förebyggande av olägenheter i följd av den olikhet i utvecklingsgrad och gemensamma välfärdsanordningar, vilken må föreligga mellan olika delar av socknens område.'

Av den här ovan lämnade redogörelsen framgår,

att byggnadsverksamheten inom den södra delen av Sollentuna socken sedan en lång följd av år varit av fortgående betydande omfattning,

att länsarkitekten redan år 1930 uttalade angelägenheten av att Turebergsområdet ombildades till municipalsamhälle,

att denna mening understöddes av såväl förste provinsialläkaren som kungl. medicinalstyrelsen,

att länsstyrelsen redan i sitt utlåtande den 30 juni 1931 framhöll, att den föreliggande frågans lösning 'icke utan skada för det allmänna kan uppskjutas',

att Sollentuna kommunalfullmäktige genom beslut den 21 oktober 1934 enhälligt uttalat 'en vördsam vädjan att snarast möjligt få ett definitivt beslut i frågan',

att länsstyrelsen icke mindre än vid fyra olika tillfällen prövat frågan om omfattningen av den nya municipalbildningen och därvid på anförda skäl funnit sig böra avvisa förslaget om ett hela socknen omfattande municipalsamhälle,

att Gillbo samhälle, som redan år 1933 begärt att få ombildas till municipalsamhälle, alltjämt väntar på beslut härom,

att jämväl Kungl. Maj:t funnit den i ärendet förebragta utredningen giva vid handen, 'att behov föreligger av tillämpning inom det i länsstyrelsens ifrågavarande, den 8 mars 1935 meddelade resolution avsedda området' av de olika stadsstadgorna.

Utskottet erinrar vidare om, att byggnadsverksamheten inom Sollentuna och främst dess södra delar även under de allra senaste åren fortgått i nära nog samma raska tempo som tidigare. Folkmängden i Sollentuna överstiger f. n. 12,000, varav omkring 8,500 torde vara bosatta inom Turebergsområ-

det, som allttjämt beträffande stora delar saknar tillfredsställande lösning av vatten- och avloppsfrågorna på grund av uteblivet beslut i municipalfrågan.

Av handlingarna har enl. utskottets förmenande klart framgått, att trängande behov av municipalbildning sedan flera år föreligger såväl för Turebergsområdet i södra som Gillbo samhälle i norra delen av Sollentuna socken. Det måste betraktas som beklagligt, att Kungl. Maj:t, genom sin vägran att fatta definitivt beslut i frågan, förhindrat, att sanitära såväl som andra förhållanden inom dessa synnerligen tätbebyggda folkrika orter kunnat i rimlig tid tillfredsställande ordnas.

De utredningsdirektiv, som Kungl. Maj:t meddelat i samband med sitt beslut den 10 mars 1936, synas utskottet med nödvändighet komma att på ett olyckligt sätt ytterligare förhåla denna frågas lösning. Utskottet kan ej heller finna, att denna nya utredning, trots den tid och de kostnader den torde komma att draga, kan komma att bli av någon vägledande och avgörande betydelse för en slutlig lösning av frågan.

Även om skäl kunna anföras både för och emot den gränsdragning, länsstyrelsen gjort för det nya municipalsamhället, anser utskottet behovet av omedelbar municipalbildning för Turebergsområdet och Gillbo samhälle så klart ådagalagt, att enl. utskottets förmenande Kungl. Maj:t borde ha funnit anledning att fatta definitivt beslut i huvudsaklig överensstämmelse med länsstyrelsens förslag i frågan. Skulle det sedan ha visat sig medföra olägenheter, att olika municipalsamhällen bildats, så hade givetvis den möjligheten stått öppen att sedermera — alltså när erfarenheten eventuellt visat behovet därav — vidtaga ändring.

Det uppskov av frågans lösning, som föranletts genom Kungl. Maj:ts beslut, finner utskottet olämpligt och anmärkningsvärt.

På grund av vad utskottet sålunda anfört har utskottet beslutat anmärkning mot föredraganden, statsrådet Möller, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

VIII.

(Protokoll över socialärenden den 7 februari och 30 december 1936.)

av herr *Reuterskiöld*, som med instämmande i huvudsak av herrar *Stendahl*, *Bergman*, *Carl Lindmark*, *Bengtsson*, *Lundqvist*, *Andersson* i Ovanmyra och *Arne* mark anfört:

»Det svenska apoteksmonopolet, grundat på kungliga privilegier sedan 1600-talet, har utvecklats såsom privat monopol, d. v. s. såsom enskild näring med uteslutande av icke-privilegierade från handeln med apoteksvaror och med skyldighet för de privilegierade ej blott att städse hålla till försäljning fullgoda och tillräckliga apoteksvaror utan ock att vid försäljningen därav iakttaga de pristaxor som vederbörligen fastställts — jämlikt ännu gällande medicinalordningar av 1688 — i syfte att förhindra annan vinning än den,

som ansetts nödvändig för säkerställande av monopolets syfte, landets försörjning med oförfalskade läkemedel. De privilegierade apotekarna sammanfördes tidigt i en officiell korporation, *apotekarsocieteten*, med av Kungl. Maj:t fastställda stadgar (nu gällande stadgar fastställda den 21 mars 1881 och intagna i bihanget till svensk författningssamling för sagda år under nr 20), och denna korporation, som alltjämt består, har till syfte 'att befordra farmaciens utveckling, bereda närmare samband mellan dess idkare, bevaka dessas intressen, lämna understöd åt behövande apotekare samt deras änkor och barn, ävensom genom gåvomedel, stipendier eller på annat dylikt sätt uppmuntra dem, som ägna sig åt farmaceutiska studier' — apotekarsocieteten är med andra ord en korporation av väsentligen samma typ som den korporativa sammanslutning mellan järnbruken, som kallas Järnkonto- ret och vars reglemente också fastställes av Kungl. Maj:t (nu gällande reglemente den 20 dec. 1929). I likhet med alla andra korporationer har apotekarsocieteten viss beskattningsmakt över sina medlemmar under Kungl. Maj:ts medverkan, men denna beskattningsmakt har av sagda societet tagits i anspråk för den korporativa verksamheten i långt högre grad än eljest brukat vara fallet; kapitaltillgångar och fonder förvaltas av societetens direktion. Till apotekarsocieteten skola höra alla apoteksföreståndare, varemot apoteksarrendatorerna endast tillhöra det vid sidan av apotekarsocieteten verksamma arbetsgivarförbund, som kallas *Sveriges apotekareförbund* och som i övrigt består av samma personer som apotekarsocieteten; årsavgifterna till apotekareförbundet fastställas ej av Kungl. Maj:t. Nödvändigheten för apotekarna att tillhöra detta förbund beror väsentligen därav, att kollektivavtal av visst innehåll slutits mellan detsamma och den obefordrade farmaceutiska personalen, som sammanslutits i Sveriges farmaceutförbund, och detta förhållande har återverkat i viss mån på det icke korporativa apotekareförbundets ställning till apotekarsocieteten, vars korporationskaraktär möjliggjort visst ekonomiskt samgående. Förhållandet har emellertid ställt sig väsentligt olika före och efter två beslut av Kungl. Maj:t under 1936, av 7 februari och 30 december (nr 29 och nr 68 i resp. statsrådsprotokoll över socialärenden).

Apoteksinnehavarnas avgiftsskyldighet för vissa gemensamma ändamål före 1936 års beslut.

Före meddelandet av beslutet den 7 februari 1936 gällde för apoteksinnehavarna en obligatorisk förpliktelse att erlægga avgifter för fem olika för apoteksväsendet gemensamma ändamål. Det första av dessa ändamål — avgifter till föreningen apotekarkårens ålderstilläggs-kassa — skiljer sig från de övriga därutinnan, att det ej är fråga om en avgiftsskyldighet, som ålagts av Kungl. Maj:t. I de övriga fallen gäller det däremot en av Kungl. Maj:t genom olika brev och kungörelser direkt ålagd avgiftsskyldighet; det första steget på denna väg togs 1921, och därefter har skyldigheten utvidgats successivt 1928, 1929 och 1931.

För fullständighetens skull må nämnas, att obligatorisk avgiftsskyldighet i viss utsträckning även finnes beträffande apotekarnas olika organisationer ävensom en kårens understödsförening, apotekarkårens livränte- och pensionskassa. Dessa skyldigheter äro dock utan intresse i detta sammanhang och skilja sig icke från vad eljest gäller beträffande liknande sammanslutningar.

1) *Avgifter till föreningen apotekarkårens ålderstilläggs-kassa.*

Före kassans tillkomst hade de äldre farmaceuterna svårare än de yngre att få anställning på apotek, i all synnerhet som de i allmänhet gjorde anspråk på högre lön. Det låg därför nära till hands att bereda ålderstillägg m. m. åt den farmaceutiska personalen och att låta kostnaderna härför bestridas ur en för alla apotek gemensam kassa, till vilken avgifter uttaxerades från apoteken på så sätt, att intet apotek fick ekonomisk nackdel av att anställa äldre farmaceuter.

Föreningen apotekarkårens ålderstilläggs-kassa bildades vid ett sammanträde mellan ett antal apotekare den 26 mars 1917. Med hänsyn till kassans ställning och uppgifter befanns det nödvändigt att söka Kungl. Maj:ts stadfästelse på dess reglemente, och denna gavs den 7 december 1917. Enligt reglementet utser Kungl. Maj:t en av styrelsens ledamöter. Beslut om ändring av reglementet måste för att bliva gällande fastställas av Kungl. Maj:t.

Medlem av föreningen är

a) en var, som innehar apoteksprivilegium eller arrende av apotek och som genom avgiven förbindelse utfäst sig att erlægga föreskrivna avgifter;

b) en var, som innehar apoteksprivilegium eller arrende av apotek och som i privilegiebrevet eller arrendeförordnandet fått sig ålagt att ställa sig till efterrättelse honom meddelade bestämmelser rörande skyldighet att inträda i föreningen;

c) en var, som framdeles erhåller apoteksprivilegium eller utses till arrendator av apotek; samt

d) dödsbo efter sådan apoteksinnehavare eller arrendator, som ovan sagts, ävensom sådan apoteksinnehavares eller arrendators konkursbo, allt för den tid, under vilken apoteksrörelsen drives för dödsboets eller konkursboets räkning.

I själva verket blir härigenom ålderstilläggs-kassan endast ett bihang till apotekarsocieteten och en specialform för dess verksamhet. Under den första tiden hade kassan endast till ändamål att bereda den farmaceutiska personalen ålderstillägg. Sedermera har kassans verksamhet utvidgats till att omfatta även utbetalande av sjuklön till ifrågavarande personal (år 1921) samt dyrortstillägg och begravningshjälp (år 1922). År 1926 blev kassan i själva verket ett slags utjämningskassa för vissa apotekens löneutgifter, ehuru det av formella skäl ansågs lämpligt att bibehålla namnet ålderstilläggs-kassa. Enligt reglementet skulle nämligen kassan, förutom ålderstillägg, dyrortstillägg, sjuklön, begravningshjälp och annat understöd, hädanefter utbetala även viss del av grundlönen för den farmaceutiska personalen samt dessutom familjebidrag och arbetslöshetsunderstöd.

Kostnaderna för kassans verksamhet ha från början bestritts genom ett slags beskattning å läkemedel i form av avgifter för varje läkemedel, som enligt läkares recept expedierats från vederbörande apoteksinrättning (recipeavgift), och genom årsavgifter från apoteken. År 1930 avskaffades recipeavgifterna definitivt, och därefter ha kostnaderna helt bestritts genom medlemmarnas årsavgifter. Dessa utgingo till 1936 med belopp, som på förslag av centralstyrelsen för Sveriges apotekareförbund årligen bestämdes av föreningens styrelse.

De sammanlagda avgifterna från apoteken till kassan uppgingo under år 1933 till 2,864,331 kronor.

2) Avgifter för apoteksinnehavares pensionering.

Uppslaget till nuvarande ordning för pensionering av apoteksinnehavare har utgått från apotekarsocietets direktions och motiverats med i huvudsak två skäl, nämligen dels önskvärdheten att förbättra befordringsmöjligheterna inom yrket, dels apoteksinnehavarnas påfrestande arbetsuppgifter.

Den första åtgärden, som från Kungl. Maj:ts sida vidtoges för pensionering av apoteksinnehavarna, var utfärdandet av kungörelsen den 27 oktober 1899 (SFS nr 76), innehållande i huvudsak av apotekarsocieteten föreslagna föreskrifter. I kungörelsen bestämdes, att den, som erhöll privilegium å apotek, skulle efter utgången av år 1920 vara skyldig dels att mot pension vid viss ålder avstå privilegiet och beträffande pensioneringen underkasta sig vad Kungl. Maj:t kunde komma att därom bestämma, dels ock att för apoteksinnehavares eventuella pensionering erlægga den avgift, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa för detta ändamål. Först efter 1920 vidtoges ytterligare åtgärder för pensioneringen. Sålunda införde Kungl. Maj:t från och med den 8 augusti 1920 i alla nya privilegiebrev det förbehållet, att privilegieinnehavaren skulle vara skyldig underkasta sig vad Kungl. Maj:t kunde komma att föreskriva rörande privilegiets avstående eller sättet för dess utövande. Vidare föreskrev Kungl. Maj:t den 25 februari 1921 på förslag av medicinalstyrelsen skyldighet för apoteksinnehavare, som erhållit privilegium å sitt apotek efter ikraftträdandet av 1899 års kungörelse, att erlægga vissa av Kungl. Maj:t till beloppen bestämda avgifter i och för bildande av en fond för apoteksinnehavares pensionering. Dessa avgifter började utgå den 1 april 1921. Till skillnad från förhållandet vid annan pensionering erlade apoteksinnehavarna i huvudsak inga personliga avgifter, utan kostnaderna för pensioneringen slogs ut över apoteken med hänsyn till deras bärighet efter ett särskilt konstruerat progressivt system av invecklad beskaffenhet. Detta system innebar icke, att ett fixt belopp årligen uttaxerades. Det belopp, som skulle uttaxeras, bestämdes med hänsyn till det behov, som förelåg, och kunde därför växla från tid till annan.

Pensioneringsvillkoren ordnades provisoriskt den 31 december 1923, då Kungl. Maj:t bestämde, att privilegium å apotek, som erhållits efter ikraftträdandet av 1899 års kungörelse och vars innehavare uppnått eller före 1925 års utgång uppnådde en ålder av 70 år, skulle av innehavaren avstås. Pensionen,

6,000 kronor, skulle utgå från ovannämnda fond för apoteksinnehavares pensionering. Den 26 november 1926 ordnades pensionsfrågan definitivt. Pensionsåldern blev 1935 av Kungl. Maj:t sänkt till 67 år.

De för pensioneringen uttaxerade medlen fördelades (sedan den 1 juli 1928) å två olika fonder: 1) *apotekarnas pensioneringsfond* och 2) *apotekens pensions- och subventioneringsfond*.

Till den förstnämnda fonden inflöto de medel, som uttaxerades av apoteksinnehavare, vilka erhållit sitt privilegium före den 8 augusti 1920, d. v. s. innan Kungl. Maj:t i privilegiebrevet stadgade skyldighet för innehavaren att underkasta sig vad Kungl. Maj:t kunde komma att föreskriva rörande privilegiets avstående eller sättet för dess utövande. Denna fond användes utslutande för bestridande av kostnader för apoteksinnehavarnas pensionering.

Till apotekens pensions- och subventioneringsfond åter inflöto de medel, som uttaxerades av de apoteksinnehavare, vilka erhållit sitt privilegium efter den 8 augusti 1920 och alltså voro pliktiga att underkasta sig av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter i nyssnämnda hänseenden. Denna fond togs i anspråk även för andra ändamål än innehavarnas pensionering. Sålunda förordnade Kungl. Maj:t den 31 augusti 1928 (SFS nr 333), att de avgifter, vilka inbetalades av efter den 8 augusti 1920 utnämnda apotekare för tid efter den 1 juli 1928, finge i enlighet med bestämmelser, som meddelades av Kungl. Maj:t, tagas i anspråk jämväl för *dels* bidrag till mindre bärkraftiga apotek, *dels* beredande av pension åt å apotek anställd personal, *dels* ock åt apoteksinnehavares, pensionerad apoteksinnehavares, å apotek anställd personals och pensionerad sådan personals änkor och barn.

Den 31 december 1933 hade de här berörda fonderna en storlek av:

apotekarnas pensioneringsfond	7,645,754
apotekens pensions- och subventioneringsfond	4,357,077.

Det må anmärkas, att Kungl. Maj:t i sina beslut ej använder de nu angivna beteckningarna å fonderna utan rubricerar dem gemensamt såsom 'fonden för apoteksinnehavares pensionering'.

De under år 1933 influtna avgifterna uppgingo till omkring 129,000 resp. 951,000 kronor eller tillsammans 1,080,000 kronor.

3) *Driftbidrag till mindre bärkraftiga apotek.*

Den 7 december 1928 förordnade Kungl. Maj:t (SFS nr 460), att apoteksinnehavare, som beräknades åtnjuta en nettobehållning av apoteksrörelsen understigande 8,500 kronor för år, kunde erhålla årligt driftbidrag till belopp, motsvarande skillnaden mellan 8,500 kronor och den beräknade årliga nettobehållningen av apoteksrörelsen, dock högst med 3,000 kronor. Beslut om sådant driftbidrag meddelas av Kungl. Maj:t. Bidraget utgår från apotekens pensions- och subventioneringsfond.

4) *Kostnader för pensionering av apotekens farmaceutiska personal.*

Den 3 augusti 1929 meddelade Kungl. Maj:t bestämmelser (SFS nr 264) om pensionering av apotekens farmaceutiska personal.

Personalen har att erlägga vissa personliga avgifter, vilka ingå i en fond, benämnd farmaceuternas pensioneringsfond. Pensioneringskostnaderna bestridas till den del de motsvaras av de personliga avgifterna med medel från nämnda fond och i övrigt med medel från apotekens pensions- och subventioneringsfond.

5) *Kostnader för pensionering av apoteksinnehavares, pensionerade apoteksinnehavares och obefordrade farmaceuters efterlevande änkor och minderåriga barn.*

Den 13 mars 1931 meddelade Kungl. Maj:t slutligen bestämmelser (SFS nr 40) rörande familjepension för apoteksinnehavare och farmaceuter. Enligt dessa utgår viss pension till efterlevande efter sådana apotekare och farmaceuter, vilka varit delägare i apotekarkårens livränte- och pensionskassa och från denna berett änka och barn en pension av minst 600 kronor.

Kostnaderna för dessa pensioner bestridas från apotekens pensions- och subventioneringsfond.

Sammanfattas det sagda, visar det sig att, bortsett från ålderstilläggs-kassan, vars samband med apotekarsocietetens verksamhet ovan angivits, de övriga ändamål, för vilka apoteken erlagt uttaxerade avgifter, omedelbart tillhöra apotekarsocietetens korporativa uppgifter och därför lagligen kunnat tillgodoses genom dylika avgifters påläggande. Ej ens det vid första påseendet ur denna synpunkt möjligen tvivelaktiga driftbidraget av högst 3,000 kr. till apotek med ett netto understigande 8,500 kr. per år faller, vid närmare granskning, utanför ramen: det förhåller sig nämligen på det sätt, att även om läkemedelsprisen fixerats så, att de skola säkerställa läkemedelsförsörjningen i landet genom enskild näringsverksamhet, kan och måste stundom inträffa, att under särskilt ogynnsamma förhållanden detta syfte icke överallt kan nås, och det blir då otvivelaktigt en korporationens uppgift att träda emellan — helt annorlunda skulle saken ställa sig, om läkemedelsprisen fixeras efter andra syften.

Utredningen av 1934 och Kungl. Maj:ts beslut 1936.

Vid 1907 års riksdag fattades, i anledning av motion, beslut om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran dels om allsidig utredning rörande apoteksväsendets ordnande efter 1920 — då, enligt kungörelse 9 sept. 1873, de s. k. säljbara apoteken skulle, på sätt riksdagen samma år samtyckt, upphöra — dels ock om beaktande av allmänhetens behov av bekväm tillgång till på en gång prisbilliga och fullgoda läkemedel. Skrivelsen föranledde tillsättande 1912 av en kommitté, som 1919 avgav betänkande dock utan att föreslå några åtgärder till läkemedlens förbilligande; betänkandets återgivande av äldre författningar och redogörelse för utvecklingen äro synnerligen värdefulla. Emellertid nedsattes läkemedelsprisen, efter påpekanden av statsrevisorerna 1926 och 1930, i tre omgångar 1928—1931. En ny utredning anordnades 1931 och

blev färdig 1934 med direkt uppgift att behandla bl. a. frågan om läkemedlens förbilligande; utredningen stannade i detta stycke vid förslag dels om ett statligt monopol på apotekens varuförsörjning, vilket här kan lämnas ur räkningen, dels bl. a. om inkomstreglering vid apoteken. Utredningen har emellertid — vilket ingalunda är oförklarligt men icke därför mindre beklagligt — alldeles förbisett vad sedvanerättsligt gällande svensk förvaltningsrätt innehåller i fråga om korporationer och korporativa företeelser och förty heller icke kunnat komma juridiskt till rätta med ovan berörda avgifter och de ändamål, som med dem skola tillgodoses. Visserligen voro utredningsdirektiven avfattade på ett sätt, som kan göra detta förbiseende förlåtligt, men det hade varit utredningsmännens skyldighet att undersöka dels i vad mån direktiven kunde följas från gällande rätts utgångspunkter, dels, om detta visade sig ogörligt, om och på vad sätt gällande rätt borde ändras: ingendera frågan har dock undersökts, än mindre besvarats, utan utredningen har nöjt sig med att karakterisera den faktiska utvecklingen inom apoteksväsendet såsom en långt fortskriden »kollektivisering». Denna karakteristik av de faktiska företeelserna är felaktig, då dessa intet annat äro än tillämpningar av den korporativa organisation, som sedan gammalt funnits. Och karakteristiken blir än mera felaktig, om därmed skulle avses en rättslig karakterisering: begreppet 'kollektiviserad näring' är för svensk förvaltningsrätt fullständigt främmande. Skall kollektivisering i detta sammanhang hava någon som helst innebörd, kan denna ej bliva annan än den, att apoteksmonopolet i grunden vore ett statsmonopol, som lämnats apotekarne till utövning, men denna konstruktion av förhållandet är icke med verkligheten förenlig. Det är icke riktigt att, som i utredningen skett, anse de enskilda apoteken genom den utveckling, som ägt rum före 1936 års beslut, hava »i väsentlig grad» berövats egenskapen »av ekonomiskt självständiga företag». Från dessa felaktiga utgångspunkter kom utredningen till det resultat beträffande regleringen av läkemedelsprisen, att en uttaxering på apoteken kunde, utöver vad som erfordrades för de äldre — d. v. s. egentligen korporativa — ändamålen, anordnas även för skapandet av en *läkemedelsfond*, varur skulle erhållas vad som krävdes för en prisnedsättning å läkemedel; utredningen gav dock tillika vid handen, att på denna väg *icke kunde ernås någon allmän prisreduktion* utan allenast *viss nedsättning för sådana kategorier av apotekskunder*, vilka »varaktigt bruka läkemedel». Uppenbarligen har härvid icke beaktats den grundväsentliga skillnaden mellan förut medgivna uttaxeringar till beredande av viss utjämnning för de apotek, som på grund av särskilda förhållanden icke voro tillräckligt bärkraftiga men likväl måste finnas, och den föreslagna uttaxeringen till en s. k. läkemedelsfond, vilken skulle användas icke för inkomstutjämnning utan för att bereda ersättning för rabatter till vissa apotekskunder, oavsett apotekets bärkraftighet. Att i detta senare fall uttaxeringen måste få karaktären av beskattning å viss näring utanför de korporativa gränserna, har vid utredningen naturligen icke observerats, då hela det korporativa begreppet synes hava varit för densamma okänt.

När sedermera Kungl. Maj:t den 7 februari 1936, utan att i fråga om själva

uttaxeringsmetoden följa utredningen, likväl i sak godtog dess förslag om uttaxering för bildande av en läkemedelsfond och föreskrev utgörande av en s. k. *allmän avgift* från apoteken 'för vissa gemensamma ändamål' omfattande såväl de tidigare (korporativa) ändamålen som ock 'hållande av enhetliga läkemedelspris å apoteken i riket och reglering av prisen', föreskrevs i 'Bestämmelser' 2 §, att apoteksinnehavare av sin rörelsevinst — i den mån vinsten härtill lämnar tillgång — får behålla allenast följande belopp, nämligen:

1. 8,500 kronor,
2. 2 % av det i apoteksrörelsen investerade kapitalet,
3. 2 % av omsättningen samt
4. av återstående rörelsevinst
 - a. 50 % av de första 5,000 kronorna,
 - b. 25 % av nästa 5,000 kronor och
 - c. 16 % av återstoden.

Det belopp, apoteksinnehavaren ej äger behålla, utgår som allmän avgift. Uppgår rörelsevinsten till 12,000 kronor eller därunder, utgår ej någon allmän avgift. Ej heller utgår allmän avgift med högre belopp än att den del av rörelsevinsten, apoteksinnehavaren äger behålla, uppgår till 12,000 kronor.

Bestämmelserna innehålla i övrigt huvudsakligen följande:

Rörelsevinsten fastställas av en särskild beredning, *avgiftsberedningen*. Beredningen utses av apotekarsocietetens direktion och av centralstyrelsen för Sveriges apotekareförbund. Vad hos beredningen förekommit må ej yppas för obehöriga. Kostnaderna för beredningens verksamhet bestridas av apotekarsocieteten och Sveriges apotekareförbund efter fördelning dem emellan enligt överenskommelse (4 §).

Grunderna för fastställande av apotekens rörelsevinst bestämmas av en särskild nämnd, *avgiftsnämnden*, utsedd för en tid av tre år. Kungl. Maj:t utser ordförande och två ledamöter samt minst en suppleant för dem. Återstående två ledamöter och suppleanter för dem utgöras av de ledamöter av avgiftsberedningen, som av apotekarsocietetens direktion och centralstyrelsen för Sveriges apotekareförbund utsetts att tillika vara ledamöter respektive suppleanter i avgiftsnämnden. Vad hos nämnden förekommit må ej yppas för obehöriga. Angående ersättning åt nämndens ledamöter och suppleanter förordnar Kungl. Maj:t. Berörda ersättning och övriga av nämndens verksamhet föranledda kostnader bestridas av medel, som inflyta i allmänna avgifter. (5 §.)

Till ledning för fastställandet av rörelsevinsten skall apoteksinnehavaren till avgiftsberedningen avgiva *deklaration* angående inkomster och utgifter vid rörelsen under föregående kalenderår. Deklarationen skall avgivas på heder och samvete. Är någon missnöjd med beredningens beslut, äger han att inom 14 dagar efter därav erhållen del underställa detsamma avgiftsnämndens prövning men är skyldig att det oaktat erlægga belopp, som avses i beslutet. Mot avgiftsnämndens beslut må klagan ej föras. (6 §.)

Allmänna avgiften erlägges varje månad med ett provisoriskt belopp, be-

räknat i förhållande till rörelsen under föregående månad. Sedan löpande året gått till ända och allmänna avgiften för det året slutligt bestämts, låter avgiftsberedningen uträkna det belopp, varmed årsavgiften över- eller understiger summan av de provisoriska månadsavgifterna. Avgift inbetalas icke till apotekarsocieten, utan till centralstyrelsen för Sveriges apotekareförbund, som jämväl har att ombesörja återbetalning av för mycket erlagd avgift. Kostnaderna för beräkningen av de provisoriska avgifterna och för uppbörden av allmän avgift bestridas av apotekarsocieteten och Sveriges apotekareförbund efter fördelning dem emellan enligt överenskommelse. (7 §.)

I 9 § slutligen — sådan paragrafen lyder efter viss ändring genom beslutet den 30 december 1936 — stadgas följande:

'Av inflytande allmänna avgifter skola de belopp, som erfordras för bestridande av utgifter från fonden för apoteksinnehavares pensionering och föreningen apotekarkårens ålderstilläggs-kassa, tillföras fonden respektive föreningen. Det belopp, som erfordras för pensionsförsäkring och understöd av apotekens icke-farmaceutiska personal, äger centralstyrelsen för Sveriges apotekareförbund att för nämnda ändamål behålla. Återstoden skall tillföras en fond, benämnd fonden för reglering av läkemedelsprisen m. m., vilken skall förvaltas av medicinalstyrelsen.

Det belopp, som erfordras för fonden för apoteksinnehavares pensionering, bestämmas av medicinalstyrelsen efter hörande av apotekarsocietets direktion, det belopp, som erfordras för föreningen, av dess styrelse och det belopp, som erfordras för pensionsförsäkring och understöd av apotekens icke-farmaceutiska personal, av medicinalstyrelsen efter hörande av centralstyrelsen för Sveriges apotekareförbund.

Nämnda centralstyrelse åligger att varje månad, så snart ske kan efter avgifternas uppbärande, överlämna till styrelsen för föreningen apotekarkårens ålderstilläggs-kassa så stort belopp, som för denna erfordras, och det återstående, efter avdrag av vad centralstyrelsen enligt vad förut sagts äger behålla, till medicinalstyrelsen för fondernas räkning. Överstiga de slutligt bestämda avgifterna summan av månadsavgifterna, skall centralstyrelsen till medicinalstyrelsen överlämna inflytande överskott. Understiga årsavgifterna nämnda summa, skall centralstyrelsen gottskrivas så stor del av underskottet, som centralstyrelsen har att utgiva i för mycket erlagd avgift.'

Genom samma beslut den 7 februari 1936 anbefalldes Kungl. Maj:t medicinalstyrelsen att så snart ske kunde, efter hörande av apotekarsocietets direktion samt centralstyrelserna för Sveriges apotekareförbund och Sveriges farmaceutförbund, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till bestämmelser för fonden för reglering av läkemedelsprisen m. m. samt till de nya föreskrifter i övrigt eller de ändringar i av Kungl. Maj:t meddelade eller godkända bestämmelser, som kunde befinnas påkallade av vad Kungl. Maj:t genom beslutet föreskrivit.

I anledning härav avgåvo apotekarsocieteten, apotekareförbundet och farmaceutförbundet ett gemensamt förslag till medicinalstyrelsen, som överlämnade förslaget till Kungl. Maj:t under förklaring, att styrelsen ej hade någon erinran att framställa mot detsamma.

Genom beslut den 30 december 1936 fastställde Kungl. Maj:t, på föredragning och hemställan av statsrådet Möller, detta

'Reglemente
för
fonden för reglering av läkemedelsprisen m. m.

O m f o n d e n s a n v ä n d n i n g.

1 §.

Den i 9 § bestämmelserna den 7 februari 1936 angående avgifter från apoteken för vissa gemensamma ändamål omförmälda, av medicinalstyrelsen förvaltade fonden för reglering av läkemedelsprisen m. m. skall användas på sätt i 2—4 §§ sägs.

2 §.

Av de till fonden inflytande medlen — däri inbegripet upplupen avkastning — skola i första hand bestridas:

a. kostnader för fondens förvaltning och för revision av förvaltningen; samt

b. ersättning åt ledamöter och suppleanter i apotekens avgiftsnämnd jämte övriga av nämndens verksamhet föranledda kostnader.

3 §.

Sedan de i 2 § angivna utgifterna bestritts, skola de till fonden inflytande medlen avsättas, till dess de uppgå till visst av Kungl. Maj:t bestämt belopp.

Avsatta medel skola tills vidare användas till gäldande av sådana utgifter, för vilkas bestridande allmänna avgifter äro avsedda men ej förslå.

4 §.

Uppgå de avsatta medlen till det i 3 § avsedda beloppet, skola de till fonden inflytande medlen, sedan de i 2 § angivna utgifterna bestritts, tills vidare användas till reglering av läkemedelsprisen på sätt Kungl. Maj:t bestämmer.

Angående förslag i fall som här avses i syfte att nedbringa läkemedelsprisen stadgas i 7 § tredje stycket.

O m f o n d e n s p l a c e r i n g.

5 §.

O m r e v i s i o n.

6 §.

S ä r s k i l d a b e s t ä m m e l s e r.

7 §.

Medicinalstyrelsen åligger att årligen senast den 30 september till chefen för socialdepartementet lämna uppgift å fondens inkomster och utgifter under sist förflutna tidsperioden 1 juli—30 juni. Samtidigt härmed skall styrelsen lämna uppgift å de varje månad under nämnda tidsperiod influtna allmänna avgifterna och därav bestridda utgifter.

Så snart anledning synes föreligga till antagande, att de allmänna avgifterna ej skola förslå till gäldande av de utgifter, för vilka de äro avsedda, skall medicinalstyrelsen göra anmälan därom till chefen för socialdepartementet samt, därest enligt 3 § avsatta medel ej synas uppgå till betryggande belopp

och på grund härav särskild åtgärd finnes böra vidtagas, framlägga förslag i ämnet.

Har det i 3 § avsedda beloppet uppnåtts, skall medicinalstyrelsen göra anmälan därom till chefen för socialdepartementet och, om styrelsen finner skäl därtill föreligga, framlägga förslag dels till sådan ändring av gällande grunder för läkemedels taxering å apotek, att läkemedelsprisen nedbringas, dels ock till användning av de medel, som enligt 4 § tills vidare skola användas till reglering av läkemedelsprisen.

Innan anmälan, som i andra stycket avses, göres eller förslag, som i näst-föregående stycke sägs, framlägges, skall medicinalstyrelsen bereda apotekens avgiftsnämnd samt apotekarsocietetens direktion och centralstyrelserna för Sveriges apotekareförbund och Sveriges farmaceutförbund tillfälle att avgiva yttrande.

Detta reglemente skall träda i tillämpning den 1 januari 1937.

Det fastställda reglementet skiljer sig i ett betydelsefullare hänseende från förslaget. Enligt förslaget (4 §) skulle nämligen fonden växa till 2 milj. kr., innan åtgärder för ändring av läkemedelstaxorna vidtoges. I det fastställda förslaget (3 §) angives emellertid endast, att fonden skall växa, till dess den uppgår till visst av Kungl. Maj:t bestämt belopp.

Även om Kungl. Maj:ts rådgivare i någon mån kan anses vara av 1934 års utredning vilseledd, är uppenbart, att den genom beslutet 7 februari och 30 december pålagda 'allmänna avgiften' är 'allmän' ej blott i den mening, att den avser att täcka ett flertal olika apoteksbehov, utan tillika i den mening, vari uttrycket användes i RF § 60, d. v. s. en avgift för täckande av allmänna behov i motsats till sådana, som i ansvarighetslagen för statsrådet av 1810 § 3 kallas 'inrättningar till enskildas gemensamma nytta och bekvämlighet'. Att denna avgift skall utgå även av inkomsten å försäljning av tekniska varor utan karaktär av apoteksvaror, så vida ej dessa varor säljas genom ett fristående kontor — vilket enligt uppgift icke torde vara regel — understryker i sin mån avgiftens karaktär av allmän avgift såsom skatt. Den 'allmänna avgiften' enligt 1936 års ovan återgivna beslut har därför icke lagligen kunnat av Kungl. Maj:t påläggas, utan fordrar ett riksdagens beskattningsbeslut, åtminstone så vitt fråga är om avgiftens utgörande för det i reglementet av 30 december 1936 § 4 angivna ändamål, även om detta ändamål tänkes vunnet på annan väg än i utredningen av 1934 varit tänkt, exempelvis genom en allmän nedsättning av apoteksprisen med den påföljd att antalet apotek med lägre netto än 8,500 kr. väsentligt ökades, då därmed förutsättningen för det korporativa utjämningsbidraget — undantagskaraktären — bortföller och utjämnning kunde vinnas endast genom en näringskatt eller ett anslag i budgeten. Uppenbart är för övrigt, att någon verkligt allmän prisnedsättning icke lär bli möjlig att på denna väg åstadkomma. Regleringsfondens överlämnande till medicinalstyrelsens förvaltning — och icke till apotekarsocietetens — visar därjämte att här är fråga om en allmän, icke korporativ fond.

Riksdagen har tidigare satts i tillfälle att besluta eller att yttra sig i viktigare apoteksfrågor. Så skedde, såsom ovan är anført, 1873 då det gällde att, för åvägabringande av en amorteringsfond till inlösen av säljbara apoteksprivilegier, tillförbinda även framdeles blivande innehavare av apoteksprivilegier att såsom villkor för apoteksyrkets utövande till fonden utgöra årliga för amorteringen erforderliga bidrag — amorteringsfondens inrättande var icke och kunde icke vara en apotekarsocietetens korporativa uppgift, utan måste anses som ett allmänt ändamål. Även över förslag till apoteksvarustadga begärdes 1913 riksdagens yttrande och likaså över förslag till kungörelse angående handeln med farmaceutiska specialiteter 1934; i sist nämnda fall framhölls, att riksdagens medverkan påkallades bl. a. av de ekonomiska konsekvenserna av specialitetskontrollen. Att riksdagens medverkan i fråga om den 1936 beslutade 'allmänna avgiften' från apoteken i ännu högre grad bort begäras, ligger i öppen dag, ej minst med hänsyn till det sätt, varpå beskattningen här utformats.

Utskottet hade, med hänsyn till vad sålunda anförts, bort besluta anmärkning mot föredragande departementschefen och härom hos riksdagen göra anmälan.»

IX.

(Protokoll över finansärenden den 18 december 1936.)

av herr *Stendahl*, som med instämmande av herrar *Reuterskiöld*, *Gustaf Adolf Björkman*, *Bergman*, *Carl Lindmark*, *Lindskog* och *Lundqvist* ansett att utskottet bort anföra följande:

»Jämlikt tullstadgan 7 okt. 1927 (S. F. S. nr 391) § 152 må säkerhet för vissa avgifter kunna ställas i form av 'sådan värdehandling eller av bank eller försäkringsbolag utfäst borgen, som generaltullstyrelsen prövat kunna för ändamålet godkännas', varvid uppenbarligen avses svenska värdehandlingar, resp. banker eller bolag. I tullordningen av 17 okt. 1927, utfärdad av generaltullstyrelsen, § 66, bestämmes närmare, vilka värdehandlingar härvid må komma i betraktande, nämligen 'obligation, utfärdad eller garanterad av staten eller av svensk kommun eller landsting, som till lånets upptagande eller garanterande erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd, eller utfärdad av aktiebolaget svenska tobaksmonopolet, Sveriges allmänna hypoteksbank, konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag eller aktiebolag, som driver lånerörelse i enlighet med bestämmelserna i lagen den 22 juni 1911; annat fordringsbevis, utfärdad av riksbanken eller av annan bank med av Kungl. Maj:t fastställd bolagsordning och överlätet å tullanstalten; eller löpande skuldebrev, intecknat i bebyggd fastighet inom hälften av senast fastställda taxeringsvärde eller, därest fastighetens åbyggnad är brandförsäkrad till lägre värde än taxeringsvärdet, inom hälften av brandförsäkringsvärdet'.

Handelsförbindelserna mellan Sverige och Sovjetunionen regleras genom 1924 års handelsavtal och 1927 års överenskommelse om den ryska handels-

delegationen i Stockholm. Handelsdelegationen, som utövar den ryska statens handelsmonopol, har härigenom tillförsäkrats möjlighet att å svenskt område fullgöra sina av ryska staten densamma ålagda uppgifter, och att på sätt, som ej strider mot svenska författningar, reglera och handhava utrikes-handeln och varuutbytet mellan Sverige och Sovjetunionen. Några särskilda förmåner utöver rätten att vara här i landet verksam för sina syften har delegationen icke erhållit genom sagda avtal och överenskommelse.

Det svenska aktiebolaget Naftasyndikat, som registrerades 1928, räknar bland sina aktieägare även ett 'Naftasyndikat U. d. S. S. R.', varmed avses ryska staten såsom producent av petroleum m. m. Detta svenska aktiebolag begärde 1932 hos Kungl. Maj:t att till säkerhet för tull och skatt, med vars erläggande visst anstånd tillika söktes, få lämna 'av härvarande ställföreträdare för Rysslands handelsministerium eller av ryska statsbanken utfärdad garantiförbindelse'. Ansökningen avstyrktes på anförda skäl av generaltullstyrelsen, i anslutning till underordnade tullmyndigheters avgivna yttranden, men bifölls 20 jan. 1933, efter föredragning av statsrådet Wigforss, på det sätt, att tills vidare under 1933 skulle, vid förtullning i Stockholm, Göteborg eller Hälsingborg av till riket införda petroleumprodukter, säkerhet för tull och skatt, som ej omedelbart erlades, godtagas av bolaget utställda och av ryska handelsdelegationen godkända, vid uppvisandet betalbara växlar å tillhoppa minst det belopp, vartill avgifterna beräknades uppgå, dock att sådan säkerligen icke finge gälla för belopp, varmed avgifterna överstege 3 miljoner kronor.

Åren 1933, 1934 och 1935 förnyades bolagets ansökan med avseende å respektive åren 1934, 1935 och 1936. I trots av fortsatt avstyrkande av ansökningarna av vederbörande myndigheter har på hemställan av statsrådet Wigforss, Kungl. Maj:t genom beslut den 29 december 1933, den 31 december 1934 och den 29 november 1935 lämnat bolaget liknande medgivande.

Även för år 1937 har bolaget i ansökning den 3 november 1936 anhållit om samma förmån och genom beslut den 18 december 1936 har Kungl. Maj:t på föredragning och hemställan av statsrådet Wigforss bifallit bolagets ansökning.

Genom beslut den 9 oktober 1936 har emellertid Kungl. Maj:t på föredragning och hemställan likaledes av statsrådet Wigforss lämnat utan bifall en av Svensk-Engelska mineraloljeaktiebolaget gjord framställning att ställande av säkerhet, varom stadgas i berörda § 152 tullstadgan, finge av bolaget fullgöras genom att hos den svenska statens bank- eller annan finansförbindelse i London eller ock hos vilken som helst deponent därstädes eller annorstädes i England, som av Eders Kungl. Maj:t bestämmes, verkställa deposition i erforderlig omfattning av Brittiska Rikets 2 1/2 % obligationer, konvertibla under åren 1944—1949 och förfallna till betalning senast sistnämnda år.

Sistnämnda framställning hade därjämte erhållit särskilt stöd av brittiska ministern i Stockholm, vilken i enlighet med erhållna instruktioner för svenske utrikesministern framhållit angelägenheten av att svensk-engelska bolagets framställning erhöles gynnsammaste möjliga behandling. Det brittiska

sändebudet framhöll att Svensk-Engelska mineraloljeaktiebolaget vore dotterbolag till det brittiska Shell Olje bolaget samt att liknande framställning bifallits beträffande ett *motsvarande ryskt* oljeintresse, Aktiebolaget Naftasyndikat.

Generaltullstyrelsen har avstyrkt även denna framställning under åberopande av bl. a. att styrelsen avstyrkt liknande framställningar av Naftasyndikat.

Sveriges handelsomsättning med Europeiska Sovjetunionen.

Å r	Export 1,000 kr.	% av totala exporten	Import 1,000 kr.	% av totala importen	Hela varu- omsätt- ningen 1,000 kr.	% av totala varu- omsätt- ningen
1925	31,835	2.34	3,283	0.23	35,118	1.25
1926	33,882	2.39	11,257	0.76	45,139	1.55
1927	27,278	1.69	17,183	1.08	44,461	1.39
1928	30,370	1.93	8,699	0.51	39,069	1.19
1929	26,736	1.48	7,803	0.44	34,539	0.96
1930	30,981	2.00	12,584	0.76	43,565	1.36
1931	30,654	2.73	19,752	1.38	50,406	1.98
1932	35,258	3.72	22,246	1.93	57,504	2.74
1933	13,347	1.23	24,360	2.23	37,707	1.73
1934	14,817	1.14	23,685	1.83	38,502	1.49
1935	10,130	0.8	16,287	1.1	26,638	1.0
1936	15,648	0.99	19,028	1.17	34,676	1.1

Sveriges handelsomsättning med Storbritannien och Irland.

Å r	Export 1,000 kr.	Import 1,000 kr.	Hela varu- omsättningen	% av totala varuomsätt- ningen
1931	304,700	200,830	505,530	19.83
1932	247,998	194,595	442,593	21.05
1933	290,299	197,685	487,984	22.44
1934	328,250	255,367	583,617	22.62
1935	319,717	283,574	603,291	22.11
1936	371,399	307,995	679,394	21.7

Vid granskningen av dessa ärenden, så vitt de falla under utskottets granskning vid denna riksdag, har utskottet funnit, att de erinringar mot lämpligheten att godtaga av ryska handelsdelegationen accepterade växlar som säkerhet, vilka av generaltullstyrelsen anförts, varit så starkt motiverade, att föredraganden ur sakliga synpunkter saknat skäl tillstyrka aktiebolaget

Naftasyndikats ansökan. Det torde vara uppenbart att den av Svensk-Engelska mineraloljeaktiebolaget erbjudna säkerheten av engelska statsobligationer icke blott är formellt likställd med de av Naftasyndikat erbjudna växlarna, vilka få betraktas som ryska statspapper, utan i avseende å sitt realvärde betydligt överträffar de ryska växlarna. De ryska växlarna torde icke gå att realisera på världsmarknaden under det att brittiska statspapper betraktas såsom de allra bästa och mest lättrealiserbara värdepapper som finnas. Härjämte bör uppmärksammas att genom brittiska ministerns visade intresse för Svensk-Engelska bolagets ansökan anledning funnits att behandla densamma med särskild aktsamhet och icke låta densamma stå tillbaka för Naftasyndikats framställning. Det finnes mycket större intresse ur svensk handelspolitisk synpunkt att tillgodose det brittiska bolagets dotterbolags, Svensk-Engelska mineraloljeaktiebolagets, ansökan än det ryska Naftasyndikats motsvarande ansökan, då, såsom framgår av bifogade tabeller, Sveriges handelsomsättning med Ryssland är utan betydelse i jämförelse med handelsomsättningen med Storbritannien och Irland. Härtill kommer att omsättningen med sistnämnda länder visar en för Sverige förmånlig balans under det att motsatsen är förhållandet med Ryssland, varifrån importen är större än exporten. Dessa förhållanden styrker, enligt utskottets mening, med full klarhet riktigheten av utskottets uppfattning, att föredragandens hemställda grundats på skäl, som ur saklig synpunkt varit för ärendena främmande. Utskottet, som finner avstyrkandet av Svensk-Engelska mineraloljeaktiebolagets ansökan i och för sig fullt riktigt och väl grundat, kan dock icke underlåta påpeka, att härigenom dessa båda sökande behandlats olika och att det svensk-engelska bolaget sålunda missgynnats i det att Naftasyndikat icke kan anses annorlunda ställt i rättsligt hänseende än det svensk-engelska bolaget.

Då det enligt tullstadgan icke i första hand ankommer på Kungl. Maj:t, utan på generaltullstyrelsen att besluta om säkerhets ställande, hade föredraganden så mycket lättare kunnat avböja aktiebolaget Naftasyndikats framställning under hänvisning härtill. I varje fall finner utskottet betänkligt att genom föredragandens åtgärd politiska hänsyn inblandats i svenska förvaltningsärendens handläggning, vilka principiellt måste hållas utanför all politik och ej minst utanför Kungl. Maj:ts handelspolitik i förhållande till utlandet.

Med hänsyn till vad sålunda anförts, har utskottet ansett sig böra besluta anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss, vilket utskottet skolat för riksdagen anmäla.»

X.

(Protokoll över finansärenden.)

av herr *Stendahl*, som med instämmande av hrr *Reuterskiöld*, *Bergman*, *Carl Lindmark* och *Karl Bodin*, ansett att utskottet bort göra följande anmälan.

»I 14 § i polisreglementet den 26 september 1925 stadgas, bl. a., att polisman, vilken har att biträda vid åtgärd i utsökningsmål, vid indrivning av ut-

skylder eller böter eller vid annan handräckning, skall vara pliktig att för de av befattningshavaren i tjänsten omhänderhavda medlen ställa uppbördsborgen av svensk försäkringsanstalt eller av kommun eller polisdistrikt till det belopp, länsstyrelsen för varje särskilt fall bestämmer. Vill befattningshavaren i stället avlämna inteckning i fast egendom inom sex tiondelar av fastighetens taxeringsvärde eller pant av fullgoda värdepapper, må det ock tillåtas.

Utskottet har uppmärksammat att åtskilliga kommuner och polisdistrikt hos Kungl. Maj:t anhållit att få ställa dylik borgen. I de fall där kommunen kan ställa dylik borgen inom dess fria lånerätt behöver dylik borgen icke prövas av Kungl. Maj:t. Utskottet har särskilt uppmärksammat följande fall, där Kungl. Maj:t medgivit tillstånd att ställa uppbördsborgen:

1. Ansökan av Ullene kommun i Skaraborgs län att teckna uppbördsborgen intill ett belopp av 2,000 kronor. Kommunen har ett invånarantal av 278 personer och antalet skattekronor och skatteören utgör för fastighet kr. 324: 54 och för inkomst kr. 153: 90 eller tillhoppa kr. 478: 44. Uttaxerat belopp i borgerliga kommunen enligt 1934 års beslut är kr. 5,039: 16 och utdebitering per skattekrona kr. 10: 22. Konungens befallningshavande tillstyrkte ansökningen, och Kungl. Maj:t biföll densamma genom beslut den 29 maj 1936.

2. Ansökan av Udenäs kommun i Skaraborgs län om tillstånd att teckna uppbördsborgen å 18,000 kronor. Kommunens invånarantal är 3,883 och tillgångar den 31 december 1934 i borgerliga kommunen 443,423 kr. Skulder i borgerliga kommunen, som underställts Kungl. Maj:t kr. 85,701: 95 och som icke underställts kr. 25,000: —. Antalet skattekronor och skatteören för fastighet kr. 3,434: 48 och för inkomst kr. 5,122: 90 eller tillhoppa kr. 8,557: 38. Uttaxerat belopp i borgerliga kommunen kr. 76,777: 73 och sammanlagda utdebiteringen per skattekrona i borgerliga kommunen och kyrkliga kommunen kr. 10: 05. Konungens befallningshavande tillstyrkte ansökningen. Kungl. Maj:t biföll ansökningen genom beslut den 12 juni 1936.

3. Ansökan av Näs kommun i Skaraborgs län att teckna uppbördsborgen å 2,000 kronor. Kommunens invånarantal är 193 och antalet skattekronor och skatteören, varefter kommunalutskylder skola utgöras för år 1935, är 487: 60. Det uttaxerade beloppet i borgerliga kommunen kr. 2,546: 32 och sammanlagda utdebiteringen i borgerliga och kyrkliga kommunen är kr. 10: 85. Konungens befallningshavande tillstyrkte ansökningen. Kungl. Maj:t har bifallit ansökningen genom beslut den 12 juni 1936.

4. Ansökan av, såvitt nu är i fråga, Barne-Åsakas kommun i Skaraborgs län om tillstånd att jämte övriga till Barne-Åsaka polisdistrikt hörande kommuner, Elings, Lekåsa, Fåglums och Kyrkås socknar, teckna uppbördsborgen för polismannen i Barne-Åsakas distrikt med sammanlagt 5,000 kronor. Av borgensbeloppet belöper enligt Konungens Befallningshavandes beräkning på Eling 877 kronor, på Lekåsa 1,016 kronor, på Barne-Åsaka 1,411, på Fåglum 1,154 och på Kyrkås 542 kronor. Förbundsordning för kommunalförbund fastställd den 17 september 1932. Av dessa belopp faller allenast Barne-Åsaka utom kommunernas fria upplåningsrätt. Barne-Åsakas invånarantal är 698 och skulder i borgerliga kommunen utgöras av lån, som icke underställts

Kungl. Maj:ts prövning, kr. 983: —. Antalet skattekronor och skatteören för fastighet kr. 691: 44 och för inkomst kr. 343: 80, eller tillhopa kr. 1,035: 24. Uttaxerat belopp i borgerliga kommunen 9,420: 68 kr. och sammanlagda utdebiteringen per skattekrona i borgerliga och kyrkliga kommunen är kr. 9: 10. Konungens Befallningshavande tillstyrkte och Kungl. Maj:t biföll ansökningen genom beslut den 12 juni 1936.

5. Ansökan av Aspö kommun i Södermanlands län att få teckna uppbördsborgen för 700 kronor. Kommunens invånarantal är 572 och tillgångar i borgerliga kommunen 6,605: 56 kr. och i kyrkliga kommunen 2,255: 37 kr. Skulder i borgerliga kommunen inga och i kyrkliga kommunen 29,598: 59 kr. Antalet skattekronor och skatteören är 1,619: 15 och utdebitering per skattekrona enligt 1935 års beslut i borgerliga kommunen 5: 90 och i kyrkliga kommunen 6: 55 eller tillhopa 12: 45 kr. De uttaxerade beloppen utgöra i borgerliga kommunen 9,552: 99 kr. och i kyrkliga kommunen 10,505: 43 kr. Konungens Befallningshavande hade intet att erinra mot ansökningen och Kungl. Maj:t biföll ansökningen genom beslut den 31 juli 1936.

6. Ansökan av Tanums kommun i Göteborgs och Bohus län om tillstånd att teckna uppbördsborgen å 5,000 kronor. Kommunens invånarantal är 5,283 personer. Tillgångar den 1 jan. 1936 i borgerliga kommunen kr. 533,088: 08 och i kyrkliga kommunen kr. 4,883: 72. Skulder i borgerliga kommunen: underställda lån kr. 204,342: 91 och icke underställda lån kr. 10,959: 18, i kyrkliga kommunen: underställda lån kr. 104,058: 03 och icke underställda lån kr. 1,400: —. Antalet skattekronor 10,203: 27 och det uttaxerade beloppet i borgerliga kommunen kr. 125,462: 08 och i kyrkliga kommunen 20,912: 56 kr., vadan utdebiteringen per skattekrona bliver i borgerliga kommunen 12: 30 och i kyrkliga kommunen 2: 05 eller tillhopa 14: 35. Konungens Befallningshavande tillstyrkte och Kungl. Maj:t biföll ansökningen genom beslut den 8 januari 1937.

Av den ovan lämnade redogörelsen framgår att samtliga ifrågavarande kommuner ha ett synnerligen svagt skatteunderlag och en hög uttaxering. Barne-Åsaka kommun har sålunda en uttaxering av 9: 10 per skattekrona, och de övriga kommunernas uttaxering överstiger 10 kr. per skattekrona. Med hänsyn till det ringa antalet skattekronor skulle, därest vederbörande kommuner nödgades infria den ställda borgensförbindelsen, detta medföra en kännbar ekonomisk förlust och därmed följande stegring i den allaredan förut höga uttaxeringen. Riksdagen har visserligen 1925 i anledning av ett då framlagt förslag till polisreglemente för riket uttalat, att man lämpligen kunde med uppbördsborgen av svensk försäkringsanstalt jämställa realsäkerhet samt borgen av kommun eller polisdistrikt. Det torde emellertid vara uppenbart att i de här ovan relaterade fallen en dylik borgen av vederbörande kommun är i hög grad olämplig. I de fall, där en kommun äger stark ekonomisk ställning samt med hänsyn till antalet skattekronor infriendet av en dylik uppbördsborgen komme att relativt ringa inverka på uttaxeringen och kommunens ekonomi, må kommun kunna erhålla rätt ställa dylik bor-

gen. Då så emellertid icke är fallet i förevarande ärenden, har utskottet ansett sig böra framställa anmärkning mot vederbörande föredragande departementschef statsrådet Wigforss ävensom mot den för beslutet den 31 juli 1936 ansvariga t. f. regeringen, statsminister Pehrsson samt statsråden Andræ, Centerwall och Bergquist.»

XI.

(Protokoll över finansärenden.)

av herr *Bergman*, som med instämmande av herrar *Carl Lindmark*, *Hagström*, *Arne mark* och *Johansson* i Tväråselet anförde:

»I 55 § 2 mom. i kungl. förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker finnes stadgat, att vid föreställning, till vilken allmänheten har tillträde, eller vid offentlig danstillställning utskänkning av rusdrycker icke må ske i lokal eller å plats, där föreställningen eller danstillställningen äger rum, eller i annan lokal, som med förstnämnda lokal står i inre förbindelse; dock att Kungl. Maj:ts befälningshavande må för särskilt tillfälle medgiva undantag från det sålunda meddelade förbudet.

Vid överståthållarämbetets avgörande av frågan, huru den i 1917 års förordning medgivna dispensrätten skulle tillämpas, synes den synpunkten ha trätt i förgrunden, att ett undantagslöst förbud mot restaurangdans kunde befaras medföra uppkomsten av otillåtna danslokaler. Man ansåg, att dans på offentligt ställe under allmänhetens egen kontroll vore att föredraga framför okontrollerad dans i mer eller mindre undandolda lokaler. I anslutning till denna uppfattning infördes det systemet, att dispens från förenämnda förbud medgavs för restaurant två kvällar i veckan efter ansökan veckovis. Det kan på goda grunder ifrågasättas om ett sådant så att säga reguljärt medgivande icke innebär en klar avvikelse från förordningens anda, för att ej säga från dess bokstav, då två gånger i veckan år efter år knappast torde inrymmas under undantagsbegreppet 'särskilt tillfälle'. Med denna tolkningsfråga ha vi dock ej nu att befatta oss. Men då två danskvällar i veckan med utskänkning regelbundet beviljas, så borde väl åtminstone dispenser för ytterligare dansutskänkning till långt fram på nätterna vara strängt begränsad.

Utöver dessa två danskvällar påfordras emellertid ofta från olika håll ytterligare utskänkningstillstånd vid nattliga nöjestillställningar, ofta förbundna med uppträdande av sång- och dansartister. Sådana extra kvällar medgavs dock under åren 1917—1933 ytterst sällan av överståthållarämbetet ända till slutet av år 1933, då s. k. extra dansaftnar förbundna med artistuppträdanden började medgivas i större utsträckning än förut, men likväl i regel med iakttagande av att tillställningen avsåge att ekonomiskt stödja ett välgörande eller mer allmännyttigt företag. Anledningen till denna uppmjukning av ditintills tillämpad praxis var den, att den dåvarande regeringen i ett flertal fall upphävt överståthållarämbetets beslut om avslag å an-

sökningar om extra danskvällar samt medgivit dispens i vida större omfattning än ämbetet ansett sig kunna meddela.

I en P. M. ställd till överståthållarämbetet den 7 januari 1936 yttrade polismästare E. Hallgren härom bl. a. följande:

»Den omfattning, vari dispens under de senaste åren meddelats från föreskriften i 55 § 2 mom. i rusdrycksförordningen, är säkerligen vida större än som avsetts vid tillkomsten av 1917 års förordning. Det kan icke bestridas, att kabareter i samband med rusdrycksförtäring dispensvägen återinförts i svenskt nöjesliv. Förutom det mindre tillfredsställande avsteg från lagstiftarnas mening, som nu tillämpade praxis innebär, förorsakar denna tillika en olika behandling av restauratörerna, i det att de, som disponera stora och för kabaret lämpliga lokaler, gynnas på de övrigas bekostnad. Därtill kommer, att — — — erfarenheten givit vid handen, att sedeslöst levande kvinnor med förkärlek söka sig till en del av de lokaler, där danstillställningar — — — förekomma. Givetvis innebär detta den förmånen, att gatuprostitutionen icke längre är lika framträdande som förut, men det betänkliga synes mig vara den omständigheten, att förmånen i fråga vinnes genom att en undantagsföreskrift tillämpas i en omfattning, som lagstiftarna aldrig avsett. — — — Jag anser, att en förändring av den praxis, som hitintills tillämpats, bör komma till stånd så, att dispensernas antal högst väsentligen minskas.»

I många fall, där dispenser medgivits efter Kungl. Maj:ts återförvisning av ärendet, sedan överståthållarämbetet avslagit framställningen har det gällt nattlig utskänkning med dans m. m. ända till flera timmar efter midnatt.

Av de många fall, där på tillstyrkan av chefen för finansdepartementet Kungl. Maj:t på besvär återförvisat ärendet efter överståthållarämbetets avslag må anföras dylika beslut den 7 febr. 1936 (3 fall), 14 febr. 1936 (2 fall), 28 febr. 1936, 18 sept. 1936 (2 fall), 9 okt. 1936, 23 okt. 1936 (2 fall), 20 nov. 1936, 27 nov. 1936 (2 fall), 30 dec. 1936 (2 fall), 8 jan. 1937 (2 fall), 29 jan. 1937 (3 fall), 5 febr. 1937, 12 febr. 1937 och 26 febr. 1937.

I åtskilliga fall gäller det ansökningar av äldre f. d. teaterdirektörer i förening med restaurantinnehavare, varvid de förras motiv varit att vinna möjlighet till förtjänst, under åberopande av personliga svårigheter. Dylika svårigheter må behjärtas men man måste reagera mot det sätt som valts att avhjälpa dem.

I talrika andra fall gäller det föreningar: idrottsklubbar, skytteföreningar, ungdomsföreningar av olika slag m. m., och syftet är rätt olika: i ett fall anges syftet helt enkelt vara att »anskaffa rörelsekapital», i ett par andra fall att få medel till resor o. s. v.

Mera behjärtansvärda äro givetvis de fall då det gäller hjälp eller tillfälligt understöd åt mer eller mindre behövande korporationer och personer. Men dispenserna inskränka sig långt ifrån till sådana behov, vilka, för övrigt även de, hellre borde tillgodoses av staten på annat sätt än genom tillstånd till nattlig utskänkning.

Om föreningar och klubbar av mer eller mindre allmännyttigt slag anses

vara av den betydelse, att de böra understödjas genom statlig åtgärd, bör det enligt vår mening ske antingen genom direkta anslag på statsbudgeten eller genom lotterimedel eller på annat oklanderligt sätt men icke genom den för stora delar av vårt folk förgälselväckande metoden att allmänheten lockas till nattligt dryckes- och nöjesliv av här ifrågavarande art. En sådan statlig hjälpverksamhet som denna synes oss högst olämplig och ledande till oberäkneliga konsekvenser. Den tilltagande utsträckning, vari anförda besvär över överståthållarämbetets avslag i dylika mål beviljats, har väckt mycken och kritisk uppmärksamhet.

Vi hava ansett att konstitutionsutskottet bort för ifrågavarande rådslag göra anmärkning mot föredragande statsrådet och därom hos riksdagen göra anmälan.»

XII.

(Protokoll över ecklesiastikärenden den 5 juni 1936.)

av herr *Bergman*, som med instämmande av herrar *Lundqvist* och *Carl Lindmark* anförde:

»Under en följd av år har under åttonde huvudtiteln saknats det förut där förekommande anslaget till resestipendier för även andra lärare än dem som undervisa i främmande levande språk. Motivet för detta anslags uteblivande i statsverkspropositionerna har varit det statsfinansiella läget, som ej ansetts tillåta anslagets beviljande. Icke desto mindre har uppenbarligen det statsfinansiella läget i verkligheten medgivit utdelning den 5 juni 1936 av 4 resestipendier à 800 kronor, sålunda med ett sammanlagt belopp av 3,200 kronor, åt vissa läroverkslärare i historia och geografi.

Det är givetvis icke mot utdelningen av dylika stipendier i och för sig utan mot det egendomliga sätt, varpå utdelningen skett, som anmärkning kan och bör göras.

Det har tillgått på följande sätt. En svensk handelskammare i utlandet anordnade en resa under tiden 16 juli—6 augusti genom det land, där denna handelskammare verkar. Färden företogs i bilar. Ifrågavarande handelskammare satte sig i förbindelse med och erbjöd 4 svenska läroverkslärare, två lektorer, en läroverksadjunkt och en icke-ordinarie lärare, att deltaga i denna resa. Därefter hemställde handelskammaren hos Kungl. Maj:t om ett resestipendium åt var och en av dessa av handelskammaren utsedda läroverkslärare på det belopp som ovan angivits. Detta beviljades genom Kungl. Maj:ts beslut den 5 juni 1936.

Det egendomliga med detta förfarande är att valet av de utsedda stipendiaterna skedde genom en i utlandet verkande handelskammare utan att den i läroverksärenden sakkunniga myndigheten fått taga någon befattning med ärendet och utan att konkurrens om dessa resestipendier fått äga rum.

Urvalet var ensidigt begränsat och godtyckligt, och ärendet synes icke ha varit underkastat normal beredning med den garanti som rättskänslan synes kräva när det gäller en så eftertraktad och länge saknad förmån.

Samma förfarande förekom år 1935 och iaktogs även då vid granskningen av statsrådsprotokollen. Det föreföll redan då egendomligt, men för- anledde vid det tillfället ingen åtgärd, enär det antogs vara fråga om ett tillfälligt reseunderstöd och icke någon anordning som tänkes bli ett fort- satt system. Det antogs då även att handelskammaren själv iklädde sig vissa kostnader och således delvis bjöd på resan.

Nu återkommer emellertid 1936 samma sätt att utdela resestipendier åt ett antal lärare, även nu i historia och geografi samt för resa i samma land som 1935 års utdelning gällde. Under sådana förhållanden synes förfaran- det ej böra lämnas oanmärkt.

Det visar sig vidare vid närmare undersökning att ingen del av kostnaden synes bestridd av andra medel än statsunderstödet. Handelskammaren sy- nes göra sig fullt skadeslös för sina utlägg för de inbjudnas resa, i det de av sitt statliga reseunderstöd få erlægga full betalning till handelskamma- ren för kostnaderna.

När dylika resor anordnas på statens bekostnad, så kan det med skäl ifrågasättas, om det är i god ordning att endast lärare i vissa ämnen och resor till ett visst land med andras uteslutande år efter år skola gynnas; konsekvensen synes kräva, att om en annan korporation i ett annat land vidtager liknande anordningar, samma tillmötesgående visas, samt om från något håll analog inbjudan till godtyckligt valda lärare i annat ämne fram- ställes, även detta beviljas. Men dylika konsekvenser kunna väl icke rimli- gen tagas redan med hänsyn till kostnadssynpunkten, även oavsett andra betänkligheter.

Det riktiga förfarandet synes oss vara, att resestipendier till lärare vid de allmänna läroverken, utan bundenhet vid visst ämne eller visst land, beviljas efter beredande av tillfälle till ansökning med vanlig konkurrens och pröv- ning av meriterna samt sakens beredning genom de organ som normalt hava med läroverkens angelägenheter att skaffa.

I varje fall borde, även om handelskammarens initiativ accepterats och inskränkning även nu liksom 1935 skett till lärare i vissa ämnen, stipendier- nas förestående utdelning bekantgjorts för lärarne i dessa ämnen, så att konkurrens om dem kunnat äga rum.

Vi hava, med hänsyn till vad nu anförts, ansett att utskottet bort göra an- märkning mot föredragande departementschefen statsrådet Engberg för det sätt varpå utdelningen skett och detta för riksdagen anmäla.»

XIII.

(Protokoll över ecklesiastikärenden den 30 december 1936.)

av herr *Lindskog*, som med instämmande av herrar *Gustaf Adolf Björk- man*, *Bergman*, *Karl Bodin*, *Carlström*, *Mosesson*, *Johansson* i Tväråselet och *Hellberg* anförte följande:

»På föredragning och hemställan av chefen för ekklesiastikdepartementet statsrådet Engberg, utnämnde Kungl. Maj:t den 30 december 1936 lektor X. vid ett läroverk i en Norrlandsstad till lektor vid ett högre allmänt läroverk i Stockholm.

Den ifrågavarande lektorstjänsten hade utom av lektor X. bl. a. sökts av adjunkten, docenten fil. dr A., lektorn, docenten, fil. dr B. och lektorn, fil. dr C.

I sitt yttrande över ansökningarna anförde rektor vid ifrågavarande läroverk, bland annat, att enligt första befordringsgrunden — skicklighet och nit i ungdomens undervisning och handledning — A. stode främst genom synnerligen höga provårsbetyg vid sidan av höga och jämna betyg från en lång tjänstetid; att enligt andra befordringsgrunden — lärdomsmeriter — A. och B. stode främst, B. med något företräde framför A.; samt att enligt tredje befordringsgrunden — tjänsteår — C. stode främst. Då emellertid A. kunde åberopa ett mycket betydande försteg framför C. beträffande provårsbetyg och vetenskapliga meriter och då B., som hade samma provårsbetyg som C., hade en högst betydande överlägsenhet gentemot denne enligt andra befordringsgrunden, ansåge sig rektor böra i det hela sätta såväl A. som B. framför C. Trots underlägsenhet på någon enstaka punkt vore enligt rektors åsikt A. och B. i det hela överlägsna även övriga medsökande. Till erhållande av den sökta tjänsten föreslog därför rektor endera av sökandena A. och B., varvid han gav något företräde åt A. på grund av dennes bättre provårsbetyg och längre erfarenhet av undervisningen vid allmänt läroverk. Ingen av övriga sökande omnämndes särskilt i rektors yttrande.

Skolöverstyrelsen beslöt enhälligt att till den lediga tjänsten hos Kungl. Maj:t föreslå sökanden A. och instämde därvid i följande uttalande av föredragande undervisningsrådet: 'Genom sitt mycket vackra provårsbetyg står A. i fråga om meriter enligt första befordringsgrunden före samtliga sökande. Enligt andra befordringsgrunden är endast B. honom överlägsen, men denna överlägsenhet synes icke kunna uppväga A:s nyssnämnda företräde enligt första befordringsgrunden. Vad slutligen tjänstgöringens längd beträffar har visserligen en av de sökande, nämligen C., avsevärt längre tjänstgöring än A. men detta bör icke kunna uppväga den senares överlägsenhet över den förra enligt de båda första befordringsgrunderna. — — —'

Över förslaget anförde bl. a. sökanden X. besvär.

Skolöverstyrelsen yttrade över de av X. anförda besvären följande: 'Då klaganden är underlägsen den av överstyrelsen till tjänsten föreslagne enligt samtliga befordringsgrunder, får överstyrelsen, som icke finner de av överstyrelsen vid förslagets avgivande åberopade grunder i något avseende rubbade genom vad klaganden i sina besvär anført, i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes lämna desamma utan avseende och i överensstämmelse med överstyrelsens i ärendet avgivna underdåniga förslag i nu förevarande ledighet till lektor — — — utnämna adjunkten — — — filosofie doktorn A. — — —'

Lektor X. har vid tre skilda tillfällen och senast den 8 april 1936 av skolöverstyrelsen tilldelats varningar och föreställningar.

Enligt § 28 regeringsformen skall vid alla befordringar endast fästas avseende å de sökandes förtjänst och skicklighet. Föredragande departementschefen har genom sin tillstyrkan av Kungl. Maj:ts beslut att utnämna lektor X. till den ifrågavarande lektorstjänsten handlat i strid med såväl andan som bokstaven i detta grundlagsbud. En transport från en tjänst vid ett läroverk i en Norrlandsstad till motsvarande tjänst vid ett Stockholmsläroverk framstår nämligen för lärare i gemen som så eftersträvansvärt, att den måste anses fullt jämställd med en befordran. Och flera av de andra sökande måste, såsom ock rektor och skolöverstyrelsen anfört, anses vara lektor X. överlägsna i meriter. Härtill kommer att lektor X. vid tre tillfällen och senast samma år den ifrågavarande utnämningen skedde tilldelats varningar för sitt förhållande i tjänsten. Det får därför antagas hava varit andra grunder än lektor X:s skicklighet och förtjänst som varit utslagsgivande för föredragande departementschefen vid hans tillstyrkan av Kungl. Maj:ts beslut, nämligen behovet av att skapa lugnare och bättre arbetsförhållanden vid det Norrlandsläroverk, där lektor X. utövade sin lärarverksamhet, genom hans förflyttning därifrån. Men ett beslut, som stöder sig på dylika grunder, kränker icke blott andra mera förtjänta sökandes bättre rätt utan är dessutom som prejudikat genom sina knappast överskådliga konsekvenser ägnat att väcka allvarliga principiella betänkligheter. Andra vägar än denna förflyttning hade i detta fall kunnat stå till Kungl. Maj:ts förfogande, åtminstone i samverkan med riksdagen. Då misskötseln av en statstjänst icke får utgöra grund för en transport, som äger karaktären av befordran, har jag inom utskottet yrkat anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen statsrådet Engberg i anledning av hans tillstyrkan av Kungl. Maj:ts förevarande beslut.»

XIV.

(Protokoll över ecklesiastikärenden den 19 februari 1937.)

av herr *Bergman*, som med instämmande av herrar *Gustaf Adolf Björkman*, *Carl Lindmark*, *Hagström*, *Lundqvist*, *Andersson* i Ovanmyra och *Johansson* i Tväråselet anfört:

»Den 23 mars 1876 upprättade fil. dr Olof Eneroth ett testamente av följande innehåll:

'Såsom min yttersta vilja förordnar jag, att min efterlemnade förmögenhet öfverlemnas till Styrelsen för Stockholms Högskole Fond eller till Sty-

relsen för denna Högskola, så snart den blifvit stiftad, för att förvaltas till dess räntan uppnått ett belopp tillräckligt för bildandet af en professur i läran om sambandet mellan naturlagarne och människans sedliga och fysiska natur, med särskild hänsyn till det uppväxande slägtets uppfostran till andlig och kroppslig helsa. Dock må, för hvarje gång detta embete är till återbesättande ledigt och ingen lämplig sökande skulle finnas, dess uppgift för den gången blifva Svensk kulturhistoria med allsidig omfattning. Skulle ingen person, lämplig att förestå någondera af dessa professurer, förefinnas, skall med professurens tillsättande anstå och kapitalet förräntas, till dess sådan man uppträdt, som genom sin verksamhet gifvit grundade förhoppningar om gagnarligt arbete på ettdera af de nämnda områdena. Skulle Stockholms fria Högskola icke komma till stånd inom 30 år efter min död eller upphöra, öfverlemnas medlen till annan inom landet stiftad fri Högskola. Om någon sådan då icke blifvit bildad, tillfalla medlen Upsala Universitet för det afsedda ändamålet.' (Fortsättningen innehåller först en föreskrift om viss publicering av föreläsningar; därefter förordnas att viss del av fondens ränta skall utbetalas till två av donators närmaste släktingar m. m.)

Fonden hade vid 1932 års ingång överskridit 420,000 kronor och man ansåg sig vid Stockholms Högskola, som enligt testamentets bestämmelse mottagit donationen, nu böra vidtaga åtgärder för den i testamentet avsedda lärostolens upprättande.

Humanistiska avdelningen vid Högskolan beslöt den 5 mars 1932 att utse professorerna Herrlin (Lund), Hägerström (Uppsala) och Jacobsson (Göteborg) att yttra sig över testamentets innebörd. Professorerna Hägerström och Jacobsson ansågo, att professuren låg inom det filosofiska området. Hägerström yttrade, 'att den uppfostringslära, som skall utgöra ett moment i den ifrågavarande professuren, är avsedd som en tillämpning av en naturfilosofiskt färgad etik på uppfostringsfrågor'. Professor Jacobsson ansåg, att, därest den på något sätt skulle begränsas till sin omfattning, den då borde bli en professur i *praktisk* filosofi. Professor Herrlin, som var långvarigt sjuk, synes icke ha yttrat sig.

Högskolans lärarråd utsåg den 31 maj 1932 två humanister (professorerna Ahnlund och Lamm) samt två naturvetenskapsmän (professorerna Holmgren och Klein) med uppdrag att inkomma med en historisk utredning rörande professurens tillkomst och innebörd.

Professor Ahnlund fann det i testamentet angivna första alternativet ogenomförbart och anslöt sig till tanken på donators andra alternativ, »svensk kulturhistoria med allsidig omfattning», således icke ensidigt arkeologiskt betnad.

Professor Lamm ansåg, att det i första alternativet i testamentet angivna ämnesområdet icke kunde lämpligen ifrågakomma med hänsyn till saknaden av kompetenta forskare på ett så vidsträckt område. Däremot syntes honom möjligt tillsätta professuren enligt andra alternativet i testamentet.

Professor Holmgren yttrade bl. a.:

'Professurens vetenskapliga forskningsfält, så vida som jag kan överblicka detta, blir mycket omfattande, och här nedan angivna områden av detsamma göra icke anspråk på fullständighet. Som grund för den s. k. fysiska fostran d. v. s. uppfostran genom fysiska medel, ligger människans fysiologi. En på fysiologisk grund vilande skolhygien och allmän hygien ävensom social hygien kunna höra till professurens uppgifter. Experimentell psykologi torde kunna ingå — — — För den händelse professurens innehavare därtill äger nödiga kvalifikationer, torde även rashygien grundad på ärftlighetslära icke vara utesluten från professurens program.'

Professor Klein yttrade bl. a.:

'I främsta rummet måste ämnet vara fysiologi med särskild hänsyn till hygieniska frågor — — —; den psykologiska forskning, som här kunde komma på fråga, torde icke på något naturligt sätt kunna avgränsas från fysiologien. Vid sidan av de riktlinjer, som Eneroth givit för studiet av människans moraliska natur, torde i detta sammanhang i främsta rummet Darwins behandling av moralproblemet komma i betraktande, där det framför allt gäller studiet av instinkter, ett studium, som väl närmast tillhör den allmänna djurpsykologien'.

Professor Hägerström har bemött professor Klein och vice versa i olika skrifter.

Lärarrådet har den 6 maj 1933 efter att ha tagit del av dessa utlåtanden förklarat sig anse tillsättande av professuren enligt det förra alternativet i testamentet omöjligt att realisera.

Högskolans styrelse beslöt emellertid den 5 april 1934 att ledigförklara professuren, vars ämnesområde angavs vara den i testamentet nämnda läran om sambandet mellan naturlagarna och människans sedliga och fysiska natur, med särskild hänsyn till det uppväxande släktets uppfostran till andlig och kroppslig hälsa.

Som sökande till professuren anmälde sig 16 personer. Av dessa kvarstodo vid den slutliga prövningen laboratorn, med. dr Ernst Abramson, Stockholm, med. lic. Gunnar Frostell, Stockholm, f. d. professorn vid universitetet i Rostock dr phil. D. Katz, professorn med. dr Olof Kinberg, Saltsjöbaden, fil. doktorn, numera professorn i pedagogik i Lund John Landquist, läroverksadjunkten fil. kand. Herman Svenonius, Luleå, med. lic. Alfhild Tamm, Stockholm, och lektorn, fil. dr John Wintzell, Luleå.

Efter förslag av humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna hade lärarrådet på sammanträde den 16 mars 1935 såsom sakkunniga för professurens tillsättande utsett professorn vid Lunds universitet Torsten Thunberg, professorn vid Karolinska institutet Göran Liljestrand, professor emeritus vid Uppsala universitet Axel Hägerström och professorn vid Helsingfors universitet Albert Lilius. Sedan professorerna Liljestrand, Hägerström och Lilius förklarat sig förhindrade att mottaga de dem anförtrödda sakkunniguppdragen, hade lärarrådet vid sammanträde den 13 april 1935, på förslag av vederbörande fakulteter, till sakkunniga utsett professor emeritus i gymnastikteori vid Københavns universitet J. Lindhard, professorn i experimentell psykologi vid samma universitet Edgar Rubin, professorn i fysiologi vid Lunds universitet T. Thunberg och professorn i praktisk filosofi vid samma universitet Einar Tegen. De sålunda utsedda hade

därefter avgivit sakkunnigutlåtanden, vilka befordrats till trycket. Professor Thunberg hade på förslag till professuren uppfört laborator Abramson och f. d. professor Katz i nu nämnd ordning, varemot övriga nu kvarstående sökande av professor Thunberg förklarats inkompetenta. Professor Lindhard hade förklarat laborator Abramson ensam kompetent. Professor Rubin hade kompetentförklarat f. d. prof. Katz. Beträffande de övriga sökandena hade professor Rubin anfört, att han ej utan mycket stora betänkligheter kunde förklara laborator Abramson kompetent, att något uttalande om professor Kinberg ej syntes erforderligt på grund av dennes ålder samt att de återstående sökandena icke styrkt sin kompetens. Professor Tegen hade uttalat, att professurens ämnesområde enligt hans mening borde fastställas till 'filosofisk (eller teoretisk) antropologi på empirisk bas och med syftning mot ungdomens uppfostran till hälsa'. Därest professuren fattades på detta sätt, kunde professor Tegen endast kompetentförklara Katz. Lades däremot styrelsens uttalanden till grund för bedömandet, borde på förslag till professuren uppföras i första rummet f. d. professor Katz och i andra rummet professor Kinberg. Övriga sökande hade av professor Tegen förklarats inkompetenta.

Lärarrådet hade företagit ärendet till slutlig behandling vid sammanträde den 21 november 1936. Av 31 vid sammanträdet närvarande ledamöter hade 16 förklarat Katz ensam kompetent därav dock flera med större eller mindre tvekan, 4 Abramson ensam kompetent samt 9 Katz och Abramson ensamma kompetenta. De nio sistnämnda ledamöterna hade uppfört Abramson i första och Katz i andra rummet. En ledamot hade förklarat sig ej kunna på grundval av de föreliggande sakkunnigutlåtandena göra något uttalande i kompetensfrågan. Slutligen hade en ledamot med utgångspunkt från en annan tolkning av Eneroths testamente än den som kommit till uttryck i styrelsens uttalanden förklarat, att *ingen av de kvarstående sökandena besitte full kompetens för professuren.*

Högskolans styrelse, herrar Ekeberg, Lindhagen, Phragmén, Tunberg, Holmgren, Larsson, Fries, Wedberg, Lagercrantz, Paues och Branting, handlade ärendet den 5 december 1936, därvid enligt protokollet förekom bland annat följande:

Under överläggningen yttrade herr Lindhagen, att han ansåg de av lärarrådet tillkallade sakkunniga och samtliga sökande icke på grund av sina vetenskapliga meriter vara kompetenta, de förra att utöva domsrätt i ärendet och de senare att befordras till den sökta professuren. Herr Lindhagen hemställde därför, att styrelsen måtte hos Kungl. Maj:t begära en förklaring, att testamentets syfte finge uttolkas såsom en professur i social etik och individuell levnadskonst, särskilt då, såsom testator föreskrev, med hänsyn till ungdomens fostran till andlig och kroppslig hälsa.

Styrelsens övriga ledamöter ansågo en sådan åtgärd icke böra äga rum. Herr Lindhagen förklarade, att han vid denna utgång röstade på professor Katz såsom den enda sökande som kunde ifrågakomma till professuren.

Herr Holmgren förklarade under närmare motivering, att han utnämnde laborator Abramson.

Styrelsens övriga ledamöter utnämnde f. d. professor Katz.

Styrelsen hade således beslutat till innehavare av Olof Eneroths professur utnämna f. d. professor David Katz. Styrelsen beslöt, att denna utnämning skulle gälla från den 1 i månaden näst efter den, då beslutet bleve av Kungl. Maj:t stadfäst. Beslutet skulle underställas Kungl. Maj:t för prövning och stadfästelse.

Herr Holmgren antecknade till protokollet reservation.

Kanslern för rikets universitet har avgivit utlåtande i ärendet den 3 februari 1937, så lydande:

'Till Konungen.

I underdånig skrivelse den 5 december 1936 har styrelsen för Stockholms högskola anhållit om Kungl. Maj:ts prövning och stadfästelse av styrelsens beslut att till innehavare av den vid högskolan inrättade Olof Eneroths professur utnämna professorn David Katz.

Med överlämnande av samtliga handlingar i ärendet får jag för egen del anföra:

Den i Olof Eneroths testamente avsedda professuren i 'läran om sambandet mellan naturlagarne och människans sedliga och fysiska natur' skall enligt testamentet anordnas så att hänsyn särskilt tages 'till det uppväxande släk- tets uppfostran till andlig och kroppslig hälsa'. Vad Eneroth härvid förstått med uppfostran till andlig hälsa framgår icke klart av själva testamentet. Men av de i ärendet föreliggande handlingarna kan slutas, att testator haft i tankarna — förutom en till det fysiologiska och psykologiska området för- lagd vetenskaplig forskning — en företrädesvis på den *svenska* ungdomen inriktad pedagogisk lärargärning, omfattande, vid sidan av kroppens här- dande, icke blott förståndsutveckling och bibringande av kunskaper utan även karaktärsdaning och väckande av medborgarsinne. Härpå tyder klart den litterära kvarlåtenskap rörande folkuppfostran som Eneroth efterläm- nat. Sålunda möta vi uti de i ärendet åvägabragta förberedande utrednin- garna åtskilliga ur Eneroths skrifter hämtade uttalanden: *om* hans önske- mål beträffande folkskolan 'såsom en hela nationens första skola', *om* under- visning i de vetenskaper, som avse 'det statsborgerliga medvetandets utbild- ning' eller 'den medborgerliga bildningen', *om* Stockholms högskolas utveck- lande till en 'medborgerligt vetenskaplig' inrättning, *om* styrkan hos en 'nation', hos vilken individens fostran till energi, självbehärskning och själv- ständighet sättes i första rummet, *om* vikten av att just i ett land, vars av långa vintrar karakteriserade klimat lätt kan framkalla dåsighet, göra krop- pen smidig och stark samt *om* Ling såsom en för 'hela Norden' gemensam lärare i folkuppfostran. 'Han är', säger Eneroth, 'nationell alltigenom i fråga om vår kropps uppfostran, samt därigenom även för vår andliga utveck- ling'.

Under dessa förhållanden anser jag det uteslutet, att Eneroth skulle kun- nat såsom innehavare av den professur, han genom sitt testamente velat ska- pa, tänka sig en man, som, i likhet med den av högskolans styrelse utnämnde, uppvuxit och utbildats under helt andra levnadsförhållanden än de här i landet rådande. En sådan man kan, vilka förtjänster han än ur rent veten- skaplig synpunkt må äga, icke fylla den nationellt betonade uppgift, som enligt min uppfattning måste påvila honom.

Det synes mig, med andra ord, ofrånkomligt, att vid professurens tillsät- tande fasthållas — vid sidan av de fordringar som enligt testamentet måste på innehavaren ställas ur förut nämnda fysiologisk-psykologiska synpunkt — även kravet på egenskaper, som sätta innehavaren i stånd att genom sin undervisning öva inflytande på den andliga och kroppsliga fostran, som bör ägnas just vårt lands ungdom. Skulle det vid ett tillfälle, då professurens be- sättande ifrågakommer, visa sig omöjligt att finna någon, som i sin person förenar dessa — det må gärna erkännas — ganska artskilda kompetenskrav, äger högskolans styrelse möjlighet att för den gången låta professuren avse det i testamentet sekundärt angivna ämnet 'svensk kulturhistoria med allsi- dig omfattning'.

I betraktande av vad jag nu anfört hemställer jag i underdånighet, att Kungl. Maj:t måtte finna sig icke kunna stadfästa professorn Katz' utnämning till innehavare av den på grundvalen av Olof Eneroths testamente inrättade professuren vid Stockholms högskola.

Stockholm den 3 februari 1937.

Underdånigst:

Ernst Trygger.

Axel Hamacher.'

I ärendet har *justitiekanslersämbetet* avgivit utlåtande den 16 februari 1937:

'Remissen till justitiekanslersämbetet läser hava föranletts av ett i ärendet gjort uttalande att det vore uteslutet att testator, Olof Eneroth, kunnat såsom innehavare av den professur, han genom sitt testamente velat skapa, tänka sig en man, som i likhet med den av Stockholms högskola utnämnde upp- vuxit och utbildats under helt andra levnadsförhållanden än de här i landet rådande.

Ehuru till stöd för berörda uttalande anförts bland annat en del yttranden av Eneroth, bör kanske detsamma icke ovillkorligen så förstås, att därmed avsetts att göra gällande, det Eneroth själv givit uttryck åt sin vilja eller uppfattning att endast en med förhållandena här i landet fullt förtrogen person skulle ifrågakomma till professuren. Endast i nu berört hänseende — eller alltså beträffande frågan, om man tolkningsvägen kan komma fram till ett av testator uppställt villkor i angiven riktning — torde emellertid förevarande ärende kunna anses tillhöra området för justitiekanslerns ämbetsverksamhet. Ämbetet kan däremot icke förväntas sakkunnigt yttra sig i frågan huruvida person utan nyss antydda kvalifikation kan tänkas fylla de krav som böra uppställas med hänsyn till det ämnesområde som professuren för närvarande avses skola omfatta.

Att själva testamentet skulle innehålla någon direkt ledning för bedömande av testators avsikt i det hänseende justitiekanslersämbetet ovan angivit — åtminstone så vitt angår nyssberörda ämnesområde — torde icke ens hava påståtts. För sin del måste justitiekanslersämbetet anse det i allmänhet vanskligt att av en donators vid skilda tillfällen fällda yttranden, som icke återfinnas vare sig i donationsurkunden eller i några i direkt anslutning till densamma lämnade anvisningar, draga bestämda slutsatser om en donationsurkunds innebörd. Även med beaktande av att vissa av Eneroths omförmälda yttranden hava avseende å undervisningen vid akademisk lärostol kan dock justitiekanslersämbetet för sin del icke finna att innehållet i remissakten eller densamma åtföljande utredningshandlingar giva tillräckligt stöd för ett påstående att ur den begränsade synpunkt ämbetet, såsom ovan angivits, kunnat ingå i prövning av ärendet, hinder möter för fastställande av styrelsens för Stockholms högskola i ärendet avsedda beslut.'

Hos Kungl. Maj:t ha beträffande styrelsens beslut ingivits skrifter av några bland de sökande samt av styrelsens ledamot f. d. borgmästare Carl Lindhagen, m. fl.

I dessa skrifter yrkas, att beslutet icke bör stadfästas, då den av styrelsen utsedde icke synes författarna äga de egenskaper, som enligt testamentet erfordras för denna professur.

Vidare har lektor B. Rud. Hall inkommit med flera skrifter i frågan. Han framhåller, att Eneroths skrifter borde utgivits genom högskolans försorg,

då denna genom att under flera år icke tillsätta professuren, såsom han säger, dragit räntor av donationen till avsevärt belopp. I stället har en del av Eneroths skrifter utgivits av Sveriges allm. folkskolläreförening och Föreningen för svensk undervisningshistoria. Dessa av Hall redigerade urkundssamlingar, vilka Hall anser klart belysa ändamålet med Eneroths donation och äro utgivna 1934 och 1936, bifogas Halls skrifter och finnas i akten.

Kungl. Maj:t stadfäste den 19 febr. 1937 på föredragning och hemställan av statsrådet Engberg Högskolans styrelses utnämning av prof. Katz.

Stockholms högskolas grundstadgar äro av den 20 november 1903 med däri såvitt nu är i fråga år 1908 företagna ändringar (S. F. S. bih. nr 9). Beträffande tillsättande av tjänster vid högskolan stadgas följande.

§ 14. Ämbeten och tjänster vid högskolan tillsättas av styrelsen, vilken jämväl meddelar förordnande att dem förestå.

Professorsämbete äger styrelsen tillsätta med fast anställning. Andra ämbeten och tjänster må ej tillsättas annorlunda än genom förordnande tills vidare eller på viss tid.

Vid besättandet av lärarplats har styrelsen att i första rummet fästa avseende vid den vetenskapliga skickligheten. Såsom lärare vid högskolan kan icke blott svensk utan även utländsk man eller kvinna anställas.

Ej må något professorsämbete inrättas vid högskolan, förr än innehavaren tillförsäkrats en avlöning av minst fyratusen femhundra kronor.

§ 16. Skall kallelse till ledigt professorsämbete ej äga rum, kungöre styrelsen ledigheten i allmänna tidningarna minst tre gånger med tillkännagivande, att ansökningar må ingivas till styrelsen före klockan tolv å sextionde dagen efter den dag, då kungörelsen första gången var i tidningarna införd.

Sedan ansökningarna inkommit, överlämnas de till lärarrådet, som genom offentligt anslag bestämmer en tid av högst tre månader, inom vilken det står sökande öppet att styrka sin skicklighet, dock att, om provtiden härigenom skulle komma att utlöpa under ferier eller före den trettonde dagen av därpå följande lästermin, tiden skall utsträckas till nämnda dag. Begär sökande inom den utsatta provtiden ytterligare anstånd och visar därtill giltiga skäl, må lärarrådet bevilja förlängning av provtiden efter omständigheterna, dock ej över tre månader.

Över de sökandes skicklighet och inbördes företräde skall förberedande utlåtande avgivas av sakkunniga till ett antal av minst tre, högst fem. Vederbörande avdelning äger att, om den så prövar lämpligt, till sakkunnig utse en sin ledamot. I övrigt utses sakkunniga efter vederbörande avdelnings förslag av lärarrådet.

Sökande skall vid högskolan avlägga föreläsningsprov, där ej styrelsen, efter lärarrådets hörande, frikallar honom därifrån.

När utsatt provtid lupit till ända och de utsedda sakkunniga yttrat sig, skall vederbörande avdelning, så snart ske kan, företaga ärendet till behandling och utlåta sig såväl över de prov, som de sökande avlagt, som även över de sökandes skicklighet till ämbetet och den ordning, vari avdelningen anser dem med avseende på vetenskaplig förmåga och lärarduglighet förtjäna att ifrågakomma. Detta utlåtande överlämnas till lärarrådet, som i ärendet

avgiver eget yttrande, vilket jämte avdelningens utlåtande och övriga handlingar översändes till styrelsen.

Finner styrelsen efter tagen kännedom om handlingarna i ärendet sådant nödigt, må även styrelsen infordra utlåtande från sakkunniga.

Sedan ärendet blivit sålunda berett, nämner styrelsen den av de sökande, vilken styrelsen finner till ämbetet skickligast. Beslutet underställes Kungl. Maj:ts prövning och stadfästelse, för vilket ändamål samtliga handlingar i ärendet insändas till kanslern, som jämte eget yttrande överlämnar dem till Kungl. Maj:t. Stadfäster Kungl. Maj:t ej utnämningen, upptages ärendet till ny behandling.

Skulle ingen av de sökande anses fullt lämplig eller har icke någon sökande anmält sig, utsätter styrelsen ny ansökningstid eller beslutar, att med tillsättningen skall tills vidare anstå, dock med iakttagande för visst fall av vad i § 14, sista stycket, sägs.

Då vi inom konstitutionsutskottet yrkat anmärkning mot föredragande statsrådet Engberg i denna fråga, vilja vi till en början till undvikande av missförstånd eftertryckligt betona, att vårt ogillande av statsrådets tillstyrkan av stadfästelse givetvis ingalunda beror på hänsynstagande till viss särskild härkomst. Det grundlagens bud som inskräper att befordringar skola ske efter förtjänst och skicklighet och icke efter börd bör även tillämpas vid sådana befordringar som denna, även om det nu icke gäller ett statsämbete.

Däremot förtjäna utan tvivel universitetskanslerns betänkligheter med hänsyn till den utnämndes avsaknad av svenska traditioner och inlevelse i de säregna förhållanden under vilka svensk ungdom uppväxer och uppfostras allvarligt beaktande just med hänsyn till denna professurs säregna beskaffenhet och skickligheten för densamma. Den utnämnde är för närvarande 53 år gammal. Det är säkerligen riktigt att donatorn med sitt starkt patriotiska patos knappast tänkt sig en utlänning som innehavare av den lärostol han ville skapa för att därmed främja den nationellt svenska uppfostran, varom han i sina skrifter talar. Å andra sidan har han dock icke uttryckligen förbjudit tillsättande av en utlänning, och Stockholms högskolas stadgar ge även större frihet, än statsuniversitetet äga, att anställa även utlänningar. När sålunda justitiekanslersämbetet icke 'ur den begränsade synpunkt ämbetet kunnat ingå i prövning av ärendet' funnit tillräckligt stöd för att anse hinder möta mot fastställandet av beslutet, så är utan tvivel mot den uppfattningen intet att invända. Det bör emellertid noga uppmärksammas att justitiekanslern uttryckligen betonar att hans uttalande hänför sig endast till den frågan.

Såväl den skedda utnämningen som ännu mer statsrådets tillstyrkan av dess stadfästelse har emellertid väckt ganska allmän och kritisk uppmärksamhet även ur andra synpunkter än den av universitetskanslern särskilt berörda. Knappast vid någon professorstillsättning i vårt land torde oklarheten och meningssplittringen varit större. Detta finner sin förklaring i främsta rummet av den omständigheten att de tillkallade sakkunniga, i motsats mot vad annars plägar vara fallet, representerat så vitt skilda vetenskapsområden att något ur enhetliga synpunkter framgående omdöme om de sökandes kompe-

tens ej varit möjligt. Vanskligheten framstår ännu tydligare, om man besinnar huru olikartade de sökandes kvalifikationer och verksamhetsområden voro, ett förhållande som icke rimligtvis kunnat möjliggöra någon objektiv jämförelse. Detta sammanhängde i viss mån med den oklarhet som låg i den ordagrant ur testamentet hämtade formuleringen av professurens ämnesområde.

Man måste fråga sig, om icke det riktiga varit att söka fixera ett klarare angivande av vad professuren skulle omfatta, innan den annonserades öppen för konkurrens, givetvis med noggrann hänsyn till Eneroths grundtankar. Donatorn torde väl aldrig själv tänkt sig att hans i fyra rader gjorda antydning om vad han menade med professuren skulle ordagrant utannonseras som professurens »ämne».

Det kan knappast ha varit en missriktad pietet mot givaren som föranlett denna skenbara bokstavsträldom, den väl besynnerligaste av alla formuleringar vid angivande av ämnet för en till ansökan ledigförklarad professur. Det torde väl i stället ha varit svårigheten eller, som man synes ha ansett, omöjligheten att i en klar ämnesbestämning fixera Eneroths tanke, som föranlett den till sist valda lika enkla som i själva verket förtvivalde utvägen att helt enkelt avskrivna de fyra raderna och ange dem som professurens ämne. Härifrån bottnar den förvirrade situation, som uppkom och som framkallade såväl massan av heterogena sökande som valet av heterogena sakkunniga.

Ehuru till sist, formellt sett, ett slags majoritetsmening framkom, om ock efter mycken tveksamhet och stor splittring, visar sig dock den reella oklarheten alltjämt däri att många av dem som haft med saken att göra uttalade sitt tvivel på möjligheten att under här givna förutsättningar fälla en rättvis dom. Betecknande är att av de 4 först utsedda sakkunniga samtliga utom en avsåg sig uppdraget. De som slutligen fungerade som sakkunniga voro en f. d. professor i gymnastikteori, en professor i experimentell psykologi, en professor i fysiologi och en professor i praktisk filosofi. Givetvis kunde var och en av dessa vetenskapsmän med auktoritativ sakkunskap yttra sig endast om de sökandes meriter inom hans särskilda område. Men det är orimligt att av en professor i gymnastikteori begära ett sakkunnigt omdöme om experimentell psykologi eller av en fysiolog om praktisk filosofi, lika orimligt som av filosoferna om gymnastikteori eller fysiologi. Vad som kanske väcker den största förvåningen är att bland de sakkunniga saknas en särskild representant för det ämne, som alltsedan donationens tillkomst allmännast och på goda grunder ansetts vara det för professuren avsedda kärnämnet, nämligen pedagogik. Professurens stiftare lägger ju redan i testamentet och ännu mer i sina detsamma grundtankar belysande skrifter en väsentlig vikt vid uppfostringsfrågan (märk orden 'med särskild hänsyn till det uppväxande släktets uppfostran etc.'). Man hade från början dock tillkallat en framstående expert från detta vetenskapsområde, nämligen professorn i pedagogik i Helsingfors A. Lilius, men sedan han avböjt, utsågs ingen särskild representant för den pedagogiska vetenskapen i hans ställe.

Redan denna oförklarliga brist inom den tillkallade sakkunnignämnden

kunde varit ett skäl för ärendets återförvisande. Men det finns ett annat skäl, som även universitetskanslern berört, liksom ock flera andra som haft saken under sitt övervägande i de föregående instanserna (Prof. Lamm m. fl.). Donatorn har uppenbarligen själv haft en känsla av svårigheten att finna rätte mannen enligt den plan han i första rummet uppställt, och han har därför i testamentsurkunden förordnat, att om ingen lämplig sökande skulle finnas, skulle professurens uppgift för den gången bliva svensk kulturhistoria med allsidig omfattning. Skulle ingen person, lämplig att förestå någondera av dessa professurer, förefinnas, skall med professurens tillsättande anstå och kapitalet förräntas, till dess en sådan man uppträtt, heter det vidare.

Det framgår ganska tydligt att Eneroth själv ställde mer än vanligt stora fordringar på den som skulle få hans professur, och då under procedurernas gång i de olika instanserna det till och med uttalats att ej ens någon sakkunnig, för att ej tala om någon sökande, lär kunna uppletas, så mångsidigt framstående att han behärskar allt som möjligen kan inneslutas i vad testamentet antyder som professurens område enligt dess först angivna uppgift, så synas fullgiltiga skäl ha förelegat till återförvisning av ärendet, varvid det andra alternativet (professur i svensk kulturhistoria) bort komma under omprövning, i vilket fall det säkerligen varit vida lättare att få professuren på tillfredsställande sätt besatt.

Professorerna Ahnlund och Lamm ha, som ovan meddelades, tillrätt denna utväg. Och de ha icke varit ensamma därom. Den 6 maj 1933 förklarade sig Högskolans lärarråd uttryckligen anse tillsättande av professuren enligt testamentets första alternativ omöjligt att realisera.

Emellertid beslöt trots detta Högskolans styrelse den 5 april 1934, tydligen efter mycken tvekan och, som det synes, ej enhälligt, att ledigförklara professuren just enligt detta första alternativ. Man torde få utgå ifrån antagandet att detta beslut avsåg att göra ett mer eller mindre förtvivlat försök att utröna om möjlighet kunde finnas att erhålla den man Eneroth i första rummet efterlyst.

Man kan icke av den numeriska majoritet som i lärarråd och styrelse till sist utkristalliserades draga den slutsatsen, att beslutet fattats med särskilt stark övertygelse om dess ostridiga riktighet. Lärarerrådet hade ju självt förklarat en tillsättning enligt första alternativet orealiserbar och måste således på grund av styrelsens beslut rösta under en förutsättning som det underkänt. Splittringen vid det så tillkomna beslutet i lärarrådet framgår bl. a. därav att endast 11 röstande utan angiven större eller mindre tvekan röstade på den utnämnde, under det 13 utan angiven tvekan röstade på en annan. Blott därigenom att 5 röstande 'med tvekan' eller 'med stor tvekan', ställde sig på den förstnämndes sida fick denne majoritet. Professorerna Lamm och Bagge röstade icke på någondera. Högskolans rektor förklarade sig endast med stor tvekan kunna avge sin röst. Och i själva de grundläggande dokumenten, de sakkunnigas betänkanden, rådde ingen enhällighet om någonderas kompetens.

Samma statsråd, som nu tillrådde stadfästelse, tillrådde och genomdrev

för kort tid sedan på långt svagare grunder återförvisande av ett annat utnämningssak ärende från högskolan.

I nu föreliggande fall synes väl, om någonsin, en återförvisning ha varit indicerad, då den enkla och klara utväg testator själv angivit i testamentets andra alternativ tydligen var gångbar och oklanderlig. Vi anse sålunda, med hänsyn till vad här anförts, att utskottet bort besluta anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Engberg, för hans tillstyrkan av ifrågavarande utnämningssak stadfästelse och härom hos riksdagen göra anmälan.»

XV.

(Protokoll över socialärenden.)

1) av herr *Stendahl*, som ansett, att utskottet bort uttala följande:

»Den av utskottet vid 1935 års riksdag verkställda granskningen av Kungl. Maj:ts beslut om beviljande av lån eller subventioner till främjande av enskild företagsamhet föranledde dels beslut om anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot statsrådet Möller i anledning av rådslagen i tre ärenden (punkten 4:o i dechargememorialet), dels ock ett reservationsvis framställt anmärkningsyrkande mot samma statsråd i anledning av åtskilliga andra ärenden (nr XI i dechargememorialet).

Motsvarande granskning vid 1936 års riksdag föranledde reservationsvis framställda anmärkningsyrkanden mot statsrådet Möller i anledning av rådslagen i vissa ärenden (nr XIX i dechargememorialet).

Vid granskning av de av Kungl. Maj:t under år 1936 meddelade besluten i dessa ärenden har utskottet funnit det sätt, varpå anslagen till främjande av enskild företagsamhet under sagda år disponerats, böra föranleda ytterligare anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot vederbörande statsråd.

De ärenden — till antalet 8 — vilka utskottet funnit anmärkningsvärda, återfinnas refererade i den vid detta memorial fogade bilagan ('Bilaga till reservationen XV').

Innan utskottet upptager dessa ärenden till närmare granskning, torde böra lämnas följande redogörelse för de för anslagens handhavande gällande direktiven.

I propositionen nr 211 till 1933 års riksdag begärde Kungl. Maj:t såsom ett led i åtgärderna för arbetslöshetens bekämpande anslag för främjande av företagsamhet och industriell verksamhet. Föredragande departementschefen anförde i detta avseende bland annat:

'Under den gångna vintern hade redan gjorda erfarenheter visat, att staten med jämförelsevis små subventioner kunde hålla i gång betydande industri-företag, som försörjde ett mycket stort antal människor. Självfallet vore, att både då det gällde utlämnandet av lån, och då det gällde subventioner till enskilda företag, all hänsyn måste tagas till att icke dessa företags fortsatta drift förorsakade arbetslöshet på andra håll inom samma industrier, men med en försiktig subventionspolitik, som toge allsidig hänsyn till alla befo-gade synpunkter, torde det kunna i vissa fall lyckas icke blott att hålla en industri i gång utan också att ernå en arbetslöshetsbekämpande effekt med

mycket mindre medel än på något annat sätt, samtidigt som man kunde rädda hela kommuner från en hotande ruin. I en genomtänkt arbetslöshetspolitik borde därför också denna möjlighet stå öppen för statsmakterna.'

Sammanfattningsvis meddelade departementschefen följande huvudregler, som ansågs böra gälla för ifrågavarande medels användning:

- '1. Vid lån till främjande av enskild företagsamhet skall
 - a) utgå ränta efter Kungl. Maj:t:s beslut,
 - b) amortering ske enligt beslut av Kungl. Maj:t,
 - c) ställas säkerhet, som kan av Kungl. Maj:t godtagas.
2. Vid subventioner till främjande av enskild företagsamhet och uppmuntran av industriell verksamhet skola följande synpunkter vara vägledande:
 - a) Genom subvention åt visst företag bör minskning av produktionen icke få framkallas vid annat företag med därav följande arbetslöshet.
 - b) Vid subvention bör tillses, att densamma per dagsverke, som beräknas därigenom kunna åstadkommas, understiger eller högst svarar mot statsbidraget till kontant understöd för motsvarande antal hjälpta dagar.
 - c) Subvention bör vara av tillfällig natur och skapa möjligheter att trygga vederbörande företags framtida existens.
 - d) Subvention bör skapa lättnader för den eller de kommuner, som äro ekonomiskt beroende av det subventionerade företags existens.'

I anledning av propositionen beviljade riksdagen på hemställan av särskilda utskottet anslag till främjande av enskild företagsamhet med 10 miljoner kronor till lån och 3.5 miljoner kronor till subventioner. Utskottet anförde i sitt av riksdagen godkända utlåtande bland annat:

'Mot de villkor för lån eller subvention, som Kungl. Maj:t förutsatt skola gälla och som ovan återgivits, har utskottet icke funnit anledning till erinran. Utskottet vill betona angelägenheten därav, att endast sådana företag komma i åtnjutande av stöd, vilka på grund av konjunkturerna tvingats eller, såvitt kan bedömas, inom en icke avlägsen framtid bliva tvungna, därest hjälp i någon form icke erhålles, att nedlägga sin verksamhet. En ytterligare förutsättning för statligt stöd bör vara, att företagen icke på annan väg kunna erhålla hjälp till sin verksamhet. Att vidare företagen böra hava en verklig betydelse ur arbetslöshetssynpunkt torde vara givet.

Slutligen får utskottet framhålla vikten därav, att den hjälp, som lämnas ett företag, icke blir ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag.'

I propositionen nr 234 till 1934 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t om ett anslag å 5 miljoner kronor till lån till främjande av enskild företagsamhet för budgetåret 1934/1935. Därvid hemställde Kungl. Maj:t tillika om viss jämkning av grunderna för anslagens användning. I detta avseende anförde socialministern följande:

'Användningen av anslagen har enligt de av riksdagen fastställda grunderna begränsats till att avse lån eller bidrag till redan befintliga företag till uppehållande av deras förutvarande omfattning. Däremot uteslutes enligt direktiven möjligheten att giva understöd till eventuella utvidgningar samt till igångsättande av nya företag, även då det gäller påbörjande av ett helt nytt slags verksamhet. Den arbetseffekt, som erhålles genom anslagen, skulle säkerligen ytterligare ökas, om möjlighet öppnades för Kungl. Maj:t att understödja utvidgningar eller startande av företag. I ett par fall har det visat

sig, att man, därest sådan möjlighet funnits, skulle hava kunnat verksamt stärka den svenska industriens ställning på hemmamarknaden eller medverka till skapandet av en ny industri med utsikt att konkurrera på världsmarknaden.

Givet är, att lån eller subvention till utvidgning eller igångsättande av företag endast bör lämnas, därest företaget ej kan befaras konkurrera ut eller medföra menliga inverkingar för äldre företag. Kungl. Maj:t torde härutinnan komma att förfara med stor försiktighet. Liksom hittills bör i främsta rummet understöd lämnas åt företag, som eljest komme att nedläggas eller avsevärt inskränka driften.'

I anledning av propositionen anförde statsutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 166:

'Utskottet tillstyrker, att jämväl för nästkommande budgetår anslag anvisas för att möjliggöra lån till främjande av enskild företagsamhet. En förutsättning härför är emellertid, att de av särskilda utskottet vid 1933 års riksdag angivna direktiven för användning av det för innevarande budgetår anvisade anslaget noga följas. Den sorgfälliga prövning av olika på varje fråga inverkan omständigheter, som 1933 års riksdag förutsatte, är ofrånkomlig, om påtagliga olägenheter skola kunna undvikas. I detta sammanhang anser sig utskottet böra framhålla önskvärdheten av att här förevarande gren av den statliga hjälpverksamheten snart må kunna avvecklas.

Departementschefen har i statsrådsprotokollet framhållit, att den arbetseffekt, som erhålles genom här förevarande anslag, säkerligen skulle ytterligare ökas, om möjlighet öppnades för Kungl. Maj:t att understödja utvidgningar eller startande av företag. Den sålunda föreslagna jämkningen av gällande direktiv anser sig utskottet böra tillstyrka. Givetvis är, såsom jämväl i statsrådsprotokollet antytts, stor försiktighet av nöden vid utdelande av dylika lån. Det belopp, som må tagas i anspråk för låneunderstöd av nu angiven art, torde emellertid, icke minst med hänsyn till vad nyss anförts, böra begränsas till högst 500,000 kronor.'

I enlighet med utskottets hemställan anvisade riksdagen för ifrågavarande ändamål ett anslag av 3 miljoner kronor.

För budgetåret 1935/1936 anvisades icke något nytt anslag för ändamålet — de tidigare anslagen hade till avsevärd del icke tagits i anspråk, och då de voro av reservationsanslags natur, kunde de återstående beloppen disponeras även under sagda budgetår — men 1935 års riksdag medgav, att av de odisponerade beloppen högst 1½ miljon kronor finge användas även för att understödja utvidgningar eller startande av företag.

Icke heller för budgetåret 1936/1937 begärdes nytt anslag för ifrågavarande ändamål. I propositionen nr 265 till 1936 års riksdag lämnade socialministern en redogörelse för anslagens användning från och med budgetåret 1933/1934 till utgången av mars 1936 samt anförde vidare bland annat:

'Vad i övrigt det ifrågavarande låneanslaget angår, giver den lämnade redogörelsen vid handen, dels att under det senaste året anlitaandet av detsamma alltmera inskränkts, dels att ett belopp av i runt tal 2,000,000 kronor återstår odisponerat. Såvitt nu kan bedömas, lär jämväl i fortsättningen stor återhållsamhet vid låne- och subventionsverksamheten böra iakttagas. Emellertid synes det mig vara av betydelse, att, därest undersökningarna rörande startande av industriell verksamhet inom de av arbetslöshet svårast hemsökta delarna av landet i något fall skulle visa, att verklig hjälp på denna

väg kan åvågabringas, lån och eventuellt subventioner må kunna ifrågakomma för att öka sysselsättningsmöjligheterna. Anledning synes nu knappast föreligga till antagande, att anslaget skall behöva i nämnvärd mån tagas i anspråk för stödverksamhet inom andra delar av landet än de nu åsyftade. Skäl saknas därför att äska nya medel för ändamålet i fråga.

Riksdagen förklarade, att departementschefens uttalanden i fråga om finansieringen av vissa förslag till hjälpåtgärder icke föranledde någon erinran från riksdagens sida, därest förslagen efter verkställda utredningar skulle befinnas realiserbara.

Vidare må erinras om de riktlinjer, som inom kommerskollegium tillämpas vid avgivande av yttrande över ansökningar om lån eller subvention. Dessa äro intagna i kollegii protokoll för den 19 mars 1935 under § 1, vilken paragraf är av följande lydelse:

'Med anledning av hos Kollegium under hand tid efter annan gjorda förfrågningar rörande de grunder, vilka av Kollegium tillämpats vid behandlingen av remissärenden rörande beviljande av lån eller subvention från anslag till främjande av enskild företagsamhet för arbetslöshetens bekämpande, redogjorde kommerserådet Sohlman för de principer, som vid föredragningen och avgörandet av dylika ärenden hittills tillämpats och vilka kunde sammanfattas sålunda.

Vid behandlingen av till Kommerskollegium remitterade låneansökningar hade Kollegium i allmänhet icke ansett sig böra verkställa någon närmare utredning rörande varje särskild ansökning, bl. a. med hänsyn till bristen på härför erforderliga arbetskrafter och till arbetsbelastningen i övrigt. I flertalet fall hade prövningen därför väsentligen inskränkts till helt summarisk granskning av ansökningarna, huvudsakligen ur synpunkten av riksdagens för låneanslagets användning lämnade direktiv, och till yttrande av mera principiell och allmän innebörd angående förutsättningarna för beviljande av statslån åt vederbörande. Kollegium hade härvid även utgått från att den erforderliga, mera detaljerade undersökningen skulle ankomma på Socialdepartementet, som för sådant ändamål disponerade över särskild, sakkunnig arbetskraft.

Kollegium hade vid bedömandet av låneansökningarna i första hand ställt sig på den ståndpunkten, att i branscher, i vilka enligt Kollegii mening den industriella produktionskapaciteten vore alltför stor i förhållande till marknadens behov och i vilka sålunda en nedskärning av produktionens totalvolym ansetts nödvändig, staten icke borde genom utlämnande av lån för stödjande av svaga företag motverka en inom branschen pågående anpassningsprocess, varför Kollegium som regel avstyrkt lån åt företag inom dylika branscher. Branscher, i vilka nu angivna synpunkter med särskild styrka gjort sig gällande, hade varit möbel-, glas-, sko-, herrkonfektions- och konservindustrierna. Enahanda synpunkter hade av Kollegium anlagts å vissa andra branscher. Sålunda hade Kollegium efter hand kommit att ställa sig avisande till låneansökningar av företag för tillverkning, huvudsakligen på export, av byggnadssnickerier och lådämnen. Inom angivna gren av snickeriindustrien hade Kollegium från vederbörande exportindustriers sida fått mottaga klagomål rörande den osunda konkurrens, som å exportmarknaden bedreves från kapitalsvaga inhemska företags sida, vilket medfört en viss diskreditering i utlandet även av övriga inhemska företag inom branschen. Med hänsyn till rådande konkurrensförhållanden inom branscherna hade Kollegium ock i allmänhet haft en kritisk inställning till ansökningar från

tryckerier samt från företag inom livsmedelsindustrien, bryggerier, charkuterifabriker, chokladfabriker och knäckebrödsbagerier ävensom företag inom vissa grenar av damkonfektionsbranschen. Hänsyn hade emellertid tagits därtill, att konkurrensförhållandena kunnat vara varierande å olika orter. Avsteg från de tillämpade principerna hade vidare i åtskilliga fall ansetts böra göras för företag med viss specialtillverkning, med väl inarbetad fast kundkrets eller med särskilt framstående kvalitetsproduktion, beträffande vilka det ansetts vara ur det allmänna synpunkt önskvärt, att rörelsen även i fortsättningen upprätthölls. Ävenledes hade avsteg gjorts i fall, där de lokala förhållandena ansetts särskilt motivera stödande av företaget, och där ett statligt stöd åt detsamma icke kunde väntas medföra menliga verkningar för andra företag.

Då ur angivna allmänna synpunkter hinder för låns beviljande icke ansetts föreligga, hade låneansökning bedömts med hänsyn till sökandeföretagets individuella förhållanden. Yttrande i tillstyrkande riktning hade merendels icke ansetts böra givas i fråga om företag, vars svårigheter av allt att döma berott på andra omständigheter än konjunkturerna. Avstyrkande hade lämnats beträffande företag, där i anledning av inkomna protester från andra företag i branschen verkställd undersökning givit grundad anledning antaga, att företaget dreve en osund prispolitik till skada för övriga företag i branschen. Avstyrkande hade likaledes lämnats i fall, där det ansetts uppenbart att företagets kapitalbrist eller svårigheter i övrigt berott på en å mindre hållbar kalkylation grundad prissättning. En tack vare dylik prispolitik erhållen, i förhållande till företagets kapitalresurser alltför högt uppdriven omsättning torde sålunda, såvitt kunnat bedömas, för åtskilliga företag hava varit förklaringen till uppkommen bristande likviditet. Det hade ansetts icke böra ifrågakomma, att staten skulle lämna sitt stöd för utvecklande av rörelse efter dylika linjer. Kollegium hade även motsatt sig lån åt företag, beträffande vilka det varit tvivel underkastat, huruvida förutsättningar överhuvud förefunnits för åvägabringande av företagets solvens. Så hade även skett i fall, då mindre gynnsamma avsättningsmöjligheter för företagets produkter syntes vara för handen, och då anledning härigenom förefunnits att tvivla på möjligheterna för rörelsens fortsatta bestånd. Företag, för vilka det i rörelsen nedlagda egna kapitalet stått i alltför uppenbart missförhållande till totalsumman av företagets skulder, hade ansetts icke böra ifrågakomma till erhållande av lån. Kollegium hade vidare ansett sig böra avstyrka lån åt företag, beträffande vilka anledning varit att antaga, att företagets svårigheter berott på mindre sakkunnig ledning, eller beträffande vilka ledningen eljest icke ingivit förtroende. I de fall, där kollegii avstyrkande baserats å sist angivna synpunkter, hade, av hänsyn till vederbörande lånesökande, någon närmare motivering till avstyrkandet icke ansetts lämpligen böra lämnas.

Frågor om stödande av varvsrörelse med användande av medel från arbetslöshetsanslaget hade med hänsyn till såväl arbetslöshetsförhållanden som en skärpt konkurrens från utlandet ansetts böra i viss mån intaga en särställning. Subventionen till varvsföretag, motsvarande viss andel i utbetalta arbetslöner vid utförandet av fartygsbygge, varå anbud inforrats, hade sålunda i ett par fall tillstyrkts för att därigenom möjliggöra arbetets utförande vid svenskt i stället för utländskt varv. Tillstyrkandena hade gällt byggnad av fartyg för inhemsk räkning. Däremot hade en motsvarande framställning avstyrkts, då det gällt utförande av fartygsbygge för utländsk rederars räkning.

Kollegium hade slutligen i ett antal fall ansett sig böra motsätta sig lån åt företag, där den enskilda kapitalinsatsen i företaget varit alltför ringa i

förhållande till det låneunderstöd, som begärts av staten. Endast då särskilda omständigheter talat därför, hade lån ansetts böra tilldelas tämligen nystartade företag.

Föredraganden framhöll, i samband härmed, att, då lån av Kungl. Maj:t beviljats visst företag under vissa, i Kungl. Maj:ts brev ävensom i handlingarna åtföljande promemoria angivna förutsättningar och under villkor bl. a., att sökanden skulle före lånets lyftande visa, att de anordningar i övrigt vidtagits, som av statskontoret efter samråd med kommerskollegium måtte befinnas erforderliga för rörelsens fortsatta bedrivande, hade från kollegii sida vid avgivande till statskontoret av konfidentiella promemorior i anledning av sistberörda föreskrift ansetts självfallet, att den granskning, som borde av ämbetsverken verkställas rörande säkerheten för lånet m. m., begränsats till ett fastställande av huruvida de ovan nämnda förutsättningarna för lånets beviljande uppfyllts eller ej, utan ingående i övrigt på vederbörande företags av Kungl. Maj:t redan prövade kreditvärdighet.

Under sådana förhållanden och då föredragningen vid olika tillfällen måste omhänderhavas av olika personer, beslöt kollegium, att de sålunda tillämpade riktlinjerna för behandling av hithörande ärenden skulle även i fortsättningen tills vidare tillämpas.

I fråga om de särskilda ärendena vill utskottet anföra följande:

1) *Aktiebolaget Ariadnetråd, Lagmansholm*. Bolagets ekonomiska ställning synes vara så svag, att det beviljade lånet icke gärna kan anses trygga företagets fortsatta bestånd. Under den korta tid — ej stort mer än två år — som bolaget bedrivit sin verksamhet, har uppstått en bokförd förlust av över 37,000 kronor på ett aktiekapital av 45,000 kronor. Samtidigt förekommer bland tillgångarna i bolagets balansräkningar en post goodwill å 10,000 kronor, vilken uppenbarligen icke i ett fall som det förevarande motsvaras av någon reell tillgång. Då utredningen givit vid handen, att bolagets rörelse icke är någon nyhet för vårt land, har icke heller på den grund förelegat särskilda skäl för staten att stödja företaget. Under sådana förhållanden hade lån icke bort beviljas.

2) *Aktiebolaget Salsäkers intressenter i likvidation, Nordingrå*. Lån har i detta fall beviljats i syfte att förlänga avvecklingstiden för ett bolag i likvidation. Lån för sådant ändamål må dock enligt de av riksdagen givna direktiven ej beviljas. Fastmera skola lånen enligt direktiven avse att säkerställa det framtida beståndet av de understödda företagen. Lånet har ej heller medfört förbättrade utsikter för statsverket att erhålla åter det tidigare lämnade lånet å 350,000 kronor utan allenast inneburit en ökning av statsverkets engagement och förlustrisk.

3) *Fabriksaktiebolaget Järn & Trä, Åmål*. Genom medverkan från stat och kommun erhöll detta bolag i början av år 1934 lån å sammanlagt 100,000 kronor, varav 60,000 kronor voro avsedda att användas för uppförande av en fabriksbyggnad för bolagets verksamhet och de återstående 40,000 kronorna till förstärkning av bolagets rörelsekapital. Emellertid uppfördes en nybyggnad för mer än dubbla kostnaden eller omkring 130,000 kronor. Samtidigt drevs bolagets omsättning upp till en nivå, som enligt planen aldrig varit avsedd och som icke stod i rimligt förhållande till bolagets ekonomiska resurser. Följden härav kunde endast bli en, nämligen

likviditetssvårigheter och ett nytt behov av kapitaltillskott. Då det enskilda bankväsendets förtroende för bolaget synes ha varit ringa, ledde dessa svårigheter till nya hänvändelser till stat och kommun om bistånd, vilka hänvändelser — såsom handlingarna utvisa — icke blevo utan framgång. Sålunda beviljade bland annat Kungl. Maj:t ytterligare lån å 70,000 kronor. Det anförda torde med önskvärd tydlighet visa, att lånebehovet icke haft sin grund i ogynnsamma konjunkturen utan förorsakats av en expansion av företaget, som vittnar om en påfallande brist på ekonomiskt omdöme hos bolagets ledning. Betecknande nog har också bolagets verkställande direktör två gånger tidigare gjort konkurs. Lånets beviljande står i uppenbar strid mot riksdagens direktiv.

4) *Konserveringsaktiebolaget Atlantic, Mörrum*. Det projekterade företaget har avstyrkts av båda de hörda centrala myndigheterna, kommerskollegium och lantbruksstyrelsen. Kommerskollegium har därvid lämnat en ingående redogörelse för produktionen av grönsakskonserver, vilken visar, att ett nytt företag inom branschen sannolikt endast skulle medföra skadliga verkningar för redan bestående företag. Enligt direktiven må lån ej beviljas i dylika fall. Projektet vittnar för övrigt i flera hänseenden om en omogenhet, som i och för sig hade kunnat vara skäl nog för ett avslag å låneansökningen.

5) *Aktiebolaget Hisingstads snickerifabrik, Göteborg*. Utredningen i detta ärende visar såväl att bolagets ekonomiska ställning är mycket vanskelig som att — med hänsyn till den alltför stora tillverkningskapaciteten inom möbelindustrien — företagets stödjande kan komma att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för annat företag. Under sådana förhållanden hade lån ej bort komma i fråga.

6) *Firma Specialfabriken, Daniel Danielsson, Dala-Järna*. Företagets ekonomiska ställning är så svag, att det beviljade lånet näppeligen kan anses för någon längre tid trygga företagets fortsatta bestånd, varför lån enligt direktiven icke bort ha beviljats.

7) *Firma Tvings träindustri, Tor Brunberg, Tving*. Låneansökningar från firman ha avslagits av Kungl. Maj:t såväl 1934 som 1935. Den tredje ansökningen, vilken slutligen föranledde bifall, bär vittne om firmans svårigheter att i normal ordning få sitt kapitalbehov tillgodosett. Dessa svårigheter äro dock förklarliga, då företaget faktiskt drives utan kapitalbehållning. Den bokförda behållning, som finnes, torde nämligen i huvudsak motsvaras av underlåtna avskrivningar. Enligt utskottets mening ha ännu mindre förelegat skäl för bifall till den tredje låneansökningen än till de båda föregående.

8) *Aktiebolaget Eksjö möbelfabrik, Eksjö*. I detta ärende — vari ej är fråga om beviljande av nytt lån — har Kungl. Maj:t eftergivit statens säkerhet för ett tidigare beviljat lån på ett sätt, som utskottet finner anmärkningsvärt. Sedan Nilsson i egenskap av styrelseledamot i bolaget tecknat borgen för bolagets statslån, har det dömts till boskillnad mellan honom och hans hustru. Härigenom har hustruns egendom undandragits borgensan-

svaret och lånesäkerhetens värde minskats. I en sådan situation borde förstärkning av säkerheten ha begärts på sätt statskontoret också gjort och komplettering lämpligen ha lämnats genom borgen av hustrun. Även om värdet av säkerheten icke bevisligen minskats genom boskillnaden, borde hustruns borgen ha påfordrats, ty om staten är villig att taga rätt avsevärda ekonomiska risker för ett företag, bland annat genom att godtaga en affärs- mässigt sett otillräcklig säkerhet, så böra icke de, som genom statens inskri- dande blivit hjälpta, på statens bekostnad få säkerställa sig för förlustrisk.

Med hänsyn till det åsidosättande av direktiven för anslagen, som sålunda i åtskilliga fall förekommit, samt då vederbörande statsråd icke vid ärendenas handläggning visat nödig skicklighet, har utskottet beslutat anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot vederbörande statsråd, nämligen i fallen 1—3 och 5—8 mot föredragande departementschefen statsrådet Möller samt i fallet 4 mot medlemmarna av tillförordnade regeringen ministern för utrikes ärendena Westman samt statsråden Nilsson, Ericsson och Gynnerstedt, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.»

2) av herrar *Carl Lindmark, Karl Bodin, Lundqvist* och *Hellberg*, som anförde:

»Vi hava i utskottet biträtt vissa av de anmärkningsyrkanden, som i före- stående av herr Stendahl avgivna reservation upptagits. Enligt vår mening hava gällande direktiv för anslagen vid dessa ärendens behandling icke följts och vederbörande departementschef sålunda icke visat den skicklighet, som ärendenas principella vikt och betydelse kräver.»

Särskilt yttrande

av herr *Reuterskiöld*, som anförde: »Med vidhållande av vad jag i sär- skilt yttrande till utskottets dechargememorial 1936 anförde rörande arbets- löshetsanslagen, har under årets protokollsgranskning den uppfattning mer och mer hos mig stadgats, att, då inga nya anslag numera beviljas till främ- jande av enskild företagsamhet i syfte att lindra arbetslösheten, och då an- ledning numera saknas att begagna detta anslag, Kungl. Maj:t bort avföra be- hållningen därå till kassafonden. Jag förbiser härvid icke, att det fortfarande kan finnas ett eller annat område i vårt land, där ett stödjande av företagsam- heten kan vara befogat, men detta stöd torde knappast förslå såsom stöd till enskild verksamhet på sätt hittills varit vanligt, och kan då lika väl eller bättre direkt prövas av riksdagen efter framställning om anslag. Jag har därför, be- träffande ovan anförda reservation av herr Stendahl, ansett mig icke böra ingå i närmare prövning av där anförda fall: under alla förhållanden står näm- ligen anslaget på avskrivning.»

Bilaga till reservationen XV.

Ärenden angående lån till främjande av enskild företagsamhet.

1) Aktiebolaget Ariadne-Tråd, Lagmansholm.

Bolaget, som tillverkar sytråd, ansökte den 21 nov. 1935 om lån å 40,000 kr. samt subvention till belopp, vartill utredningen kunde giva anledning, för anskaffande av maskiner för egen framställning av fabriken behöv av råmaterial, d. v. s. tvinnade garner.

Bolaget ingav tillika till socialdepartementet bl. a. följande skrivelse:

»Till A/B Ariadne-Tråd, Lagmansholm.

Kungl. arméförvaltningens intendentsdepartementet får — med framhållande av den ur krigsberedskapssynpunkt synnerligen stora betydelse, som en under fredstid organiserad inhemsk industri för tillverkning av bomullstråd måste anses äga — härmed översända styrkt avskrift av chefens för arméns centrala beklädnadsverkstad till departementet avgivna utlåtande rörande den av Eder tillverkade maskintråden. Stockholm den 3. december 1935.

Enligt departementets beslut
(underskrifter) »

Vid skrivelsen var fogat följande intyg:

»Till Kungl. arméförvaltningens intendentsdepartement.

I anledning av närslutna remiss beträffande utlåtande över den tråd, som AB. Ariadne-Tråd tillverkar och levererar till beklädnadsverkstaden får jag, efter kontrollöfficerens hörande, härmed vördsamt meddela följande.

Vid upphandling under sistlidne maj inköptes genom firman Gustaf Ekholm, Stockholm, 3,000 duss. maskintråd (gråbrungrön, grå och svart), enligt uppgift av svensk tillverkning hos AB. Ariadne-Tråd, Lagmansholm.

Innan köpet avslutades underkastades tråden noggranna undersökningar dels av kontrollöfficeren, dels uti verkstadens maskiner och konstaterades härvid

att tråden var lämplig till maskinsömnad och att den i hållfasthet överträffade flera utländska fabrikat.

Den tråd av ifrågavarande slag, som hittills levererats, har vid undersökningen visat sig vara av samma goda beskaffenhet som provet och har i övrigt intet varit att erinra mot dess lämplighet.

Stockholm den 29. november 1935.

Nils Björkman
Verkstadschef.

/E. L. Levin.»

Över framställningen infordrades utlåtande från kommerskollegium, som i sin tur begärde yttrande från Västergötlands och Norra Hallands handelskammare. Handelskammaren yttrade följande:

»De av Aktiebolaget Ariadne-Tråd anförda svårigheterna att finansiera tillverkningen av sytråd, synas Handelskammaren så påtagliga, att Kammaren drager i tvivelsmål, att det skulle bliva bolaget möjligt att amortera ett för ändamålet erhållet statslån. De 40,000: — kronorna, som för ögonblicket skulle möjliggöra inköp av nödiga maskiner och av garn, skulle ju omedelbart bliva bundna, och bolaget ekonomiskt taget ganska snart befinna sig i ett liknande läge som det nuvarande.

För övrigt är bolagets uppgift, att sytråd icke tillverkas vid någon annan fabrik i landet, ej överensstämmande med verkliga förhållandet. Mölnlycke Väfveriaktiebolags fabriker i Krokslätt tillverka även sytråd och hava för ändamålet redan anskaffat maskiner för ett värde av något mer än 100,000: — kronor.

På grund härav får också Västergötlands och Norra Hallands Handelskammare för sin del avråda från varje tanke på statssubvention, men samtidigt även avstyrka det ifrågasatta statslånet.»

Kommerskollegium åter anförde:

»I likhet med Västergötlands och Norra Hallands Handelskammare får Kollegium avstyrka att subvention beviljas sökandebolaget ur anslaget till främjande av enskild företagsamhet. Vidkommande ansökningen av lån synas gällande bestämmelser för utlämnande av lån ur de medel, som anvisats för nämnda ändamål, i och för sig icke utgöra hinder för att bereda sökandebolaget visst låneunderstöd i avsedd ordning. Utredning torde dock genom Kungl. Maj:ts försorg böra företagas för utvärderande av den lämpliga storleken å eventuellt lånebelopp och värdet av den säkerhet sökandebolaget kan för lånet erbjuda.»

Inom socialdepartementet upprättades följande

»P. M.

Sökandebolaget blev registrerat den 15 jan. 1934 och anmäldes den 26 nov. 1934 aktiekapitalet kr. 45,000: — vara fullt inbetalt.

Tillverkningen avser sytråd, en fabrikation, som tidigare ej förekommit inom landet. Grundare och ledare av företaget äro ingenjörerna Fredrik och Arnold Graf, far och son, båda utbildade fackmän inom branschen.

Införseln av sytråd till Sverige utgjorde åren

Stat. Nr: 976	1 9 3 5		1 9 3 4		1 9 3 3	
	kg.	kr.	kg.	kr.	kg.	kr.
Härav från	427,293	ej tillg.	413,727	5,301,458	325,985	4,247,947
Tyskland			120,286	1,153,146	84,552	756,247
Nederländerna			6,762	43,604	4,051	26,051
Storbritannien			249,644	3,745,033	213,208	3,225,073
Frankrike			31,137	307,003	21,855	213,920
Tjeckoslovakiet.....			2,003	21,529	—	—
Övriga länder			3,895	31,143	2,319	26,756
Medelpris per kg.			kr. 12: 81		kr. 13: 03	

Sökandebolaget tillverkade under 1:sta halvåret 1935 c:a 275 kg.
 och under 2:dra halvåret 1935 » 1,100 »

S:ma kg. tillverkad sytråd år 1935 c:a 1,375 kg.

med ett saluvärde av kr. 19,277:98.

Bifalles ansökan blir fabriken årsproduktion c:a 21,000 kg. med ett värde av c:a 275,000 kr.

Det förefaller därför, som om rum skulle finnas inom den nuvarande importramen för både fabriken i Lagmansholm och i Krokslätt. För övrigt synes mig intet skäl föreligga, varför den tidigare men ekonomiskt svagare fabriken skulle undertryckas för den senare tillkomna. Detta så mycket mindre som den förra genom intyg från flera kunder, däribland Kungl. Arméförvaltningen (se K. Kommerskollegii remissvar) visat att dess fabrikat är utmärkt och t. o. m. överträffar vissa utländska. Detta har hittills ej konkurrentfirman förmått visa. Sysselsatta voro i fabriken vid besöket förutom de båda ingenjörerna Graf 3 män och 4 kvinnor eller inalles 9 personer.

Beviljas lånet, så att behövliga maskiner ytterligare kunna anskaffas, och fabrikationen kommer i full gång anses fabriken kunna bereda arbete åt ett 30-tal arbetare.

Avslås ansökan torde fabriken nödgas inskränka driften på grund av svårigheten att anskaffa råmaterialet, opreparerade, tvinnade garner, till rimliga priser.

Avsikten med lånet är nämligen att anskaffa nödiga maskiner för egen framställning av fabriken behov av tvinnade garner, lämpliga att därav framställa sytråd.

Arbetslösa inom Fullestads kommun hava till statens arbetslöshetskommission ej anmälts under hela året 1935 och den förflutna delen av 1936. Då emellertid tidigare socknens ungdom haft sysselsättning i den bortflyttade Skandinaviska Remfabriken och annan industri än sökandebolaget och en liten torvströfabrik ej finnas inom kommunen, anser kommunalnämndens ordförande 'högeligen av behov' att en kraftig industri kommer till stånd inom socknen.

Orsaken till företagets kapitalbrist anges vara, att vid företagets grundande ett par personer utlovat att säkerställa företagets kapitalbehov förutom tecknat aktiekapital, men sedan ej kunnat infria detta löfte.

Av insända styrelse- och revisionsberättelser med bokslut för åren 1933, 1934 och 1935 och övriga erhållna upplysningar framgår att bolaget först under 2:a halvåret 1935 kommit över experimentstadiet och i full drift. Rörelsen har därför ej ännu kunnat visa någon vinst. Vid 1935 års slut balanseras en förlust av kr. 37,441:50 (härav förlust under 1935 kr. 22,597:80 och återstoden balanserad förlust), varför bolaget förbrukat mer än $\frac{2}{3}$ av sitt aktiekapital. Med anledning härav har styrelsen den 10 mars 1936 beslutat under förutsättning av bolagsstämmans godkännande att öka aktiekapitalet med kr. 35,000:— genom utsläppande av 350 st. preferensaktier à 100:— kr. Härav äger ingenjör Fredrik Graf rätt att, i händelse förutvarande preferensaktieägare ej teckna hela det utbudna kapitalet med förmånsrätt, teckna högst 190 preferensaktier och likvidera dessa med en del av hans fordran hos bolaget.

Kommentarier till balansräkningen pr 31 dec. 1935:

Fordringar: kr. 4,723:91 utgöres uteslutande av varufordringar och ansågos alla säkra utom en å kr. 60:—.

Varor: kr. 13,548:89 varav färdiga varor kr. 6,387:98 upptagna till inköps- resp. tillverkningspris.

Inventarier: kr. 2,184: 64: härav kontorsinvent.	för kr. 530: 24
fabriksinvent.	» » 1,665: 50
färgeriiinvent.	» » 422: 90
inköpsvärde	kr. 2,618: 64
vara avskrivits	» 434: —

Jag anser därför försvarligt åsätta inventarievärdet kr. 2,184: 64.

Maskiner: kr. 27,259: 13. Dessa som synas vara förstklassiga hava i inköp inkl. tull, frakt, emballage och montage kostat kr. 29,962: 21. Härå har avskrivits 7 %, vilket å dylika maskiner anses försvarligt. Alla maskiner till fullo betalda.

Goodwill, experiment och förarbeten: kr. 10,000: — har naturligen ej något som helst realisationsvärde, men kan å andra sidan posten vara berättigad för att fördela de dryga startningskostnaderna på flera fabriktionsår.

Skulder:

Varuaccepter: kr. 2,525: 83 (vid besöket c:a 70 % av varuskulderna betalda).

Öppna skulder: kr. 35,684: 33 utgöras av: varuskulder	kr. 9,811: 72
innestående lön till ing. Fred. Graf	» 4,800: —
tvistig lönefordran av Werner Clegg, skiljedom	» 3,275: 41
Lån av Alb. Clegg, Skene	kr. 100: —
» » ing. Fred. Graf	» 17,697: 20

kronor 35,684: 33.

Banklån: kr. 12,000: — i A.-B. Göteborgs Bank mot säkerhet av borgen från 5 personer, varjämte till borgensmännens säkerhet inlagts en förlagsintekning med bästa rätt.

Utelöpande främmande accepter fanns ej vid besöket.

År 1935 utbetalades i avlöning till arbetarna	kr. 5,279: 71.
» ledningen	» 3,325: —
» revisor och bokförare	» 600: —

Styrelsen hade ej något arvode.

Under innevarande år har bolaget redan levererat tråd för kr. 10,000: —.

Order innelågo den 12 mars 1936 för c:a kr. 32,000: —.

Avsättningsmöjligheterna äro mycket goda och synes fabriken om den blir satt i stånd att själv tvinna erforderligt garn fullt konkurrenskraftig med de utländska fabrikanterna. Någon export torde för fyllande av fabriken kapacitet ej vara behöflig eller påtänkt.

Att ett bifall till ansökan jämte den beslutade nyteckningen av aktiekapital skapar förutsättningar för företagets framtida bestånd synes mig antagligt, ehuru rörelsekapitalet ganska knappt. Ansökan gäller ett lån av kr. 40: 000: — samt någon subvention. I förhållande till det nuvarande antalet anställda synes ju detta högt, men i betraktande av företagets nyhet och det antal arbetare, som genom lånet ytterligare skulle beredas sysselsättning samt betydelsen för landet av denna industri synes mig skäl föreligga att frångå eljest tillämpade regler.

Bolagets belåningsbara förlagsegenom består av

Varor	kr. 13,548: —
Inventarier	» 2,184: —
Maskiner	» 27,259: —
Sedan de avsedda nya maskinerna inköpts tillkommer	kr. 42,991: —
	» 36,700: —
	Kr. 79,691: —.

Belånas detta efter 60 % således c:a kr. 48,000: — möjliga.
 Nu har Göteborgs Bank redan intecknade » 12,000: —
 återstår således kr. 36,000: —.

Vid samtal med chefen för Göteborgs Banks avdelningskontor i Alingsås framgick, att han ansåg önskvärt att företaget kunde fortsätta sin drift, såsom varande 'det enda i sitt slag inom landet'. Det beviljade lånet kr. 12,000 var ett rent borgenslån, men som additionell säkerhet för borgensmännen var hos banken deponerad en förlagsinteckning å kr. 12,000 med bästa rätt.

Något besked, huruvida banken i fortsättningen skulle vilja lämna bolaget kredit i samma utsträckning som hittills, kunde ej erhållas.

Innan något lån bör beviljas sökanden, måste åtminstone den hittills åtnjutna bankkrediten vara säkrad för en tid framåt.

Som borgensmän för lånet i Göteborgs Bank stå följande herrar:

Nämndeman S. A. Mattsson, Ulvestorp, Vårgårda,
 ingenjör Albert Clegg, Skene,
 direktören Edgar Dessauer, Göteborg,
 handlanden A. O. Andersson, Hol, och
 ingenjör Fredr. Graf, Alingsås.

Samtliga dessas utom ingenjör Albert Clegg i Skene torde ej hava något mot att vid överflyttning av lånet till annan bank ånyo teckna borgen. Ingenjör Clegg har haft en son Werner Clegg anställd hos sökandebolaget, vilket dock på grund av hans olämplighet avskedat honom. Hans lönefordran kr. 3,275:41 är f. n. föremål för skiljedom. Det är därför troligt, att ingenjör A. Clegg icke längre än han är tvungen vill stå som borgensman. Om så befinnes erforderligt torde annan borgensman i stället för ingenjör Albert Clegg kunna anskaffas.

Om den beslutade ökningen av aktiekapitalet genomföres, banklånet av kr. 12,000 säkerställes och ett stödlån från statens sida beviljas, skulle för bolagets finansiering av rörelsen finnas:

nya aktieemission	kr. 35,000: —	
statslån	» 40,000: —	
utestående fordringar	» 5,000: —	
varor	» 13,000: —	kr. 93,000: —.

Härmed skall finansieras:

inköp av nya maskiner	kr. 37,000: —	
Skulder (härav till Fredr. Graf kr. 22,497:20) ...	» 35,000: —	
Accepter	» 2,500: —	» 75,200: —.

Alltså till rörelsekapital kr. 17,800: —.

Enligt företedd fabrikationskalkyl torde detta täcka behovet av kapital under minst 5 veckor. För framställning av sytråden torde åtgå högst 3 veckor från råvarans ankomst till fabriken. Det förefintliga rörelsekapitalet kan därför anses tillräckligt, så mycket mer som ingenjör Fredr. Graf förmodligen kommer att förvandla största delen av sin fordran i aktier och låta resten inestå hos bolaget.

På grund av det anförda tillåter jag mig föreslå:

att sökandebolaget beviljas ett lån av kr. 40,000: — mot inteckningar med bästa rätt i all sökandens förlageegendom samt styrelsens borgen;

att detta lån beviljas ränte- och amorteringsfritt under ett år från lyftningsdagen, varefter det skall löpa med 5 % ränta å oguldet belopp och årligen avbetalas med $\frac{1}{10}$ av ursprungliga beloppet.

Som villkor för lånets lyftande ställes dessutom

att sökanden visar sig hava ordnat sin nuvarande bankkredit å minst kr. 12,000 på tillfredsställande sätt;

att den beslutade nyteckningen av kr. 35,000: — preferensaktier är genomförd; samt

att sökanden genom intyg visar sig ha genomfört den planerade kompletteringen av fabriken och ökat värdet av maskinparken med kr. 36,700: —.

För underlättande av företagets rörelse skulle lånet kunna utbetalas i 2 etapper, nämligen:

1. kr. 25,000: — sedan villkoren ett och två uppfyllts och förlagsinteckningar med bästa rätt å kr. 40,000: — överlämnats till K. Statskontoret.

2. kr. 15,000: — sedan även det tredje villkoret är uppfyllt.

Stockholm den 19 mars 1936.

Andreas Ljungman.»

Kungl. Maj:t beviljade bolaget den 17 april 1936 — på föredragning och hemställan av statsrådet Möller — ett lån å 40,000 kr. för utbyggnad av bolagets fabriksrörelse. Lånet skulle löpa utan ränta under första året. Första året skulle jämväl vara fritt från amortering; därefter skulle återbetalning ske med en tiondel årligen. Lånet skulle lyftas senast den 31 dec. 1936.

Vidare stadgades följande villkor:

»Innan någon del av lånet utbetalas, skall låntagaren visa, att bolagets aktiekapital ökats i enlighet med vad som angivits i ett i ärendet åberopat protokoll av den 10 mars 1936 samt att den förlagskredit låntagaren för närvarande åtnjuter bundits, på sätt statskontoret efter samråd med kommerskollegium må finna skäligt föreskriva till trygghet av rörelsens fortsatta bedrivande.

Större del av lånet än 20,000 kronor må icke utbetalas, förrän låntagaren genom intyg, som kan av statskontoret godkännas, härjämte visat, att låntagaren för rörelsen anskaffat ytterligare maskinutrustning i huvudsaklig överensstämmelse med en den 29 november 1935 till socialdepartementet ingiven förteckning samt att låntagaren förfogar över samtliga för rörelsen använda maskiner och inventarier med äganderätt.

Lån utlämnas av statskontoret mot vederbörlig skuldförbindelse samt, såsom säkerhet för förbindelsens behöriga fullgörande, av statskontoret godkänd inteckning i bolagets förlagsegendom å 40,000 kronor med sex procent ränta, gällande med bästa förmånsrätt, jämte borgen av ingenjören Fredrik Graf och fru Ellen Graf i Alingsås, nämndemannen Johan Aron Mattsson i Ulvestorp samt direktören Edgar Dessauer i Göteborg eller ock de andra säkerhetshandlingar, som av statskontoret befinnas likvärdiga med eller bättre än nyssnämnda säkerhetshandlingar.»

Den i beslutet åberopade maskinförteckningen utvisar en kostnadssumma av 36,700 kr.

På därom sedermera av bolaget gjord framställning förklarade Kungl. Maj:t — utrikesminister Westman samt statsråden Andræ, Centerwall och Bergquist i egenskap av tillförordnad regering — den 24 juli 1936, sedan upplyst blivit, att bolagets aktiekapital ökats med 10,000 kronor samt att därjämte ingenjören Fredrik Graf efterskönt fordran hos bolaget å 22,497 kr. 20 öre, den omständigheten, att aktiekapitalet icke ökats med det i protokol-

let den 10 mars 1936 angivna beloppet av 35,000 kronor, icke utgöra hinder för lånets utbetalande.

Den 25 juli 1936 utbetalades av statskontoret första delen av lånet, 20,000 kr.

Då det visade sig omöjligt för bolaget att före 1936 års utgång få de inköpta maskinerna levererade, anhöll bolaget i nov. 1936 om utsträckt lyftningstid för det resterande lånet.

I anledning härav upprättades inom socialdepartementet följande

»P. M.

Som sista dag för lyftning av beviljade resterande kr. 20,000 har av Kungl. Maj:t fastställts den 31 december 1936.

Vissa maskiner skola vara för rörelsen anskaffade innan detta sista belopp får lyftas. Flertalet av dessa tillverkas ej inom landet utan hava måst anskaffas utifrån. Då sökanden befarar att leveransen av dessa maskiner ej hinner bli fullbordad före utgången av innevarande år anhålles om motsvarande förlängning av den tid, inom vilken det beviljade lånet skall vara lyft.

Vid besök den 9 november 1936 har jag undersökt bolagets nuvarande ekonomiska ställning. Förändringarna framgå av nedanstående uppställning:

Balansräkning per den

Tillgångar:	³⁰ / ₉ 1936	³¹ / ₁₂ 1935	Skulder:	³⁰ / ₉ 1936	³¹ / ₁₂ 1936
Kassa, bank o. postgiro	418: 46	52: 09	Accepter	485: —	2,525: 83
Kundfordringar	2,988: 44	4,723: 91	Leverantörer	3,387: 26	9,811: 72
Div. personer	2,964: 72	—	Div. personer	—	25,872: 61
Varor	23,609: 92	13,548: 89	Checkräkning	11,249: 52	12,000: —
Inventarier	2,376: 45	2,184: 64	Statslånet	20,000: —	—
Maskiner	27,411: 63	27,259: 13	Stamaktiekap.	10,000: —	10,000: —
Goodwill: för- arbeten	10,000: —	10,000: —	Preferensaktie- kap.	45,000: —	35,000: —
Bal. förlust	13,873: 58	14,843: 70			
Årets förlust	6,478: 58	22,597: 80			
	<hr/>	<hr/>		<hr/>	<hr/>
Kronor	90,121: 78	95,210: 16	Kronor	90,121: 78	95,210: 16

Den enl. ovanstående den ³¹/₁₂ 1935 utgående förlustbalansen å kr. 37,441: 50 har, genom att ing. Fred. Graf efterskänkt dels av sin lönefordran dels av lämnade lån, genom uppgörelse i lönetvisten med herr Werner Clegg samt genom erhållen rabatt å en skuld till engelsk leverantör, nedbragts till kr. 13,873: 58. Den gångna delen av året har lämnat en förlust på kr. 6,478: 58 beroende på svårigheter att förse rörelsen med råmaterial till rimliga priser till följd av sanktionerna mot Italien. Bolaget hade i Italien beställt garn ett par månader före sanktionernas ikraftträdande och väntade just då leveransen, vilken helt uteblev då licens för införseln vägrades av myndigheterna. Garn måste då köpas till betydligt höjda priser från England, varigenom förlust uppstod. En större beställning till Arméförvaltningen blev genom tillmötesgående från förvaltningen annullerad. Eljest hade förlusten blivit betydligt större.

Ställningen i övrigt är ju betydligt förbättrad så tillvida att det främmande kapitalet nedbragts från kr. 50,210:16 vid utgången av år 1935 till kr. 35,121:78 den ³⁰/₁₀₀ 1936 medan det egna kapitalet ökats från kr. 45,000:— till kr. 55,000:— under samma tid.

Likviditeten är ju svag med kortfristiga skulder kr. 3,872:26
att täcka med likvida medel på » 3,406:90

Bristen kronor 465:36

kan dock täckas med återstående checkräkningskredit kr. 750:—. Någon fara föreligger således ej omedelbart.

De bland tillgångarna upptagna fordringarna av diverse personer kr. 2,964:72 utgöras av till Graf förskotterade resekostnader förknippade med maskininköpen i Tyskland, vilka skola regleras vid slutlikviden av maskinerna. Första tredjedelen av likviden har betalats af Graf delvis genom överlåtelse av en del patent m. m. på leverantörsfirman. Graf har därför större fordran på bolaget än ovannämnda skuld.

Av den i till departementet den 29 november 1935 inlämnad förteckning upptagna maskinutrustningen hava följande maskiner anskaffats från firman

W. Schlafhorst & C:o i Mch. Gladbach, Tyskland:

således netto kronor: 28,839:—.

Detta synes vara ett synnerligen förmånligt pris. För samma utrustning begär:

den engelska firman Thomas Holt Ltd kr. 32,214:77
» franska » N. Schlumberger & C:o » 43,135:—
» schweiziska » Rieter & C:o, Winterthur » 39,313:—.

Den i posterna 4), 5) och 6) av förteckningen den 29 nov. 1935 angivna utrustningen är beställd vid svenska verkstäder. I firman Schlafhorst & C:is leveransvillkor finnes intagen bestämmelsen att maskinerna förblija säljarens egendom tills full likvidt erlagts. Sökandebolaget har lämnat A.-B. Göteborgs Handelsbank fullmakt att utkvittera det resterande lånebeloppet hos Kungl. Statskontoret när förutsättningar härför föreligga. Mot detta åtager sig banken ordna betalningen till den tyska firman.

Då emellertid det kan hända att samtliga leveranser och betalningar ej hinna slutföras före den 31 december i år tillstyrker jag under hänvisning till sökandebolagets ovan relaterade förbättrade ekonomiska ställning, att lyftningstiden framflyttas till den 31 mars 1937.

Stockholm den 19 november 1936.

Andreas Ljungman.»

Den 27 nov. 1936 medgav Kungl. Maj:t — på föredragning och hemställan av statsrådet Levinson — utsträckning av lyftningstiden för det resterande lånebeloppet till den 31 mars 1937.

2) Aktiebolaget Salsåkers intressenter i likvidation, Nordingrå.

Den 10 nov. 1933 beviljade Kungl. Maj:t A.-B. Salsåkers intressenter ett lån å 350,000 kr. för återupptagande av driften vid sågverket. Som säkerhet för lånet, vilket lyftes den 23 mars 1934, lämnades dels en inteckning å 250,000 kr. med bästa rätt i bolagets fastigheter i Nordingrå, dels ock en inteckning å 200,000 kr. med bästa rätt i bolagets förlagsegendom.

Med skrivelse den 23 januari 1936 överlämnade statskontoret till Kungl. Maj:t följande approximativa balansräkning för bolaget per den 31 dec. 1935, utvisande ett underskott å 98,000 kr.:

		»S k u l d ' e r :	
Aktiekapitalet	kr. 56,000:—		
Reservfonden	» 5,600:—	kr. 61,600:—	
Statskontoret	kr. 350,000:—		
Robertsviks Ångsåg	» 74,400:—		
Diverse personer	» 14,000:—	» 438,400:—	
		Kronor 500,000:—	
F o r d r i n g a r :			
Skeppningsvalutor under januari 1936	kr. 106,050:—		
Diverse personer	» 5,100:—	kr. 111,150:—	
T i l l g å n g a r :			
Såganläggningen	kr. 40,400:—		
Inventariepersedlar	» 3,600:—		
Brädgårdsved, förbrukningsartiklar m. m.	» 4,500:—		
Kronopark Gunnarn	» 3,500:—		
550 stds. skeppningsvirke å 145:—	» 79,750:—		
200 » tak- och ströbräder å 5:—	» 1,000:—		
100 kubikfamnar splitved	» 6,000:—		
52,000 st. furu-såglimmer, varav 24,000 st. i Salsåker och 28,000 i Mäja innehållande 390,000 kub.fot å 39 öre	» 152,100:—	kr. 290,850:—	
		Kr. 402,000:—	
Underskott		» 98,000:—	
		Kronor 500,000:—	

Statskontoret anförde tillika, att bolaget med hänsyn till det uppkomna underskottet vore skyldigt att träda i likvidation, samt yttrade vidare:

»På grund härav synes bolaget med hänsyn till det med lånet avsedda ändamålet uppenbarligen icke längre böra få tillgodonjuta lånet. Vad i ärendet förekommit får statskontoret, som samrått med kommerskollegium, härigenom bringa till Kungl. Maj:ts kännedom med hemställan att Kungl. Maj:t måtte förklara lånet till återbetalning genast förfallet, varefter det torde ankomma på statskontoret att vidtaga i anledning därav påkallade åtgärder.»

Kungl. Maj:t biföll den 31 januari 1936 statskontorets framställning. Samma dag beslöt bolaget träda i likvidation.

Den 5 mars 1936 inkommo likvidatorerna i bolaget till Kungl. Maj:t med följande framställning:

»Efter att hava undersökt möjligheterna för fortsatt drift få vi härmed underdånigst anföra följande:

Allmänna förutsättningar.

För ett sågverk som Salsåker, som icke har några egna skogstillgångar att stödja sig på, är tillgången på salutimmer av den allra största betydelse, hänvisat som det är att i öppna marknaden fylla sitt behov av råvara. Tidigare

har detta icke mött så stora svårigheter, men innevarande vinters ogynnsamma väderleksförhållanden hava i en märkbar grad minskat utbudet av sågtimmer. I följd härav fordrar försiktigheten, att man icke bör räkna med mera än halv drift vid sågverket eller en försågning av högst cirka 2,500 standards trävaror, motsvarande cirka 110,000 st. sågtimmer, med en beräknad sågningstid av 18 à 20 veckor. Inräknat skeppningsarbetena torde en kampanj av denna omfattning motsvara cirka 13,000 dagsverken.

Timmertillsläppningen beräknas sålunda:

Behållning den 1 februari 1936	35,492 st.
Ej avverkad stämpling	c:a 2,000 »
Restleverans på äldre drift kontrakt med Robertsviks ångsåg (ej betalt) »	17,570 »
Nytt kontrakt med d:o	» 30,000 »
Inköp från skogar i orten	» 10,000 »
» » vattendrag längre norrut	» 15,000 »
Summa 110,062 st	

Kostnaden för redan inköpta parti från Robertsvik är 38.6 öre pr fl. kbf. vid sågen och för offererade parti från samma säljare 30 öre för gran och 36.5 för furu, allt pr fl. kbf. flottlagt i Kalix.

Timret från närliggande skogar — huvudsakligast gran — beräknas kunna köpas för ett pris av 32 öre pr kbf. i timmerbommen.

Förestående priser för nya köp äro i huvudsak de samma som föregående år. Med den knapphet som i år råder på timmer torde man för närvarande icke böra kalkylera med lägre priser.

Driftkapital.

I härvid fogad bilaga har på basis av förestående förutsättningar gjorts en beräkning över inkomster och utgifter under tiden 1 februari—31 december. Som tillgång har icke upptagits ett på checkräkning spärrat tillgodohavande av 31,597 kronor då det är ovisst när samma blir frigjort. Spärrningen har gjorts för att skydda bankens diskontering av på spanska köpare dragna växlar. Köparna betecknas vara fullt solventa, men hava icke ännu lyckats få transfereringslicens, och med anledning av i Spanien rådande osäkra politiska förhållanden har banken vidtagit åtgärden i fråga i väntan på att situationen skall klarna.

Enär råvaran delvis måste betalas redan under våren, uppstår en brist, som måste täckas genom tillfälligt lån av 80,000 kronor, som beräknas vara återbetalt med 40,000 kronor under juli och 40,000 kronor under oktober månad i år.

Ekonomiskt resultat.

Med hänsyn taget till de genom den reducerade driften höga fasta kostnaderna pr tillverkad standard och det relativt höga priset på råvaran torde man icke kunna undgå en viss förlust, beräknad till 10—15 kronor pr standard eller 25,000 à 37,500 kronor.

Under hänvisning till vad ovan anförts och för att möjliggöra drift i angiven omfattning nödgas likvidatorerna hos Eders Kungl. Maj:t underdånigst hemställa

att en förlagskredit av 80,000 kronor ställes till förfogande att disponeras i mån av behov, mot säkerhet av

dels av hos aktiebolaget Svenska Handelsbanken spärrade tillgodohavande, 31,597 kronor,

dels inteckning i bolagets under förlagsinteckning fallande egendom à 100,000 kronor, med förmånsrätt närmast efter 200,000 kronor. »

Vid framställningen var fogad denna finansplan:

I utlåtande häröver anförde kommerskollegium:

»Förevarande ansökning avser beredande av medel för upprätthållande av företagets drift innevarande år i ungefär dubbelt så stor omfattning som eljest med hjälp av tillgängliga medel skulle bliva fallet. Lånet beräknas kunna återbetalas med hälften under juli och hälften under oktober innevarande år.

Vad beträffar avkastningen av rörelsen kalkyleras med, att vid drift i den större omfattningen kassabehållningen och lagervärdet m. m. sammantagna vid 1936 års slut skulle vara ej fullt 5,000 kronor större än motsvarande behållning vid drift i den mindre omfattningen. Någon nämnvärd direkt ekonomisk fördel av det förra alternativet anses sålunda icke kunna påräknas.

Med hänsyn till att en relativt obetydlig försämring av trävarukonjunkturnerna skulle kunna medföra, att resultatet av drift i den större omfattningen i själva verket bleve sämre än vid drift i mindre omfattning, torde, rent affärsmässigt sett, skäl icke förefinnas för att ytterligare lånemedel av staten skulle tillskjutas, särskilt som den säkerhet för lånet, som kan presteras, knappast kan anses tillfredsställande.

Vad som — fortfarande rent affärsmässigt sett — möjligen kan tala för att driften innevarande år bör uppehållas i relativt stor omfattning och eventuellt även fortsättas under något längre tid, är hänsyn till realisationen av de panter i form av fastigheter och förlag, som staten såsom borgenär kan räkna sig till godo. I och för sig bliva anläggningarna bättre underhållna och torde även vara lättare att försälja för den händelse rörelsen ej är nedlagd. För närvarande synes en försäljning till tillfredsställande pris knappast kunna komma till stånd. Huruvida utsikterna i detta hänseende komma att under de närmaste åren förbättras kan givetvis icke med säkerhet avgöras men förefaller mindre sannolikt med hänsyn till vad i ärendet tidigare förekommit, för den händelse ej ett markerat konjunkturuppsving skulle inträda.

Ur de synpunkter, kollegium närmast har att företräda, torde sålunda föga vara att vinna med att förlänga avvecklingen av företaget nämnvärt utöver den tid, som är behövlig för försågning av redan kontraherat timmer. I denna utsträckning torde rörelsen kunna fortsättas utan ytterligare understöd av lånemedel från statens sida.

För den händelse av undersökning, företagen genom socialdepartementets försorg, skulle framgå, att starka sociala skäl tala för att befolkningen i orten bör beredas tillfälle till sysselsättning i större omfattning, än som kan bliva fallet om verksamheten inriktas på relativt hastig avveckling, vill kollegium dock ej motsätta sig att ansökningen vinner beaktande i den omfattning, till vilken undersökningen kan giva anledning.»

Statskontoret hördes likaledes och anförde:

»Med bolagets trädande i likvidation har avsetts, att en avveckling av bolagets rörelse skall komma till stånd. Såvitt statskontoret kunnat finna, skulle ett beviljande av den ifrågasatta nya krediten knappast förbättra statsverkets utsikter att få åter det av statsmedel redan lämnade lånet. Vid sådant förhållande och då sagda kredit skulle öka statens engagemang i företaget och därmed även statsverkets risk, saknar statskontoret från de synpunkter, ämbetsverket närmast har att beakta, anledning tillstyrka, att ytterligare förlagskredit anvisas bolaget, helst som den av bolaget erbjudna säkerheten för krediten uppenbarligen icke är av beskaffenhet att kunna anses betryggande.

Därest emellertid åtgärder från statens sida av sociala skäl anses böra vidtagas för möjliggörande av fortsatt drift vid företaget — en fråga som icke

faller under statskontorets direkta bedömande — och med hänsyn härtill den begärda förlagskrediten kommer att lämnas bolaget, torde böra föreskrivas, att utöver den säkerhet, som må av Kungl. Maj:t godkännas för denna ytterligare kredit, jämväl de säkerheter, som lämnats för bolagets tidigare lån, få tagas i anspråk, såsom säkerhet för densamma.»

Sedermera inkom den ene av likvidatorerna, disponenten Sundell, med följande promemoria:

»Den i bolagets inlaga beräknade försågningen under år 1936 utgör 110,000 sågtimmer. En approximativ beräkning av försågning av cirka 55,000 stockar, motsvarande i lager befintligt parti samt cirka 17,570 stockar, tidigare inköpta från Robertsviks ångsåg — ännu icke betalda — har gjorts för jämförelse. För denna timmerkvantitet kan man räkna med en sågningstid av cirka 9 veckor eller från slutet av april till och med juni månad, under vilken tid cirka 70 arbetare skulle få arbete i sågen. För skeppningsarbetet, som vid beräknad sågning till juni månads slut torde beräknas pågå till fram i september, åtgår en varierande arbetsstyrka av 20—30 man. För sågningen och skeppningen torde sammanlagda arbetstiden komma att uppgå till cirka 7,000 dagsverken.

Av gjorda kalkyler framgår, att:

vid försågning av 110,000 timmer beräknas finnas disponibelt	
	vid årets slut c:a 220,897 kr.
» » » 55,000 » 	» 216,197 »

och torde man härav kunna utläsa, att genom en drift i större skala, i den mån samma från timmeranskaffningssynpunkt är möjlig, icke skulle förminska det investerade kapitalet. Från social synpunkt är en drift i den beräknade större omfattningen av mycket stor betydelse, då antalet dagsverken därigenom skulle öka med cirka 6,000. En annan omständighet, som talar för en mera omfattande drift, är, att ett i gång varande verk bättre bibehåller värdena på fastigheter och inventarier, ty ett industriellt verk, som nedlägger driften, torde därigenom förlora minst 25 % av värdet. Att under närmaste tiden finna en köpare torde knappast vara tänkbart, då timmertillgången, på grund av rådande naturförhållanden, är så ytterst ringa, men under mera normala förhållanden som kan väntas framdeles i förening med eventuellt ytterligare förbättrade avsättningsmöjligheter för sågade trävaror, torde man hava anledning förmoda, att en försäljning av fastigheten lättare skall kunna ske till ett acceptabelt pris. Man torde icke kunna beskyllas för överdrift om man betecknar nuvarande tidpunkt såsom synnerligen olämplig för realisation av bolagets fastigheter.

Med hänvisning till vad som ovan framhållits och med hänsyn tagen till nu rådande förhållanden, torde, såvitt jag kan bedöma saken, en drift i större omfattning inom den beräknade ramen vara att förorda.»

Genom beslut den 17 april 1936 beviljade Kungl. Maj:t — på föredragning och hemställan av statsrådet Möller — bolaget det begärda lånet å 80,000 kr.

Följande villkor föreskrevos bland annat:

»Lånebeloppet utlämnas av statskontoret, sedan låntagaren dit avlämnat vederbörlig skuldförbindelse samt, såsom säkerhet för förbindelsens behöriga fullgörande, dels utfästelse att de för det tidigare lånet lämnade säkerheterna må tagas i anspråk jämväl för det nu beviljade lånet, dels av statskontoret godkänd inteckning i bolagets förlagsegendom å 100,000 kronor med sex procent ränta, gällande med förmånsrätt näst efter inteckningar å 200,000 kronor med ränta, dels ock bevis att å bolagets checkräkning hos aktiebola-

get svenska handelsbanken spärrat belopp, 33,550 kronor 35 öre, spärrats till säkerhet jämväl för förevarande lån, med rätt dock för banken att i första hand taga beloppet i anspråk för bolagets nuvarande eller framtida växel-skuld hos banken.

Utän hinder av vad sålunda föreskrivits om säkerheten må statskontoret godtaga de andra säkerhetshandlingar, som av statskontoret befinnas likvärdiga med eller bättre än nämnda säkerhetshandlingar.

Lånet skall återbetalas med 40,000 kronor senast den 1 augusti 1936 och med återstående belopp senast den 31 oktober 1936.»

Återbetalningen av de första 40,000 kronorna skedde inom föreskriven tid. — Den andra likviden uteblev emellertid.

Den 24 nov. 1936 inkom bolaget med följande framställning:

»Enligt erhållna direktiv skall under år 1937 driften vid sågverket omfatta försågning av cirka 100,000 timmer. Därest prisnivån å sågtimmer varit oförändrad skulle bolaget efter inbetalande av beloppet om 40,000 kronor hava disponerat nödigt kapital för erforderligt inköp av sågtimmer. Nu har emellertid råvarupriset stigit så i förhållande till 1935 års prisnivå, att inköp av erforderlig kvantitet kommer att betinga en med cirka 75,000 kronor ökad köpesumma, vilket gör, att de 40,000 kronorna erfordras som rörelsekapital.

För att möjliggöra upprätthållande av sågverkets drift i beräknad omfattning nödgas därför likvidatorerna hos Eders Kungl. Maj:t i underdånighet anhålla, att återbetalningstiden för ifrågavarande lånebelopp om 40,000 kronor måtte framskjutas till den 30 november 1937.»

Genom beslut den 4 december 1936 biföll Kungl. Maj:t — på föredragning och hemställan av statsrådet Möller — bolagets hemställan.

3) *Fabriksaktiebolaget Järn & Trä, Åmål.*

Bolaget beviljades den 12 jan. 1934 av Kungl. Maj:t ett lån å 40,000 kr. till förstärkning av bolagets rörelsekapital. Samtidigt tecknade Åmåls stad borgen för ett lån å 60,000 kr., avsett att användas för uppförande av ny fabriksbyggnad.

I juni 1935 ingav bolaget till Kungl. Maj:t ansökan om ytterligare lån å 80,000 kr.

I en inom socialdepartementet upprättad P. M. nr 1 anfördes följande:

»Sökandebolaget driver såväl snickerifabrik, som mekanisk verkstad, smedja och plåtslageri samt tillverkar: byggnadssnickerier, även fanerade dörrar och dörrkarmar, kanonvagnshjul och transportkärror för armén, vägskrapor, pumpar och diverse smides- och fackverksarbeten, vedeldningspannor och varmvattenberedare samt andra svetsningsarbeten.

Anställda voro vid besöket 140 arbetare mot i augusti 1933 25 man, och dessutom 5 man å kontoret. Sökandebolaget har således kraftigt bidragit till avhjälpan av arbetslösheten på orten samt även till den skattesänkning med Kr. 1: 50, som för i år kunnat beslutas.

Arbetslösa voro fortfarande inom Åmåls stad enligt augustirapporten till A. K. anmälda 39 personer.

Orsak till företagens upprepade kapitalbrist torde vara dels, att bolagets belåningsbara egendom vid behandling av förra låneansökan trots Åmåls stads medverkan ej möjliggjorde mer än Kr. 100,000:— mot begärda Kr.

150,000:—, dels att ledningen av företaget låtit detta utveckla sig alldeles för hastigt, utan att i tid ordna anskaffandet av härför nödigt kapital.

Sökandebolaget registrerades den 29 augusti 1932 och hade då ett inbetalt aktiekapital av Kronor 39,100:—. Sedan bolagets fabriksbyggnad brunnit, utökades aktiekapitalet med Kr. 60,900, vilka likviderades genom att skeppsredare Lurén och fröken Thyra Ericsson, vilka ägde fabrikstomten och ur branden räddade byggnader och maskiner, överlätto dessa på bolaget mot nämnda aktiebelopp.

Sedan erhöll bolaget mot Åmåls stads borgen och inteckningar i fabriksfastigheten av Vänersborgsbanken ett 20-årigt amorteringslån å Kr. 60,000:—, varjämte Kungl. Maj:t den 12 jan. 1934 beviljade bolaget ett 10-årigt amorteringslån å Kr. 40,000. Tillsammans har således efter den $\frac{20}{8}$ 1933 tillförts bolaget kontant Kr. 100,000.

Under tiden den $\frac{20}{8}$ 1933— $\frac{31}{8}$ 1935 har bolaget enligt böckerna nedlagt följande kapital å:

fastigheten genom uppförande av nya moderna verkstads- och kontorslokaler samt inredning och upprustning av en del gamla	kr. 168,854: 94	
./. ingående värde den $\frac{20}{8}$ 1933	» 40,000: —	
	kr. 128,854: 94	
vilket bör ökas med gjorda avskrivn.	» 2,968: 72	kr. 131,823: 66
Maskiner och verkstadsinventarier	» 128,216: 72	
./. ingående värde den $\frac{20}{8}$ 1933	» 20,900: —	
	kr. 107,316: 72	
vilket bör ökas med gjorda avskrivn.	» 11,795: 03	
	kr. 119,111: 75	
Detta minskas med växelskuld enl. avbet.-kontrakt	» 32,960: —	» 86,151: 75
Kontorsinventarier	kr. 2,313: 90	
./. ingående värde den $\frac{20}{8}$ 1933	» 1,786: —	
	kr. 527: 90	
vilket bör ökas med gjorda avskrivn.	» 257: 10	» 785: —
Således i för stadigvarande bruk avsedda tillgångar nedlagda . . .	kr. 218,760: 41	
Förutom omstående kontant influtna	kr. 100,000: —	
har bolaget intill den $\frac{31}{8}$ 1935 tillförts kontant genom lån i Vänersborgsbanken	» 40,000: —	
genom balanserade vinstmedel	» 31,985: 09	» 171,985: 09
Direkt ur rörelsen äro således tagna	kr. 46,775: 32	
Lagret av varor d. v. s. trä- och järnmaterial samt hel- och halvfabrikat upptaget den $\frac{31}{8}$ 1935 till	kr. 145,390: —	
och den $\frac{20}{8}$ 1933 till	» 49,350: —	
Alltså gör lagret anspråk på ökade rörelsemedel	kr. 96,040: —	
Kundkrediterna hava ökat till	kr. 80,193: 22	
från den $\frac{20}{8}$ 1933	» 23,634: 69	» 56,558: 53
		» 152,598: 53

att täckas genom ökade varuskulder, varuväxlar, förskott m. m. kr. 199,373: 85

Företaget har således utvecklat sin rörelse betydligt kraftigare än som motsvarar dess tillgängliga medel. Den ekonomiska ställningen är därför, som framgår av balansräkningen den $\frac{31}{8}$ 35, synnerligen olikvid.

Kortfristiga skulder: Reverslån i Vänersborgsbanken	kr.	40,000: —
Varuväxlar	»	113,288: 87
Amorteringsväxlar (slutamorterade på 5 år)	»	32,960: —
Skuld till diverse personer	»	77,907: 97
	S:ma kronor	264,156: 84.

Likvida medel: Kassa	kr.	334: 15
Fordringar	»	80,193: 22
	kr.	80,527: 37

Kortfristig skuld över likvida medel kr. 183,629: 47

Möjligen kan Vänersborgsbanken befinnas villig att binda Kr. 20,000:— av sitt lån på längre tid, men ställningen fortfarande mycket labil även om ett lån av Kr. 80,000:— skulle beviljas av Kungl. Maj:t.

Kommentarer till råbalansen per den $\frac{31}{8}$ 1935.

Tillgångar: fordringar av div. personer: Kr. 80,193: 22 ansågos säkra, ehuru en del troligen på ganska lång sikt.

Fabriksfastigheten	kr.	168,854: 94
./. avskrivn. 2 %	»	2,968: 72
	kr.	165,886: 22
har ett tax.-värde av kr. 150,000: —.		
Maskiner och verkstadsinventarier	»	128,216: 72
balans från 1934	kr.	106,155: 27
./. 10 % avskrivn.	»	10,615: 52
	»	95,539: 75
Nyinköpt och tillverkat under 1935	»	22,061: 45
	kr.	117,601: 20

härav maskiner på hyreskontrakt för » 36,529: —

Inteckningsbara värdet således kr. 81,072: 20.
Maskiner och inventarier goda och väl underhållna men värdena ej särskilt låga ehuru försvarliga.

Kontorsinventarier	kr.	2,313: 90
./. avskrivning	»	257: 10.

Kr. 2,056: 80 torde vara försvarligt.

Lagret av trämaterial	kr.	73,840: —	upptaget till normala inköpspris.
Järn och div. material	»	8,650: —	» » » »
Hel- och halvfabrikat	»	62,900: —	» » självkostnad.

Varor för c:a » 145,390: — torde därför få anses försvarligt.

Skulder: Varuväxlar Kr. 113,288:87 härav åtminstone Kr. 6,000:— för annat än varor.

Amorteringsväxlar Kr. 32,960:—, skola vara slutamorterade inom 5 år, för maskiner på avbetalningskontrakt med maskiner som säkerhet.

Till diverse personer: 77,907: 97 omfattar tydligen ej endast varuskulder utan även en del andra skulder.

Förskott å leveranser: Kr. 29,161: —.

Banklån Kr. 100,000:— i Vänersborgsbanken. Härav Kr. 60,000:— mot 1:sta fastighetsinteckningen och borgen av Åmåls stad och Kr. 40,000:—, för vilka och för diskonteringsrätt äro hypotiserade ytterligare fastighetsinteckningar för 40,000 och 2:dra förlagsinteckningen å Kr. 70,000:—.

Lån av K. Statskontoret Kr. 40,000 mot säkerhet av 1:sta förlagsinteckning.

Aktiekapital Kr. 100,000, varav 39,100 influtit som pengar.

Reservfond Kr. 9,668: 61.

Balanserade medel	kr. 22,316: 48
·/. årets avskrivn.	» 13,841: 44
	kr. 8,475: 04

Dessutom stod bolaget regressansvar för diskonterade främmande accepter till ett belopp av Kr. 27,252: 27.

Under år 1934 hade bolaget en omsättning av Kr. 238,749: 54 och i löner utbetalades Kr. 110,747: 27. Fabriken kom dock först under juli månad i full drift.

Vid besöket innelågo oeffektuerade order för Kr. 125,000: —. Det uppges dock att sökandebolaget från A.-B. Bofors i dagarna erhållit en beställning på ej mindre än Kr. 465,000: —.

Avsättningsmöjligheterna för företagens produkter synas vara goda och ledningen besitta en mindre vanlig säljarförmåga. Konkurrens förefinnes naturligen, men synes av företedda intyg framgå, att företagens produkter ligga på ett synnerligen högt plan och därför icke lida av konkurrensen.

Bolagets vedeldningspanna för värmeledningar synes vara genialiskt genomförd efter teoretiskt och praktiskt fullt riktiga principer, vilka visat sig hållbara vid verklig drift. Den torde därför vara en betydelsefull faktor att räkna med vid lösandet av den för vårt land så viktiga frågan, ersättning av utländskt bränsle med avfallet från våra inhemska skogar.

Ett bifall till ansökan synes mig knappast vara tillfyllest för att trygga företagens framtida bestånd, därtill är enligt ovanstående ställningen allt för ansträngd.

Ansökan avser ett lån av Kr. 80,000:—.

Några andra lån än de ovan omnämnda från K. Statskontoret och Vänersborgsbanken har sökanden ej sökt.

Beträffande sökandebolagets fordringsägare utgöres dessa till största delen av leverantörer, vilka säkerligen icke äro villiga binda sina fordringar på längre sikt. Vid mitt besök i Åmål talade jag vid Vänersborgsbankens platschef Kamrer Wennergren. Han trodde banken skulle vara villig släppa samtligt förlagsinteckningar och nöja sig med fastighetsinteckningarna mot att det senaste lånet å Kr. 20,000:— inlöstes.

Av staden Åmåls myndigheter talade jag med Drätseldirektören Säfblom, vars ord anses väga mycket tungt inom stadsstyrelsen. Han ansåg möjligt, att staden skulle vara benägen ytterligare stödja företaget genom att ställa borgen och garanti för förskott och större leveranser till staten och andra större avnämare av företagens produkter.

Som säkehet för ett eventuellt låns återbetalande erbjuder sökandebolaget: inteckningar i fabriksfastigheten, tax:värderad till Kr. 150,000: —, belägna näst efter Kr. 100,000: —, som innehavas av Vänersborgsbanken. Dessa erbjudna inteckningar synas mig icke böra godtagas som säkerhet för det ifrågasatta lånet. Vidare erbjudas förlagsinteckningar belägna omedelbart över i K. Statskontoret redan hypotiserade.

Förlagsegendomen utgöres av:

Varor för	kr. 145,390: —
Kontorsinventarier för	» 2,056: 80
Maskiner och verkstadsinv.	» 81,072: 20

Summa kronor 228,519: —

Vid belåning till 60 % således
 » 137,000: — | möjliga. |

Av dessa äro redan belånade
 » 40,000: — | i K. Statskontoret, |

alltså endast nu
 kr. 97,000: — | möjliga. |

Ur säkerhetssynpunkt synes således möjlighet för beviljandet av det sökta lånet av Kr. 80,000: — föreligga.

För staden Åmål och kringliggande trakt är bolagets fortsatta verksamhet mycket önskvärd, varför en stödåtgärd vore väl motiverad.

Av bolagets produkter, vilka samtliga äro förstklassiga, torde tillverknin- gen av vedeldningspannan »Svenska» vara värd statsmaktens speciella om- vårdnad.

Men detta oaktat måste jag på grund av bolagets genom en ohejdat våld- sam utveckling iråkade belägenhet, vilken säkerligen ej förbättras genom den senaste stora beställningen från A.-B. Bofors, tillråda att bolagets aktie- kapital först ökas med minst Kr. 100,000:—, varefter frågan om beviljandet av det sökta lånet å Kronor 80,000:— kan tagas i övervägande.

Stockholm den 21 september 1935.

Andreas Ljungman.»

Den 27 september 1935 beslöt Åmåls stad att teckna borgen för ytterligare 50,000 kr. för att bolaget skulle erhålla ett leveransförskott å 155,100 kr. från A.-B. Bofors för en beställning å 465,300 kr.

I utlåtande den 14 oktober 1935 yttrade kommerskollegium:

»Sökandebolaget beviljades den 12 januari 1934 av Kungl. Maj:t till för- stärkning av rörelsekapitalet lån å 40,000 kronor ur de till främjande av en- skild företagsamhet anslagna medlen, vilket lån lyftades den 28 juli 1934. I yttrande den 9 september 1933 angående nämnda ansökan fann sig Kommers- kollegium, med hänsyn till gällande direktiv, böra hemställa, att ansökningen icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Kollegium ansåg sig där- vid bland annat böra taga hänsyn till de inom den på export arbetande bygg- nadssnickeriindustrien rådande konkurrensförhållandena.

I förevarande ansökning anhåller bolaget nu om ytterligare lån å 80,000 kronor ur samma medel till utökning av rörelsekapitalet. Till stöd för ansök- ningen åberopar bolaget, att, sedan det ovannämnda statslånet erhållits, bo- laget uppfört en ny fabriksbyggnad som ersättning för en tidigare genom brand förstörd sådan samt anskaffat ny, modern maskinell utrustning, var- igenom företagets produktionskapacitet avsevärt utökats, att verksamheten härigenom och genom upptagande av nya tillverkningar kunnat utvidgas, så att den till företaget knutna arbetsstyrkan ökats från 20 man vid lånets be- viljande till 115 man vid ansökningstillfället, att bolaget emellertid på grund av det betydande kapital, som bundits i fabriksbyggnaden och maskinutrust- ningen, ävensom i det ökade lager, som på grund av den utvidgade verksam- heten blivit erforderligt, saknade erforderliga medel för rörelsens upprätt- hållande i nuvarande omfattning.

Såvitt framgår av för Kollegium tillgängliga uppgifter torde bolagets rörel- se, som vid tidpunkten för Kollegii förut berörda yttrande över den tidigare ansökningen angavs, väsentligen avse byggnadssnickrier, bland annat för export, numera hava i mera övervägande omfattning inriktats på andra till- verkningar, bland vilka särskilt må framhållas dels en vedeldningspanna av, efter vad det uppgives, framstående konstruktion, dels diverse fordon och delar till sådana för militärt bruk.

Med allt erkännande för det arbete, som företagsledningen nedlagt för att åstadkomma denna anmärkningsvärda utveckling av bolagets rörelse, kan Kollegium dock icke underlåta att uttala allvarliga betänkligheter mot att omsättningen, på sätt som skett, uppdrivits till en omfattning, som icke står i rimlig proportion till bolagets ekonomiska resurser. Enligt per den 31 augu-

sti 1935 upprättad råbalans, av vilken Kollegium haft tillfälle att taga del, uppgår bolagets främmande kapital, vilket till väsentlig del icke är fonderat, till ett omkring tre gånger så stort belopp som bolagets egna medel. Lån av statsmedel torde vid sådant förhållande icke böra lämnas annat än under bestämd förutsättning, att frågan om säkerställande av övrigt kapitalbehov ordnas på fullt tillfredsställande sätt, helst genom ökning av aktiekapitalet. Ävenledes skulle det vara synnerligen önskvärt, om därvid garantier av något slag kunde erhållas för att företaget icke inom kort ytterligare expanderar och företager nyanläggningar utöver vad tillgängliga resurser medgiva.

Någon utredning, utvisande bolagets möjligheter att omlägga sin finansiering efter de linjer, Kollegium ovan antytt såsom önskvärda, har icke i ärendet förebragts. Kollegium, som till fullo beaktar önskvärdheten ur skilda synpunkter av att bolagets verksamhet uppehålls och vidare utvecklas, kan vid sådant förhållande för närvarande icke tillstyrka, att sökandebolaget beviljas det begärda lånet.»

I en senare P. M. nr 2 anfördes bl. a. följande:

»På grund av det anförda och särskilt det gynnsamma inflytande på bolagets ställning, som uppkommit genom den fördelaktiga stora beställningen från A.-B. Bofors, tillåter jag mig föreslå:

att sökandebolaget beviljas ett lån å kr. 80,000:—, löpande med 5 % årlig ränta och fr. o. m. 2:dra året med en avbetalning årligen av $\frac{1}{5}$ av ursprungliga lånebeloppet.

att som säkerhet godtages förlagsinteckningar å kr. 80,000:— belägna omedelbart över de redan hos K. Statskontoret hypotiserade samt borgen av direktör Gustaf Berglöf och kamrer Nils Anton Svensson.

Som ytterligare villkor föreslår jag:

att låntagaren visar sig hava träffat överenskommelse med Vänersborgsbanken om bindande av lån å minst 100,000:— så som här ovan sagts,

att bolagets styrelse förstärkes genom överlärare W. A:son Säfbloms Åmål inträde i styrelsen i stället för nuvarande kassören Johan Eric Dohlwitz. Säfblom tecknar dock icke borgen, varför det kanske är lämpligt att Dohlwitz även kvarstår i styrelsen, enär han tecknat borgen å det förra lånet och säkerligen gör det även nu, om så påfordras. Säfblom har såväl stadens som Vänersborgsbankens fulla förtroende, varför hans inträde som kontrollerande ledamot av styrelsen bör vara lämpligt. Sökandebolaget har ej heller något mot ett sådant arrangemang.

Lysekil den 13 februari 1936.

Andreas Ljungman.»

Vid sammanträde den 31 mars 1936 beslöto stadsfullmäktige i Åmål att teckna ytterligare borgen för ett 5-årigt amorteringslån å 10,000 kr. Därvid uttalades som önskemål, att en driftsingenjör anställdes. Såsom villkor uppställdes följande:

»1. Att Fabriksaktiebolaget Järn & Trä av staten erhåller ett lån å 70,000 kronor;

2. Att Aktiebolaget Vänersborgsbanken till staten överlämnar de av banken nu innehavda förlagsinteckningarna å 70,000 kronor, vilka äro avsedda att utgöra säkerhet för det ifrågasatta statslånet;

3. Att till Åmåls stad överlämnas dels fastighetsinteckning å 10,000 kronor, liggande mellan 100,000 och 110,000 kronor, i Fabriksaktiebolaget Järn & Trä tillhörig fastighet, dels ock förlagsinteckning å 10,000 kronor, liggande mellan 110,000 och 120,000 kronor, i bolagets förlag;

4. Att Åmåls stads tidigare tecknade borgen för Fabriksaktiebolaget Järn & Trä för ett 20-årigt amorteringslån å 60,000 kronor sänkes till 50,000 kronor och att på grund härav en fastighetsinteckning å 10,000 kronor, liggande mellan 50,000 och 60,000 kronor, av stadens drätselkammare överlämnas till Aktiebolaget Vänersborgsbanken som säkerhet för Fabriksaktiebolagets lån i nämnda bank.»

I en slutlig P. M. nr 4 anfördes i anledning av vissa under ärendets beredning anförda erinringar följande:

»Sedan numera styrelsens förvaltningsberättelse och ordentligt bokslut per den 31 dec. 1935 föreligger, besöktes firman under dagarna den 30 april samt 1 och 2 maj 1936 för undersökning av detta samt orsakerna till avvikelserna från tidigare lämnad råbalans per den 30 november 1935.

Jag har därvid noga genomgått bolagets böcker och särskilt verifikationerna till kassa och journalposterna under december månad och funnit anledning till följande:

Kommentarer till bokslutet per den 31 dec. 1935.

Tillgångar:

Kassabehållning:	kr. 2,362: 85.
Fordran å checkräkning i Vänersborgsbanken:	kr. 438: 15.
» i Sjukkasen:	kr. 416: 50 uppkommen genom av bolaget förskottad sjukhjälp, vilket regleras under 1936 genom avdrag å arbetarnas avlöningar.
Fordringar av diverse personer:	kr. 81,377: 47.
Avräkningsfordringarna uppgingo till.....	kr. 85,660: 49
Härå har vid bokslutet avskrivits.....	» 4,283: 02
	Återstår kr. 81,377: 47

I råbalansen per 30. 11. 35 angåvos utestående fordringar till 79,928: 49, alltså en ökning under december med kr. 1,448: 98.

Lager av:

Trämateriel:	kr. 70,434: 97 utgöres till största delen av furuvirke inventerat till kr. 1: 80 per kubfot sorterad 4'' × 8'', högst
och » »	1: 40 » » » 1½'' × 4''
samt » »	1: 30 » » » ¾'' × 3'', lägst.
Emballageträ » 1: — » » .	

Björk i dimensioner 3''—1'' fanns även inventerat till kr. 1: 50 kubf. Även som ett mindre parti ek och mahogny till resp. 240: — och 750: — kr./kubm. Askvirke till 600 kanonhjul upptaget till ett värde av kr. 12,000: —. I förhållande till verkets beskaffenhet synes mig inventeringspriserna rimliga.

I råbalansen den 30. 11. 35 uppskattades behållningen å trälagret till kr. 74,800: —, således kr. 4,400 högre än nu. Järn och diverse materialier kr. 20,900: 23 synes likaledes vara upptaget till rimliga priser.

I råbalans den 30. 11. 35 uppskattades järnmaterialet till kr. 15,600: — eller c:a kr. 5,300: — lägre än vid bokslutet.

Hel- och halvfabrikat kr. 63,160: 75 synes vara försiktigt inventerat.

I råbalansen den 30. 11. 35 beräknades värdet av hel- och halvfabrikat till kr. 65,000: —.

Det inventerade värdet av varulagret uppgår den 31. 12. 35 till kr. 154,495: 95 och det uppskattade värdet i råbalansen 30. 11. 35 till 155,400: —. Alltså en minskning med kr. 904: 05 vid bokslutet.

Kontorsinventarier: kr. 2,172: 51 återstår sedan från ingående balansen kr. 2,313: 94 avskrivits kr. 241: 39. Synes mig fullt försvarligt.

Maskiner och verkstadsinventarier: 142: 712: 19.

	Fördela sig på		Summa
	Maskiner.	Verktyg m. m.	
Snickeriavdelningen.....	55,410: 10	13,603: 36	69,013: 46
Järnavdelningen.....	31,050: 50	4,272: 85	35,323: 35
Grovplåtslageriet.....	14,557: 50	2,185: —	16,742: 50
Tunnplåtslageriet.....	360: —	526: 35	886: 35
Galvaniseringsverkst.....	—	218: 93	218: 93
Elektriska motorer.....	3,330: —	—	3,330: —
Förrådet.....	—	6,807: 60	6,807: 60
Transportmedel.....	10,390: —	—	10,390: —
Kronor	115,098: 10	27,614: 09	142,712: 19
Några avskrivningar hava ej företagits vid bokslutet, men synes mig hava bort ske med.....	8,056: 86	8,284: 23	16,341: 09
Verkliga värdet anser jag vara.....	107,041: 24	19,329: 86	126,371: 10
I råbalansen den 30. 11. 35 angavs värdet av maskiner och verkstadsinventarier till kr.....			128,216: 72
Vid bokslutet visas en ökning med kr.....			14,495: 79
			eller till kr. 142,712: 51

Denna ökning har uppstått dels genom inköp av en del smärre verktyg och dels genom överföring från tillverkningskontot av å egna verkstäder tillverkade maskiner och verktyg, varibland en kraftig plåtknäckningsmaskin med ett värde av c:a kr. 6,000. Att sådana hemmagjorda maskiner först vid boksluten överförs från tillverkningskontot till inventariekontot är mycket vanligt, ehuru bokföringen under årets lopp därigenom mister i aktuellt värde.

Fabriksfastigheten: kr. 168,885: 68. Detta belopp har uppkommit av ingående balans.....	kr. 145,467: 50	
elektr. belysnings- och kraftanläggning.....	» 14,864: 83	
upprustning av grovplåtsverkstaden.....	» 12,000: —	172,332: 33
varå avskrivits 2 % med kr.....		3,446: 65
		Kronor 168,885: 68

Av kostnaderna för elektriska anläggningen, som utförts av Åmåls stads elektricitetsverk inkom kr. 3,317: 39 först under december månad.

Patent och konstruktioner: kr. 7,174: — omfattar kontanta utlägg till konstruktören av vedeldningsspannan, herr Lindqvist, vilket belopp skall gå i avräkning vid en slutlig uppgörelse mellan honom och bolaget. Patent i Sverige lär vara beviljat.

Skulder.

Varuväxlar: kr. 126,230: 32.	
Den 30. 11. 35 hade bolaget accepterat växlar å tillsammans..	kr. 111,753: 64
Av dessa intogs före den 31. 12. 35.....	» 34,171: —
<u>rusterade således utelöpande</u>	kr. 77,582: 64
varjämte efter den 30. 11. 35 accepterats för.....	» 48,647: 68
Vid årsskiftet utslöpande accepter således.....	kr. 126,230: 32

Av de nytillkomna växlarna utgjorde c:a kr. 26,000 likvid för trä och » » 17,000 » för järn samt resten c:a kr. 5,600: — likvid för oljor, färg och andra förnödenheter.

Amorteringsväxlar: kr. 30,760: — oförändrade sedan den 30. 11. 35.
 för personbil..... 5,400: —
 » arbetsmaskiner..... 25,360: — kr. 30,760: —

allt enligt avbetalningskontrakt å ursprungligen kr. 39,253: 96.

Varuskulder kr. 78,224: 96. Enligt råbalansen den 30. 11. 35 uppgick de öppna varuskulderna till kr. 48,928: 41, vadan således under december månad en ökning skett med kr. 29,296: 55. Vid genomgående av de olika journalposterna med dess verifikationer fann jag, att en ökning av skulderna skett

för järnmaterial med.....	kr. 8,657: 95	
» trämaterial »	» 11,408: 22	
» el. anläggningen.....	» 8,782: 67	
» div. förnödenheter.....	» 835: 65	
inestående löner och provisioner.....	» 7,016: 44	36,660: 93
varjämte minskning skett genom inbetalningar med.....		7,538: 54
	Resterande ökning	29,122: 39
Härtill kommer några småposter å sammanlagt kr.....		174: 16
	Kronor	29,296: 55

Då bolaget för sin tillverkning årligen förbrukat trä för kr. 255,000 eller för c:a 21,250 i månaden samt järn och andra materialier för kr. 152,950 om året eller c:a 12,750 kr. i månaden, således material för c:a 34,000 kr. per månad, synes mig den under december 1935 uppkomna ökningen av skulderna fullt förklarlig.

Förskott å leveranser kr. 62,140 utgöras av
 kr. 7,440: — från Kungl. telegrafverket
 » 4,700: — » Byggmastäre Olle Engkvist och
 » 50,000: — » AB. Bofors.

Om övriga i balansen ingående skuldposter torde intet vara att bemärka.

Vid bokslutet hava å kundfordringar avskrivits.....	kr. 4,283: 02
å kontorsinventarier.....	» 241: 39
å fabriksfastigheten.....	» 3,446: 65
	kr. 7,971: 06

I avlöningar har under året utbetalats till tjänstemännen.....	kr. 30,334: 50
» arbetare.....	» 197,446: 86

S:a kr. 227,781: 36

Bolagets belåningsbara förlagsegenom synes mig hava följande värde.

Trälager.....	kr. 70,434: —
Järn o. div. material.....	» 20,900: —
Hel- och halvfabr.....	» 63,160: —
Kontorsinvent.....	» 2,172: —
Maskiner och verktyg.....	126,371: —
varav hyreskontrakt.....	39,254: —
	87,117: —

kr. 243,783: —

om belåning sker till 60 % således möjliga.....	» 146,000: —
---	--------------

Bolagets likviditet är, som var att vänta, vid bokslutet fortfarande dålig.

Kortfristiga skulder varuväxlar.....	kr. 126,230: 32
Skulder till div. personer.....	» 78,224: 96
Skatteinförslar.....	» 438: 34

kr. 204,893: 62

F Likvida medel

Kassa och bank.....	kr. 2,801:—	
Fordringar av sjukkassan.....	» 416: 50	
d:o av div. personer.....	» 81,377: 47	84,594: 97
Kortfristiga skulder över likvida medel.....		kr. 120,298: 65
Under januari 1936 har ytterligare förskott å hju- leveransen till Bofors influtit med kr.....	105,100:—	
och dessutom för fullgjorda leveranser.....	40,826: 80	
Utbetalats har i avlöningar.....		18,901: 21
samt för material och omkostnader.....		125,190: 23
Under februari 1936 inflöt.....	80,704: 77	
och utbetalades i avlöningar.....		14,368: 03
samt för material och omkostnader.....		70,152: 22
Under mars 1936 inflöt.....	72,150: 47	
och utbetalades i avlöningar.....		11,306: 79
samt för material och omkostnader.....		61,730: 18
Under april 1936 inflöt.....	57,064: 95	
och utbetalades i avlöningar.....		9,677: 11
samt för material och omkostnader.....		46,196: 73
	Kr. 355,846: 99	357,522: 50
In- och utgående kassabehållning.....	2,362: 85	687: 34
	Kronor 358,209: 84	358,209: 84
Ultimo april 1936 var bolagets likviditet så vitt man av böckerna kunde utläsa, visserligen betydligt förbättrad men dock fortfarande ansträngd.		
De kortfristiga skulderna: Varuväxlar.....	88,340: 98	
Varuskulder.....	52,261: 61	
Sjukkasen.....	205:—	
Skatteinförsel.....	841: 92	141,649: 51
och likvida medel	Kassa o. bank.....	1,115: 81
	Fordringar.....	77,845: 42
		78,961: 23
alltså överstego de kortfristiga skulderna de likvida medlen med kr.		62,688: 28

Som av förestående torde framgå har jag ej kunnat finna de påtalade olikheterna i råbalansen per den 30. 11. 35 och det slutliga bokslutet per den 31. 12. 35 på något sätt onaturliga under förutsättning, att rörelsen skall fortgå utan allt för stor inskränkning, vilken för övrigt ej är lätt genomförbar, så länge tillgången på order är så god, som fallet är.

Vid årsskiftet inelåg order för kr. 570,000:—, varav från Bofors för kr. 465,300:—. Under innevarande år har bland annat inkommit en stor beställning å vägmärken av plåt för kr. 75,000:—. Kapitalomsättningen för rörelsen under år 1935:

förbrukat virke.....	kr. 255,000:—
» » järn- och div. material.....	» 152,951:—
utbetalade löner.....	» 227,780:—
frakter.....	» 40,029: 79
verkstadsomkostnader.....	» 23,046: 16
allmänna omkostnader.....	» 25,716: 12

Kronor 724,523: 07

Således i genomsnitt per månad c:a kr. 60,440:—.

Att råbalansen per den 30. 11. 35 visade ett överskott av tillgångar över skulder med kr. 23,060: 31 torde bero på att tillgångarna av råmaterial, vilka endast uppskattningsvis då kunde bestämmas, såsom även tydligt angivits

i råbalansen, beräknats motsvarande för högt, vilket ytterligare förklarar behovet av de under december påförda utgifterna för komplettering av varulagret. Något som med fog kan betecknas som försök från bolagsledningens sida att försköna ställningen eller vilseleda uppfattningen om densamma, har jag ej kunnat upptäcka.

Beträffande borgen utöver förlagsinteckningar som säkerhet för lånets återbetalande har jag erfarit, att fröken Thyra Augusta Maria Eriksson, som innehar aktiemajoriteten, är villig, om så påfordras, teckna ovannämnd borgen.

Då borgen ju mera avser att förhindra en förskingring av förlagsegendomen än att utgöra en vederhäftig borgen för återbetalningen, synes mig fröken Erikssons borgen jämte styrelseledamoten kamrer Nils Anton Svenssons böra kunna godtagas. Direktör Berglöf, vars systerdotter fröken Eriksson är, torde nog tillse att intet företages, som kan sätta hennes existens på spel, och således noga tillse att erforderligt förlagsmaterial ständigt förefinnes.

Stockholm den 8 maj 1936.

Andreas Ljungman.»

Denna promemoria förseddes inom socialdepartementet med följande kommentarer:

»Kontentan av förestående är tydligen att ökningen av kortfristiga skuldsumman från den pr ^{30/11} uppgivna till bokslutet pr ^{31/12} med 45,000 kr. är att hänföra till materialinköp. Då materiallagret den ^{30/11} uppskattats till 90,400 kr. och den ^{31/12} bokförts till 91,335: 20 kr. lär det den ^{30/11} i realiteten icke ha haft högre värde än c:a 46,000 kr., d. v. s. c:a hälften av det uppgivna. (Materialinköpen i dec. inalles 69,000 kr. Genomsnittlig månatlig materialförbrukn. enl. Ljungman 34,000 kr., men har under dec. månad givetvis väsentligt understigit genomsnittet.)

De likviditetsuppgifter som föreligga äro följande (amorteringsväxlarna ha på förut angivna skäl genomgående uteslutits)

Hr Ljungmans utredn. ^{30/8} :	Kortfristiga skulder.....	231,197	
	Likvida I.....	80,527	
		Brist	150,670
	Boforsförskottet.....	155,000	
		Överskott c:a	4,300 kr.
Hr Ljungmans utredn. ^{30/11} :	Kortfristiga skulder.....	160,682	
	Likvida I.....	83,325	
		Brist	77,357
	Rest av Boforsförskottet.....	105,100	
		Överskott c:a	27,500 kr.
Bokslutet ^{30/12} :	Kortfristiga skulder.....	204,894	
	Likvida I.....	84,595	
		Brist	120,299
	Rest av Boforsförskottet.....	105,100	
		Underskott c:a	15,200 kr.
Hr Ljungmans utredn. ^{30/4} :	Kortfristiga skulder.....	141,650	
	Likvida I.....	78,961	
(Boforsförskottet tillfullo inbetalt)		Underskott c:a	62,700 kr.

Vanlig prognos för likviditetsställningen 3 o. 6 mån. event. längre framåt anses av herr Ljungman i detta fall ej kunna göras med någon säkerhet. Leveransavtal till belopp av c:a 40,000 kr. förfalla till likvid successivt under de närmaste månaderna.»

Genom beslut den 15 maj 1936 beviljade Kungl. Maj:t — på föredragning och hemställan av statsrådet Möller — ett lån å 70,000 kr. till förstärkning av rörelsekapitalet. Säkerhet: Förlagsinteckning å 70,000 kr. med förmånsrätt näst efter 40,000 kr. jämte borgen av industriaktiebolaget Uma. Lånet skulle återbetalas med en fjärdedel senast en var av dagarna 31 maj 1937, 31 maj 1938, 31 maj 1939 och 30 okt. 1939.

4) *Konserveringsaktiebolaget Atlantic, Mörrum.*

I ansökan den 30 augusti 1935 hemställde disponenten Axel Mejare i Kalmar om ett lån av 200,000 kr. och en subvention av 50,000 kr. för att av Aktiebolaget Mörrumsfastigheter i likvidation förvärva en fabriksanläggning i Mörrum samt därstädes bedriva tillverkning och försäljning av fiskkonserver, rökta fiskvaror, grönsaksinläggningar samt frukt- och köttkonserver.

Denna ansökan remitterades till länsstyrelsen i Blekinge län, lantbruksstyrelsen och kommerskollegium. Länsstyrelsen infordrade i sin ordning yttrande från Blekinge läns hushållningssällskap.

Samtliga nyssnämnda myndigheter anförde i sina utlåtanden erinringar emot sökandens planläggning av företaget i ekonomiskt eller andra hänseenden. Kommerskollegium, som i ärendet erhållit protestskrivelser från ett stort antal konservfabriker, lämnade jämväl följande utredning om konservindustriens allmänna läge:

»I av kommerskollegium under senaste åren avgivna utlåtanden rörande ansökningar om lån för företag inom förevarande bransch har Kollegium i allmänhet intagit en avstyrkande hållning under hänvisning till gällande bestämmelser för utlämnande av lån ur ifrågavarande anslag och särskilt till föreskriften, att den hjälp, som lämnas ett företag, icke må bliva ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för andra företag. Den ståndpunkt Kollegium sålunda intagit till sådana låneframställningar, har varit baserad på den uppfattningen, att inom konservindustrien den industriella produktionskapaciteten varit alltför stor i förhållande till marknadens behov, varför staten icke borde genom utlämnande av lån för stödjande av företag inom branschen motverka inom denna pågående strävanden till anpassning av produktionen efter marknadsbehovet.

I de till Kollegium i ärendet inkomna skrivelserna understrykes av ett flertal industriföretag i branschen de synpunkter, som Kollegium sålunda anlagt å hithörande frågor, och göres gällande att uppkomsten av ett nytt industriföretag å området av den storleksordning, som ifrågasattes, skulle menligt inverka å de äldre företagens avsättningsmöjligheter och kunna bli till avsevärd skada för branschen i dess helhet.

Ehuru konservindustrien i högre grad än åtskilliga andra industrigrenar är beroende av det allmänna konjunkturläget och avsättningsmöjligheterna sålunda väsentligt variera med inträffade förändringar i allmänhetens köpkraft, är Kollegium av den uppfattningen, att, oaktat det aktuella konjunkturuppsvinget givetvis måste ha medfört avsevärt förbättrade avsättningsmöjligheter för konservindustrien i dess helhet, en ytterligare utbyggnad av den industriella produktionsapparaten inom branschen för närvarande näp-

peligen kan vara av behovet påkallad. Kollegium grundar därvid sin uppfattning bland annat även på tillgängligt statistiska material.

Vad angår omfattningen av landets industriella produktion av grönsaks-konserver får Kollegium hänvisa till följande ur industristatistiken hämtade sifferuppgifter.

	Sparris		Andra grönsakskonserver	
	kg	kronor	kg	kronor
År 1931.....	45,721	90,749	2,925,814	2,044,064
» 1932.....	46,692	92,219	3,375,245	2,266,238
» 1933.....	58,423	129,234	3,488,034	2,346,647

De av sökanden angivna kalkylerna avse, vad konserverad sparris beträffar, en tillverkning av 4,550 $\frac{1}{4}$ -burkar, 2,600 $\frac{1}{2}$ -burkar och 50,000 $\frac{1}{4}$ -burkar. Beräknas bruttovikten för de olika förpackningarna i enlighet med rådande handelsbruk till respektive 1, $\frac{1}{2}$ och $\frac{1}{4}$ kg., skulle tillverkningen uppgå till sammanlagt 18,350 kg. med ett värde av 40,453 kronor. Dessa siffror motsvara närmare en tredjedel av de officiella tillverknings-siffrorna för 1933. Gustaf Bong Aktiebolag upplyser i sin skrivelse, att bolaget under år 1935 tillfört marknaden c:a 45,000 kg. och kontrakterat ytterligare odlingar, som komma att giva c:a 30,000 kg. årligen, samt att även på andra platser betydande odlingar tillkommit under senare år.

Införsehn av konserverad sparris från olika länder framgår av nedanstående sammanställning:

	från Tyskland		från U. S. A.		från andra länder	
	kg	kronor	kg	kronor	kg	kronor
År 1931.....	152,055	217,056	301,870	340,136	15,124	17,690
» 1932.....	80,219	130,347	111,581	127,992	7,672	10,920
» 1933.....	56,614	96,782	158,070	135,695	7,522	8,518
» 1934.....	23,399	42,950	234,175	203,206	17,004	14,979

Någon export av sparris-konserver äger icke rum.

Det framgår av ovanstående siffror att det lyckats den inhemska tillverkningen av konserverad sparris att i huvudsak uttränga den tyska varan, under det att en betydande import av amerikansk vara alltjämt äger rum. Den senare är avsevärt billigare än de svenska och tyska produkterna men anses i allmänhet ej vara av samma höga kvalitet. Kostnaderna för sparrisodling i vårt land och ej minst i Mörrumstrakten, som icke lär vara särskilt förmånlig för dylik odling, torde vara avsevärt högre än i Kalifornien, även om hänsyn tages till förefintligt tullskydd. Det torde därför näppeligen vara att påräkna, att svensk konserverad sparris skall vid nuvarande prisläge å den amerikanska varan i något större omfattning kunna uttränga denna från den inhemska marknaden. Avsättningsmöjligheterna torde sålunda vara begränsade och en viss fara för överproduktion synes redan nu förefinnas.

Vidkommande den av sökanden planerade tillverkningen av andra grönsakskonserver än sparris har kalkylerats med tillverkning av följande kvantiteter.

	Antal $\frac{1}{2}$ -burkar	Beräknad vikt kg	Värde kronor
Konservärter.....	500,000	250,000	160,480
Konservbönor.....	50,000	25,000	21,840
Konserverade sockerärter.....	10,000	5,000	5,500
Blandade grönsaker.....	10,000	5,000	4,500
Summa	570,000	285,000	192,320

Den planerade tillverkningen av konservärter torde motsvara omkring 10 procent av 1933 års totala tillverkning av denna vara.

Införseln av andra grönsakskonserver än sparriskonserver, vilken åtminstone delvis torde bestå av specialiteter, utgjorde år 1934 49,392 kg med ett värde av 72,004 kronor. Utförseln uppgick samma år till 1,059 kg med ett värde av 2,741 kronor.

Av dessa siffror framgår, att den svenska tillverkningen redan nu i stort sett motsvarar den inhemska marknadens behov och att någon ökad avsättning endast kan paräknas i den mån konsumtionen stiger. Tillverkningsstatistiken tyder icke på att konsumtionen skulle befinna sig i så snabb tillväxt, att avsättning skulle kunna beredas för en ny tillverkning av ovan nämnda storlek utan att detta skulle medföra en minskning i avsättningsmöjligheterna för redan förefintliga fabriker. Dessas nuvarande kapacitet torde vara avsevärt större än produktionen, vilken i huvudsak bestämmes av dels storleken av de kontrakterade odlingarna, dels skördeutbytet av dessa odlingar. Sökanden har under hand velat göra gällande, att inläggningen av örter för närvarande knappast motsvarar den stora efterfrågan, som förefinnes, och att en betydande knapphet skulle komma att förmärkas på marknaden under vintermånaderna. I motsats härtill står den av Aktiebolaget Sveriges Förenade Konservfabriker lämnade uppgiften, att detta bolag vid senaste skörds början eller omkring den 1 juli 1935 hade ett lager av 721,533 $\frac{1}{2}$ -burkar konservärter. Av Kollegium från sakkunnigt håll inom området för handeln med grönsakskonserver inhämtade upplysningar synas giva vid handen, att en viss överproduktion föreligger, och att konkurrensen mellan de olika tillverkarna medfört en nedpressning av prisläget. De prisöverenskommelser inom konservindustrin, vilka i ansökningshandlingarna omnämnas, torde icke avse grönsakskonserver utan fruktkonserver.

Av ovanstående torde framgå, att ett stödande på i ansökningshandlingarna avsett sätt av ett nytt företag för grönsakskonservering sannolikt skulle medföra skadliga verkningar gentemot äldre företag inom branschen.

Beträffande den planerade tillverkningen av fiskkonserver föreligger i ansökningshandlingarna endast en kalkyl för sardiner, avseende en tillverkning av 200,000 askar med ett värde av 44,000 kronor. Med anledning av vad från sakkunnigt håll upplysts, vill Kollegium ifrågasätta, huruvida för dylik tillverkning läget av den till inköp planerade fabriken icke är mindre lämpligt ur råvarusynpunkt. Kollegium vill i detta sammanhang erinra om att enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade sakkunniga rörande Bohusläns näringsliv i sitt till Handelsdepartementet avgivna betänkande rörande åtgärder för minskande av arbetslöshetens verkningar i Bohuslän ifrågasatt åtskilliga åtgärder till den bohuslänska konservindustriens utveckling, däribland särskilt sardinindustrien. Det är angeläget, att strävandena att på denna punkt upphjälpa näringslivet i Bohuslän, där de naturliga förutsättningarna synas vara större, ej motverkas genom statliga åtgärder på andra håll.

Avsättningsmöjligheterna för konserverad ål kunna av Kollegium svårligen bedömas, men det torde kunna ifrågasättas, huruvida de icke äro tämligen begränsade.

Beträffande den tillverkning av köttkonserver, som uppgives skola upptagas, föreligger inga närmare upplysningar.

Sökanden planerar en tillverkning av rökt ål och böckling med ett värde av 100,000 kronor årligen i vardera fallet. Rökningen av dessa varor brukar icke kräva arbetskraft i större omfattning och den planerade tillverkningen synes därför i och för sig icke kunna bliva av större betydelse för att lindra arbetslösheten i orten.

I fråga om tillverkning av grönsakskonserver är behovet särskilt av man-

lig arbetskraft relativt liten. För att belysa detta förhållande har Kollegium låtit utföra en undersökning rörande förhållandet år 1933 vid de sex större fabriker, som i huvudsak enbart syssla med inläggning av grönsaker. Tillverkningen av grönsakskonserver vid dessa representerade samma år omkring 63 procent av det totala tillverkningsvärdet för grönsakskonserver. Vid nämnda fabriker har år 1933 sysselsatts i medeltal sammanlagt 176 egentliga fabriksarbetare, varav 40 manliga och 136 kvinnliga. Det kan med ledning av dessa siffror ifrågasättas, huruvida ej sökanden överskattar möjligheterna att bereda arbetstillfällen i den planerade fabriken. Utöver de i fabriken sysselsatta arbetarna tillkomma givetvis dock de, som få sysselsättning vid odlingarna. Såsom redan av ansökningen synes framgå, torde dock denna sysselsättningseffekt få anses vara till storleken mera oviss.

Vidare vill Kollegium fästa uppmärksamheten på, att av ansökningshandlingarna ej framgår, huruvida enskilt kapital skall investeras i det nya företaget. Enligt Kollegii mening bör av principiella skäl statligt understöd ur ifrågavarande anslag i allmänhet icke ifrågakomma annat än under förutsättning, att en avsevärd del av kapitalbehovet fylles med andra medel än statsmedel.

Kollegium vill ej underlåta att påpeka, att nu förefintliga fabriker för tillverkning av grönsakskonserver i allmänhet från en ringa början vuxit fram på det sätt, att den kontrakterade odlingen efter hand ökats under tillvaratagande av de erfarenheter, som så småningom vunnits. Enligt Kollegii mening är detta det mest önskvärda sättet för tillkomsten av företag på området och Kollegium hyser, utöver vad som ovan anförts, även vissa principiella betänkligheter mot lämnande av understöd åt företag inom branschen, som startas enligt de linjer, vilka i detta fall uppdragits. Kollegium får i detta sammanhang erinra om att Aktiebolaget Kalmar Konservfabrik synes vara det enda företag inom grönsakskonserverbranschen, som hittills beviljats medel ur ifrågavarande anslag, nämligen jämlikt Kungl. Maj:ts beslut av den 2 mars 1934 ett lån å 40,000 kronor mot säkerhet av bland annat borgen av sökanden.

Under åberopande av vad sålunda anförts anser sig Kollegium, som icke förbisett att rätt starka sociala skäl kunna anföras till förmån för framställningen, dock icke kunna tillstyrka bifall till ansöknings.»

Lantbruksstyrelsen ansåg sig icke heller kunna tillstyrka bifall till ansökningsingen. Länsstyrelsen däremot instämde med hushållningssällskapet, som trodde, att det planerade företaget skulle få en stor uppgift att fylla, och tillstyrkte bifall.

I anledning av de erinringar, som från olika håll gjorts emot planläggningen av företaget, meddelade sökanden i inlagor den 23 december 1935 och 6 februari 1936, att denna planläggning ändrats på följande sätt. Låneansökan skulle numera gälla konserveringsaktiebolaget Atlantic, vars aktier förvärvats av det konsortium, som herr Mejare representerade. Konsortiet skulle i konserveringsbolaget teckna för kontant inbetalning nytt kapital till ett belopp av 50,000 kr. Med aktiebolaget Mörrumsfastigheter i likvidation hade konserveringsbolaget träffat preliminärt avtal om tioårigt arrende av fabriksanläggningen för en årlig avgift av 12,000 kr. jämte vissa andra prestationer. Konserveringsbolagets tillgångar före nyteckningen utgjordes av maskiner och inventarier bokförda till 50,000 kr. samt av särskilt tillkallade värderingsmän uppskattade till 52,445 kr. värde.

I skrivelse den 23 december 1935 anförde sökanden vidare:

»Vidkommande åter Kungl. Kommerskollegii yttrande i ärendet, synes avstyrkandet av bifall till ansökningen huvudsakligen vara grundat *dels* på antagandet, att genom driftens igångsättande i Mörrum överproduktion av grönsakskonserver skulle inträda med åtföljande driftsinskränkningar inom förhandenvarande företag i denna bransch, *dels ock* att den planerade beredningen av fiskkonserver vid Mörrumsfabriken vore olämplig med hänsyn till bristande tillgång av kvalitativt fullgod råvara.

Den statistik, Kungl. Kommerskollegium åberopat till stöd för påståendet om beräknad överproduktion av grönsakskonserver, omfattar endast depressionsåren 1931—1933, varför denna statistik icke kan lämna avgörande vägledning i det nu rådande konjunkturläget. Givetvis böra samhällets produktionsförhållanden avpassas efter normalt konjunkturläge, utan hänsynstagande till fluktuationer vare sig i fallande eller stigande konjunkturer. Anses denna utgångspunkt riktig och kan man beteckna nuvarande konjunkturläge såsom icke förmånligare ur företagens synpunkt än vad normala produktionsförhållanden kunna anses motsvara, torde den åberopade statistiken lämna en allt för mörk bild av konsverindustriens avsättningsmöjligheter å hemmamarknaden. Under innevarande år har efterfrågan på grönsakskonserver icke oväsentligt överstigit tillgången av dylika varor, vilket bäst torde styrkas genom åtskilliga uttalanden från ledande grossistfirmor inom branschen. Då produktionsmöjligheterna för grönsakskonserver äro särskilt förmånliga inom det planerade företagens verksamhetsområde, borde, synes det mig, det icke föreligga något berättigat skäl att avstå från utnyttjandet av dessa naturliga förutsättningar, då verksamhetsområdet för närvarande ovanligt hårt tynges av arbetslöshet och erforderliga för ändamålet särskilt avpassade anläggningar finnas till förfogande. Härigenom skulle ju skapas icke blott tillfällig lättnad i arbetslösheten inom området utan jämväl säkerställas varaktiga utkomstmöjligheter för en icke oväsentlig del av befolkningen. Det torde vara förtjänt att framhållas, att den allmänna tendensen inom livsmedelsindustrien synes giva vid handen, att förbrukningen av konserverade grönsaker av inhemsk tillverkning glädjande nog utvisar stadig ökning, sedan den köpande allmänheten av gjorda erfarenheter funnit den svenska varan kunna väl uthärda jämförelser med utländsk tillverkning. Särskilt inom Norrland synas goda avsättningsmöjligheter ännu kvarstå utnyttjade. Enligt min egen erfarenhet torde avsättningen av den beräknade produktionen i Mörrum efter ett successivt genomförande av produktionsplanen kunna vinnas utan att övriga företag inom branschen skola drabbas vare sig av prissänkningar genom konkurrensen eller minskning i den nu förefintliga produktionen.

Vidkommande den framförda anmärkningen i fråga om bristande tillgång av lämplig råvara för beredning av fiskkonserver, torde Kungl. Kommerskollegii förmodan i detta hänseende hava varit beroende på otillförlitliga informationer. Råvarutillgången för beredning av fiskkonserver vid Blekingekusten torde vara mera än tillräcklig för säkerställande av konserverberedningen vid det planerade företaget. Av fiskeriöver tillsyningsmannens i Blekinge län statistik över fångsterna av torsk, lax, ål och sill under femårsperioden 1930—1934 framgår, att tillgången av dessa fisksorter är synnerligen god, om än laxfisket under de senaste tre åren gått tillbaka, i hög grad beroende på begränsade avsättningsmöjligheter av färsk lax. Vid fabriksanläggningen i Mörrum har den goda råvarutillgången vid Blekingekusten redan från början beaktats genom anordnande av särskild avdelning av rökugnar, avsedda för fiskkonservering jämte därtill anknuten avdelning för

guanoberedning av fiskavfall. Goda möjligheter för lagring av levande ål förefinnas omedelbart vid fabriksanläggningen genom härför lämpliga anordningar i Mörrumsån. Härigenom kan företaget emottaga vid särskilda tillfällen förekommande fångstöverskott av ål och sålunda verka pristjämnande till fiskeribefolkningens fromma. Redan företagna preliminära undersökningar i fråga om exportmöjligheterna av genom rökning eller inläggning förädlad ål hava givit berättigade anledningar att antaga, att avsevärda avsättningsmöjligheter till tillfredsställande priser äro för handen.

Vidkommande sparriskonserverna har Kungl. Kommerskollegium påvisat, att den svenska tillverkningen avsevärt minskat importen från Tyskland, medan däremot importen från U. S. A. synes fortgå utan nämnvärd minskning. Anmärkningen är fullt befogad, men torde härvid icke hava beaktats, att den amerikanska varans begärlighet för den köpande allmänheten i hög grad är beroende på dess låga pris, vilket i sin tur möjliggöres därav, att sparrisen konserveras utan den stränga sortering, som hittills genomförts vid svensk tillverkning. Vinner allmänheten full förståelse för de orsaker, som betinga prisskillnaden, t. ex. genom saluförande av svenska sparriskonserver i tvenne prislägen för sorterad och osorterad inläggning, torde en utökning av avsättningen i fråga om inhemsk sparris på bekostnad av den amerikanska importen otvivelaktigt kunna vinnas. Däremot synes mig Kungl. Kommerskollegii förmodan, att odlingsförhållandena av sparris inom Blekinge vore mindre gynnsamma, icke innebära en riktig uppskattning av förhandenvärande produktionsförutsättningar. I det yttrande, som Blekinge läns hushållningssällskap avgivit till den nyligen avslutade utredningen genom särskilda sakkunniga i fråga om folkförsörjningen och arbetsfreden, har hushållningssällskapet, enligt vad jag inhämtat, med särskild styrka hävdad lämpligheten av upptagandet av sparrisodlingar inom Blekinge län, då produktionsförhållandena härför ansetts särskilt gynnsamma. Hushållningssällskapets erfarenhet och ortskänedom torde innebära fullgoda garantier för ett riktigt bedömande av produktionsförutsättningarna inom länet.

Vad slutligen angår frågan om den beräknade sysselsättningen av manuell arbetskraft inom det planerade företaget synes Kungl. Kommerskollegium icke hava tillräckligt beaktat, att tillverkningen vid flera av de åberopade sex större fabriker sker genom helautomatiska maskiner, något som icke är avsett att genomföras vid Mörrumsfabriken. En avsevärd utökning av manuell arbetskraft vinnes härigenom, vartill kommer den mängd av arbetstillfällen, som genom grönsaksodlingar och fiskberedning kan säkerställas för ortsbefolkningen.»

Sökanden lämnade även följande uppgifter om marknadsförhållandena år 1935 för i ansökan avsedda konserver:

»*Konserverade ärter.*

Hela tillverkningen av $\frac{1}{4}$ och $\frac{1}{2}$ kg brk. 3,400,000 st. Fem fabriker äro f. n. helt utsålda och hos tre finnes endast mindre partier osålda i lager.

»*Ärter och morötter, blandade samt brytbönor.*

Över dessa artiklar ha exakta uppgifter icke varit möjligt att erhålla men det har meddelats att stor brist föreligger på dessa artiklar och att grossisterna kunnat erhålla obetydliga leveranser i förhållande till deras försäljningsmöjligheter.

»*Haricotsverts.*

Av denna inläggning har grossisterna hitintills kunnat köpa sitt behov men synes det som om fabrikanterna f. n. skulle ha ytterst små partier i lager.

Sparris.

Till konserverfabriker har det levererats färsk sparris ca. 100,000 kg, därav ha en del sålts i färskt tillstånd. Några större lager av konserverad svensk sparris torde för närvarande icke finnas. Fördelningen av denna kvantitet torde ligga så, att tre fabriker vardera emottagit ca. 25,000 kg och det övriga av fyra fabriker tillsammans.

Konserverade frukter och bär.

Hos fabriker som äro specialiserade på tillverkning av fruktkonserver torde inläggningen ha omfattat ca. 400,000 $\frac{1}{1}$ och $\frac{1}{2}$ kg burkar. Från fyra fabriker som ha en sammanlagd tillverkning av 250,000 burkar har uppgifterna lämnats direkt. Dessa fabriker ha f. n. utsålt ca. 90 % av tillverkningen. Även de övriga fabrikerorna torde helt eller delvis vara utsålda på frukt och bärkonserver.

Sillinläggningar, s. k. sillkonserver.

Denna tillverkning bedrivs huvudsakligen på västkusten inom Göteborgs och Bohus län. Råvaran till dessa konserver består till största delen av kryddad Islandssill. Någon brist på dessa inläggningar förefinnes f. n. icke, men har en betydande prisförhöjning på de flesta av dessa tillverkningar under året inträtt. Konservering av böckling förekommer huvudsakligast i Norrland vid ett par fabriker i mindre omfattning.

Sardiner och Herring.

För närvarande finnes inom landet endast en fabrik av betydelse, som specialiserat sig på inläggning av sardiner och s. k. herring i tomat och av de uppgifter som stått att få lär efterfrågan på svenska sardiner vara stor. De grossister vilka givit uppgifterna säga att betydande kvantiteter utöver nuvarande tillverkningen med lätthet kunna placeras enbart på den inhemska marknaden.»

I ärendet inkommo vidare skrivelser från ett stort antal fiskeriföreningar och enskilda fiskare, vari låneansökningen understöddes.

Handlingarna överlämnades därefter till sakkunniga för utredning angående Blekinge läns försörjningsmöjligheter. Sakkunnigas den 10 mars 1936 daterade utlåtande har följande lydelse:

»Sökandens avsikt, sådan den efter muntliga överläggningar inför Blekingeutredningen slutligen blivit utformad, synes vara att, efter förvärv av dispositionsrätten till fabrikskomplex i Mörrum, därstädes genom visst bolag — konserveringsaktiebolaget Atlantic — bedriva tillverkning och försäljning av fisk-, grönsaks- och fruktkonserver m. m. Den fabrik, varom här är fråga, blev uppförd för 15 à 20 år sedan och har tidigare använts för kött- och fiskberedning. Under de senare åren eller alltsedan 1932 har den icke tagits i anspråk för någon sorts fabrikation. Fabriksbyggnaderna, som erbjuda synnerligen goda utrymmen, äro i gott stånd och väl lämpade för en fabrikation av ifrågakvarande slag i större omfattning.

För att från sakkunnigt håll erhålla material för ett ståndpunktstagande i ärendet, har Blekingeutredningen haft överläggningar, förutom med sökanden, dels i fråga om fiskkonserverfabrikationen med länets hushållningssällskaps fiskerikommitté samt fiskeriöver tillsyningsmannen i länet m. fl., dels ock beträffande grönsaks- och fruktkonserveringen med hushållningssällskapets sekreterare och dess trädgårdskonsulent.

Blekingeutredningen anser sig först böra uttala sig om sökandens förslag å de varor, som fabrikationen skulle omfatta. Såvitt angår fiskkonserver-

veringen skulle enligt detta ifrågakomma rökning av ål, rökning av sill och sardinberedning.

Vad rökning av ål angår vill utredningen framhålla, att i Mörrum redan finnas minst två firmor, nämligen A.-B. S. Mattsson samt firman B. Jeppsson & Son, vilka i avsevärd omfattning tillverka och försälja rökt ål och vilkas verksamhet på detta område enligt uppgift utan svårighet kan utvidgas allt efter som avsättningsmöjligheterna därtill giva anledning. Att under sådana förhållanden låta det nu ifrågasatta nya företaget å samma ort omfatta detta slag av fabrikation synes därför icke vara tillrådligt.

Beträffande rökning av sill (böckling) är att uppmärksamma, att utefter den blekingska kusten finnas en del smärre sillrökerier, till vilka en viss hänsyn i detta sammanhang synes böra tagas. Dessa rökerier lära emellertid hava sin huvudsakliga avsättning inom mera begränsade områden. Sökanden har nu uppgivit sin avsikt vara att vid sin försäljning ej så mycket taga sikte på det lokala behovets tillgodoseende som fast mera på varornas försändning till sådana andra delar av landet, där förutsättningar för marknadens upparbetande på detta område anses föreligga. För sådant ändamål har sökanden tänkt sig låta komma till användning en ny förpackningsmetod, ägnad att bättre än den nuvarande tillgodose avnämarnas smak och varans hållbarhet. Under sådana förhållanden finner Blekingeutredningen sig böra förorda, att fabrikationen även kommer att omfatta rökning av sill.

Andra former av sillkonservering, som sökanden förmält sig ämna igångsätta, äro inläggning i olja och beredning av s. k. herring. Att sökanden upp-tager även dessa fabrikationer vill Blekingeutredningen tillstyrka.

I fråga om sardintillverkningen torde icke föreligga några som helst betänkligheter. Enligt vad utredningen inhämtat lärer, även om fabrikationen i vårt land avsevärt utökas, det icke kunna förväntas uppstå några större avsättningssvårigheter för denna artikel. Beträffande sardintillverkningen tillåter sig därför Blekingeutredningen föreslå — och i detta avseende är utredningen ense med sökanden — att fabrikationen i denna del måtte komma att drivas i avsevärt större skala än den sökanden utgått ifrån i sina kalkyler. Att för en dylik tillverkning kommer att finnas tillräcklig råvara, s. k. skarp-sill, framgår av de uttalanden från sakkunnigt håll, som handlingarna i ärendet innehålla.

Härutöver vill Blekingeutredningen — även i detta fall i samförstånd med sökanden och hörda sakkunniga — hemställa, att fabrikationen måtte inriktas på även ett annat slag av fiskberedning. Den rikliga tillgången på torsk, som utmärkt de senare årens blekingefiske, har gjort, att särskilt i västra delarna av länet tidvis uppstått svårigheter för denna fisksorts avsättning till skäligen priser. På sätt länets hushållningssällskap i annat sammanhang framhållit skulle detta missförhållande säkerligen kunna i avsevärd mån avhjälpas, därest vederbörande i västra Blekinge följde östra Blekinge exempel och som ett led i avsättningen inriktade sig på en del av torskfångstens beredande till filéer.

En fiskberedningsmetod, som tidigare med fördel kommit till användning i Blekinge, har varit kryddsillsinläggning. Av skäl, på vilka utredningen icke anser sig nu behöva ingå, har denna fabrikation sedan flera år varit så gott som helt nedlagd. Enligt uttalande av sakkunniga lärer emellertid på grund av råvarans lämplighet goda förutsättningar just i Blekinge föreligga för denna fabrikation. Villkoret härför är dock att den, i motsats till vad tidigare ofta varit händelsen, drives efter i allo rationella linjer. Utredningen vill därför i samförstånd med sökanden föreslå, att även denna bransch upptages på fabriken program.

Framhållas må att, om fabriken sålunda komme att i större omfattning slå sig även på torskfilé- och kryddsillsberedning, detta på grund av de myckenheter fisk, varom det då bleve fråga, skulle bli av långt större ekonomisk betydelse för den blekingska fiskerinäringen än enligt den av sökanden ursprungligen uppgjorda planen.

Den andra huvudgren, som fabrikationen planeras omfatta, skulle vara grönsaksinläggning. Enligt vad sökanden muntligen uppgivit är hans mening den, att till den fabrik i Kalmar, där sökanden för närvarande har sin verksamhet, skulle koncentreras tillverkning av senap och inläggning av frukter, under det att till den nya fabriken i Mörrum skulle i utvidgat skick överflyttas den i Kalmar för närvarande bedrivna grönsaksinläggningen. I viss begränsad omfattning skulle dock även i Mörrum förekomma konservering av frukt, nämligen av jordgubbar, varå särskilt riklig tillgång finnes i dessa trakter, samt av körsbär och bigaråer. Dessutom har sökanden förklarat sig villig att i enlighet med ett av trädgårdskonsulenten framställt förslag låta verksamheten omfatta kylförvaring av päron, vartill fabriken redan med sin nuvarande utrustning äger goda förutsättningar. Däremot anser sig sökanden, åtminstone icke till en början, kunna våga sig på de andra förslag åsyftande fruktens tillvaratagande, som trädgårdskonsulenten uppskisserat, då härtill skulle erfordras nyanskaffning av dyrbar maskinell utrustning samt betydligt ökat rörelsekapital.

Beträffande de egentliga grönsakerna har sökanden, såsom även framgår av kalkylerna, för avsikt att särskilt lägga an på konservering av ärter, vilket synes Utredningen lämpligt, då Utredningen av sakkunnigas uttalanden fått den uppfattningen, att redan den nuvarande marknaden kan absorbera mera av denna vara samt att goda betingelser förefinnas för denna marknads ytterligare upparbetande. Tillgången till för fabrikationen erforderliga trädgårdsprodukter är i dessa trakter god, och även om den från början icke motsvarar behovet vid fabriken tilltänkta fulla drift, torde med lätthet genom kontrakt odlingar eller eljest tillgången kunna utökas i erforderlig utsträckning.

Blekingeutredningen vill betona att, om fabrikationen lägges i huvudsak efter nu skisserade riktlinjer, udden brytes av den kritik ur konkurrenssynpunkt, som från olika håll riktats mot förslaget, en kritik, som i alla hänseelser synes vara ej så litet överdriven.

Vad angår sökandens ekonomiska kalkyler, så kunna efter den omläggning av den planerade fabriksdriften, som i det föregående uppskisserats, dessa givetvis icke utan vidare läggas till grund för beräkningen av kapitalbehovet. Sökanden har emellertid ställt i utsikt att i anledning av denna omläggning till Kungl. Socialdepartementet inkomma med förnyade beräkningar. Enligt vad sökanden muntligen uppgivit är att förvänta, att de nya beräkningarna komma att ge till resultat att, särskilt på grund av den betydligt utökade sardintillverkningen med därav följande dryga lagringskostnader, som den ändrade planen innefattar, det erforderliga rörelsekapitalet kommer att behöva utökas från förut uppgivna 140,000 kr. med ytterligare 25,000 kr. eller således till 165,000 kr. Under förutsättning att dessa beräkningar vid närmare prövning visa sig hållbara samt att sökanden, såsom ställts i utsikt och även får anses ur principiell synpunkt lämpligt, ikläder sig förbindelse att själv direkt eller indirekt i rörelsen insätta ett kapital å 50,000 kr., skulle sålunda det nu ifrågavarande statslånet kunna begränsas till 115,000 kr.

Under återopande av vad sålunda anförts och under framhållande av att ett återupptagande av fabriksdriften inom Mörrumsfabrikerna i enlighet med

ovan förordade riktlinjer skulle utgöra ett ingalunda oväsentligt led i strävandena att åstadkomma ökade försörjningsmöjligheter dels direkt genom de arbetstillfällena, som den nya fabriksdriften i och för sig skulle tillskapa, dels indirekt för fiskare och trädgårdsodlare, vill Blekingeutredningen i underdånighet tillstyrka att, därest en granskning av sökandens slutliga beräkningar ej kommer att ge anledning till ändring i det erforderliga beloppets storlek, Eders Kungl. Maj:t täcktes på det sätt bifalla sökandens framställning, att på de villkor, som Eders Kungl. Maj:t må finna skäligt bestämma, ett statslån av 115,000 kr. beviljas det aktiebolag, som sökanden i förevarande avseende företräder.

I behandlingen av detta ärende inom Blekingeutredningen har ledamoten, vice talmannen Ola Jeppsson från Mörrum icke deltagit.»

Med sakkunnigas utlåtande avlämnades följande yttranden av trädgårds-konsulenten P. Linde och ledamoten av hushållningssällskapets fiskerikommitté J. Räng.

»Till 1935 års Blekingeutredning.

Härmed får jag vördsamt avgiva infordrat utlåtande beträffande den ifrågasatta anläggningen i Mörrum för bl. a. konservering av grönsaker m. m. Givetvis kommer jag härvid icke att befatta mig med spörsmålen rörande fiskkonserveringen utan endast vad som kan beröra länets trädgårdsskötsel.

Beträffande kalkylerna på detta område har jag efter gjorda undersökningar funnit, att förhållandena mellan beräknade mängder råvaror och färdiga produkter äro riktiga samt inköpspriserna desamma, som tillämpas vid andra konservfabriker, fastän naturligtvis betydligt avvikande från dem, som tillämpas i minuthandeln.

Vid genomläsandet av handlingarna har jag särskilt fäst mig vid, att i ansökningsskrivelsen talas om frukt, men att sedan inga detaljer eller kalkyler därom förekomma.

Från den så att säga lokalpatriotiska ståndpunkt som jag på grund av min befattning som länets trädgårdskonsulent har att utgå ifrån, synes mig att vi här i länet i första rummet hava verkligt behov av industriföretag för tillvaratagande av de redan rikligt förekommande trädgårdsalstren: s. k. fabriksfrukt, dels fallfrukt, dels fränsorterade äpplen, samt päron för kylförvaring eller konservering.

Beträffande fabriksfrukten synes mig den på många olika platser i landet hittills allmänt tillämpade mos- och marmeladberedningen hava vållat en viss trängsel på marknaden, varför största vikt borde läggas på saftberedning, då härvidlag icke blott den utvunna saften utan också vad som tidigare ansågs som en värdelös avfallsprodukt kan komma till användning. Av saften kunde här kanske den därför lämpliga delen få levereras till Vin- och Spritcentralens fabriker i det närbelägna Karlshamn för vinberedning; en del förarbetas till 'must' (flytande frukt) i den mån en lämplig propaganda och prissättning kan hinna göra denna dryck populär och säljbar; och den kanske största delen genom indunstning (tyskarnas Dicksaft) arbetas in i den svenska läskedrycksfabrikationen. ett problem som jag tror mig veta, att man för närvarande inom Kgl. Lantbruksstyrelsen hyser ett varmt intresse för.

För detta ändamål vore ett lämpligt samarbete med 'Riksförbundet Svensk Frukt' samt 'AB Fructus' att rekommendera, då därigenom alla bekymmer om avsättningen vore undanröjda.

Utöver vad jag härövan angivit som *verkligt behov* för länet kunde som en *lämplig anslutning* härtill betecknas den ifrågasatta konserveringen av hos jordägare i Bräkne och Listers härader kontraktsoodlade grönsaker såsom ärtor, morötter, bönor, sparris samt dessutom bär av olika slag (även

till saftberedningen), varigenom dels värdefullare skördar kunde avvinnas smärre brukningsdelar, dels ökad arbetsförtjänst beredas ortsbefolkningen.

Odlingen av sparris torde lämpligast förläggas till kuststräckan västerut, där god tillgång till tång finnes, samt kalk till billiga fraktkostnader. Då konservering av fisk skulle bli en viktig del av företaget, kunde samma insamlingssystem som för fisken tillämpas även för sparrisen.

Bärodlingarna borde förläggas närmare fabriken, omfattande jordgubbsodlingar finnas redan i trakterna av Sandbäck och Sölvesborg och de klimatiska och jordmånsförhållandena i de ifrågavarande delarna av Blekinge äro särskilt lämpliga för bärodling.

Nättraby den 3 mars 1936.

Peter Linde.»

»Till Hushållningssällskapets fiskerikommitté.

Efter att ha genomsett handlingarna rörande disponent Mejares ansökan om statshjälp för förvärv av Mattsonska fabriken i Mörrum och drift av konserverindustri därstädes, får jag härmed lämna följande redogörelse.

Mitt egentliga uppdrag avsåg i huvudsak att söka utrona bärigheten uti de av disponent Mejare lämnade kalkylerna rörande fiskkonserver. Uti den nu senast inkomna delen av ifrågavarande ärende varöver vederbörande skulle avgiva yttrande förekommer intet särskilt nytt rörande kalkyler, enär den i dessa handlingar uppställda 'Tablån' grundar sig på förut lämnade kalkyler, varöver Förvaltningsutskottet förut yttrat sig. Om jag ändock skulle beröra dessa kalkyler så kan kanske följande anmärkningar göras.

Ål. Inköpspriset för lågt. Övriga kostnader med några förskjutningar acceptabla, men nettovinsten för hög.

Böckling. Priset å färsk vara för låg. Löner för arbetslöner m. m. för höga. Likaså frakter och allmänna kostnader för höga. Försäljningskostnader för höga, om dessa avse en återkommande årlig utgift, däremot om de avse första årets organisation äro de berättigade. Vinsten är i så fall nu för högt tilltagen.

Sardiner. Kalkylen kan godtagas med förskjutning av värdet de olika posterna emellan. Nettovinsten anser jag bör stå sig.

Efter dessa av mig gjorda anteckningar har jag haft samtal med disponent Mejare, som förklarar, att kalkylerna äro uppgjorda med ett beräknat inköpsvärde, vilket förskjutes allt efter tillförsel, och får försäljningspriset variera därefter. Rörande sardiner så är det ej missuppfattning rörande benämningen, utan det är meningen att tillaga sardiner, men ej av vanlig sill utan av den små skarpsillen, varav vissa tider synes vara rätt god tillgång på, men nu fiskas i ringa mängd, men om avsättning finnes, kan fisket härav utökas. Rörande rökt sill eller böckling ämnar disponent Mejare förutom vanlig böckling framställa tvenne andra konserver härav, dels i olja, dels s. k. Herring. Utförandet i marknaden av vanlig böckling kommer att ske efter nytt system, som närmast avser förpackningen och förklaras därav den av mig förut påpekade höga försäljningskostnaden, vilken kostnad jag anser ej behöva återkomma årligen.

Då kalkyler över fiskkonserver ej blivit av disponent Mejare så klarlagda, att de för utomstående verkat övertygande synes detta bero på disponent Mejares önskan, att ej för utomstående i detalj röja sina planer. Jag anser därför, att de till synes förmenta felaktigheterna uti kalkylerna för fiskkonserver ej ha någon betydelse för den beräknade bärigheten av den påtänkta rörelsen.

Jag förmodar att den förnyade remissen avser yttrande över den förändrade dispositionen av statslånet, som Mejare ansett sig böra gå in på och med

anledning därav förändrat sin framställning om lån. Tidigare har framställningen avsett dels ett lån å 200,000 kr., dels ett belopp av 50,000 kr. utan återbetalningsskyldighet, vilket senare belopp Mejare nu avstått ifrån. För undvikande av de med bolags bildande och fastighetsköp förknippade kostnader och tidsutdräkt synas de preliminära överenskommelserna ha gjorts så, att Akt. Bol. Mörrumsfastigheter fortsätter med fastighetsförvaltningen och Akt. Bol. Atlantic kommer att driva konservindustrien. Hela statslånet kommer därför att användas för konservfabrikationen i stället för som förut varit påtänkt en del därav skulle användas till fastighetsköpet.

Till stöd för kapitalbehovet har uppgjorts i handlingen bilagda 'Tablå'. Enligt denna skulle för innevarande år behövas ett kapital av i runt tal 140,000 kr. i rörelsekapital, varav av statslånet begäres för innevarande år 125,000 kr. och återstoden nästkommande år.

Uti den sålunda förändrade framställningen kan jag ej finna något, som kan ge anledning till ändring av Hushållningssällskapets förvaltningsutskotts förut avgivna tillstyrkan.

Karlshamn den 28 februari 1936.

Johannes Räng.»

Sökanden inkom sedermera med P. M. rörande företagens förläggning, tillverkning, försäljning och arbetsstyrka, tablå över kapitalbehov samt generalräntabilitetskalkyl, samtliga hänförande sig till den definitiva planläggning av företaget, som framkommit vid överläggningarna emellan Blekingeutredningen och sökanden och som avses i utredningens utlåtande.

Sedan Blekingeutredningen satts i tillfälle att taga del av dessa kompletteringar anförde utredningen i utlåtande den 17 juli 1936:

»Då sökanden numera förklarar sig villig att av privatmedel tillföra företaget ytterligare kontant belopp av 50,000 kronor samt beloppet för den beräknade årsomsättningen vid fabriken nedsatts till 372,805 kronor, vilket med hänsyn till fabrikationens omfattning jämförelsevis obetydligt överstiger det av ingenjör Bosaeus angivna, 350,000 kronor, torde förutsättningarna i dessa delar för beviljande av det sökta statslånet nu förefinnas.

Emot de av sökanden avgivna kalkylerna har Blekingeutredningen efter samråd delvis med en på området sakkunnig person icke funnit något i stort sett att anmärka. De erinringar, som framkommit, hava gällt huvudsakligen allt för stora omkostnadsberäkningar i några fall, men om dessa anmärkningar kunna finnas berättigade och omkostnaderna sålunda i verkligheten komma att understiga de beräknade, är denna omständighet ju allenast ägnad att stärka den finansiella planen. Blekingeutredningen vill emellertid i detta sammanhang ifrågasätta, huruvida icke uti ett eventuellt beslut om låns beviljande någon bestämmelse lämpligen bör inryckas till förhindrande av, att rörelsen så bedrives, att genom för höga avlöningar åt affärens ledande män eller genom andra allt för stora omkostnader säkerheten för statslånet äventyras.»

I akten finnes följande blyertspromemoria:

3/3 36. Kalmar Konservfabriks:

Rörelsekapital i % av omsättning 1932	48,3
33	57,4
34	61,4
35	68,5

235,6 : 4

58,9 %

Kortfristiga skulder i % av omsättning: 1932	25,1
33	30,3
34	22,8
35	32,2
	110,4 : 4
	27,6 %
Lager i % av omsättning 1932	25
33	38
34	40
35	44
	147 : 4
	37 %

°/ₐ 36. Konserverings AB Atlantic.	
Omsättning	375,000 kr.
Nyanskaffn. av maskiner	28,000 »
Lagervärde c:a 40 % av oms. =	150,000 »
Erforderligt rörelsekapital 60 % av 375,000 kr. = 228,000 kr.	
Därav kunna kortfristiga skulder täcka 25 % av 375,000 kr. = 94,000 kr.	
Resterande att täcka	134,000 kr.
Därtill för maskininköp	28,000 »
	162,000 kr.
vilket motsvaras av statslån	115,000 »
samt egen insats	50,000 »
	165,000 kr.»

Genom beslut den 28 augusti 1936 beviljade Kungl. Maj:t — utrikesminister Westman samt statsråden Nilsson, Ericsson och Gynnerstedt i egenkap av tillförordnad regering — bolaget ett lån å högst 100,000 kr. I beslutet föreskrevs bl. a. följande:

»30,000 kronor av lånet må utbetalas, sedan låntagaren visat, att låntagaren för tiden till och med den 31 december 1949 träffat avtal om förhyrande av ifrågakomna fabriksanläggning för en årlig hyressumma icke överstigande 12,000 kronor samt på villkor i övrigt, som av statskontoret efter samråd med kommerskollegium godkännas, att bolaget med äganderätt förfogar över de i ovannämnda inventerings- och värderingsinstrument avsedda maskiner och inventarier samt att bolagets aktiekapital ökats med minst 60,000 kronor genom kontant inbetalning av nämnda belopp.

I övrigt utgår lånet med belopp motsvarande 60 procent av det värde, vartill låntagarens förlagsegenhet utöver den förutnämnda uppgår enligt av statskontoret godkänd värdering. Utbetalning av lånet i denna del — sammanlagt högst 70,000 kronor — skall därest statskontoret icke annorledes förordnar, ske kvartalsvis i mån av ökat förlagsvärde.

Lånet utbetalas av statskontoret mot vederbörlig skuldförbindelse samt, såsom säkerhet för förbindelsens behöriga fullgörande, av statskontoret godkänd inteckning i låntagarens förlagsegenhet å 100,000 kronor med sex procent ränta, gällande med bästa förmånsrätt, jämte borgen av Mejare, advokaten Ragnar Allmér och löjtnanten Torsten Valdemar Lundell eller ock de andra säkerhetshandlingar, som av statskontoret befinnas likvärdiga med eller bättre än nyssnämnda säkerhetshandlingar.

Därest låntagaren företager väsentlig omläggning av den verksamhet, som vid lånets beviljande förutsatts skola bedrivas, beslutar Kungl. Maj:t på av statskontoret efter samråd med kommerskollegium gjord anmälan, huruvida och i vad mån lånet genast skall återbetalas.

Innan tre räkenskapsår förflutit från det första delen av lånet lyfts, må utdelning å bolagets aktiekapital icke äga rum. Beslutes ändock sådan utdelning, skall lånet anses i sin helhet genast förfallet till betalning.

En revisor i bolaget skall utses av länsstyrelsen i Blekinge län.»

Lånet skulle vara ränte- och amorteringsfritt i två år och därefter amorteras på tio år.

5) Aktiebolaget Hisingstads snickerifabrik, Göteborg.

Bolaget, som tillverkar möbler och inredningar, anhöll om lån å 20,000 kronor och subvention med 15,000 kronor.

I en inom socialdepartementet upprättad promemoria anfördes följande:

»Tillverkar möbler och inredningar med en normal produktion, som i värde uppgår till c:a kr. 115,000. År 1935 var produktionsvärdet kr. 142,000.

Sysselsatta i verkstaden voro vid besöket 21 arbetare och i försäljnings- och utställningslokalen vid Kungsgatan 2 personer, varav 1 kvinna. Således inalles 23 personer.

Bifalles ansökan är meningen så småningom anställa ytterligare 10 man.

Sedan 1911 har bolaget av Göteborgs stad förhyrt lokaler vid Gröna gatan med nr 14 B o. C. På grund av stadsplanereglering skall emellertid denna fastighet rivas, varför bolaget nödgas skaffa andra lokaler. Då lämpliga sådana ej finnas att hyra, har bolaget närmast varit betänkt på att om nödigt kapital kan erhållas bygga en ny verkstad för c:a kr. 38,000 å en därför lämplig tomt, vilken kan förvärfvas för c:a kr. 3,500. Senare har emellertid tillfälle erbjudits att få köpa lämplig fastighet i Partille, vilken anses hava ett värde av kr. 65,000 men nu utbjudes till kr. 55,000. Köpet underlättas genom intecknade kr. 25,000. Erforderligt kapital således i båda fallen ungefär lika.

Avslås låneansökan torde erforderligt kapital för köpets finansiering ej kunna anskaffas, varför rörelsen antagligen måste inskränkas eller helt nedläggas.

Arbetslösa voro anmälda i Göteborg 4,086 och i Partille 37 personer enligt februari rapporten till statens arbetslöshetskommission.

Orsaken till behovet av kapitalökning är, som ovan antytts, nödvändighet att anskaffa nya arbetslokaler.

Av balans- och vinst- och förlusträkningarna för åren 1932—1935 synes framgå att rörelsen förräntat investerat aktiekapital med c:a 3.83—12.4 %/o. Någon utdelning till aktieägarna synes dock ej hava förekommit. Ställningen är rätt ansträngd med 31,700 kr. kortfristiga skulder mot c:a kr. 18,700 likvida medel.

Det egna kapitalet c:a kr. 23,400 är även ganska litet i förhållande till engagerat främmande kapital c:a kr. 52,900.

Specificerad balansräkning per den 31 dec. 1935.

<i>Tillgångar:</i>		<i>Skulder:</i>	
Kassa	225: 70	Varuaccepter . .	23,805: 97
Bankräkning . . .	3,142: 71	Varuskulder . . .	7,879: 55
Varufordringar	15,365: 80	Reverslån	21,250: —
	18,734: 21	Aktiekapitalet .	12,500: —
Lagervaror:		Reservfond	1,000: —
färdiga möbler	14,750: —	Bal. vinst	9,918: 74
virke	11,470: 79		23,418: 74
möbler i arbete	23,775: —		
	49,995: 79		
Verktyg	1,285: 29		
Kontorsinvent. .	505: —		
Maskiner	4,833: 97		
Lastbil	1,000: —		
	7,624: 26		
	<u>Summa kronor</u>		<u>Summa kronor</u>
	76,354: 26		76,354: 26

Utelöpande diskonterade främmande accepter kr. 35,549.

Pantsatta förlagsinteckningar en å kr. 8,000 till fru Märta Granath samt 3 st. å vardera kr. 1,000: — för checkräkningskredit å kr. 3,000 i Göteborgs bank. För denna dock borgen den egentliga säkerheten.

Kommentarer:

Bankräkning: tillgodohavande i Göteborgs bank kr. 3,142: 71.

Varufordringarna kr. 15,365: 80 ansågos fullt säkra.

Lagervaror kr. 49,995: 79 syntes vara försiktigt upptagna och fördela sig med kr. 11,470: 79 å råmaterial,

» » 23,775: — » i arbete varande beställningar, och

» » 14,750: — » färdiga möbler i utställningslokalen.

Vid företagna stickprov å färdiga möbler befanns t. ex. sekretär upptagen till kr. 175: — hava ett saluvärde av kr. 375: —, en sängkammarmöbel upptagen till kr. 450: — hade ett saluvärde av kr. 700: —. Inga gamla omoderna möbler funnos i lager. För övrigt arbetas så gott som uteslutande på beställning enligt egna ritningar. S. k. katalogarbete förekommer ej.

Verktyg	kr. 1,285: 29	torde böra avskrivas	25 %	kr.	923: 97
Kontorsinv.	» 505: —	» » »	10 %	»	455: —
Maskiner	» 4,833: 97	» » »	10 %	»	4,350: 57
Lastbil	» 1,000: —	» » »	20 %	»	800: —

Inventariernas verkliga värde således kr. 6,529: 54

Jfr Ing. balans kr. 6,905: 06 ./ 10 % avskrivning kr. 6,214: 56

Nyttillkommet under året » 1,336: 97

kr. 7,551: 53.

Skulder: Varuaccepter kr. 23,805: 97

Varuskulder » 7,879: 55 kr. 31,685: 52.

Reversskulder kr. 21,250: — utgöras av lån av kr. 8,000 från fru Märta Granath mot förlagsinteckning, samt lån av kr. 1,200 från Harry Granath och kr. 12,050 från hyresvärderna för utställningslokalerna. De båda sista utan realsäkerhet.

Under år 1935 har löner eller arvoden utgått med:
till styrelsen intet arvode,
till revisorer kr. 50,

till ledaren och butikspersonalen, vilka alla deltaga i arbetet i verkstäderna, vanlig arbetslön liksom

övriga arbetare med sammanlagt kr. 42,521: 69.

Order för c:a kr. 20,000, som ännu ej levererats, föreligga.

Avsättningsmöjligheterna synas vara goda, då företaget är det enda större företaget inom branschen i Göteborg och synes omsättningen varit i stadigt stigande under de sista åren. Den uppgick nämligen åren 1932—1935 till resp. 76,829, 101,384, 137,012 och 142,251 kronor.

Om nödiga medel kan uppbringas är planen

att inköpa tomt för	kr.	3,500:—
att uppföra ny verkstadsbyggnad enl. förslag	»	38,000:—
att inköpa en del maskiner för utvidgning	»	5,000:—

kr. 46,500:—

Härtill kommer kortfristiga skulder

» 31,685: 52

Summa kronor 78,185: 52.

Detta skall finansieras genom

Likvida medel	kr.	18,734: 21
Lagervaror	»	49,995: 79
Lån å nya verkstadsfastigheten	»	20,000:—
Checkräkningskreditiv	»	3,000:—
Statslån	»	30,000:—

kr. 121,730:—

Till rörelsekapital skulle således återstå

kr. 43,544: 48

För att förbättra bolagets ställning och förhindra dragning av kapital ur rörelsen synes mig lämpligt, att fru Märta Granath och fabrikören Harry Granath förvandra av sina fordringar tillsammans kr. 9,000 i aktier. Det nya aktiekapitalet blir då kr. 21,500. Utdelas sedan 2 gratisaktier på 5 innehavda aktier bindes ytterligare 8,300 kr. Av återstående vinstmedel kr. 1,618: 74 kunna ju lämpligen kr. 1,600 överföras till reservfonden.

Aktiekapitalet bleve då	kr.	29,800:—
Reservfonden	»	2,600:—
Vinstbalansen	»	18: 74.

och således det egna kapitalet

kr. 32,418: 74.

Det engagerade främmande kapitalet komme då att utgöras av

kortfristiga varuskulder	»	31,685: 52
reversskulder	»	12,050:—
och eventuellt statslån å	»	30,000:—
samt lån mot fastighetsinteckningar	»	20,000:—

Summa kr. 93,685: 52.

Som synes blir ställningen även efter den tilltänkta stödåtgärden och sereringen fortfarande ganska tung och det egna kapitalet väl litet i förhållande till det engagerade främmande kapitalet. Det kan därför ifrågasättas, om företaget utan tillförsel av ytterligare friskt aktiekapital kan hava utsikt till framtida bestånd.

Bolagets belåningsbara förläggsegendom utgöres av:

Lagervaror	kr.	49,995: 79
Inventarier och maskiner	»	6,529: 54

Kronor 56,525: 33

Om detta belånas till 60 % således kr. 33,900:— möjliga. Genomföres ovannämnda förslag återstår endast husvärden för utställningslokalen vid

Kungsgatan som innehavare av reversfordran med kr. 12,050. Även denna skuld torde kunna bindas så länge utställningslokalen innehaves av bolaget.

Ehuru bolaget synes vara väl skött och fylla ett behov inom staden, synes mig dock dess ställning så vansklig, att en ytterligare ökning av det i företaget engagerade främmande kapitalet ej är tillräddlig.

Jag tillåter mig därför föreslå avslag på ansökan.
Stockholm den 6 april 1936.

Andreas Ljungman.»

I yttrande den 6 maj 1936 anförde kommerskollegium:

»Kommerskollegium har i ett flertal tidigare avgivna yttranden angående ifrågasatt understöd ur ifrågavarande anslag till inom möbelindustrien arbetande företag haft tillfälle framhålla, att tillverkningskapaciteten inom denna industrigren vore alltför stor i förhållande till marknadens behov, varför staten icke borde genom stödjande av svaga företag motverka en pågående anpassningsprocess. För närvarande torde avsättningsmöjligheterna inom möbelindustrien vara tämligen tillfredsställande, men Kollegium tror sig dock hava anledning antaga, att på längre sikt anläggandet av ovan anförda synpunkter alltjämt har ett visst berättigande.

I förevarande fall kan närmaste anledningen till att framställning gjorts om understöd från statens sida visserligen icke direkt hänföras till inom möbelindustrien föreliggande konkurrensförhållanden. Det förefaller emellertid, som om den ekonomiskt tämligen svaga ställning, som företaget synes komma att uppvisa, även för den händelse låneunderstöd skulle från statens sida beviljas till hela det ansökta beloppet, och som i och för sig ingiver betänkligheter, närmast bör tydas så, att företaget har vissa svårigheter att göra sig gällande i konkurrensen till fullt lönande priser.

Med hänsyn till för ifrågavarande anslags användning gällande direktiv, framför allt att lämnat understöd icke må bli ägnat att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för annat företag, varvid Kollegium, utom vad ovan anförts även har beaktat, att en viss utvidgning av rörelsen är avsedd att genomföras i samband med ovannämnda nybyggnad, anser sig Kollegium icke kunna tillstyrka bifall till ansöknigen.»

Sedermera upprättades inom departementet följande promemoria nr 2:

»Sammanställning av råbalansen per $\frac{1}{9}$ 1936 och balansräkningen per den $\frac{31}{12}$ 1935.

Tillgångar:	$\frac{1}{9}$ 1936	$\frac{31}{12}$ 1935	Skulder:	$\frac{1}{9}$ 1936	$\frac{31}{12}$ 1935
Kassa och Bank	142: 86	3,368: 41	Egna accepter .	31,213: 19	23,805: 97
Varufordringar .	2,145: —	15,365: 80	Varuskulder . . .	6,785: 40	7,879: 55
Lagervaror:			Lånekonto	19,750: —	21,250: —
färdiga möbler	54,315: —	14,750: —	Aktiekapitalet .	12,500: —	12,500: —
virke och tyger	8,125: —	11,470: 79	Reservfonden . .	1,000: —	1,000: —
Möbler i arbete.	17,500: —	23,775: —	Vinst och för-		
Inventarier	7,824: 26	7,624: 26	lustkonto	18,803: 53	9,918: 74
	Kronor 90,052: 12	76,354: 26		Kronor 90,052: 12	76,354: 26

Kommentarer enligt per telefon inhämtade upplysningar: Färdiga möbler kr. 54,315: — + i arbete varande 17,500 = 71,815: — kr.

Härav skall före årsskiftet levereras för c:a kr. 50,000: —.

Således verkligt lager och i arbete ungefär oförändrat.

Inventarierna även så gott som oförändrade.

Belåningsbara förlagsegendomen således oförändrad i värde.

Lånekontot kr. 19,750 kr. fördelar sig med
 kr. 8,000: — till hyresvärden. Beloppet nu nedbragt till 5,000: —.
 » 9,150: — » fru Märta Granath. Härför har hon förlagsinteckningar å
 8,000: — som säkerhet.
 » 1,100: — » fabrikör Ernst Granath utan realsäkerhet.
 » 1,500: — » Bröderna Granaths moder utan realsäkerhet.

Vinst- och förlustkontot visar en vinstbalans om 18,803: 53 kr. varav kr. 8,884: 79 intjänats innevarande år. Härvid är dock att märka, att några avskrivningar ännu ej företagits.

Familjen Granath har således tillsammans en fordran å bolaget av kr. 11,750: —, varav de äro villiga förvandla i nya aktier kr. 11,700: —
 Gamla aktiekapitalet » 12,500: —

kr. 24,200: —.

Av vinstbalansen lämnas 1 gratisaktie på 2 inbetalda » 12,100: —

Aktiekapitalet kr. 36,300: —.

Av vinstbalansen » 18,803: 53

till gratisaktier kr. 12,000: —

till avskrivningar:

å inventarier kr. 1,400: —

å lagret » 2,003: 53 » 3,403: 53

till reservfonden » 3,000: — » 18,503: 53

Återstår vinstbalans till 1937 kr. 300: —

Eget kapital bleve i så fall

Aktiekapitalet 12,500 + 11,700 + 12,100 = » 36,300: —

Reservfonden » 4,000: —

Vinstbalans » 300: —

kr. 40,600: —

Främmande kapital:

Kortfristiga skulder c:a kr. 38,050: —

Lån av hyresvärden » » 5,000: —

» » bank å fastigheten » 35,000: —

» » statsverket » 30,000: —

kr. 108,050: —.

Egna kapitalet således endast c:a 27 % av hela omslutningen, men då c:a $\frac{2}{3}$ av det främmande kapitalet är bundet på längre tid, kan proportionen mellan eget och främmande kapital möjligen anses tillåten.

Stockholm den 29 oktober 1936.

Andreas Ljungman.

P. S. I kalkylerade nybyggnadskostnaden ingår icke tomtens pris. Byggnadstomten, bestående av 4 tomter, vilka ägts av Göteborgs Bank sedan 1922 har bolaget köpt av banken för kr. 7,500: — i samband med att banken lämnat bolaget ett byggnadslån å kr. 35,000: —. Banken önskade få tomtinnehavet bort ur böckerna och anser sig förmodligen genom tomtvärdet och nybyggnaden hava tillräcklig säkerhet. Fabrikör Granath sade sig kunna sälja 3 av tomterna, vilka ej äro behöfliga för fabriksbyggnaden till samma pris, som han givit för alla 4 tomterna.

Stockholm den 6 november 1936.

Andreas Ljungman.»

Genom beslut den 13 november 1936 beviljade Kungl. Maj:t — på föredragning och hemställan av statsrådet Möller — lån å 30,000 kronor. Lånet skulle vara ränte- och amorteringsfritt i två år och därefter amorteras på 10 år. Därjämte föreskrevos följande villkor:

»Lånebeloppet utbetalas av statskontoret med 15,000 kronor sedan visats, att den förlagskredit, bolaget för närvarande åtnjuter, bundits och bolagets aktiekapital ökats på sätt statskontoret efter samråd med kommerskollegium må finna skäligt föreskriva till tryggande av rörelsens fortsatta bedrivande, samt med resterande belopp efter det bolaget genom intyg, som kan av statskontoret godkännas, ytterligare visat, att bolaget i Göteborg för drift iordningställt fabriksbyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet ingivna kostnadsförslag och ritningar.

Lånet utbetalas mot vederbörlig skuldförbindelse samt, såsom säkerhet för densamma behöriga fullgörande, av statskontoret godkänd inteckning i bolagets förlagsegendom å 30,000 kronor med sex procent ränta, gällande med bästa förmånsrätt, jämte borgen av fabrikören Ernst Fredrik Granath, verkmästarna Bror Gustaf Robert Granath och Sven Eric Granath samt försäljningschefen Harry Arvid Fingal Granath eller ock de andra säkerhetshandlingar, som av statskontoret befinnas likvärdiga med eller bättre än nyssnämnda säkerhetshandlingar.»

I akten finnes följande

»P. M.

till Kungl. brev den 13 november 1936.

A.-B. Hisingstads snickerifabrik, Göteborg.

Förslag rörande företagens sanering.

Innan beviljat statslån utbetalas bör sökanden styrka:

1) Att hittillsvarande aktiekapital.....	kr. 12,500: —
ökats till minst 44,300 kr. genom	
överföring till gratisaktier av vinstbalans	» 12,100: —
» » aktier av familjen Granaths fordran	» 11,700: —
kontant inbetalning av nytecknade aktier minst	» 8,000: —
	Summa kronor 44,300: —.
- 2) Att av 1936 års överskott avskrivits på inventarier och lager och/eller avsatts till reservfonden minst 6,000 kronor.

Stockholm den 13 november 1936.»

6) *Firma Specialfabriken, Daniel Danielsson, Dala-Järna.*

Danielsson anhöll om lån och subvention med 10,000 kr. för förstärkning av sitt rörelsekapital.

I en inom socialdepartementet upprättad promemoria anfördes följande:

»Danielsson startade 1929 tillsammans med en kompanjon en liten tillverkning av höräfsor, sedermera skottkärror och släpvagnar till cyklar och nu förra året s. k. lastbankar, vilka äro avsedda att anbringas på bilar och släpvagnar vid transport av timmer. Sedan 1933 är Danielsson ensam innehavare av firman.

Försäljningen sker direkt till privatpersoner och uppgick föregående år till 35,736 kr. varå redovisas en vinst å kr. 498,05.

Danielsson uppger, att tillverkningen av höräfsor upphört samt att priser-
na på skottkärror och släpvagnar på grund av konkurrens pressats så att det
knappast blir någon förtjänst på tillverkningen. Då återstår lastbankarna och
skjuträvarna och ehuru dessa till konstruktionen äro behändigare och säk-
rare än redan befintliga, tvivlar jag på att det blir någon större artikel, någon-
ting att verkligen bygga en fabrikation på. Och så länge Danielsson saknar
mera säljbara artiklar att fabricera, kan han knappast sysselsätta flera, än
de sex ynglingar han nu har. Tyvärr måste man säga ty arbetslösheten i
Dala-Järna kommun är stor. I november voro 153 arbetslösa anmälda, där-
av 120 försörjningspliktiga.

Balansräkning pr d. ³¹/₁₂ 1934.

Kassa	748: 74		Varuaccepter . .	5,145: 73	
Fordringar	4,995: 84	5,744: 58	Varuskulder . . .	3,700: 06	
Färdiga varor . .	1,367: 05		Div. kreditorer.	1,360: 98	10,206: 77
Varor i arb. . . .	1,265: 24		Låneaccepter . .	1,675: —	
Råvaror	3,625: 99	6,258: 28	Danielsson	987: 19	
			Bankskulder . . .	2,014: 89	4,677: 08
Verktyg	763: 90				
Inventarier	653: —				
Lastbil	375: —	Nash 1925			
Byggnader	840: 68	kontor	Bal. vinst	2,204: 54	
Patent, lastbank	1,500: —	5,583: 58	Årets »	498: 05	
		17,586: 44			17,586: 44

Tillgångar:

Färdiga varor = självkostnadspris.
 Varor i arbete » ganska obetydligt vid besöket.
 Råvaror: inköpspriser, bör reduceras med 1,500 kr., då D. köpt för
 mycket cykeldäck och slangar, som han ej kan bli av med.
 Övriga tillgångar: högt upptagna, bör reduceras till 1,500: —.
 Verkstaden: förhyres.
 Förlagsvärdet alltså cirka 6,000 kr.

Skulder:

Varuaccepter och varuskulder till leverantörer.
 Div. kreditorer försäljningsprovision till en bror.
 Låneaccepter endosserade av Danielssons far.
 Bankskuld checkräkning med borgen av Danielssons far och bror.
 Den ekonomiska ställningen är svag, framtidsutsikterna mörka, den er-
 bjudna säkerheten otillfredsställande, varför jag hemställer om avslag.

Stockholm den ¹⁰/₁₂ 1935.

Ahrén.»

Danielsson ingav rekommendationsskrivelser från kommunalnämndens
 och kommunalstämmans ordförande, kommunalfullmäktiges vice ordföran-
 de, kyrkoherden, två landstingsmän, en häradsdomare, en ledamot av länets
 hushållningssällskaps förvaltningsutskott m. fl. En vid statens arbetslös-
 hetskommission anställd biträdande arbetsledare rekommenderade en av D.

utexperimenterad s. k. vägsladd, varav arbetslöshetskommissionen inköpt några stycken. D. kompletterade vidare sin ansökan med följande kontoutdrag per den 31 dec. 1935:

»Vinst- & Förlust Konto:		Debet:	Kredit:
1935 dec. 31.	An Löners Konto	kr. 6,132: 26	
	Avskrivnings Konto	» 452: 31	
	Skatters Konto	» 185: 21	
	Hyrors Konto	» 342: —	
	Intresse Konto	» 674: 68	
	Omkostnads Konto	» 1,157: 85	
	Daniel Danielssons Konto	» 736: 60	
	Per Varu Konto		kr. 8,237: 83
	Kapital Konto		» 1,443: 08
		Kronor 9,680: 91	kr. 9,680: 91
Utgående Balans Konto:		Debet:	Kredit:
1935 Dec. 31.	An Kassa Konto	kr. 36: 59	
	Varu Konto	» 8,820: 43	
	Göteborgs Bank	» 4: 53	
	Inventariers Konto	» 2,670: —	
	Postgiro Konto	» 91: 28	
	Fastigheters Konto	» 950: —	
	Bilens Konto	» 2,800: —	
	Div. Personers Konto	» 4,579: 78	
	Per Egna Accepters Konto		kr. 9,925: 89
	Svenska Handelsbanken		» 3,027: 45
	Div. Personers Konto		» 4,867: 86
	Daniel Danielsson		» 871: 90
	Kapital Konto		» 1,259: 51
		Kronor 19,952: 61	kr. 19,952: 61»

Sedermera upprättades en ytterligare promemoria inom socialdepartementet av följande lydelse:

»Vid underhandsförfrågan hos landshövding Eriksson har synnerligen goda vitsord lämnats om sökanden. Omdömesgillt folk i orten anser, att sökanden har stora förutsättningar att driva upp en god affär om han kan erhålla nödigt kapital.

Uttalandet i hr Ahréns p. m. om de mörka framtidsutsikterna torde böra anses gälla under förutsättning att ekonomisk hjälp åt företaget icke lämnas. Intyget den 28 juli 1936 av A. Andersson om den nya vägsladden synes tyda på att utvecklingsmöjligheterna gå utöver hittillsvarande fabrikation.

Förlagsvärdet, som i hr Ahréns p. m. upptagits till c:a 6,000 kr., synes enligt bokslutet pr ³¹/₁₂ 1935 hava ökats med 2 å 3,000 kr. Bland 1934 års tillgångar har upptagits patentvärde med 1,500 kr. Detta värde återfinnes ej i balansräkningen pr ³¹/₁₂ 1935, vilket förtjänar att observeras.

Då den erbjudna säkerheten i enlighet med hr Ahréns p. m. är otillfredsställande hava långvariga förhandlingar förts om lämpliga borgensmän. Dessa förhandlingar hava lämnat negativt resultat utom i fråga om sökandens fader, hemmansägaren Anders D., och broder, fastighetsägaren Adolf D. Enligt inhämtade upplysningar äro dessa liksom sökanden redbara och sköt-samma, men hava själva avsevärda skulder i förhållande till deras tillgångar.

Beviljandet av begärda lånet är väsentligen en förtroendesak, som skulle motiveras av den alltjämt avsevärda arbetslösheten i orten.»

I härefter från kommerskollegium infordrat yttrande anförde kollegiet:

»Företaget torde närmast böra hänföras till småindustri och synes i och för sig vara av sådan beskaffenhet, att det borde kunna erhålla erforderligt stöd ur ifrågavarande medel. Dess tillverkningar torde nämligen få anses vara avpassade efter det lokala behovet och synas därjämte i viss mån kunna vinna avsättning inom ett större område. Även torde orten få anses höra till de trakter av landet, där bibehållande och utveckling av hantverk och småindustri får betraktas såsom ett önskemål.

Med hänsyn till företagets ekonomiska ställning torde dock kunna ifrågasättas, i vad mån avsett understöd från statens sida verkligen skulle kunna göra företaget konkurrenskraftigt under någon mera avsevärd tid framåt, försåvitt ej en relativt stor del av understödet utginge i form av subvention.

För den händelse de sociala skälen skulle befinnas tillräckligt vägande vill Kommerskollegium ej motsätta sig att understöd lämnas sökanden i den utsträckning, vartill genom Socialdepartementets försorg företagen utredning beträffande arbetslöshetsförhållandena i orten, kapitalbehov och erbjudna säkerheter m. m. kan giva anledning.»

Genom beslut den 18 december 1936 beviljade Kungl. Maj:t — på föredragning och hemställan av statsrådet Möller — ett lån å 6,000 kr. till förstärkning av rörelsekapitalet. Lånet skulle vara ränte- och amorteringsfritt i två år och därefter amorteras på 10 år. Säkerhet: förlagsinteckning å 6,000 kr. med bästa förmånsrätt jämte borgen av låntagarens fader och broder.

7) Firma Tvings träindustri, Tor Brunberg, Tving.

Sökanden gjorde framställningar om lån såväl i april 1934 som november 1934, vilka båda icke föranledde någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I mars 1936 hemställde sökanden ännu en gång om lån å 30,000 kr.

I en för ärendets beredning upprättad promemoria anförde disponenten Sundell i statskontoret:

»Undertecknad inställde sig på platsen den 2 april 1936 och besåg först snickerifabriken, kraftstationen m. m., samt den under anläggning varande träkolsbrikettfabriken, ägd av ett aktiebolag, kontrollerat av sökanden.

Anställda i snickerifabriken 37 man. Order förelåg för dagen endast å cirka 1,000 st. dörrar till England.

Då sökanden anmodades framvisa för fortsatt undersökning nödiga räkenskaper och uppgifter erhöles endast bifogade utdrag av räkenskaperna — in- och utgående balanskonto samt vinst- och förlusträkning — varav framgår, att rörelsen för år 1935 skulle ha lämnat en förlust av 544: 07 kr., men voro då inga avskrivningar gjorda.

På förklaring, att jag önskade taga del av urkunderna, svarades, att desamma funnos hos bokföraren i Karlskrona, som emellertid icke var anträffbar. För att kunna fullgöra mitt uppdrag anhöll jag att räkenskaperna skulle tillsändas mig, men svarade herr B., att han veckan efter påsk ville resa till Stockholm för att framlägga desamma. Så har emellertid icke skett.

Efter vad jag kan finna är ställningen mycket svag och de kortfristiga skulderna, cirka 66,000 kronor, synnerligen besvärliga att balansera. Om, vilket jag tillåter mig betvivla, godtagbara säkerheter skulle kunna ställas, torde kunna ifrågasättas, om ett belopp av 30,000 kronor skulle vara tillfyllest att säkerställa företagets framtida bestånd.

Enda räddningen anser jag vara, att efter ett ackord överlåta snickerifabriksrörelsen på ett aktiebolag med tillräckligt stort kapital för frigörande av lämpliga säkerheter, som kunde erbjudas såsom hypotek för ett statslån, som under sådana förhållanden kunde vara motiverat. Brunberg torde hava släktingar, såväl på egen som på hustruns sida, som skulle kunna verksamt bidra till genomförande av en dylik rekonstruktion.»

Vid senare företagen förnyad undersökning den 3 september 1936 anförde Sundell följande:

»1. Tillverkningen avser tillverkning av dörrar för export samt byggnadssnickerier. Normal årsproduktion utgör c:a 30,000 dörrar.

2. Antal anställda: snickerifabriken 31 prod.+4 förm. och adm.	= 35
skogen 6 prod.	<u>6</u>
	41.

3. Nyanställning: Ingen nämnvärd, då produktionen för närvarande är relativt stor.

4. Avslag på låneframställningen skulle förorsaka minskning av tillverkningen och avskedande av en del personal, då rörelsen icke i längden kan bedrivas i nuvarande omfattning utan tillskott av rörelsekapital.

5. I Tvings kommun äro för dagen 12 anmälda arbetslösa (8 vid statliga och 4 vid kommunala reservarbeten utan statsbidrag).

6. Orsaken till företagets kapitalbrist är, att vid omläggning för tillverkning av exportdörrar större kapital erfordrades.

9. För dagen inneligga order å c:a 1,800 dörrar representerande ett försäljningsvärde av cirka 13,000 kronor.

10. Utsikterna anses för närvarande såsom relativt goda. Konkurrensen på England fortfarande ganska hård, om ock 1 å 2 % höjning av priserna kunnat genomföras. Den inhemska försäljningen avser endast näraste orsbehovet.

11. Bifall till framställningen anses skapa förutsättningar för företagets framtida bestånd.

12. 30,000 kronor.

13. Försök att i bank erhålla nödigt förlagskapital har icke lyckats, på grund av att icke bankmässiga säkerheter kunna presteras.

14. Kommunen torde icke kunna tänkas vilja genom lån eller borgen stödja företaget.

15. Företagets fordringsägare torde, i den mån gällande bestämmelser icke lägga hinder i vägen, kunna tänkas komma att ställa sig välvilliga och icke oroa företaget under lånetiden.

16. Såsom säkerhet för eventuellt lån erbjudes

a) fastighetsinteckning å förslagsvis 30,000 kr. med förmånsrätt näst efter inteckningar å tillsammans 30,000 kr.,

b) förlagsinteckning å förslagsvis 30,000 kr. med förmånsrätt näst efter inteckningar å tillsammans 80,000 kr.

Efter inventering pr den 19 sistlidne juni framlägges följande:
Sammandrag över Tor Brunbergs, Tving, rörelse.

Tillgångar:

Kassabehållning	kr.	500:—
Fastigheter	}	kr. 196,901: 29
Maskiner och inventarier		
Tillkommer under året inköpt personbil	»	2,600:— » 199,501: 29
Varulager	»	79,666: 93
./. avskrivning	»	15,000:— » 64,666: 93
Diverse debitorer	»	69,997: 33
	Summa tillgångar	kr. 334,665: 55.

Skulder:

Diverse kreditorer	kr.	30,169: 47
Accepterade växlar	»	54,113: 77
Banklån	»	239,000:—
	Summa skulder	kr. 323,283: 24.
Kapitalbehållning den 1 jan. 1936	kr.	7,463: 20
Vinst under året t. o. m. 19/6	»	3,919: 11 » 11,382: 31
	Summa	kr. 334,665: 55.

Förestående utgör ett sammandrag av dagboken. Några avskrivningar ha icke gjorts. För att få en klarare överblick över ställningen, i vad det gäller snickerifabriken, har försök gjorts till en uppdelning av tillgångar och skulder och har då medtagits allt det som anses böra tillhöra denna gren av rörelsen. Jordbruksegendomen m. m. samt densamma åvilande skulder har sålunda icke medtagits.

Tillgångar:

Fastigheter:				
Sågplanen läg. 1 = 1 ^a	}	tax.-värde		
Träförädlingsfabrik				
Måstad: lgh 0,081 har				
Måstad: Trekanten lgh 1 = 1 ¹⁴			} tax.-värde	kr. 70,000:—
» » 1 = 1 ¹⁵				
» » 1 = 1 ¹⁷				
Tving: » 5 = 5 ³⁰				
Tvings kraftstation m. 3 turbiner och 1 st. generator	}	tax.-värde »		
60 kw, 290 v. 130,5 amp. (Typ. P, P. L 12, 280 varv			» 50,000:—	
»Förenade» 1 st. generator 36 kw, 460 v. 78,3 amp. (Typ. K. 11,920 varv. A. S. E. A.)				
Kontorschefsbostad (om 4 rum)	»	4,000:—		
		kr. 124,000:—.		

Under förlagsinteckning fallande egendom:

Maskiner	kr.	48,690:—
Inv. o. verktyg	»	14,821: 02
» kontors-	»	3,072:—
El. ledningar	»	800:—
Värme	»	780:—
Fläktanläggning	»	4,500:—
Rull. material	»	1,710:—
Transmissioner	»	7,294: 35
	kr.	81,667: 37
Bilar	»	14,100:—
Varulager enl. spec. 79,666: 93 — 15,000:—	»	64,666: 93
Kassa	»	500:—.

Fordringar:	
anses säkra Varufordringar	kr. 16,099: 72
» » Tvingbriketter (utf. arb.)	» 7,281: 05
(å conto) S. E. Brunbergs Sterbhus (d:o)	» 11,624: 94
(rest. å timmer) förskott. S. E. Brunberg	» 1,797: 39
(og. köpeskilling för kvarn) Mjöln. Johansson	» 15,000: —
(d:o för fast.) Korpral Nilsson	» 4,000: —
(og. hyra) Landsfiskal P. A. S. Sandberg	» 2,000: —
	<hr/>
	kr. 57,803: 10
	kr. 218,737: 40
	<hr/>
	Summa tillgångar kr. 342,737: 40.

Skulder:	
Varuaccepter	kr. 10,847: 47
» växlar	» 30,913: 77
Diverse kreditorer	» 14,822: —
	S. E. Brunbergs sterbh. för timmer m. m.
Låneaccepter	» 23,000: —
Förskott å skeppn.dvk.	» 4,500: —
Bankskulder	kr. 100,000: —
	(AB. Sv. Hb. Hyp. fastigh. int. fabr. 30,000: —. Förl.int. 80,000: —).
» » 25,000: —	(D:o Fast.int. kraftstat. å 25,000 kr. + borgen).
» » 40,000: —	(D:o Fast.int. (faderns) S. E. Brunbergs borgen).
» » 30,000: —	» 195,000: — (Hjortsberga spb. int. i kraftstation å 30,000: — kr.).
Avskrivningsreserv	» 33,454: 16
Kapital (beräknat)	» 30,000: —
	Ev. stamaktier.
	<hr/>
	Summa skulder kr. 342,737: 40

'Privata' tillgångar och skulder.

Tillgångar:	
Norregården	kr. 59,000: —
	t. v. anses vara värt minst 83,000 kr.
Int. Alnaryd	» 7,000: —
Del i Spjälkö (sommarrvilla)	» 2,000: —
Fordr. av brikettkonsortiet	» 4,000: —
Tomter	» 5,000: —
	<hr/>
	Kr. 77,000: —

Tillkommer 250 aktier i AB. Tvingbriketter.

Skulder:	
AB. Sv. Handelsbanken	kr. 10,000: —
Hjortsberga sparbank	» 15,000: —
Tvings sparbank	» 19,000: —
Överskott	» 33,000: —
	<hr/>
	Kr. 77,000: —

Det egna kapitalet skulle således utgöra 30,000 + 33,000 kr. = 63,000 kronor (+ ev. övertvärde på Norregården + ev. blivande värde av nom. 25,000 kr. i AB. Tvingbriketten) motsvarande 15 % av omslutningen.

Enligt av länsjägmästaren Nils B. Hansson i Blekinge län utfärdat intyg skulle $\frac{2}{3}$ mtl Tving nr 1, kallat Norregården, och $\frac{1}{3}$ mtl Tving nr 2 kunna anses vara värt minst 80,000 kr. således 21,000 kronor över taxeringsvärdet.

Även om ett eventuellt statslån å 30,000 kr. erhöles, torde kunna anses, att det tillämnade bolagets rörelsekapital ändock blir i knappaste laget och icke fyller ändamålet att säkra företagens framtida bestånd, varför i friskt kapital borde tillföras minst 20,000 kr. genom teckning av preferensaktier.

Om ett bolag övertager snickerifabriksrörelsen med tillgångar och skulder enligt ovanstående mot likvid av 30,000 kr. i stamaktier och dessutom tecknas 20,000 kr. i preferensaktier, torde kunna anses, att rörelsekapitalet, utökat med ett statslån å förslagsvis 20,000 kronor, skulle vara tillfyllest, så mycket mera som 19,000 kronor — oguldna köpeskillingar — kunna förväntas inflyta.

Enär företaget är av utomordentlig betydelse för orten, torde det kunna fordras, att Tvings kommun på ett eller annat sätt med förslagsvis 10,000 kr. bidrage till förverkligande av bolagets bildande.

På grund av vad som ovan anförts tillåter jag mig förorda, att eventuellt blivande aktiebolag under förestående förutsättningar tilldelas ett statslån å 20,000 att amorteras på 10 år, sedan ett års frihet från ränta och amortering åtnjutes, mot följande säkerheter.

Fastighetsinteckning å 20,000 kr. med förmånsrätt näst efter liknande inteckningar å tillsammans 30,000 kr. Vid ett taxeringsvärde av 70,000 kronor skulle dessa inteckningar — mellan 30,000—50,000 kr. — komma att ligga inom 71.5 %.

Förlagsinteckning å 20,000 kronor, med förmånsrätt näst efter liknande inteckningar å tillsammans 80,000 kronor. Förlagsinteckningens värde enligt bokslut pr 19 sistlidne juni cirka 113,000 kr. (81,667:37 + 64,666:92 = 146,334:30 kr. — avskrivningsreserv 33,454:16 kr.) vartill kommer icke medräknade fordringar å 57,803:10 kr.»

I utlåtande över framställningen den 9 november 1936 anförde kommerskollegium:

»I utlåtande den 9 maj 1934 över då föreliggande framställning från sökanden om lån å 30,000 kronor ur samma medel såsom rörelsekapital för utökning av rörelsen hemställde Kollegium, att ansökningen icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd, på den grund, att sökanden icke syntes uppfylla de förutsättningar, som enligt gällande bestämmelser torde böra vara för handen vid utlämnande av lån ur medlen i fråga. Särskilt erinrade Kollegium därvid om föreskriften, att den hjälp, som lämnas ett företag, icke må bli ägnad att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för ett annat företag.

Jämlikt beslut den 7 juni 1934 fann Kungl. Maj:t icke skäl bifalla ansökningen.

I utlåtande den 5 december 1934 över en ny framställning från sökanden om lån anförde Kollegium följande. Enligt vad som upplysts hade sökanden sedan flera år tillbaka fasta förbindelser med avnämare å den engelska marknaden, till vilka årligen större delen av produktionen avyttrades. På grund härav och i anseende till den ökade efterfrågan å svenska snickeriprodukter, som då mera syntes hava inträtt å angivna marknad, ansåg sig Kollegium icke böra motsätta sig, att sökanden bereddes understöd i avsedd

ordning. Kollegium tog därvid även hänsyn till att vissa andra export-snickeries av Kungl. Maj:t beviljats liknande lån.

Jämlikt beslut den 30 december 1935 fann Kungl. Maj:t ej skäl bifalla framställningen.

Avsikten synes nu vara att fortsätta och kanske i viss utsträckning utöka tillverkningen av dörrar på export till Storbritannien. Beträffande utsikterna å denna exportmarknad får Kollegium anföra följande.

Nämnda export har enligt handelsstatistiken uppgått fill:

år 1935	10,289 ton	3,311,468 kronor
» 1934	12,373 »	4,297,489 »
» 1933	11,711 »	3,838,716 »
» 1932	7,870 »	2,688,017 »
» 1931	9,971 »	3,703,941 »
» 1930	10,790 »	4,436,865 »

Exporten år 1935 var sålunda avsevärt lägre än år 1934. Innevarande år, för vilket ännu inga officiella uppgifter föreligga, uppgives den under första halvåret hava hållit sig på ungefär samma nivå som år 1935, under det att senare en minskning inträtt. Priserna uppgivas under år 1936 hava fortfarande varit otillfredsställande, och den mindre prisstegring, som ägt rum, uppgives ej ens hava motsvarat trävaruprisernas stegring. En del smärre svenska företag, som under senare år upptagit dörrtillverkning, lära hava drivit en prispolitik, som onödigtvis sänkt prisnivån.

Enligt 1933 års handelsöverenskommelse med Storbritannien och Norra Irland blev den brittiska införseltullen å trädörrar icke bunden. Från och med den 31 januari 1935 höjdes den för dörrar av viss minimistorlek från 2 shillings till 2 shillings 6 pence per dörr. Den gamla alternativa tullsatsen om 20 procent ad valorem skulle fortfarande tillämpas, i den mån den innebure en högre effektiv tull än den specifika tullsatsen. Canada, vilket land lär åtnjuta tullfrihet för trädörrar, har genom nämnda tullförhöjning i konkurrens med de svenska varorna beretts fördelar, vilka enligt uppgift även bliva utnyttjade.

Under sådana omständigheter bör enligt Kollegii mening stor försiktighet iakttagas vid stödande av företag inom ifrågavarande bransch och särskilt sådana, vilkas verksamhet går ut på att i viss utsträckning söka ytterligare utparbeta exporten av trädörrar på Storbritannien.

Sökanden lär, jämte snickeritillverkning, i orten bedriva även annan rörelse av ej obetydlig omfattning. Kollegium vill ifrågasätta, huruvida icke, för den händelse stöd från statens sida i anledning av föreliggande framställning anses böra ifrågakomma, genom bildande av aktiebolag för snickerifabriken eller på annat lämpligt sätt större överskådighet borde åstadkommas i fråga om den statsunderstödda delen av sökandens verksamhet och i samband därmed även ställas fordran på lämpligt kapitaltillskott från enskilt håll.

För den händelse att det av sökanden drivna snickeriföretaget kan anses vara av större betydelse för orten vill Kollegium ej motsätta sig att under bland annat ovannämnda förutsättning visst stöd från statens sida lämnas, för den händelse rörelsen skulle kunna fortsättas i tillfredsställande omfattning utan nämnvärt uppdrivande av tillverkningen av dörrar på export, och genom Socialdepartementets försorg företagen utredning skulle visa, att förutsättningarna i övrigt för lån ur medlen i fråga äro uppfyllda.»

I ärendet inkom en skrivelse från Sveriges snickerieexportförening u. p. a. av följande lydelse:

»Det har meddelats oss, att framställning om stödlån på Kr. 30,000: — gjorts av Tvings Träindustri för att härigenom kunna öka sin tillverkning av engelska dörrar. Med anledning härav tillåta vi oss göra Herr Statsrådet uppmärksam på de svårigheter, som med säkerhet ett dylikt lån är ägnat att medföra för övriga snickerifabriker.

Såsom Herr Statsrådet säkerligen bekant, är sedan flera år tillbaka England så gott som det enda land, till vilket svenska dörrar exporteras. På den engelska marknaden har under hela året en mycket stark konkurrens i denna artikel ägt rum, både de alltför många svenska fabrikerna emellan och med de olika exporterande länderna, särskilt med Kanada, Finland och Ryssland samt med de många nystartade fabrikerna i England, och har resultatet härav varit ett synnerligen ofördelaktigt prisläge på våra varor.

Ett faktum är, att oaktat en avsevärd stegring i priserna på råvaror, så torde det var rena undantagsfall, där våra fabrikanter lyckats uppnå någon som helst ökning i de redan förut alltför låga priserna på dörrar.

En sak, som även allvarligt oroar våra fabrikanter, äro de tydliga tecken, som visa sig, på en avtagande byggnadsverksamhet i England.

Enligt Kommerskollegii statistiska uppgifter var värdet på exporterade byggnadsmaterial (dörrar) under Oktober i år cirka Kr. 120,000: — lägre än Oktober förra året, och enligt uppgifter i pressen ha under senaste månaderna en betydlig minskning inträtt i av engelska myndigheter godkända byggnadsplaner, särskilt beträffande bostadsbyggen; så uppgives minskningen i Oktober i år vara cirka 17 % i jämförelse med Oktober förra året.

Vi tillåta oss ävenledes referera till vår tidigare skrivelse av den 28 December 1934 med anledning av liknande ärende.

Vi våga räkna på att Herr Statsrådet godhetsfullt ville taga hänsyn till av oss uttalade farhågor och icke genom statliga understödsåtgärder bidra till en ökning av de svårigheter, som redan så gott som samtliga exportfabriker i vår bransch hava att kämpa med.»

Genom beslut den 18 december 1936 beviljade Kungl. Maj:t — på föredragning och hemställan av statsrådet Möller — ett lån å 20,000 kronor till ett för uppehållande av driften vid sökandens snickerifabrik bildat aktiebolag. Lånet skulle vara ränte- och amorteringsfritt under ett år och därefter amorteras på tio år. Säkerhet: *dels* inteckningar å 20,000 kronor i Tving 1⁸, Måstad 1¹⁴ och 1¹⁷ med förmånsrätt efter 30,000 kronor samt i bolagets förlag med förmånsrätt efter 80,000 kronor, *dels ock* borgen av sökanden och dennes hustru. Vidare föreskrevs, att beträffande bolagets aktiekapital och övertagande av rörelsen samt i fråga om erforderlig förlagskredit utöver statslånet skulle de villkor ha uppfyllts, som statskontoret efter samråd med kommerskollegium kunde finna skäligt föreskriva till tryggande av rörelsens fortsatta bedrivande.

I akten finnes följande promemoria:

»Lånet skall utbetalas till det aktiebolag, som, efter övertagande av sökandefirmans tillgångar och skulder i huvudsaklig överensstämmelse med vad disponenten E. Sundells p. m. den 3 september 1936 anger, fortsätter sökandefirmans rörelse. Nyssnämnda p. m. utgör bilaga till denna p. m.

Aktiebolaget skall i enlighet med nyssnämnda p. m. visas hava tillförts *dels* ett kontant inbetalat aktiekapital ej understigande 20,000 kronor, *dels* fastigheterna Tving 1⁸, Måstad 1¹⁴ och Måstad 1¹⁷ jämte därå uppförda industriella anläggningar, kraftstation och bostäder, i Sundells p. m. upptagna till

ett värde av 124,000 kronor, dels även den i Sundells p. m. till 218,737: 40 kronor upptagna förlagsegendomen eller emot denna svarande och i företagens drift lika användbara värden så att totalbeloppet blir minst det av Sundell angivna. Den i Sundells förteckning på tillgångarna upptagna fastigheten Tving 5³⁰ med därå uppförda byggnader behöver dock icke ingå i den på aktiebolaget överlåtna egendomen.

Aktiebolaget får icke av firman utan motsvarande ökning av tillgångarna övertaga större skuldbelopp än det av Sundell specificerade, som angivits till en totalsumma av kronor 279,283: 24 (exkl. avskrivningsreserv 33,454: 16 kronor och den firmainnehavaren för överföring till stamaktier tillerkända kapitaltillgången 30,000 kronor).

Kreditgivare och borgensmän för firmans bankkulder skola visas hava medgivit resp. krediters överflyttning på aktiebolaget utan försämrade villkor samt med förbindelse att under vanligt förbehåll vidbliva krediter och borgensansvar intill dess att statslånet slutamorterats.

Stockholm den 18 december 1936.»

8) Aktiebolaget Eksjö möbelfabrik, Eksjö.

Genom beslut den 6 oktober 1933 beviljade Kungl. Maj:t bolaget ett lån å 35,000 kr. Lånet, som lyftes den 30 december samma år, skulle, sedan det innehafts under två år från lyftningsdagen, under därpå följande tio år återbetalas med en tiondel årligen, alltså under åren 1936—1945. Ränta å lånet skulle under två år från lyftningsdagen icke beräknas, men för tiden därefter gäldas efter fem procent om året, sålunda från och med den 1 januari 1936. Såsom säkerhet lämnades enligt föreskrift i beslutet dels förlagsinteckning å 35,000 kronor med bästa förmånsrätt, dels ock borgen av bolagets fem styrelsemedlemmar, däribland möbelsnickaren Samuel August Nilsson.

På grund av att nämnde Nilsson och hans hustru sedermera vunnit boskillnad förelade statskontoret bolaget den 21 september 1936 att inom 2 månader avlämna nya säkerhetshandlingar, som av statskontoret kunde godkännas.

I anledning av detta föreläggande ingav bolaget en framställning till Kungl. Maj:t, vari bland annat anfördes:

»När på sin tid lånet beviljades, torde inteckningen med bästa rätt i bolagets förlagsegendom hava i sig själv ansetts som tillräcklig säkerhet och den ävenledes föreskrivna borgen av bolagets styrelsemedlemmar närmast hava avsett att ge garanti för att realsäkerheten icke förändrades. Bolagets bokförda förlagsvärde har visserligen sedermera till synes minskats, men i verkligheten rätt avsevärt ökats. Genom avskrivningar har nämligen samlats dolda reserver till ett belopp, jämfört med bokslutet den ³¹/₁₂ 1932, uppgående den ³¹/₁₂ 1935 till 14,913: — kronor.

Vad Nilssons förmögenhetsförhållande beträffar vilja vi nämna, att dennes hustru efter boskillnadens beviljande till honom försålt sin andpart av makarnas gemensamma fastighet lägenheten Lillhem på Eksjö stads område, på sätt som föranlett att Nilssons tidigare förmögenhetsförhållanden icke förändrats.

Då i alla händelser realsäkerheten för lånet är fullgod under förutsättning att förlagsvärdet icke minskas, och då detta förlagsvärde i realiteten ökats sedan lånet beviljades, anhålla vi i underdånighet att för lånet alltjämt måtte godkännas den i Kungl. brevet den 24 november 1933 föreskrivna säkerheten utan hinder av boskillnaden emellan Nilsson och hans hustru.»

I ärendet infordrades yttrande från statskontoret. I en av disponenten Sundell därstädes upprättad promemoria anfördes följande:

»Förlagsegendomens bokförda värde ^{31/12} 1935:

Kontors o. a. inventarier	kr. 11,762:—
Varulager	» 30,713: 50
	<u>Kr. 42, 475:50</u>
	60 % Kr. 25,000:—
Kassabehållning	» 4,600:—
Fordringar	» 36,200:—
	<u>Kr. 65,800:—.</u>

Enär säkerheten för statslånet i stort sett icke minskat under år 1935 torde man kunna beteckna densamma såsom tämligen tillfredsställande. Styrelsens borgen torde vara av mera moralisk natur och tillkommen för att förhindra alltför starka förändringar i förlagsegendomens värde.

Med hänsyn taget till vad som ovan anförts samt sökandebolagets förklaring beträffande borgensmannen Nilssons boskillnad tillåter jag mig förorda bifall till ansökningen.»

Statskontoret yttrade slutligen:

»Den mellan en av löftesmännen och dennes hustru meddelade boskillnaden lärer visserligen få anses hava medfört en viss försämring av borgenssäkerheten, men med hänsyn till vad statskontoret inhämtat om bolagets ekonomiska ställning och dess framtidsutsikter, vill ämbetsverket icke motsätta sig att bolaget får fortfarande innehava lånet mot den redan lämnade säkerheten.»

Genom beslut den 18 december 1936 förklarade Kungl. Maj:t — på föredragning och hemställan av statsrådet Möller — att den av Nilsson lämnade borgen fortfarande finge godtagas utan hinder av att boskillnad beviljats mellan Nilsson och hans hustru.

Innehållsförteckning till bilagan till reservation XV.

	Sid.
1) Aktiebolaget Ariadnetråd, Lagmansholm	96
2) Aktiebolaget Salsåkers intressenter i likvidation, Nordingrå	103
3) Fabriksaktiebolaget Järn & Trä, Åmål	109
4) Konserveringsaktiebolaget Atlantic, Mörrum	120
5) Aktiebolaget Hisingstads snickerifabrik, Göteborg	133
6) Firma Specialfabriken, Daniel Danielsson, Dala-Järna	138
7) Firma Tvings träindustri, Tor Brunberg, Tving	141
8) Aktiebolaget Eksjö möbelfabrik, Eksjö	148
